

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
ESKİ TÜRK DİLİ PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KİTÂB-I GÜZÎDE ÜZERİNE İNCELEME
(DİL İNCELEMESİ-METİN-DİZİN/SÖZLÜK)**

**ŞEYMA HAVVA ÖZDEMİR
11718002**

**TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Zühal ÖLMEZ**

**İSTANBUL
2019**

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
ESKİ TÜRK DİLİ PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KİTÂB-I GÜZÎDE ÜZERİNE İNCELEME
(DİL İNCELEMESİ-METİN-DİZİN/SÖZLÜK)**

**ŞEYMA HAVVA ÖZDEMİR
11718002**

**TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Zühal ÖLMEZ**

**İSTANBUL
2019**

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
ESKİ TÜRK DİLİ PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KİTÂB-I GÜZÎDE ÜZERİNE İNCELEME (DİL
İNCELEMESİ-METİN-DİZİN/SÖZLÜK)

ŞEYMA HAVVA ÖZDEMİR
11718002

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: 08.05.2019

Tezin Savunulduğu Tarih: 17.06.2019

Tez Oy Birliği / ~~Oy Çekilişi~~ ile Başarılı Bulunmuştur

Unvan Ad Soyad

Tez Danışmanı

: Prof. Dr. Zühal ÖLMEZ

Jüri Üyeleri

: Prof. Dr. Ayşe Melek ÖZYETGİN

Doç. Dr. Tülay ÇULHA

İmza

İSTANBUL
HAZİRAN 2019

ÖZ

KİTÂB-I GÜZÎDE ÜZERİNE İNCELEME (DİL İNCELEMESİ-METİN-DİZİN/SÖZLÜK)

Şeyma Havva ÖZDEMİR

Haziran, 2019

Bu tez çalışmasında Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait Kitâb-ı Güzîde adlı eser ele alınmıştır. Adı geçen eser; XII. yüzyılda yaşadığı bilinen fıkıh alimi Ebû Nasr bin Tahir bin Muhammed es-Serahsî tarafından kaleme alınmış, hakkında fazla bilgi sahibi olmadığımız Muhammed bin Balî tarafından da, metinde kendisinin '*rûşen Türkîce*' olarak adlandırdığı Anadolu Türkçesine aktarılmıştır. Muhammed bin Bâlî eserin başında; Ebû Nasr bin Tahir bin Muhammed es-Serahsî'nin kaleme aldığı eserin her bir sözünün çok kıymetli olduğunu, ancak bozuk ve düzensiz bir şekilde yazıldığını, kendisinin de okuyan herkesin kolaylıkla anlaması için daha açık bir dile çevirdiğini ifade etmiştir. Muhammed bin Bâlî eserin orijinal dilini '*olga-bolga*', çevirdiği dili de '*fasıh ve rûşen*' ifadeleriyle tanımlamıştır. Eser, Eski Anadolu Türkçesi ile yazılmış en eski din kitaplarından biri olması özelliğiyle dikkate değerdir. Bu tez çalışması beş ana bölümden oluşmaktadır. *Giriş* bölümünde eser ve yazarı tanıtılmış, eserin nüshaları hakkında bilgi verilmiş, metinde geçen bâblar ve ayetler dizin biçiminde verilmiştir. İkinci bölüm olan *Dil İncelemesi*, metnin dil özelliklerinin ayrıntılı olarak verildiği bölümdür. Üçüncü bölüm olan *Metin* bölümü, metnin transkripsiyonunun ve metin içindeki düzeltmelerin dipnot olarak verildiği bölümdür. Dördüncü bölüm yani *Dizin/Sözlük* bölümünde, metinde geçen her bir sözcüğün kökeni, anlamı ve aldığı eklerle birlikte hangi sayfanın hangi satırında geçtiği ortaya konulmuştur. Metinde geçen özel isimler *Özel İsimler Dizini* başlığı altında verilmiştir. Beşinci ve son bölüm olan *Sonuç* bölümünde ise çalışmanın sonucunda ortaya çıkan bulgular ve görüşler belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Eski Anadolu Türkçesi, Serahsî, Muhammed bin Bâlî, Kitâb-ı Güzîde, ilmihal.

ABSTRACT

EXAMINING ON KİTÂB-I GÜZÎDE (LANGUAGE EXAMINING-TEXT-INDEX/Dictionary) Şeyma Havva ÖZDEMİR Haziran, 2019

In this thesis, the book Kitâb-ı Güzîde of the Old Anatolian Turkish period is discussed. This work was penned by Ebû Nasr bin Tâhir bin Muhammed es-Serahsî who lived in XII. century. It was transferred to Anatolian Turkish by Muhammed bin Bâlî, about whom was know little, named this text as ‘*rûşen Türkîce*’. Muhammed bin Bâlî, at the beginning of the text, stated that each word of the work is very valuable written by Ebû Nasr bin Tâhir bin Muhammed es-Serahsî, however, he stated that it was written corrupt and irregular way, that he translated it into an open language for everyone who reads it Muhammed bin Bâlî defined the original language of the work as ‘*olga-bolga*’ and the language he translated as ‘*fasîh and rûşen*’. This work is noteworthy that it is one of the oldest religious books written in Old Anatolian Turkish. This thesis consists of five main sections. In the *Introduction* section, the book and the author are introduced, the information about the copies of the work is given, and the verses and babies in the text are given in the form of index. The second part, *the Language Examining* is the section where the text, the properties of the text are given in detail. The third chapter, *Text Section*, is the section where the transcription of the text and the corrections in the text are given as footnotes. In the forth chapter, *the Index/Dictionary* section, the origin, meaning and inserts of each word in the text, together with the annotations on which pagewas taken. The special names in the text are given under the heading *Private Names Index*. The results and conclusions of the study are presented in *the Final* section, which is the fifth and last chapter.

Key Words: Old Anatolian Turkish, Serahsî, Muhammed bin Bâlî, Kitâb-ı Güzîde, catechism.

ÖN SÖZ

Muhammed bin Bâli'nin XIV. yüzyılda Türkçeye aktardığı Kitâb-ı Güzîde; Behçetü'l-Hadâik, Kıssa-i Yusuf, Kudurî Tercümesi ve Kitâbu'l-Ferâiz gibi birkaç eserle birlikte '*olga-bolga*' denilen '*karışık dilli eserler*' sorununun ortaya çıkmasına ve dil uzmanlarınca bu meselenin tartışılmasına neden olması bakımından önemli bir yere sahip olmuştur. Ancak araştırmalar sonucunda eserin dilinin Anadolu'daki ilk Türkçe eserlerin dilinin özellikleri gösterdiği kabul edilmiştir. Bu noktada eserin, Eski Anadolu Türkçesi ile yazılmış, bilinen en eski ilmihal kitaplarından biri olduğunun hatırlanmasında fayda olan önemli bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Uzun ve detaylı bir araştırma ve inceleme sonucunda ortaya çıkan bu tezin her aşamasında bana destek olan tez danışmanım Prof. Dr. Zühal ÖLMEZ'e; tezimin düzenlenmesinde büyük emeği geçen Arş. Gör. Ayşe Mine AKAR'a; ayrıca çalışmam boyunca maddi, manevi ve psikolojik desteklerini esirgemeyen aileme teşekkür eder, sonsuz minnettarlığımı ifade ederim.

İstanbul; Haziran, 2019

Şeyma Havva ÖZDEMİR

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ.....	viii
KISALTMALAR	ix
İŞARETLER.....	x
1. GİRİŞ	1
1.1. Kitâb-ı Güzîde ve Yazarı	1
1.2. Kitâb-ı Güzîde Metnimiz Hakkında.....	4
1.2.1. Nüsha Tavsifi	4
1.2.2. Metnin Kısımları	4
1.2.3. Ayetler.....	7
1.2.4. Metnin Kuruluşunda İzlenen Yol ve Yöntem	31
1.3. Kitâb-ı Güzîde'nin Dili ve Karışık Dilli Eserler Meselesi.....	31
2. DİL İNCELEMESİ.....	36
2.1. Yazım Özellikleri.....	36
2.1.1. Ünlülerin Yazımı.....	36
2.1.2. Ünsüzlerin Yazımı	39
2.2. Ses Bilgisi Özellikleri	39
2.2.1. Ünlü Uyumları	39
2.2.1.1. Önlük-Artlık Uyumu.....	39
2.2.1.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu	40
2.2.2. Ünsüz Değişimleri.....	40
2.2.3. Ses Olayları	41
2.2.3.1. Ünsüz Uyumu (Ünsüz Benzeşmesi)	41

2.2.3.2. Ünsüz Yumuşaması.....	41
2.2.3.3. Ünlü Düşmesi.....	42
2.3. Şekil Bilgisi Özellikleri.....	42
2.3.1. Ekler	42
2.3.1.1. Yapım Ekleri	42
2.3.1.2. Çekim Ekleri	43
2.3.2. Sözcük Türleri.....	50
2.3.2.1. Zamirler.....	50
2.3.2.2. Sıfatlar	51
2.3.2.3. Zarflar.....	52
2.3.2.4. Edatlar	53
2.3.2.5. Bağlaçlar	54
2.3.2.6. Ünlemler.....	54
3. METİN	55
4. DİZİN/SÖZLÜK	132
4.1.Sözler Dizini.....	132
4.2. Özel İsimler Dizini.....	461
5. SONUÇ.....	473
KAYNAKÇA	475
ÖZ GEÇMİŞ.....	478

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Transkripsiyon İşaretleri	35
Tablo 2: İyelik Ekleri	44
Tablo 3: Hal Ekleri.....	45
Tablo 4: Gelecek Zaman Eki.....	46
Tablo 5: Geniş Zaman Eki	46
Tablo 6: Görülen Geçmiş Zaman Eki	47
Tablo 7: Duyulan Geçmiş Zaman Eki.....	47
Tablo 8: Emir Kipi Eki.....	47
Tablo 9: Gönüllülük Kipi Eki	48
Tablo 10: Şart Kip Eki	48
Tablo 11: Ek Fiilin Geniş Zamanı.....	49
Tablo 12: Ek Fiilin Hikayesi	49
Tablo 13: Kişi Zamirleri.....	50
Tablo 14: Dönüşlülük Zamirleri.....	51

KISALTMALAR

Ar.	: Arapça
AT	: Ana Türkçe
bk.	: Bakınız
DLT	: Divanü Lügâti 't-Türk
D. Tür.	: Doğu Türkçesi
ET	: Eski Türkçe
Far.	: Farsça
KB	: Kutadgu Bilig
krş.	: Karşılaştırınız
mec.	: Mecaz
Sansk.	: Sanskritçe
Soğd.	: Soğdca
TDK	Türk Dil Kurumu
Tür.	: Türkçe
Uyg.	: Uygurca
vd.	: Ve diğerleri
Yun.	: Yunanca
Yz.	: Yazma

İŞARETLER

[...] Silik, yırtık olması ya da üzerinde mühür bulunması nedenleriyle okunamayan kısımları gösterir.

[] Tamamlanan kısımları gösterir.

~ Eş zamanlı kullanım

< Kelimenin önceki şekli

> Kelimenin sonraki şekli

1. GİRİŞ

1.1. Kitâb-ı Güzîde ve Yazarı

Çalışmamızın ilgili bölümünden (bk. Transkripsiyonlu Metin, 1b) anlaşılacağı üzere eserin adı “seçkin kitap, seçilmiş kitap” anlamına gelen *Kitâb-ı Güzîde* olup çevireni Muhammed bin Bâlî’dir. Hakkında fazla bilgiye sahip olmadığımız, 14. yüzyılın sonu ile 15. yüzyılın başında yaşadığını tahmin ettiğimiz Muhammed bin Bâlî,¹ bir mutasavvıf olup bu eserini kimden ve hangi gerekçeyle çevirdiğini metnin aşağıdaki satırlarında (1b-8/12, 2a-1/2) izah etmektedir:

“Gördüm kim ol muḳaddimler uluṣı İmâm Zâhid Ebû Naşri bin Tâhir bin Muḫammed Seraḫsî raḫmetu’llâhi ‘aleyhi bir kitâb cem’ eylemiş kim her bir sözi biñ câna deġer. Ammâ gördüm kim terkib-i muḫallel ve muḫabbaṭ olġa bolġa ‘ibâretce yazmışlar. Diledüm kim bu şerîf ve laṭîf nüṣḫanuñ luṭfi ve şerefi daḫı artuḫ ola. Ol saḫîm ‘ibâretten bu faṣîḫ ve rûşen Türkîce dönderdüm kim fâ’ideler fevt olmaya. Muṭâla’a edenlerüñ göñline ‘ıṣḫ ve şevḫ ḫâşıl ola.”

Buna göre temel İslâmî bilgileri içeren bu kitap, İmâm Zâhid Ebû Nasri bin Tâhir bin Muhammed Seraḫsî tarafından yazılmıştır. Her bir kelimesi deġerli olmasına raġmen anlaşılması güç şekilde kaleme alındığı için ve çeviren tarafından eserin kıymeti daha iyi anlaşılsın, herkes faydalansın, okuyanların gönlüne aşk ve şevk versin diye açık ve anlaşılır Türkçeye çevrilmiştir.

Burada adı geçen İmâm Zâhid Ebû Nasri bin Tâhir bin Muhammed Seraḫsî hakkında hiçbir bilgiye sahip deġiliz. Sadece Kitâb-ı Güzîde’nin aslının Harezmi Türkçesi olduğunu ileri süren Şinasi Tekin’in verdiği bilgiler ışığında şahsın Karahanlılar devrinde yaşamış ve 1106 yılında vefat etmiş fıkıh bilgini olduğunu söylemek mümkündür.²

Metnimizin ilerleyen satırlarında (2a-4/9) şu cümlelere rastlanmaktadır:

¹ Şinasi Tekin, “Timur Öncesinde Anadolu ile Orta Asya Türk Dünyası Arasındaki Kültür İlişkileri ve Güzîde Kitabı’nın Tercüme Hikayesi” adlı makalesinde *Mehammed* kullanımını tercih etmiş; bunu da, Anadolu Türk muhitinde Hz. Muhammed’in dışında hep *Mehammed* şeklinde okunduğunun tespit edilmesi ile açıklamıştır. Ancak metnimizin harekeli olması nedeniyle söz konusu ad, *Muḫammed* olarak okunmaktadır.

² Şinasi Tekin, “Mehammed bin Bâlî’nin Eski Anadolu Türkçesine aktardığı ‘Güzîde’ adlı eserin Harezmi Türkçesindeki Aslı ve ‘Ola-Bolġa’ Meselesi Hakkında”, *Türklük Bilgisi Araştırmaları (TUBA) Fahir İz Armaġanı II*, s. 15 (1991): 414.

“Zâhid Ebû Naşri bin Tâhir bin Muḥammed es-Seraḥsî rahmetu ’llâhi ‘aleyhi eydür: Kaçan kim gördüm ḥalkuñ bir necesi ‘ ilim ve tã’at öğrenmege arzu ve heves kırlurlar. Pes böyle olsa ben daḥı kaşd eyledüm kim Ḥaḳ Subḥānehu ve Te’âlānuñ zikrinden kim anuñ nihāyeti yokdur. Şerbet terkibe getürdüm kim ḥalkuñ ḥasta cānına şifā ola inşā ’allāhu te’ālā.”

Bu bilgilerden de anlaşılıyor ki yazar İmam Seraḥsî de eseri kaleme almasının nedenlerini izah etmiş; halkın büyük bir kısmının ilim ve ibadetleri öğrenmeye çalıştığını, bu nedenle hastalara şifa olacak bir şerbete benzetmek suretiyle bu eseri yazdığını söylemiştir.

‘Olga-bolga meselesi’ ve Kitâb-ı Güzîde’nin yeni bir nüshasını ele aldığı makalesinde Bedri Sarıca, eserin adıyla ilgili şu cümleleri sarf ederr:³

“Esere bu adın verilışı, bir hadis delil gösterilerek açıklanmıştır. Buna göre hiçbir insan dinin tamamını öğrenemez. Ama dinin esasını ve özünü kavrayabilir. İşte buradan hareketle İmam Seraḥsî dinin esasını ve özünü ‘üründüleyerek’ yani seçerek bütün bu konuları bir kitap haline getirmiştir. Esere bu yüzden *Güzîde* yani seçilmiş adı verilmiştir.”

XIV. yüzyıl sonunda Anadolu Türkçesine çevrilmiş olan Kitâb-ı Güzîde, *bâb* adı verilen kısımlardan meydana gelen bir ilmihal kitabıdır. Toplam kırk altı kısım bulunmakta ve her kısım bir tasavvufî terimi anlatmaktadır. Bu terimler anlatılırken ayetlerden ve hadislerden örnekler verilerek içerik zenginleştirilmiştir. Ayrıca Hz. Muhammed ve sahabe döneminde (M. 6.-7. yy) yaşanan çeşitli olaylar da hikaye edilmiştir. Her kısım, Allah’a yakarıyla sona erdirilmiştir. Eserin sonunda (89b) yazar:

Her kim dilerse ḥaḳ rahmetin çok
Kazana, okusun fâtiḥa yazana.

“Kim Allah’ın rahmetini kazanmayı dilerse, (bu eseri) yazana Fatiha okusun.” sözleriyle kendisi için de dua edilmesini istemiştir.

Kitâb-ı Güzîde’nin Türkiye ve Avrupa kütüphanelerinde *Güzîde*, *Kitâb-ı Güzîde*, *Güzîde Kitabı*, *Akâid-i İslâm* gibi adlarla bulunabilen birçok nüshası vardır. Zeynep Korkmaz; Akâid-i İslâm’ın, Kitâb-ı Güzîde’nin farklı bir adla yapılmış bir kopyası olduğu görüşünde olup bunu da nüshaların hepsinde ufak terkip değişikliklerine rağmen eserin adının Güzîde olarak geçmesiyle açıklar.⁴

Bilinen en eski nüsha H. 838 (M. 1434-1435) tarihli olup Paris Milli Kütüphanesi’nde BN, Supplement Turc No:531’de Kitâb-ı Güzîde adıyla kayıtlıdır.

³ Bedri Sarıca, “Olga-Bolga Sorunu ve Yeni Bir Kitâb-ı Güzîde Nüshası Üzerine”, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, c. 1, s. 1 (1994): 130.

⁴ Zeynep Korkmaz, *Marzubân-nâme Tercümesi İnceleme-Metin-Sözlük-Tıpkıbasım*, (Ankara: DTCF Yayınları, 1973), 30.

Bir başka nüsha da İstanbul Arkeoloji Müzeleri Kütüphanesi'ndeki H. 889 (M. 1484-1485) tarihli yazmadır.

Eserin Londra British Museum Ad. 7850'de kayıtlı olan, C. Mundy'nin özel kütüphanesinde M. 115 No'da kayıtlı olan ve Tübingen'de *Ms. Orient 4.150 no*'da kayıtlı olan Berlin nüshaları da vardır.

Manisa Kütüphanesi'nde bulunan 6886 numarada kayıtlı, 863 (1458) tarihli Akâid-i İslam adlı eser de bu eserin en eski nüshası olması açısından önemlidir.

Eserin bir diğer nüshası, tarihsiz ve sondan eksik olarak Şinasi Tekin'in kütüphanesindedir⁵.

Süleymaniye Kütüphanesi, Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesi, Konya Yazma Eserler Kütüphanesi ve Bursa İnebey Kütüphanesi'nde *Güzîde Tercemesi*, *Kitâb-ı Güzîde*, *Terceme-i Güzîde* adlarıyla kayıtlar yer almaktadır. Ayrıca çalışmamızın bulunduğu Millet Yazma Eserler Kütüphanesi'nde *Güzîde Tercümesi* adıyla, H. 944 tarihli bir kayıt daha vardır.

Kitâb-ı Güzîde'nin metni ve dili ile ilgili üç önemli çalışma yapılmıştır. Bu çalışmaların künyesi ve hakkında kısa bilgi şöyledir:

1. Melek Erdem, “Kitâb-ı Güzîde İnceleme-Metin-Sözlük” Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 1992.

2. Serhat Küçük, “Kitâb-ı Güzîde Akâidü'l-İslâm” 2014.

3. Nilay Coşkun, “Eski Anadolu Türkçesiyle Yazılmış Bir Kitâb-ı Güzîde (İnceleme-Metin-Dizin)” Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2015.

Melek Erdem Türk Dil Kurumu kütüphanesinde bulunan yazmanın 76a-134a arasındaki varakları üzerine çalışmış; Serhat Küçük Konya Kütüphanesi'ndeki yazmayı incelemiş (yazmanın bazı nüshaları eksiktir); Nilay Coşkun da Millî Kütüphane nüshası üzerine çalışma yapmıştır. Millet Kütüphanesi'nde bulunan bu nüsha üzerine çalışmaya başladığımızda son iki çalışma elimizde yoktu. Erdem tarafından hazırlanan çalışmanın yanında farklı bir nüshanın tamamını ele alarak alana katkı sağlamak amacıyla ortaya koyduğumuz bu çalışmanın; Eski Anadolu

⁵ Melek Erdem, “Kitâb-ı Güzîde İnceleme-Metin-Sözlük” (Yüksek Lisans Tezi, AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1992), 5-6.

Türkçesinin ilk metinlerinden olduğu kabul gören ve karışık dilli eser olduğu iddia edilen Kitâb-ı Güzîde'nin ve yazıldığı devrin dil özelliklerinin yanı sıra, eser hakkındaki genel görüşlere de katkıda bulunacağı inancındayız. Karışık dilli olduğu düşünülen bu eserin farklı nüshalarının çalışılmış olması; eserin hangi nüshaya göre karışık dilli olduğu ya da karışık dilli olup olmadığının ortaya konulabilmesi açısından son derece önemlidir. Bununla birlikte bu çalışmaların, nüshalar arasında karşılaştırma yapmak isteyen araştırmacılar için de önemli birer kaynak olacağı düşüncesindeyiz.

1.2. Kitâb-ı Güzîde Metnimiz Hakkında

1.2.1. Nüsha Tavsifi

Elimizdeki nüsha İstanbul Millet Yazma Eser Kütüphanesi Ali Emirî-Şer'îye bölümünde *Güzîde Tercemesi* adıyla 376 numarada kayıtlı olup H.1160 (M.1747-1748) tarihlidir. 177 sayfadan oluşmaktadır. Her bir sayfada 13 satır, dolayısıyla her bir varakta 26 satır bulunmaktadır. Eserin fiziksel nitelikleri *89 yk., 13 st.; 228x158, 168x125 mm*; konu *mevize*; alfabe ve yazı türü Arap-Nesih olarak bildirilmiştir.

Metnin girişindeki *hâzâ kitâb-ı güzîde ve bihi* ibaresi kırmızı renkte yazılmıştır. Ayrıca metnin tamamında ayetler, bâblar ve *rivâyet* kelimesi de kırmızı renkte yazılmış olup, metnin transkripsiyonunda bu kısımlar tarafımızdan koyu renkle gösterilmiştir.

Metin çalışmasını tercih etmemizin sebebi; bu tür bir çalışmanın Türkoloji alanına daha büyük katkı sağlayacağı düşüncesinde olmamızdır. Herhangi bir metin çalışması yerine, üzerinde tartışmaların olduğu bir metin seçerek de, konu hakkında naçizane bir görüş beyan etmeyi istedik. Bu nüsha üzerinde çalışmayı tercih etmemizdeki amaç ise metnin harekeli olmasıdır. Karışık dilli olduğu düşünülen eserin bu nüshasının harekeli olması, eserin dil özelliklerini daha iyi yansıtır olması açısından önemlidir.

1.2.2. Metnin Kısımları

Kitâb-ı Güzîde'nin elimizdeki bu nüsha kırk altı bölümden oluşmakta olup temel İslamî bilgileri içermektedir.

Birinci Kısım: *Bâb evvel tevhi'ddür.* (6a-13) “Birinci bölüm tevhid (birlik) hakkındadır.”

İkinci Kısım: *Êkinci bâb ma‘rifet bildürür.* (10a-4) “İkinci bölüm marifet hakkındadır.”

Üçüncü Kısım: *[Üçünci] bâb muhabbet beyân eder.* (12a-11) “Üçüncü bölüm muhabbeti açıklar.”

Dördüncü Kısım: *[Dördünci] bâb sünnet ü cemā‘ate uymak beyân eder.* (14a-12) “Dördüncü bölüm sünnet ve cemmata uymayı açıklar.”

Beşinci Kısım: *Bābu ‘l-ḥāmīs namāzı beyân eder.* (21a-3) “Beşinci bölüm namazı açıklar.”

Altıncı Kısım: *Bāb-ı sādīsü zikir beyân eder.* (25a-3) “Altıncı bölüm zikri açıklar.”

Yedinci Kısım: *Bābu ‘s-sābi‘ ilim istemek beyân eder.* (26b-7) “Yedinci bölüm ilim istemeyi açıklar.”

Sekizinci Kısım: *Hikmet beyân eder bâb-ı ‘ş-şāmini.* (30b-13) “Sekizinci bölüm hikmeti açıklar.”

Dokuzuncu Kısım: *Bābi ‘t-tāsi‘u ġazā.* (32a-1) “Dokuzuncu bölüm gaza hakkındadır.”

Onuncu Kısım: *Onıncı bâbi ‘l-‘āşiri cevmerdlik beyân eder.* (33a-13) “Onuncu bölüm cömertliği açıklar.”

On Birinci Kısım: *Bābi ‘l-ḥādī ‘l-‘aşara ḥayāyı beyân eder.* (35a-6) “On birinci bölüm hayayı (utanma duygusu) açıklar.”

On İkinci Kısım: *Bāb-ı iṣnā ‘aşara zinā beyân eder.* (36b-13) “On ikinci bölüm zinayı açıklar.”

On Üçüncü Kısım: *Bābi ‘ş-şālīsü ‘aşara livāṭa bâbıdır.* (40a-8) “On üçüncü bölüm livata bölümüdür.”

On Dördüncü Kısım: *Bāb rābi‘u ‘l-‘āşiri kızlık isteyen bâbıdır.* (41b-12) “On dördüncü bölüm kıtlık isteyenler bölümüdür.”

On Beşinci Kısım: *Bāb ḥāmīsu ‘l-‘āşiri ribā yēyen bâbıdır.* (42a-9) “On beşinci bölüm faiz yiyenler bölümüdür.”

On Altıncı Kısım: *Bāb-ı ‘s-sādīsü ‘l-‘āşir süci icenler bâbıdır.* (43b-13) “On altıncı bölüm içki içenler bölümüdür.”

On Yedinci Kısım: *Bābu 's-sābi'u 'l-'āşiru rızık va' desine inanmak bābıdır.* (46a-10) “On yedinci bölüm rızık vadesine inanmak bölümüdür.”

On Sekizinci Kısım: *Bābı 's-şāminu 'l-'āşiri.* (50b-3) [Bölüm başlığı belirtilmemiş.]

On Dokuzuncu Kısım: *Bābı 't-tāsi'u 'l-'āşiru menfa'at-i ğillet-i ed'dünyā.* (53a-3) “On Dokuzuncu bölüm dünyadaki düşmanlık ve menfaat hakkındadır.”

Yirminci Kısım: *Bābu 'l-'āşirüne el-iştigāl bi'l-'ibādeti.* (55a-12) “Yirminci bölüm ibadetle meşgul olmak hakkındadır.”

Yirmi Birinci Kısım: *Bāb zikri 'l-mevt 21.* (56b-11) “Yirmi birinci bölüm ölümü anmak hakkındadır.”

Yirmi İkinci Kısım: *Bābı 'ş-şabri. 22.* (60a-9) “Yirmi ikinci, sabır bölümüdür.”

Yirmi Üçüncü Kısım: *Bāb şükr 23.* (62a-13) “Yirmi üçüncü, şükür bölümüdür.”

Yirmi Dördüncü Kısım: *Bābu 'l-ihlāşu 24.* (63a-9) “Yirmi dördüncü, ihlas bölümüdür.”

Yirmi Beşinci Kısım: *Bābu 't-tevbe 25.* (65a-5) “Yirmi beşinci, tevbe bölümüdür.”

Yirmi Altıncı Kısım: *Bābu fażlı 'ş-şavmi 26.* (66b-4) “Yirmi altıncı, orucun fazileti hakkındadır.”

Yirmi Yedinci Kısım: *Bāb al-layli şavāba 'ş-şalavāt.* (68a-13) “Yirmi yedinci bölüm gece namazının sevabı hakkındadır.”

Yirmi Sekizinci Kısım: *Bāb fażlu 'ş-şumt 28.* (70a-1) “Yirmi sekizinci bölüm susmanın fazileti hakkındadır.”

Yirmi Dokuzuncu Kısım: *Bāb al-ḥalkı va 'l-uzlati 29.* (71a-13) “Yirmi dokuzuncu bölüm yaratılış ve uzlet (inziva) hakkındadır.”

Otuzuncu Kısım: *Bāb al-ḥavfı mina 'llāhi Te'ālā 30.* (72a-6) “Otuzuncu bölüm Allahu Teala’dan korkmak hakkındadır.”

Otuz Birinci Kısım: *Bāb ar'racā 31.* (73b-4) “Otuz birinci bölüm reca (ümit) hakkındadır.”

Otuz İkinci Kısım: *Bāb ma'rifati 'd-dünyā 32.* (75a-5) “Otuz ikinci bölüm dünyayı bilmek hakkındadır.”

Otuz Üçüncü Kısım: *Bāb al-ma‘rifati ‘n-nafsi 33.* (76b-2) “Otuz üçüncü bölüm nefsi bilmek hakkındadır.”

Otuz Dördüncü Kısım: *Bābu ‘l-‘ucub 34.* (77a-12) “Otuz dördüncü bölüm kendini beğenmek hakkındadır.”

Otuz Beşinci Kısım: *Bābu ‘l-‘adāvatu ‘ş-Şayṭāni 35.* (78b-10) “Otuz beşinci bölüm Şeytan’ın düşmanlıkları hakkındadır.”

Otuz Altıncı Kısım: *Bāb ar-rizā bi ‘l-ḳaḏā‘i 36.* (79b-9) “Otuz altıncı bölüm kazaya rıza hakkındadır.”

Otuz Yedinci Kısım: *Bābu ‘l-yaḳīnu 37.* (81b-4) “Otuz yedinci bölüm yakīn (sağlam bilgi) hakkındadır.”

Otuz Sekizinci Kısım: *Bābu ‘n-naṣīḥatu va zammi ‘l-ḥasaki 38.* (82b-2) “Otuz sekizinci bölüm nasihat ve kini kınama hakkındadır.”

Otuz Dokuzuncu Kısım: *Bābu ‘t-tavāzu‘u va zammi ‘l-kibri 39.* (83b-7) “Otuz dokuzuncu bölüm alçak gönüllülük ve kibri kınama hakkındadır.”

Kırkıncı Kısım: *Bābu ‘l-ḥilmi 40.* (84a-6) “Kırkıncı bölüm yumuşak huyluluk hakkındadır.”

Kırk Birinci Kısım: [Yazmada bu bölüm verilmemiştir.]

Kırk İkinci Kısım: *Bābu ‘alāmmati ‘l-mu‘minu va ‘l-munāfiḳu 42.* (86a-13) “Kırk ikinci bölüm mümin ve münafığın alametleri hakkındadır.”

Kırk Üçüncü Kısım: *Bābu ‘l-vaṣīyyati 43.* (87a-9) “Kırk üçüncü bölüm vasiyet hakkındadır.”

Kırk Dördüncü Kısım: *Bābu ‘l-münācātī 44.* (87b-12) “Kırk dördüncü bölüm münacat (yakarış) hakkındadır.”

Kırk Beşinci Kısım: *Bābu ‘l-mav‘izati 45.* (88b-2) “Kırk beşinci bölüm öğüt bölümüdür.”

Kırk Altıncı Kısım: Bāb (89a-4) [Bölüm başlığı belirtilmemiştir.]

1.2.3. Ayetler

Metnimizde 195 yerde ayet tespit ettik. Bunların bir kısmı ayetin tamamı olmakla beraber, çoğunluğu ayetin bir kesiminin alıntısıdır. Bu bölümde ayetler yazmadaki sayfa ve satır numarasına göre sıralanmıştır. Ayetin geçtiği surenin ismi,

bahsi geçen surenin Kur'ân-ı Kerim'in kaçınıcı suresi olduğu ve ayet numarası koyu harf ve rakamlarla parantez içinde belirtilmiştir. Ardından ayetin tamamının meali verilerek, ayetin yazmada geçmeyen kısmının meali köşeli parantez içine alınmıştır.

2a-12 *Va mā ūtītum minā 'l-‘ilmi illā ḳalīlan: (İsra 17/85)* [Sana ruh hakkında soru soruyorlar. De ki: “Ruh, Rabbimin bileceği bir şeydir.] Size pek az ilim verilmiştir.

3a-3 *Man āmana bi ‘llāhi va ‘l-yavmi ‘l-āḫiri va ‘l-malā ‘ikati va ‘l-kitābi va ‘n-nabiyyīna: (Bakara 2/177)* [İyilik, yüzlerinizi doğu ve batı taraflarına çevirmeniz(den ibaret) değildir. Asıl iyilik,] Allah’a, ahiret gününe, meleklerle, kitap ve peygamberlere iman edenlerin; [mala olan sevgilerine rağmen, onu yakınlarla, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışa, (ihtiyacından dolayı) isteyene ve (özgürlükleri için) kölelere verenlerin; namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren, antlaşma yaptıklarında sözlerini yerine getirenlerin ve zorda, hastalıkta ve savaşın kızıştığı zamanlarda (direnip) sabredenlerin tutum ve davranışlarıdır. İşte bunlar, doğru olanlardır. İşte bunlar, Allah’a karşı gelmekten sakınanların ta kendileridir.]

3a-8 *Va āta ‘l-māla ‘alā ḥubbihi zavi ‘l-ḳurbā va ‘l-yatāmā va ‘l-masākīna vabna ‘s-sabīli: (Bakara 2/177)* [İyilik, yüzlerinizi doğu ve batı taraflarına çevirmeniz(den ibaret) değildir. Asıl iyilik, Allah’a, ahiret gününe, meleklerle, kitap ve peygamberlere iman edenlerin;] mala olan sevgilerine rağmen, onu yakınlarla, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışa, [(ihtiyacından dolayı) isteyene ve (özgürlükleri için) kölelere verenlerin; namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren, antlaşma yaptıklarında sözlerini yerine getirenlerin ve zorda, hastalıkta ve savaşın kızıştığı zamanlarda (direnip) sabredenlerin tutum ve davranışlarıdır. İşte bunlar, doğru olanlardır. İşte bunlar, Allah’a karşı gelmekten sakınanların ta kendileridir.]

3a-12 *İnna ‘llāha ma‘a ‘ş-ṣābirīna: (Bakara 2/153)* [Ey iman edenler! Sabrederek ve namaz kılarak Allah’tan yardım dileyin.] Şüphe yok ki, Allah sabredenlerle beraberdir.

3b-2 *Va lā tayammamū ‘l-ḥabīsa minhu tunfiḳūna: (Bakara 2/267)* Ey iman edenler! [Kazandıklarınızın iyilerinden ve yerden sizin için çıkardıklarımızdan Allah yolunda harcayın.] Kendinizin göz yummadan alıcısı olmayacağınız bayağı şeyleri vermeye kalkışmayın [ve bilin ki Allah, her bakımdan zengindir, övülmeye lâyıktır.]

5b-1 *Va ammā man taġā ve āsara 'l-ḥayāta 'd-dunyā fainna 'l-caḥīma hiya 'l-ma 'vā:* (Naziāt 79/37, 38, 39) Kim azgınlık eder ve dünya hayatını tercih ederse, şüphesiz, cehennem onun sığınağıdır.

6b-2 *Āminū bi'llāhi va rasūlihī:* (Nisa 4/136) [Ey iman edenler!] Allah'a, Peygamberine, Peygamberine [indirdiği kitaba ve daha önce indirdiği kitaba iman edin. Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve ahiret gününü inkâr ederse, derin bir sapıklığa düşmüş olur.]

6b-3 *Yā ayyuha 'llazīna āmanū hal adullukum 'alā ticāratī tuncikum min 'azābin alīmin tu'minūna bi 'l-lāhi va rasūlihī:* (Saff 61/10,11) Ey iman edenler! Sizi elem dolu bir azaptan kurtaracak bir ticaret göstereyim mi size? Allah'a ve peygamberine inanır, [mallarınızla ve canlarınızla Allah yolunda cihat edersiniz. Eğer bilerseniz, bu sizin için çok hayırlıdır.]

6b-7 *Va man yakfuru bi 'l-āhi va malā 'ikatihī va kutubihī va rusulihī va 'l-yavmi 'l-āhīri fa-ḳad ḍalla ḍalālan ba'īdan:* (Nisa 4/136) [Ey iman edenler!] Allah'a, Peygamberine, Peygamberine indirdiği kitaba ve daha önce indirdiği kitaba iman edin. Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve ahiret gününü inkâr ederse, derin bir sapıklığa düşmüş olur.

7a-1 *Va ilāhukum ilāhun vāḥidur:* (Bakara 2/163) Sizin ilâhınız bir tek ilâhtır. O'ndan başka ilâh yoktur. [O, Rahmân'dır, Rahîm'dir.]

7a-2 *Ḳul huva 'llāhu aḥadur:* (İhlas 112/1) De ki: "O, Allah'tır, bir tektir."

7a-9 *İnna fī ḥalkī 's-samāwāti va 'l-arḍi va ḥtilāfi 'l-layli va 'n-nahārī:* (Al-i İmran 3/190) Göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelip gidişinde [selim akıl sahipleri için elbette ibretler vardır.]

7b-8 *Laysa kamişlihi şay'un va huva 's-samī'u 'l-basīrur:* (Şura 42/11) [O, gökleri ve yeri yaratandır. Size kendinizden eşler, hayvanlardan da (kendilerine) eşler yaratmıştır. Bu sûretle sizi üretiyor.] O'nun benzeri hiçbir şey yoktur. O, hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir.

7b-13 *Lav kāna fāhimā ālihatun illā 'llāha la-fasadatā:* (Enbiya 21/22) Eğer yerde ve gökte Allah'tan başka ilâhlar olsaydı, kesinlikle ikisinin de düzeni bozulurdu. [Demek ki, Arş'ın Rabbi Allah, onların nitelemelerinden uzaktır, yücedir.]

8a-1 *İzā la-zaḥaba kulli ilāhin bimā ḥalaḳa va la'allā ba'ḍuhum 'alā ba'ḍin:* (Müminun 23/91) [Allah, hiçbir çocuk edinmemiştir. O'nunla birlikte başka hiçbir ilâh

yoktur.] Öyle olsaydı, her ilâh kendi yarattığını alır götürür ve mutlaka birbirlerine üstün gelmeye çalışırlardı. [Gaybı da, görülen âlemi de bilen Allah, onların yakıştırdığı nitelermelerden uzaktır.]

8b-3 *Va ilâhukum ilâhun vâhîdun: (Bakara 2/163)* Sizin ilâhınız bir tek ilâhtır. [O’ndan başka ilâh yoktur. O, Rahmân’dır, Rahîm’dir.]

8b-4 *Fa-bîzalika fâ’l-yafrâhû: (Yunus 10/58)* [De ki: “Ancak Allah’ın lütuf ve rahmetiyle,] yalnız bunlarla sevininler. [Bu, onların toplayıp durduklarından daha hayırlıdır.”]

8b-10 *Hal cazâ’u illâ hisânu illâ’l-ihsânu: (Rahman 55/60)* İyiliğin karşılığı, yalnız iyiliktir.

10a-7 *Faman yuridu ’llâha an yahdiya yaşrahu şadrahu ’l-islâm. Va man yuridu an yuzillâhu va tac’aluhu şadrahu zayukan haracan: (Enam 6/125)* Allah, her kimi doğruya erdirmek isterse, onun göğsünü İslâm’a açar. Kimi de saptırmak isterse, onun da göğsünü göğşe çıkıyormuşçasına daraltır, sıkar. [Allah, inanmayanlara azap (ve sıkıntıyı) işte böyle verir.]

12a-12 *Yuḥibbuhum va yuḥibbūnahur: (Maide 5/54)* [Ey iman edenler! Sizden kim dininden dönerse, (bilin ki) Allah onların yerine öyle bir topluluk getirir ki,] Allah onları sever, onlar da Allah’ı severler. [Onlar mü’minlere karşı alçak gönüllü, kâfirlere karşı güçlü ve onurludurlar. Allah yolunda cihad ederler. (Bu yolda) hiçbir kınayıcının kınamasından da korkmazlar. İşte bu, Allah’ın bir lütfudur. Onu dilediğine verir. Allah, lütfu geniş olandır, hakkıyla bilendir.]

12b-12 *Va inna ’l-masâcida lillâhi: (Cinn 72/18)* Şüphesiz mescitler, Allah’ındır. [O hâlde, Allah ile birlikte hiç kimseye kulluk etmeyin.]

13b-4 *Ḳul in kuntum tuḥibbūna ’llâha fâ’t-tabi’ūnî yuḥbibkumu ’llâhu: (Ali İmran 3/31)* De ki: “Eğer Allah’ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. [Çünkü Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.”]

14b-2 *Va anna hazâ sırâtan mustakîman fâ’t-tabiūhu ve lâ tattabiū’s-sabîlu fâ-tafarraḳa bikum ’an sabîlihî: (En’am 6/153)* İşte bu, benim dosdoğru yolum. Artık ona uyun. Başka yollara uymayın. Yoksa o yollar sizi parça parça edip O’nun yolundan ayırır. [İşte size bunları Allah sakınasınız diye emretti.]

15a-6 *Ya’şimuka mina’n-nâsi: (Maide 5/67)* [Ey Peygamber! Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan, O’nun verdiği peygamberlik görevini yerine

getirmemiş olursun.] Allah, seni insanlardan korur. [Şüphesiz Allah, kâfirler topluluğunu hidayete erdirmeyecektir.]

15a-7 *Liyuẓhirahu ‘ala [d]-dīni kullihī*. (Fetih 48/28) [O, Peygamberini hidayet ve hak din ile gönderendir.] (Allah) o hak dini bütün dinlere üstün kılmak için (böyle yaptı). [Şahit olarak Allah yeter.]

15a-9 *İnna ‘aleynā cam‘uhu va Qur‘ānahu*. (Kıyame 75/17) Şüphesiz onu toplamak ve okumak bize aittir.

15a-11 *Va anna ‘llāha muḥzi ‘l-kāfirīna*. (Tevbe 9/2) [Yer yüzünde dört ay daha dolaşın. Şunu bilin ki, siz Allah’ı aciz bırakacak değilsiniz;] Allah ise inkarcıları perişan edecektir.

15b-4 *İz yaḳūlu lişāhibihi lā taḥzanu*. (Tevbe 9/40) [Eğer siz ona (Peygamber’e) yardım etmezseniz, (biliyorsunuz ki) inkâr edenler onu iki kişiden biri olarak (Mekke’den) çıkardıkları zaman, ona bizzat Allah yardım etmişti. Hani onlar mağarada bulunuyorlardı.] Hani o arkadaşına, “Üzülme, çünkü Allah bizimle beraber” diyordu. [Allah da onun üzerine güven duygusu ve huzur indirmiş, sizin kendilerini görmediğiniz birtakım ordularla onu desteklemiş, böylece inkâr edenlerin sözünü alçaltmıştı. Allah’ın sözü ise en yücedir. Allah, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir.]

15b-6 *Yā ayyuhā ‘n-nabiyyu ḥasbuka ‘llāhu va mani’ttaba‘ka mina ‘l-mu‘minīna*: (Enfal 8/64) Ey Peygamber! Sana ve sana tabi olan mü’minlere Allah yeter.

17a-5 *Va lā yarzā li‘ibādihī ‘l-kufra*: (Zümer 39/7) [Eğer inkâr ederseniz, şüphesiz ki Allah sizin iman etmenize muhtaç değildir.] Ama kullarının inkâr etmesine razı olmaz. [Eğer şükrederseniz sizin için buna razı olur. Hiçbir günahkâr başka bir günahkârın yükünü yüklenmez. Sonra dönüşünüz ancak Rabbinizedir. O da size yaptıklarınızı haber verir. Çünkü O, göğüslerin özünü (kalplerde olanı) hakkıyla bilir.]

17a-7 *Vallāhu ḥalaḳakum vamā ta‘malūna*: (Saffat 37/96) Oysa Allah sizi de, yaptığınızı şeyleri de yaratmıştır.

17a-9 *Ḳulillāhu ḥālīḳu kulli şay‘in*: (Rad 13/16) [De ki: “Göklerin ve yerin Rabbi kimdir?” “Allah’tır” de. De ki: “O’nu bırakıp da kendilerine (bile) bir faydası ve zararı olmayan dostlar (mabutlar) mı edindiniz?” De ki: “Kör ile gören bir olur mu? Ya da karanlıklarla aydınlık bir olur mu? Yoksa Allah’a, O’nun yarattığı gibi yaratan

ortaklar buldular da bu yaratma ile Allah'ın yaratması onlara göre birbirine mi benzedi?"] De ki: "Her şeyin yaratıcısı Allah'tır. [O, birdir, mutlak hâkimiyet sahibidir."]

17a-10 *Va lav şā'allāhu lacam'ahum 'alā'l-hudā: (En'am 6/35)* [Eğer onların yüz çevirmeleri sana ağır geldiyse; bir delik açıp yerin dibine inerek, yahut bir merdiven kurup göğe çıkarak onlara bir mucize getirmeye gücün yetiyorsa durma, yap!] Eğer Allah dileseydi, elbette onları hidayet üzere toplardı. [O hâlde, sakın cahillerden olma.]

17b-3 *Va mā tavfīki illā bi'llāhi: (Hud 11/88)* [Şu'ayb, şöyle dedi: "Ey kavmim! Söyleyin bakayım, ya ben Rabbinizden gelen açık bir delil üzere isem ve katından bana güzel bir rızık vermişse!. Ben size yasakladığımı kendim yapmak istemiyorum. Ben sadece gücüm yettiğinde (sizi) düzeltmek istiyorum.] Başarım ancak Allah'ın yardımı ile. Ben sadece O'na tevekkül ettim [ve sadece O'na yöneliyorum."]

17b-3 *Va mā şabrika illā bi'llāhi: (Nahl 16/127)* Sabret! Senin sabrın ancak Allah'ın yardımı ile. [Onlardan yana üzülme. Tuzak kurmalarından dolayı da sıkıntıya düşme.]

17b-5 *Zālikā faẓlu'llāhi yu'tīhi man yaşā'u zū'l-faẓli'l-'aẓim: (Cuma62//4)* İşte bu, Allah'ın lütfudur. Onu dilediğine verir. Allah, büyük lütuf sahibidir.

17b-7 *Kur'ānan 'arabiyyan ġayra zī'ivacir: (Zümer 39/28)* [Biz onu, Allah'a karşı gelmekten sakınsınlar diye] hiçbir eğriliği bulunmayan Arapça bir Kur'an [olarak indirdik.]

18a-1 *Vucūhun yavma 'izīn nāẓiratun ilā rabbihā nāẓiratun: (Kıyame 75/22,23)* O gün birtakım yüzler aydındır. Rablerine bakarlar.

18b-2 *Yā ayyuhā'l-lazīna amanū tūbū ilā'llāhi: (Tahrim 66/8)* Ey iman edenler! Allah'a içtenlikle tövbe edin. [Umulur ki, Rabbiniz sizin kötülüklerinizi örter, peygamberi ve onunla birlikte iman edenleri utandırmayacağı günde Allah sizi, içlerinden ırmaklar akan cennetlere sokar. Onların nurları önlerinden ve sağlarından aydınlatır, gider. "Ey Rabbiniz! Nûrumuzu bizim için tamamla, bizi bağışla; çünkü senin her şeye hakkıyla gücün yeter" derler.]

18b-3 *Tūbū ilā'llāhi camī'an ayyuhā'l-mu'minūna: (Nur 24/31)* [Mü'min kadınlara da söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını korusunlar. (Yüz ve el

gibi) görünen kısımlar müstesna, zînet (yer)lerini göstermesinler. Başörtülerini ta yakalarının üzerine kadar salsınlar. Zinetlerini, kocalarından, yahut babalarından, yahut kocalarının babalarından, yahut oğullarından, yahut üvey oğullarından, yahut erkek kardeşlerinden, yahut erkek kardeşlerinin oğullarından, yahut kız kardeşlerinin oğullarından, yahut müslüman kadınlardan, yahut sahip oldukları kölelerden, yahut erkekliği kalmamış hizmetçilerden, yahut da henüz kadınların mahrem yerlerine vakıf olmayan erkek çocuklardan başkalarına göstermesinler. Gizledikleri zinetler bilinsin diye ayaklarını yere vurmasınlar.] Ey mü'minler, hep birlikte tövbe ediniz ki kurtuluşa eresiniz!

18b-9 *İnna 'l-munāfikīna fī 'd-daraki 'l-asfali mina 'n-nāri.*(Nisa 4/145) Şüphesiz ki münafıklar, cehennem ateşinin en aşağı tabakasındadırlar. [Onlara hiçbir yardımcı da bulamazsın.]

19a-1 *Fakāna kaba kavsayni av adnā.* (Necm 53/9) (Peygambere olan mesafesi) iki yay aralığı kadar, yahut daha az oldu.

19a-2 *Subhāna 'l-laẓī asrā bi'abdihi laylan mina 'l-mascidi 'l-ḥarām ilā 'l-mascidi 'l-aḫṣā.* (İsra 17/1) [Kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye] kulunu (Muhammed'i) bir gece Mescid-i Haram'dan çevresini bereketlendirdiğimiz Mescid-i Aksa'ya götüren Allah'ın şanı yücedir. [Hiç şüphesiz O, hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir.]

19a-4 *Va kallama 'llāhu Mūsā taklīman.* (Nisa 4/164) [Daha önce kıssalarını sana anlattığımız peygamberler gönderdik. Anlatmadığımız (nice) peygamberler de gönderdik.] Allah, Mûsa ile de doğrudan konuştu.

19a-5 *Va 't-taḥaza 'llāhu İbrāhīma ḥalīlan.* (Nisa 4/125) [Kimin dini, iyilik yaparak kendini Allah'a teslim eden ve hakka yönelen İbrahim'in dinine tabi olan kimsenin dininden daha güzeldir?] Allah, İbrahim'i dost edindi.

19b-4 *Kuntum ḥayri ummatin uḥricat li 'n-nāsi.* (Ali İmran 3/110) Siz, insanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz. [İyiliği emreder, kötülükten men eder ve Allah'a iman edersiniz. Kitap ehli de inansalardı elbette kendileri için hayırlı olurdu. Onlardan iman edenler de var. Ama pek çoğu fasık kimselerdir.]

19b-8 *Aṭiū 'llāha va aṭiū 'r-rasūla va ūlū 'l-amri minkum.* (Nisa 4/59) [Ey iman edenler!] Allah'a itaat edin. Peygamber'e itaat edin ve sizden olan ulu'l-emre (idarecilere) de. [Herhangi bir hususta anlaşmazlığa düştüğünüz takdirde, Allah'a ve

ahiret gününe gerçekten inanıyorsanız, onu Allah ve Resûlüne arz edin. Bu, daha iyidir, sonuç bakımından da daha güzeldir.]

20a-5 *İnnā a‘ṭaynāka ‘l-kavṣara: (Kevser 108/1)* Şüphesiz biz sana Kevser’i verdik.

20a-9 *Fa-man ya‘mal miṣkālā zarratin ḥayran yarahū va man ya‘mal miṣkālā zarratin ṣarran yarahū: (Zilzal 99/7-8)* Artık kim zerre ağırlığınca bir hayır işlerse, onun mükâfatını görecektir. Kim de zerre ağırlığınca bir kötülük işlerse, onun cezasını görecektir.

21a-5 *Va ‘l-lazīna yu‘minūna bi‘l-ğaybi va yuḫīmū ‘ş-şalāta: (Bakara 2/3)* Onlar gayba inanırlar, namazı dosdoğru kılarlar, [kendilerine rızık olarak verdiğimizden de Allah yolunda harcarlar.]

21a-6 *Ḳul yā ‘ibādīya ‘l-lazīna āmanū yuḫīmū ‘ş-şalāta: (İbrahim 14/31)* İnanan kullarıma söyle, namazı dosdoğru kılsınlar, [hiçbir alışveriş ve dostluğun bulunmadığı bir gün gelmeden önce kendilerine rızık olarak verdiğimiz şeylerden Allah yolunda gizlice ve açıktan harcasınlar.]

21a-7 *İnnamā ya‘muru masācida ‘llāhi man āmana bi‘llāhi va ‘l-yavmi ‘l-āhiri va aḳāma ‘ş-şalāta: (Tevbe 9/18)* Allah’ın mescitlerini, ancak Allah’a ve ahiret gününe inanan, namazı dosdoğru kılan, [zekâtı veren ve Allah’tan başkasından korkmayan] kimseler imar eder. [İşte onların doğru yolu bulanlardan olmaları umulur.]

22a-7 *Va ‘scud va ‘ḳtarib: (Alak 96/19)* [Hayır! Sakın sen ona uyma;] secde et ve Rabbine yaklaş.

23a-6 *Va izā ḳāmū ilā ‘ş-şalāti ḳāmū kusālā: (Nisa 4/142)* [Münafıklar, Allah’ı aldatmaya çalışırlar. Allah da onların bu çabalarını başlarına geçirir.] Onlar, namaza kalktıkları zaman tembel tembel kalkarlar, [insanlara gösteriş yaparlar ve Allah’ı pek az anarlar.]

23b-9 *Va ‘scud va ‘ḳtarib: (Alak 96/19)* [Hayır! Sakın sen ona uyma;] secde et ve Rabbine yaklaş.

23b-13 *Minhā ḥalaḳnākum va fihā nu‘īdukum va minhā nuḥrickum tāratān uḥrā: (Taha 20/55)* (Ey insanlar!) Sizi topraktan yarattık, (ölümünüzle) sizi oraya döndüreceğiz ve sizi bir kere daha oradan çıkaracağız.

24a-2 *Ulāika ‘alā hudan min rabbihim: (Bakara 2/5)* İşte onlar Rab’lerinden (gelen) bir doğru yol üzeredirler [ve kurtuluşa erenler de işte onlardır.]

24a-3 *Ķad aflaĥa ‘l-mu ‘minūna ‘llazīna hum fī ṣalātihim ĥāṣi‘ūna: (Müminun 23/1,2)* Mü’minler, gerçekten kurtuluşa ermişlerdir. Onlar ki, namazlarında derin saygı içindedirler.

24a-5 *Fa vaylun li ‘l-muṣallīna ‘llazīna hum ‘an ṣalātihim sāhūna: (Maun 107/4,5)* Yazıklar olsun o namaz kılanlara ki, Onlar namazlarını ciddiye almazlar.

24b-11 *İnnā la naṣuru rusulanā: (Mümin 40/51)* Şüphesiz ki, peygamberlerimize [ve iman edenlere dünya hayatında ve şahitlerin şahitlik edecekleri günde] yardım ederiz.

24b-12 *Va kāna ĥaĥkan ‘alaynā naṣru ‘l-mu ‘minīna: (Rum 30/47)* [Andolsun, senden önce biz nice peygamberleri kendi kavimlerine gönderdik. Peygamberler onlara apaçık mucizeler getirdiler. Biz de suç işleyenlerden intikam aldık.] Mü’minlere yardım etmek ise üzerimizde bir haktır.

24b-13 *Ṣumma raayta na‘īman va mulkan kabīran: (İnsan 76/20)* Orada, görünce (sonsuz) nimetler ve büyük bir mülk (hükümlerlik) görürsün.

25a-1 *Li ‘llazīna aĥsanu ‘l-ĥusnā va ziyādatun: (Yunus 10/26)* [Güzel iş yapanlara (karşılık olarak)] daha güzeli ve bir de fazlası vardır. [Onların yüzlerine ne bir kara bulaşır, ne de bir zillet. İşte onlar cennetliklerdir ve orada ebedî kalacaklardır.]

25a-4 *Yā ayyuhā ‘llazīna amanū ‘zkuru ‘llāha zikran kaṣīran: (Ahzab 33/41)* Ey iman edenler! Allah’ı çokça zikredin.

25a-5 *Allazīna yazkurūna ‘llāha kıyāman va ku‘ūdan ‘alā cunūbihim: (Ali İmran 3/191)* Onlar ayaktayken, otururken ve yanları üzerine yatairken Allah’ı anarlar. [Göklerin ve yerin yaratılışı üzerinde düşünürler. “Rabbimiz! Bunu boş yere yaratmadın, seni eksikliklerden uzak tutarız. Bizi ateş azabından koru” derler.]

25a-8 *Fa ‘zkurūnī azkurkum: (Bakara 2/152)* Öyleyse yalnız beni anın ki ben de sizi anayım. [Bana şükredin, sakın nankörlük etmeyin.]

25b-1 *Ķul matā‘u ‘d-dunyā kalīlun: (Nisa 4/77)* [Daha önce kendilerine, “(savaşmaktan) ellerinizi çekin, namazı kılın, zekâtı verin” denilenleri görmedin mi? Üzerlerine savaş yazılınca, hemen içlerinden bir kısmı; insanlardan, Allah’tan korkar gibi, hatta daha çok korkarlar ve “Rabbimiz! Niçin bize savaş yazdın? Bizi yakın bir

zamana kadar erteleyeseydin ya!” derler.] De ki: “Dünya geçimliği azdır. [Ahiret, Allah’a karşı gelmekten sakınan kimse için daha hayırlıdır. Size kıl kadar haksızlık edilmez.”]

25b-1 *Va ’z-zākirīna ’llāha kaşīran va ’z-zākirātu: (Ahzab 33/35)* [Doğrusu erkek ve kadın müslümanlar, erkek ve kadın müminler, boyun eğen erkekler ve kadınlar, doğru sözlü erkekler ve kadınlar, sabırlı erkekler ve kadınlar, gönülden bağlanan erkekler ve kadınlar, sadaka veren erkekler ve kadınlar, oruç tutan erkekler ve kadınlar, iffetlerini koruyan erkekler ve kadınlar,] Allah’ı çok anan erkekler ve kadınlar [işte Allah bunlar için bağış ve büyük bir mükafat hazırlamıştır.]

25b-10 *Fa ’d’ūni astacaba lakum: (Mümin 40/60)* [Rabbiniz şöyle dedi:] “Bana dua edin, duânıza cevap vereyim. [Bana kulluk etmeyi kibirlerine yediremeyenler aşağılanmış bir hâlde cehenneme gireceklerdir.”]

26b-1 *Allazīna āmanū taṭma ’īna ḫulūbuhum bi zikri ’llāhi: (Rad 13/28)* Bunlar, iman edenler ve gönülleri Allah’ın zikriyle sükûnete erenlerdir. [Bilesiniz ki, kalpler ancak Allah’ı anmakla huzur bulur.]

26b-8 *Va ṭā ’ifātun li yafḫahū inni ’d-dīni: (Tevbe 9/?)*

26b-13 *Va ḫul rabbi zidnī ’ilman: (Taha 20/114)* [Gerçek hükümdar olan Allah yücedir. Sana vahyedilmesi tamamlanmadan önce Kur’an’ı okumakta acele etme.] “Rabbim! İlmimi artır” de.

27a-1 *Ḫul hal yastavi ’llazīna ya’lamūna va ’llazīna lā ya’lamūna: (Zümer 39/9)* [(Böyle bir kimse mi Allah katında makbuldür,) yoksa gece vakitlerinde, secde hâlinde ve ayakta, ahiretten korkarak ve Rabbinin rahmetini umarak itaat ve kulluk eden mi?] De ki: “Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?” [Ancak akıl sahipleri öğüt alırlar.]

27a-9 *Va ’allama Ādama ’l-asmā’a kullahā: (Bakara 2/31)* Allah, Âdem’e bütün varlıkların isimlerini öğretti. [Sonra onları meleklerle göstererek, “Eğer doğru söyleyenler iseniz, haydi bana bunların isimlerini bildirin” dedi.]

27b-2 *Mukallibīna tu’allimūnahunna mimmā ’allamakumu ’llāhu fākulū mimmā amsakna ’alaykum: (Maide 5/4)* [(Ey Muhammed!) Sana, kendilerine nelerin helâl kılındığını soruyorlar. De ki:] “Size temiz ve hoş olan şeyler, bir de Allah’ın size verdiği yeteneklerle eğitip alıştırdığınız avcı hayvanların tuttuğu (avlar) helâl kılındı. Onların sizin için tuttuklarından yiyin. [Onu (av için) salarken üzerine Allah’ın adını

anın (besmele çekin). Allah’a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah, hesabı çabuk görendir.]

27b-4 *Va ‘allamaka mā lam takun ta‘lamu va kâna faẓlu ‘llāhi ‘alayka ‘azīman:* (Nisa 4/113) [(Ey Muhammed!) Eğer Allah’ın sana lütuf ve merhameti olmasaydı, onlardan bir grup seni saptırmaya çalışırdı. Hâlbuki onlar, ancak kendilerini saptırırlar, sana hiçbir zarar veremezler.] Allah, sana kitabı (Kur’an’ı) ve hikmeti indirmiş ve sana bilmediğin şeyleri öğretmiştir. Allah’ın sana lütfu çok büyüktür.

27b-7 *Va laḳad ataynā Dāvuda va Sulaymāna ‘ilman:* (Neml 27/15) Andolsun! Biz Dâvûd’a ve Süleyman’a ilim verdik. [Onlar, “Hamd, bizi mü’min kullarının birçoğundan üstün kılan Allah’a mahsustur” dediler.]

31a-1 *Va man yu‘te ‘l-ḥikmeti faḳad ūtiya ḥayran kaşīran:* (Bakara 2/269) [Allah, hikmeti dilediğine verir.] Kime hikmet verilmişse, şüphesiz ona çokça hayır verilmiş demektir. [Bunu ancak akıl sahipleri anlar.]

31a-11 *İn tanşurū ‘llāha yanşurkum:* (Muhammed 47/7) [Ey iman edenler!] Eğer siz Allah’a yardım ederseniz (emrini tutar, dinini uygularsanız), O da size yardım eder [ve ayaklarınızı sağlam bastırır.]

31a-12 *Faẓẓala ‘llāhu ‘l-mucāhidīna ‘alā ‘l-ḳā‘idīna acran ‘azīman daracātan minhu va rahmatan:* (Nisa 4/95) [Mü’minlerden özür sahibi olmaksızın (cihattan geri kalıp) oturanlarla, Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad edenler eşit olamazlar. Allah, mallarıyla, canlarıyla cihad edenleri, derece itibarıyla, cihattan geri kalanlardan üstün kılmıştır. Gerçi Allah (mü’minlerin) hepsine de en güzel olanı (cenneti) va’detmiştir.] Ama mücahitleri büyük bir mükâfat ile kendi katından dereceler, bağışlanma ve rahmet ile cihattan geri kalanlara üstün kılmıştır. [Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.]

31b-6 *İnnaka mayyitu ve innahum mayyitūna:* (Zümer 39/30) (Ey Muhammed!) Şüphesiz sen öleceksin ve şüphesiz onlar da öleceklerdir.

31b-6 *Fī sabīli ‘llāhi amvātun bal aḥyā’un:* (Bakara 2/154) Allah yolunda öldürülenlere “ölüler” [demeyin.] Hayır, onlar diridirler. [Ancak siz bunu bilemezsiniz.]

32a-2 *Yā ayyuhā ‘n-nabiyyu cāhidu ‘l-kuffāra:* (Tevbe 9/73) Ey peygamber! Kâfirlere [ve münafıklara] karşı cihad et [ve onlara karşı çetin ol. Onların varacakları yer cehennemdir. Ne kötü bir varış yeridir orası!]

32a-3 *İnna 'ş-şaytāna lakum 'aduvvun fa 'ttaḥazūhu 'aduvan:* (Fatr 35/6) Şüphesiz şeytan sizin için bir düşmandır. Öyle ise (siz de) onu düşman tanıyın. [O, kendi taraftarlarını ancak alevli ateşe girecek kimselerden olmaya çağırır.]

32a-4 *Va 'l-munāfiḳīna va 'gluḫ 'alayhim:* (Tevbe 9/73) [Ey peygamber! Kâfirlere ve] münafıklara karşı [cihad et] ve onlara karşı çetin ol. [Onların varacakları yer cehennemdir. Ne kötü bir varış yeridir orası!]

32a-5 *Va 'llazīna cāhadū finā la-nahdiyyannahum subulanā:* (Ankebut 29/69) Bizim uğrumuzda cihad edenler var ya, biz onları mutlaka yollarımıza ileteceğiz. [Şüphesiz Allah, mutlaka iyilik yapanlarla beraberdir.]

32b-4 *İnna 'llāha yuḥibbu 'llazīna yuḳātilūna fi sabīlihi şaffān:* (Saff 61/4) Hiç şüphe yok ki Allah, kendi yolunda, duvarları birbirine kenetlenmiş bir bina gibi saf bağlayarak çarpışanları sever.

35a-9 *Alam ya 'lam bi anna 'llāha yarā:* (Alak 96/14) O Allah'ın, her şeyi gördüğünü bilmiyor mu?

35a-11 *İnnahu 'alīmun bizāti 'ş-şudūri:* (Mülk 67/13) [Sözünüzü gizleyin, yahut onu açığa vurun; (fark etmez).] Şüphesiz Allah, sinelerin özünü (kalplerde olanı) hakkıyla bilir.

35b-8 *İnnanī ma 'akumā asma 'u va arā:* (Taha 20/46) [Allah, şöyle dedi: “Korkmayın,] çünkü ben sizinle beraberim. İşitirim ve görürüm.”

37a-3 *Azzaniyyatu va 'zzānī fa 'clidū kulla vāḥidin minhumā miata caldatin:* (Nur 24/2) Zina eden kadın ve zina eden erkekten her birine yüzer değnek vurun. [Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsanız, Allah'ın dini(nin koymuş olduğu hükmü uygulama) konusunda onlara acıyacağınız tutmasın. Mü'minlerden bir topluluk da onların cezalandırılmasına şahit olsun.]

37a-6 *As-sāriḳu va 's-sāriḳatu fa 'ḳtaū aydiyahumā:* (Maide 5/38) [Yaptıklarına bir karşılık ve Allah'tan caydırıcı bir müeyyide olmak üzere] hırsız erkek ile hırsız kadının ellerini kesin. [Allah, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir.]

40a-9 *A 'innakum lata 'tūna 'r-ricāla şahvatīn min dūni 'n-nisā 'a bal antum ḳavmun musrifūna:* (Araf 7/81) “Hakikaten siz kadınları bırakıp, şehvetle erkeklere yaklaşıyorsunuz. Hayır, siz haddi aşan bir toplumsunuz.”

40a-11 *Bal antum kavmun ‘ādūna: (Şuara 26/166)* [“Rabbinizin, sizin için yarattığı eşlerinizi bırakıyor da insanlar arasından erkeklere mi yanaşıyorsunuz?”] Siz gerçekten haddi aşan bir topluluksunuz.”

42a-10 *Allazīna ya ‘kulūna ‘r-ribā lā yaqūmūna illā kamā yaqūmu ‘llazī yataḥabbatahu ‘ş-şayṭānu minā ‘l-massī: (Bakara 2/275)* Faiz yiyenler, ancak şeytanın çarptığı kimsenin kalktığı gibi kalkarlar. [Bu, onların, “Alışveriş de faiz gibidir” demelerinden dolayıdır. Oysa Allah, alışverişi helâl, faizi haram kılmıştır. Bundan böyle kime Rabbinden bir öğüt gelir de (o öğüte uyarak) faizden vazgeçerse, artık önceden aldığı onun olur. Durumu da Allah’a kalmıştır. (Allah, onu affeder.) Kim tekrar (faize) dönerse, işte onlar cehennemliklerdir. Orada ebedî kalacaklardır.]

42a-12 *Yamḥaḩu ‘llāha ‘r-ribā: (Bakara 2/276)* Allah, faiz malını mahveder, [sadakaları ise artırır (bereketlendirir). Allah, hiçbir günahkâr nankörü sevmez.]

42a-13 *Fa ‘zanū biḩarbin minā ‘llāhi ve rasūlihi: (Bakara 2/279)* Eğer böyle yapmazsanız, Allah ve Resûlüyle savaşa girdiğinizi bilin. [Eğer tövbe edecek olursanız, anaparalarınız sizindir. Böylece siz ne başkalarına haksızlık etmiş olursunuz, ne de başkaları size haksızlık etmiş olur.]

42b-1 *Va ‘llāhu lā yuḩibbu kulla kaffārin aṣīmin: (Bakara 2/276)* [Allah, faiz malını mahveder, sadakaları ise artırır (bereketlendirir).] Allah, hiçbir günahkâr nankörü sevmez.

42b-2 *Fa-ulāika aṣḩābu ‘n-nāri hum fihā ḩālidūna: (Bakara 2/81)* [Evet, kötülük işleyip suçu benliğini kaplamış (ve böylece şirke düşmüş) olan kimseler var ya,] işte onlar cehennemliklerdir. Onlar orada ebedî kalacaklardır.

44a-2 *İnnamā ‘l-ḩamru va ‘l-maysiru va ‘l-anṣābu va ‘l-azlāmu ricsun min ‘amali ‘ş-şayṭāni: (Maide 5/90)* [Ey iman edenler!] (Aklı örten) içki (ve benzeri şeyler), kumar, dikili taşlar ve fal okları ancak, şeytan işi birer pisliktir. [Onlardan kaçının ki kurtuluşa eresiniz.]

44a-4 *Fa ‘ctanibūhu la‘allakum tufliḩūna: (Maide 5/90)* [Ey iman edenler! (Aklı örten) içki (ve benzeri şeyler), kumar, dikili taşlar ve fal okları ancak, şeytan işi birer pisliktir.] Onlardan kaçının ki kurtuluşa eresiniz.

44a-6 *Ḩul fihimā iṣmun kabīrun: (Bakara 2/219)* [Sana içkiyi ve kumarı sorarlar. De ki:] “Onlarda [hem] büyük günah, [hem de insanlar için (bazı zahirî) yararlar] vardır. [Ama günahları yararlarından büyüktür.” Yine sana Allah yolunda ne

harcayacaklarını soruyorlar. De ki: “İhtiyaçtan arta kalanı.” Allah, size âyetleri böyle açıklıyor ki düşünesiniz.]

44a-10 *Yas 'alūnaka 'ani 'l-ḥamri va 'l-maysiri ilā āḥara: (Bakara 2/219)* Sana içkiyi ve kumarı sorarlar. [De ki: “Onlarda hem büyük günah, hem de insanlar için (bazı zahiri) yararlar vardır. Ama günahları yararlarından büyüktür.” Yine sana Allah yolunda ne harcayacaklarını soruyorlar. De ki: “İhtiyaçtan arta kalanı.” Allah, size âyetleri böyle açıklıyor ki düşünesiniz.]

44a-12 *Lā taḥarrabū 'ş-ṣalāta va antum sukārā: (Nisa 4/43)* [Ey iman edenler!] Sarhoş iken ne söylediğinizi bilinceye kadar, [bir de -yolcu olmanız durumu müstesna-cünüp iken yıkanıncaya kadar] namaza yaklaşmayın. [Eğer hasta olur veya yolculukta bulunursanız, veyahut biriniz abdest bozmaktan gelince ya da eşlerinizle cinsel ilişkide bulunup, su da bulamazsanız o zaman temiz bir toprağa yönelip, (niyet ederek onunla) yüzlerinizi ve ellerinizi meshedin. Şüphesiz Allah, çok affedicidir, çok bağışlayıcıdır.]

44b-4 *Lā taḥarrabū 'ş-ṣalāta va antum sukārā: (Nisa 4/43)* [Ey iman edenler!] Sarhoş iken ne söylediğinizi bilinceye kadar, [bir de -yolcu olmanız durumu müstesna-cünüp iken yıkanıncaya kadar] namaza yaklaşmayın. [Eğer hasta olur veya yolculukta bulunursanız, veyahut biriniz abdest bozmaktan gelince ya da eşlerinizle cinsel ilişkide bulunup, su da bulamazsanız o zaman temiz bir toprağa yönelip, (niyet ederek onunla) yüzlerinizi ve ellerinizi meshedin. Şüphesiz Allah, çok affedicidir, çok bağışlayıcıdır.]

46a-11 *Va mā min dābbati fī 'l-arḑi illā 'alā 'llāhi rizḳuhā: (Hud11/6)* Yeryüzünde hiçbir canlı yoktur ki, rızkı Allah’a ait olmasın. [Her birinin (dünyada) duracakları yeri de, (öldükten sonra) emaneten konulacakları yeri de O bilir. Bunların hepsi açık bir kitapta (Levh-i Mahfuz’da yazılı)dır.]

46a-12 *Va kaayyin min dābbatin lā taḥmilu rizḳuhā 'llāhu: (Ankebut 29/60)* Nice canlılar vardır ki, rızıklarını taşımazlar (yiyecek biriktirmezler). [Onları da sizi de Allah rızıklandırır. O, hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir.]

46a-13 *Favarabbi 's-samāi va 'l-arḑi innahu laḥaḳḳun: (Zariyat 51/23)* Göğün ve yerin Rabbine andolsun ki o (size va’ dolunanlar), [sizin konuşmanız gibi] gerçektir.

46b-4 *Va lanabluvannakum bişay 'in mina 'l-ḥavfī va 'l-cū'ī va naḳşin mina 'l-amvālī va 'l-anfusi: (Bakara 2/155)* Andolsun ki sizi biraz korku ve açlıkla, bir de mallar, canlar ve ürünlerden eksilterek deneriz. [Sabredenleri müjdele.]

46b-7 *Va rizku rabbika hayrun va abkâ:* (**Taha 20/131**) [Onlardan bazı kesimlere, kendilerini sınamak için dünya hayatının süsü olarak verdiğimiz şeylere gözünü dikme.] Rabbinin rızkı daha hayırlı ve daha kalıcıdır.

46b-12 *Qaddara fihâ aqvâtaḥâ:* (**Fussilet 41/10**) O, dört gün içinde (dört evrede), yeryüzünde yükselen sabit dağlar yarattı, orada bolluk ve bereket meydana getirdi ve [orada rızık arayanların ihtiyaçlarına uygun olarak rızıklar takdir etti.]

47a-10 *Va mâ min dâbbati fî 'l-arzı illâ 'alâ 'llâhi rizkuḥâ:* (**Hud 11/6**) Yeryüzünde hiçbir canlı yoktur ki, rızkı Allah'a ait olmasın. [Her birinin (dünyada) duracakları yeri de, (öldükten sonra) emaneten konulacakları yeri de O bilir. Bunların hepsi açık bir kitapta (Levh-i Mahfuz'da yazılı)dır.]

49b-4 *Va fî 's-samâ 'i rizkukum va mâ tû'adûna:* (**Zariyat 51/22**) Gökte rızkınız ve size vaad olunan şeyler vardır.

50b-5 *Naḥnu ḡassamnâ baynahum ma'îṣatahum:* (**Zuhruf 43/32**) [Rabbinin rahmetini onlar mı bölüştürüyorlar? Dünya hayatında] onların geçimliklerini aralarında biz paylaştırdık. [Birbirlerine iş gördürmeleri için, (çeşitli alanlarda) kimini kimine, derece derece üstün kıldık. Rabbinin rahmeti, onların biriktirdikleri (dünyalık) şeylerden daha hayırlıdır.]

55b-1 *Yâ ayyuhâ 'n-nâsu' budû rabbakum:* (**Bakara 2/21**) Ey insanlar! [Sizi ve sizden öncekileri yaratan] Rabbinize ibadet edin [ki, Allah'a karşı gelmekten sakınasınız.]

55b-2 *Fasabbih biḡamdi rabbika va kun mina 's-sâcidîna:* (**Hicr 15/98**) O hâlde, Rabbinin hamd ile tesbih et (yücelt) ve secde edenlerden ol.

55b-3 *Fa' budû 'llâḥa va lâ tuşrikû biḡ:* (**Nisa 4/36**) Allah'a ibadet edin ve ona hiçbir şeyi ortak koşmayın. [Ana babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaşla, yolcuya, elinizin altındakilere iyilik edin. Şüphesiz Allah, kibirlenen ve övünen kimseleri sevmez.]

56b-13 *Qul inna 'l-mavta 'llazî tafirrûna minḡu fainḡahu mulâḡikum:* (**Cuma 62/8**) De ki: “Sizin kendisinden kaçıp durduğunuz ölüm var ya, o mutlaka size ulaşacaktır. [Sonra gaybı da, görünen âlemi de bilen Allah'a döndürüleceksiniz de, O size yapmakta olduklarınızı haber verecektir.”]

57a-2 *Kulla man 'alayḡâ fânin:* (**Rahman 55/26**) Yer üzerinde bulunan her canlı yok olacaktır.

57a-4 *Kullu şay 'in hālikun illā vachahu: (Kasas 28/88)* [Sen Allah ile beraber başka bir ilāha ibadet etme. O'ndan başka hiçbir ilāh yoktur.] O'nun zatından başka her şey yok olacaktır. [Hüküm yalnızca O'nundur ve kesinlikle O'na döndürüleceksiniz.]

57a-7 *Kullu nafsın za 'iḳatu 'l-mavtī: (Ankebut 29/57)* Her can ölümü tadacaktır. [Sonra bize döndürüleceksiniz.]

58b-13 *Va tavazzadū fainna ḥayra 'z-zādi 't-taḳvā: (Bakara 2/197)* [Hac (ayları), bilinen aylardır. Kim o aylarda hacca başlarsa, artık ona hacda cinsel ilişki, günaha sapmak, kavga etmek yoktur. Siz ne hayır yaparsanız, Allah onu bilir.] (Ahiret için) azık toplayın. Kuşkusuz, azığın en hayırlısı takva (Allah'a karşı gelmekten sakınma)dır. Ey akıl sahipleri, bana karşı gelmekten sakının.

59a-2 *Ḳāla rabbi 'rciūna la 'allī a 'malu ṣāliḥan: (Müminun 23/99-100)* [Nihayet onlardan birine ölüm gelince,] “Rabbim! Beni dünyaya geri gönderiniz ki, terk ettiğim dünyada salih bir amel yapayım” der. [Hayır! Bu, sadece onun söylediği (boş) bir sözden ibarettir. Onların arkasında, tekrar dirilecekleri güne kadar (devam edecek, dönmelerine engel) bir perde (berzah) vardır.]

59a-8 *Rabbanā aḥracnā na 'malu ṣāliḥan: (Fatır 35/37)* [Onlar cehennemde,] “Ey Rabbimiz! Bizi buradan çıkar ki [dünyada iken işlemekte olduğumuzdan başka ameller,] salih ameller işleyelim” [diye bağırlılar. (Onlara şöyle denilir:) “Sizi, düşünüp öğüt alacak kimsenin düşünüp öğüt alabileceği kadar yaşatmadık mı? Size uyarıcı da gelmişti. Öyle ise tadın azabı. Çünkü zalimler için hiçbir yardımcı yoktur.”]

61b-9 *İnnā vacadnāhu ṣabran ni 'ma 'l- 'abdu: (Sad 38/44)* [Şöyle dedik: “Eline bir demet sap al ve onunla vur, yeminini bozma.”] Gerçekten biz Eyyûb'u sabreden bir kimse olarak bulduk. O ne güzel bir kuldu! [O, Allah'a çok yönelen bir kimse idi.]

61b-10 *Kazālika linaṣrifā 'anhu 's-sū 'a va 'l-faḥṣā 'a: (Yusuf 12/24)* [Andolsun, kadın ona (göz koyup) istek duymuştu. Eğer Rabbinin delilini görmemiş olsaydı, Yûsuf da ona istek duyacaktı.] Biz, ondan kötülüğü ve fuhşu uzaklaştırmak için işte böyle yaptık. [Çünkü o, ihlâsa erdirilmiş kullarımızdandı.]

61b-12 *Va fadaynāhu bizibḥin 'aḫīmīn: (Saffat 37/107)* Biz, (İbrahim'e) büyük bir kurbanlık vererek onu (İsmail'i) kurtardık.

61b-13 *Va 'ttaḥaza 'llāhu ibrahīma ḥalīlan*: (**Nisa 4/125**) [Kimin dini, iyilik yaparak kendini Allah'a teslim eden ve hakka yönelen İbrahim'in dinine tabi olan kimsenin dininden daha güzeldir?] Allah, İbrahim'i dost edindi.

62b-3 *La 'in şakartum li-azīdannaḥum*: (**İbrahim 14/7**) [Hani Rabbiniz şöyle duyurmuştu:] “Andolsun, eğer şükrederseniz elbette size nimetimi artırırım. [Eğer nankörlük ederseniz, hiç şüphesiz azabım çok şiddetlidir.”]

62b-9 *İnnahu kāna ‘abdan şakūran*: (**İsra 17/3**) [Ey kendilerini Nûh ile birlikte (gemide) taşıdığımız kimselerin çocukları!] Gerçek şu ki, o çok şükreden bir kuldu.

62b-9 *Kazālika naczī man şakara*: (**Kamer 54/35**) [Katımızdan bir nimet olarak bir seher vakti onları kurtardık.] Şükredenleri işte böyle mükâfatlandırırız.

63a-10 *Ḳul innī umirtu anī‘budū ‘llāha muḥlišan*: (**Zümer 39/11**) De ki: “Şüphesiz bana, dini Allah'a has kılarak O'na ibadet etmem emredildi.”

63b-2 *Fa-man kāna yarcū likā'a rabbiḥi fa 'l-ya‘mal ‘amalan ṣāliḥan*: (**Kehf 18/110**) [De ki: “Ben de ancak sizin gibi bir insanım. (Ne var ki) bana, ‘Sizin ilâh’ınız ancak bir tek ilâhtır” diye vahyolunuyor.] Kim Rabbine kavuşmayı umuyorsa yararlı bir iş yapsın [ve Rabbine ibadette kimseyi ortak koşmasın.”]

65a-6 *Tūbū ilā ‘llāhi tavbatan naşūḥan*: (**Tahrim 66/8**) [Ey iman edenler!] Allah'a içtenlikle tövbe edin. [Umulur ki, Rabbiniz sizin kötülüklerinizi örter, peygamberi ve onunla birlikte iman edenleri utandırmayacağı günde Allah sizi, içlerinden ırmaklar akan cennetlere sokar. Onların nurları önlerinden ve sağlarından aydınlatır, gider. “Ey Rabbimiz! Nûrumuzu bizim için tamamla, bizi bağışla; çünkü senin her şeye hakkıyla gücün yeter” derler.]

65a-7 *İnna ‘llāha yuḥibbu ‘t-tavvābīna*: (**Bakara 2/222**) [Sana kadınların ay hâlini sorarlar. De ki: “O bir ezadır (rahatsızlıktır). Ay hâlinde kadınlardan uzak durun. Temizleninceye kadar onlara yaklaşmayın. Temizlendikleri vakit, Allah'ın size emrettiği yerden onlara yaklaşın.] Şüphesiz Allah çok tövbe edenleri sever, [çok temizlenenleri sever.”]

65a-8 *Va innī lağaffārun liman tāba*: (**Taha 20/82**) “Şüphe yok ki ben, tövbe edip inanan [ve salih ameller işleyen, sonra da doğru yol üzere devam eden] kimse için son derece affediciyim.”

65a-9 *Fa-ulāika yubaddilu 'llāha sayyi 'ātihim ḥasanātın*: (**Furkan 25/70**) [Ancak tövbe edip de inanan ve salih amel işleyenler başka.] Allah işte onların kötülüklerini iyiliklere çevirir. [Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.]

66a-13 *Va innī laḡaffārun liman tāba*: (**Taha 20/82**) “Şüphe yok ki ben, tövbe edip inanan [ve salih ameller işleyen, sonra da doğru yol üzere devam eden] kimse için son derece affediciyim.”

66b-5 *Assāihūna*: (**Tevbe 9/112**) [Bunlar, tövbe edenler, ibadet edenler, hamd edenler,] oruç tutanlar, [rükû' ve secde edenler, iyiliği emredip kötülükten alıkoyanlar ve Allah'ın koyduğu sınırları hakkıyla koruyanlardır. Mü'minleri müjdele.]

66b-9 *Va 'ş-şāimīna ve 'ş-şāimātī*: (**Ahzab 33/35**) [Şüphesiz müslüman erkeklerle müslüman kadınlar, mü'min erkeklerle mü'min kadınlar, itaatkâr erkeklerle itaatkâr kadınlar, doğru erkeklerle doğru kadınlar, sabreden erkeklerle sabreden kadınlar, Allah'a derinden saygı duyan erkekler, Allah'a derinden saygı duyan kadınlar, sadaka veren erkeklerle sadaka veren kadınlar,] oruç tutan erkeklerle oruç tutan kadınlar, [namuslarını koruyan erkeklerle namuslarını koruyan kadınlar, Allah'ı çokça anan erkeklerle çokça anan kadınlar var ya, işte onlar için Allah bağışlanma ve büyük bir mükâfat hazırlamıştır.]

68b-1 *Va 'l-mustaḡfirīna bi 'l-aşḥār*: (**Ali İmran 3/17**) [(Bunlar), “Rabbimiz, biz iman ettik. Bizim günahlarımızı bağışla. Bizi ateş azabından koru” diyenler, sabredenler, doğru olanlar, huzurunda gönülden boyun büküp divan duranlar, Allah yolunda harcayanlar] veseherlerde (Allah'tan) bağışlanma dileyenlerdir.

68b-2 *Vallaḡīna yabītūna li-rabbihim succadan va kıyāman*: (**Furkan 25/64**) Onlar, Rabblerine secde ederek ve kıyamda durarak geceleyenlerdir.

68b-3 *Tatacāfā cunūbuhum 'ani 'l-mazāci'*: (**Secde 32/16**) [Onlar, korkarak ve ümid ederek Rablerine ibadet etmek için] yataklarından kalkarlar. [Kendilerine rızık olarak verdiğimiz şeylerden de Allah için harcarlar.]

69a-13 *Āla lūṭın naccaynāhum siḥriyan*: (Kamer 54/34) [Şüphesiz biz de üzerlerine taşlar savuran bir rüzgâr gönderdik. Yalnız] Lût'un ailesi [başka. Katımızdan bir nimet olarak bir] seher vakti onları kurtardık. [Şükredenleri işte böyle mükâfatlandırırız.]

69b-2 *Va kulū va 'şrabū ḥattā tabayyana lakumu 'l-ḥayzı 'l-abyaẓur*: (**Bakara 2/187**) [Oruç gecesinde kadınlarınıza yaklaşmak size helâl kılındı. Onlar, size

örtüdürler, siz de onlara örtüsünüz. Allah, (Ramazan gecelerinde hanımlarınıza yaklaşıp) kendinize zulmetmekte olduğunuzu bildi de tövbenizi kabul edip sizi affetti. Artık eşlerinize yaklaşın ve Allah'ın sizin için yazıp takdir etmiş olduğu şeyi arayın.] Şafağın aydınlığı gecenin karanlığından ayırt edilinceye (tan yeri ağarınca) kadar yiyin, için. [Sonra da akşama kadar orucu tam tutun. Bununla birlikte siz mescitlerde itikâfta iken eşlerinize yaklaşmayın. Bunlar, Allah'ın koyduğu sınırlardır. Bu sınırlara yaklaşmayın. Allah, kendine karşı gelmekten sakınsınlar diye, âyetlerini insanlara böylece açıklar.]

70a-2 *Va lā takfa mā laysa laka bihi ʿilmun: (İsra 17/36)* Hakkında kesin bilgi sahibi olmadığın şeyin peşine düşme. [Çünkü kulak, göz ve kalp, bunların hepsi ondan sorumludur.]

70a-2 *Mā yalfizu min kavlin illā ladayhi rakībun ʿatidu: (Kaf 50/18)* İnsan hiçbir söz söylemez ki onun yanında (yaptıklarını) gözetleyen (ve kaydeden) hazır bir melek bulunmasın.

70b-7 *Fātiri ʿs-samāwāti va ʿl-ʿarzi [ʿālima ʿl-gaybi va ʿş-şahādati] anta taḥkumu bayna ʿibādika: (Zümer 39/46)* [De ki: “Ey] göklerin ve yerin yaratıcısı olan, [gaybı da, görünen âlemi de bilen Allah’ım!][Ayrılığa düştükleri şeyler konusunda] kulların arasında sen hükmedersin.”

72a-7 *Yā ayyuhā ʿllāzina amanū ttaḥū ḥaḥḥa tuḥātihī: (Ali İmran 3/102)* Ey iman edenler! Allah’a karşı gelmekten nasıl sakınmak gerekiyorsa, öylece sakının [ve siz ancak müslümanlar olarak ölün.]

72a-11 *Huva ahlu ʿt-taḥvā va ahlu ʿl-maḥfirati: (Müddessir 74/56)* [Bununla beraber, Allah dilemedikçe öğüt alamazlar.] O takvaya (kendisine karşı gelmekten sakınılmaya) ehil olandır, bağışlamaya ehil olandır.

72a-13 *[Va man yattaḥi ʿllāha nacʿal lahu muḥricān] va yazuḥ min ḥayṣu lā yaḥtasibu: (Talak 65/3)* Onu beklemediği yerden rızıklandırır. [Kim Allah’a tevekkül ederse, O kendisine yeter. Şüphesiz Allah, emrini yerine getirendir. Allah, her şeye bir ölçü koymuştur.]

72b-3 *[Yaḥāfūna] sū ʿa ʿl-ḥisābi: (Rad 13/21)* [Onlar, Allah’ın riâyet edilmesini emrettiği haklara riâyet eden, Rablerine saygı besleyen ve] kötü hesaptan korkanlardır.

72b-4 *Va ʿllāzina hum fī ṣalātihim ḥāṣiʿūna: (Müminun 23/2)* Onlar ki, namazlarında derin saygı içindedirler.

72b-5 *Innamā yaḥşā 'llāhu min 'ibādihi 'l-ulamā 'i: (Fatır 35/28)* [İnsanlardan, (yeryüzünde) hareket eden (diğer) canlılardan ve hayvanlardan yine böyle çeşitli renklerde olanlar vardır.] Allah'a karşı ancak; kulları içinden âlim olanlar derin saygı duyarlar. [Şüphesiz Allah mutlak güç sahibidir, çok bağışlayandır.]

72b-5 *Va yaḥşā 'llāhu fa 'ulāika humu 'l-fāizūna: (Nur 24/52)* [Kim Allah'a ve Resûlüne itaat eder, Allah'tan korkar ve] O'na karşı gelmekten sakınırsa, işte onlar başarıyı elde edenlerin ta kendileridir.

73b-6 *Lā taḥnaṭū min raḥmati 'llāhi: (Zümer 39/53)* [De ki: “Ey kendilerinin aleyhine aşırı giden kullarım!] Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. [Şüphesiz Allah, bütün günahları affeder. Çünkü O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.”]

73b-10 *Nabbi ' 'ibādi innī ana 'l-ğafūru 'r-raḥīmu: (Hicr 15/49)* Ey Muhammed! Kullarıma, benim elbette çok bağışlayıcı, çok merhametli olduğumu, azabımın da elem dolu azap olduğunu haber ver.

73b-11 *Va man yatavakkal 'alā 'llāhi fahuva ḥasbuhu: (Talak 65/3)* [Onu beklemediği yerden rızıklandırır.] Kim Allah'a tevekkül ederse, O kendisine yeter. [Şüphesiz Allah, emrini yerine getirendir. Allah, her şeye bir ölçü koymuştur.]

74a-5 *İnna ma'īya rabbī sayahdīni: (Şuara 26/62)* [Mûsâ, “Hayır!] Rabbim şüphesiz benimledir, bana yol gösterecektir” [dedi.]

75a-8 *Ḳul matā' u 'd-dunyā ḳalīlun: (Nisa 4/77)* [Daha önce kendilerine, “(savaşmaktan) ellerinizi çekin, namazı kılın, zekâtı verin” denilenleri görmedin mi? Üzerlerine savaş yazılınca, hemen içlerinden bir kısmı; insanlardan, Allah'tan korkar gibi, hatta daha çok korkarlar ve “Rabbimiz! Niçin bize savaş yazdın? Bizi yakın bir zamana kadar erteleydin ya!” derler.] De ki: “Dünya geçimliği azdır. [Ahiret, Allah'a karşı gelmekten sakınan kimse için daha hayırlıdır. Size kıl kadar haksızlık edilmez.”]

75a-9 *Va mā 'l-ḥayātu 'd-dunyā illā matā' u 'l-ğurūr: (Hadid 57/20)* [Bilin ki, dünya hayatı ancak bir oyun, bir eğlence, bir süs, aranızda karşılıklı bir övünme, çok mal ve evlat sahibi olma yarışından ibarettir. (Nihayet hepsi yok olur gider). Tıpkı şöyle: Bir yağmur ki, bitirdiği bitki çiftçilerin hoşuna gider. Sonra kurumaya yüz tutar da sen onu sararmış olarak görürsün. Sonra da çer çöp olur. Ahirette ise (dünyadaki amele göre ya) çetin bir azap ve(ya) Allah'ın mağfiret ve rızası vardır.] Dünya hayatı, aldaniş metaından başka bir şey değildir.

75a-13 *İnnamā 'l-ḥayātu 'd-dunyā la'ibun va lahvun va zīnatun va tafāḥurun baynakum va takāşurun fī 'l-amvālī* : **(Hadid 57/20)** Bilin ki, dünya hayatı ancak bir oyun, bir eğlence, bir süs, aranızda karşılıklı bir övünme, çok mal [ve evlat sahibi olma yarışından ibarettir. (Nihayet hepsi yok olur gider). Tıpkı şöyle: Bir yağmur ki, bitirdiği bitki çiftçilerin hoşuna gider. Sonra kurumaya yüz tutar da sen onu sararmış olarak görürsün. Sonra da çer çöp olur. Ahirette ise (dünyadaki amele göre ya) çetin bir azap ve(ya) Allah'ın mağfiret ve rızası vardır. Dünya hayatı, aldanış metaından başka bir şey değildir.]

76b-4 *İnna 'n-nafsa li'ammāratī*: **(Yusuf 12/53)** ["Ben nefsimi temize çıkarmam, çünkü Rabbimin merhamet ettiği hariç,] nefis aşırı derecede [kötülüğü] emreder. [Şüphesiz Rabbim çok bağışlayandır, çok merhamet edendir" dedi.]

76b-4 *Va lā uḫşimu bi 'n-nafsi lavvāmātī*: **(Kıyame 75/2)** (Kusurlarından dolayı kendini) kınayan nefse de yemin ederim (ki diriltilip hesaba çekileceksiniz).

76b-5 *Yā ayyuhā 'n-nafsu 'l-muṭma 'innatur*: **(Fecr 89/27)** (Allah, şöyle der:) "Ey huzur içinde olan nefis!"

77a-4 *Kulli nafsin bimā kasabat rahīnatun*: **(Müddessir 74/38)** Herkes kazandığına karşılık bir rehindir.

77b-2 *Laḳad naşarakumu 'llāhu bi-badrin va antum azillatun*: **(Âl-i İmrân 3/123)** Andolsun, siz son derece güçsüz iken Allah size Bedir'de yardım etmişti. [O hâlde Allah'a karşı gelmekten sakının ki şükretmiş olasınız.]

77b-5 *Va yavma ḥunayni izā a'cabatkum kaşratkum*: **(Tevbe 9/25)** [Andolsun, Allah birçok yerde] ve Huneyn savaşı gününde size yardım etmiştir. Hani, çokluğunuz size kendinizi beğendirmiş, [fakat (bu çokluk) size hiçbir yarar sağlamamış, yeryüzü bütün genişliğine rağmen size dar gelmişti. Nihayet (bozularak) gerisin geriye dönüp kaçmıştınız.]

77b-7 *Kam min fī 'atin ḳalīlatin ḡalabat fī 'atin kaşīratan*: **(Bakara 2/249)** [Tâlût, ordu ile hareket edince, "Şüphesiz Allah, sizi bir ırmakla imtihan edecektir. Kim ondan içerse benden değildir. Kim onu tatmazsa işte o bendendir. Ancak eliyle bir avuç alan başka." dedi. İçlerinden pek azı hariç, hepsi ırmaktan içtiler. Tâlût ve onunla beraber iman edenler ırmağı geçince, (geride kalanlar) "Bugün bizim Câlût'a ve askerlerine karşı koyacak gücümüz yok." dediler. Allah'a kavuşacaklarını kesin olarak bilenler

(ırmağı geçenler) ise şu cevabı verdiler:] “Allah’ın izniyle büyük bir topluluğa galip gelen nice küçük topluluklar vardır. [Allah, sabredenlerle beraberdir.”]

77b-9 *İnna ’llāha lā yuḥibbu kulli muḥtālin faḥūrin. (Lokman 31/18)* [“Küçümseyerek surat asıp insanlardan yüz çevirme ve yeryüzünde böbürlenerek yürüme!] Çünkü Allah, hiçbir kibirleneni, övüngenini sevmez.”

78b-11 *İnna ’ş-Şayṭāna lakum ’aduvvun mubīnun fa’ttaḥizūhu ’aduvan. (Fâtır 35/6)* Şüphesiz şeytan sizin için bir düşmandır. Öyle ise (siz de) onu düşman tanıyın. [O, kendi taraftarlarını ancak alevli ateşe girecek kimselerden olmaya çağırır.]

79a-1 *Yā banī ādama lā yaftinannakumu ’ş-Şayṭāna kamā aḥraca abavaykum mina ’l-cannati. (Araf 7/27)* Ey Âdemoğulları! [Avret yerlerini kendilerine açmak için, elbiselerini soyarak] ana babanızı cennetten çıkardığı gibi, şeytan sizi de saptırmayın. [Çünkü o ve kabilesi, onları göremeyeceğiniz yerden sizi görürler. Şüphesiz biz, şeytanları, iman etmeyenlerin dostları kılmışızdır.]

79b-10 *Fa ’şbir liḥukmi rabbika. (Kalem 68/48)* Sen, Rabbinin hükmüne sabret. [Balık sahibi (Yûnus) gibi olma. Hani o, (balığın karnında) kederli bir hâlde Rabbine yakarmıştı.]

79b-11 *Raḏiya ’llāhu ’anhum va raḏū ’anhu. (Beyyine 98/8)* [Rableri katında onların mükâfatı, içlerinden ırmaklar akan, içlerinde ebedî kalacakları Adn cennetleridir.] Allah onlardan razı olmuştur, onlar da Allah’tan razı olmuşlardır. [İşte bu mükâfat Rablerine derin saygı duyanlara mahsustur.]

80a-13 *Va ’şbir liḥukmi rabbika fa-innaka bia’yuninā. (Tur 52/48)* Rabbinin hükmüne sabret. Çünkü sen gözlerimizin önündesin, [kalktığında Rabbinin hamd ile tespih et.]

81b-4 *’İlma ’l-yaḳīn. (Tekasür 102/5)* [Hayır,] kesin olarak [bir bilseniz.]

81b-4 *’Ayna ’l-yaḳīn. (Tekasür 102/7)* [Yine andolsun, onu] gözünüzle [kesin olarak göreceksiniz.]

81b-8 *Allaḏina yu’minūna bi’l-ğaybi. (Bakara 2/3)* Onlar gaybe inanırlar, [namazı dosdoğru kılarlar, kendilerine rızık olarak verdiğimizden de Allah yolunda harcarlar.]

83a-1 *İnnamā bağyukum ’alā anfusikum : (Yunus 10/23)* [Fakat onları kurtarıncaya, bir de bakarsın ki yeryüzünde haksız yere taşkınlık yapıyorlar. Ey

İnsanlar!] Sizin taşkınlığınız, sırf kendi aleyhinizedir. [(Bununla) sadece dünya hayatının yararını elde edersiniz. Sonunda dönüşünüz bizedir. (Biz de) bütün yaptıklarınızı size haber vereceğiz.]

83a-2 *Fa-man nakaşa fainnamā yankuşu ‘alā nafsihî: (Fetih 48/10)* [Sana bîat edenler ancak Allah’a bîat etmiş olurlar. Allah’ın eli onların ellerinin üzerindedir.] Verdiği sözden dönen kendi aleyhine dönmüş olur. [Allah’a verdiği sözü yerine getirene, Allah büyük bir mükâfat verecektir.]

83a-4 *Va lā yaḥîḳu ‘l-makru ‘s-sayyi illā bi ‘ahlihî: (Fâtır 35/43)* [Yeryüzünde büyüklük taslamak ve kötü tuzak kurmak için (böyle davranıyorlardı).] Oysa kötü tuzak, ancak sahibini kuşatır. [Onlar ancak öncekilere uygulanan kanunu bekliyorlar. Sen Allah’ın kanununda hiçbir değişiklik bulamazsın. Sen, Allah’ın kanununda hiçbir sapma bulamazsın.]

83b-8 *İnnā lā yuḥibbu ‘l-mustakbirîna: (Nahl 16/23)* [Şüphe yok ki Allah, onların gizlediklerini de, açığa vurduklarını da bilir.] O, büyüklük taslayanları hiç sevmez.

84a-7 *İnna ‘llāha kāna ḥalīman gāfūran: (Fâtır 35/41)* [Şüphesiz Allah, gökleri ve yeri, yok olup gitmesinler diye (kurduğu düzende) tutuyor. Andolsun, eğer onlar (yörüngelerinden sapıp) yok olur giderlerse, O’ndan başka hiç kimse onları tutamaz.] Şüphesiz O, halîmdir (hemen cezalandırmaz, mühlet verir), çok bağışlayandır.

84a-8 *İnna ibrahîma laḥalîmun avvāhun munîbur: (Hud 11/75)* Çünkü İbrahim çok içli ve Allah’a yönelen bir kimseydi.

84b-8 *Va ‘l-‘āfîna ‘ani ‘n-nâsi: (Ali İmran 3/134)* [Onlar bollukta ve darlıkta Allah yolunda harcayanlar, öfkelerini yenenler,] insanları affedenlerdir. [Allah, iyilik edenleri sever.]

85a-4 *Va lā yaḡtab ba‘ḍukum ba‘ḍan: (Hucurat 49/12)* [Ey iman edenler! Zannın birçoğundan sakının. Çünkü zannın bir kısmı günahtır. Birbirinizin kusurlarını ve mahremiyetlerini araştırmayın.] Birbirinizin gıybetini yapmayın. [Herhangi biriniz ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz! Allah’a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah tevbeyle çok kabul edendir, çok esirgeyicidir.]

85b-5 *Va lā yaḡtab ba‘ḍukum ba‘ḍan: (Hucurat 49/12)* [Ey iman edenler! Zannın birçoğundan sakının. Çünkü zannın bir kısmı günahtır. Birbirinizin kusurlarını ve mahremiyetlerini araştırmayın.] Birbirinizin gıybetini yapmayın. [Herhangi biriniz

ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz! Allah’a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah tevbeyle çok kabul edendir, çok esirgeyicidir.]

86b-1 *İnna ’l-munāfiķina fi ’d-darķi ’l-asfali: (Nisa 4/145)* Şüphesiz ki münafıklar cehennemın en aşağı tabakasındadırlar. [Onlara hiçbir yardımcı da bulamazsın.]

86b-4 *Al-munāfiķūna va ’l-munāfiķātu ba’duhum min ba’din ya ’murūna bi ’l-munkari va yanhavna ’ani ’l-ma’rūfi: (Tevbe 9/67)* Münafık erkekler ve münafık kadınlar birbirlerındendir (birbirlerinin benzeridir). Kötülüğü emredip iyiliği yasaklarlar, [ellerini de sıkı tutarlar. Onlar Allah’ı unuttular; Allah da onları unuttu. Şüphesiz münafıklar, fasıkların ta kendileridir.]

86b-7 *Va yakbizūna aydiyahum: (Tevbe 9/67)* [Münafık erkekler ve münafık kadınlar birbirlerındendir (birbirlerinin benzeridir). Kötülüğü emredip iyiliği yasaklarlar,] ellerini de sıkı tutarlar. [Onlar Allah’ı unuttular; Allah da onları unuttu. Şüphesiz münafıklar, fasıkların ta kendileridir.]

86b-8 *Ya ’murūna bi ’l-ma’rūfi va yanhavna ’ani ’l-munkari: (Ali İmran 3/114)* [Onlar, Allah’a ve ahiret gününe inanırlar.] İyiliği emrederler. Kötülükten men ederler, [hayır işlerinde birbirleriyle yarışırılar. İşte onlar salihlerındendir.]

87a-13 *İnni cā’iluka li ’n-nāsi imāman kāla va min zuriyyatī: (Bakara 2/124)* [Bir zaman Rabbi İbrahim’i birtakım emirlerle sınamış, İbrahim onların hepsini yerine getirmiş de Rabbi şöyle buyurmuştu:] “Ben seni insanlara önder yapacağım.” İbrahim de, “Soyumdan da (önderler yap, ya Rabbi!)” demişti. [Bunun üzerine Rabbi, “Benim ahdim (verdiğim söz) zalimleri kapsamaz” demişti.]

Metinde ayette geçtiğı belirtilen; ancak Kur’ân-ı Kerîm’de rastlayamadığımız ayet parçaları aşağıda verilmiştir.

20a-10 *İkrā’ kitābaka va naẓa’a ’l-mavāzīna ’l-ķiṣṣi.*

20b-2 *Lā maķtū’atun va lā mamnū’atun.*

27a-12 *Va iz kāla rabbuka li ’l-malāikati ’scudū ’l’Ādama.*

32a-7 *Va cāhadū fillāhi haķ cihāda.*

62b-1 *Va ’ṣṣukru va ni’mata ’llāhi.*

81b-4 *haķķa ’l-yakīn.*

83b-9 *Va ’ḥfiẓ canāḥaka li ’l-mu ’minīna.*

1.2.4. Metnin Kuruluşunda İzlenen Yol ve Yöntem

Yazmanın ilk varağında sol sayfa boş bırakıldığından, bu sayfa *1a* olarak düşünülmüş, transkripsiyonlu metinde gösterilmemiştir. Böylece transkripsiyonlu metin *1b*'den başlatılmıştır.

Metinde çeşitli nedenlerle silik olduğundan okunamayan sözler için [...] sembolü kullanılmıştır.

Noktalama işaretleri metnin orijinalinde mevcut olmayıp, tarafımızdan gösterilmiştir. Bu yöntemle metin, düz yazı biçimine uygun hale getirilmiş, böylece metnin okur açısından daha kolay anlaşılır hale gelmesi amaçlanmıştır.

Yazmadaki kısaltmalar transkripsiyona aynen yansıtılmıştır.

Metnimizde bazı Arapça ve Farsça kelimelerin yazımında tutarlılık bulunmamaktadır. Örneğin pādişāh < *bāzişāh*, *bādişāh*, *pāzişāh*; pādişāhlık < *bādişāhlık*, *bāzişāhlık* biçimlerinde yazılmıştır. Benzer şekilde *ümīd*, *hoşnūd*, *hoşnūdlik*, *şādlik*, *dīdār* ve benzeri kelimeler “*dal*” yerine “*zal*” harfiyle gösterilmiştir. Metinde bütünlük olması amacıyla bu ve benzeri kelimelerin sözlükteki kullanımlarına sadık kalmayı uygun gördük. Ayrıca *şabr~şabır*, *şükr~şükür* örneklerinde olduğu gibi; bazı kelimeler metnin bazı yerlerinde Türkçe telaffuza uygun şekliyle yazılmıştır. Bu kullanımlar dizinde ayrı madde başı halinde olarak verilmiş, birbirine gönderme yapılmıştır. Metindeki kimi yanlış yazımlar da tarafımızdan düzeltilmiştir.

Metinde birçok yerde aynı şekilde geçen kelimelerin, Dizin/Sözlük kısmında on örneği verilmiş ve örneklerin sonuna *vd.* ibaresi eklenerek bu durum belirtilmiştir.

1.3. Kitâb-ı Güzîde'nin Dili ve Karışık Dilli Eserler Meselesi

XIII. yüzyılda yazılan Behçetü'l-Hadâik, Kıssa-i Yusuf; Farsçadan tercüme edilen Kitâbu'l-Ferâiz ve çalışmamıza konu olan Kitâb-ı Güzîde gibi birkaç eserde Oğuzcaya ait dil özellikleriyle Karahanlı Türkçesine ait dil özelliklerinin bir arada bulunması sebebiyle ‘olga-bolga meselesi’ diye adlandırılan ‘karışık dilli eserler’ sorunu ortaya çıkmıştır. Bu konuda çeşitli görüşler ortaya konulmuştur.

Reşit Rahmeti Arat; karışık dilli eserlerin Karahanlı Türkçesi ile Eski Anadolu Türkçesi arasında geçiş devri olduğu görüşündedir. XI.-XIII. yüzyıllara ait eski Anadolu metinlerinin bizim bugün özelliklerine alışmış olduğumuz dilden farklı olmasının normal olduğunu; buna bağlı olarak birkaç yüzyıl önceki nesillerin bunları

beğenmeyerek bir kısmını kendi dil özelliklerine uydurup yeniden kaleme aldıklarını belirtir ve Kitâb-ı Güzîde'ye gönderme yapar.⁶ Ahmet Bican Ercilasun karışık dilli eserlerin arasında XI.-XII. yüzyıllarda, hatta XIII. yüzyılın başlarında yazıldığı kesin olarak bilinen hiçbir eserin bulunmadığını belirterek, bunların XIII. ve XIV. yüzyıllarda yazılmış olduğu görüşünü ortaya koyar. Yazarlarının Orta Asya'daki edebî dili bilen ya da Oğuz asıllı kimseler olduklarını söyleyen Ercilasun, eserleri bildikleri edebî dilde yazmış; fakat zaman zaman Oğuzca özellikleri de eserlerine katmış olabileceklerini savunur. Daha büyük bir ihtimalle de Oğuzca unsurların müstensih kaynaklı olduğunu görüşlerine ekler. Bununla birlikte '*olga-bolga ibâreti*' tabirinin '*karışık dil*' değil, doğrudan doğruya '*Doğu Türkçesi*'ni anlatmak için kullanıldığı ve Muhammed bin Bâlî'nin '*sarih ve fasih rûşen Türkçe*' ile '*Batı Türkçesi*'ni kast ettiğini söyler⁷. Şinasi Tekin ise karışık dilliliğin kişisel olduğu; eski Türk yazı geleneğine bağlanmasının mümkün olmadığı; XII. yüzyıl sonu ile XIII. yüzyıl başlarında Orta Asya'dan Anadolu'ya gelerek Oğuz şivesiyle çeşitli eserler kaleme alan din adamı, sûfî ve şeyhlerin bu eserlerine bilerek ya da bilmeyerek kendi ana dillerinin özelliklerini kattığı ve karışık dilli eserler meselesinin bu olayların sonucu olduğu düşüncesindedir. Bu şahsî etkinin varlığını, Anadolu'daki Türk yazı dilinin bu dönemde henüz kuruluş evresinde olmasına bağlar. Anadolu'daki Türk yazı dili ilerleyen dönemlerde güçlendikçe, böyle karışık dilli eserlere tahammül edilmediğini, özellikle Timur devrinden sonra Türkistan'dan Anadolu'ya göç eden alimlerin, eserlerinde gelişigüzel Türkistan ağzı özelliklerini kullanmalarına müsaade edilmediğini ifade eder. Dilinden yola çıkarak Anadolulu olduğu konusunda şüphe bulunmadığını belirttiği Muhammed bin Bâlî'nin, "*...ifadelerinin düşük ve bozuk olduğunu gördüm. Olabolga ibareleriyle yazmışlar.*" şeklinde tanımladığı Kitâb-ı Güzîde için ise; muhayyel bir karışık dilli metinden düzeltilerek meydana getirilmiş bir eser değil, Harezm Türkçesiyle yazılmış bir eserin '*rûşen Türkîce*'ye, yani Anadolu Türkçesine çevrilmiş hali olduğu şeklinde görüşlerini ortaya koyar.⁸

Tekin bir başka makalesinde de karışık dilli eserler meselesine dair görüşlerini şu cümlelerle ifade eder⁹:

⁶ Reşit Rahmeti Arat, "Anadolu Yazı Dilinin Tarihi İnkişâfına Dair", **V. Türk Tarih Kongresi Tebliğleri, 12-17 Nisan 1956** (Ankara, 1956): 231-232.

⁷ Ahmet Bican Ercilasun, **Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi**, (Ankara: Akçağ Yayınları, 2004), 441-442.

⁸ Şinasi Tekin, "Timur Öncesinde Anadolu ile Orta Asya Türk Dünyası Arasındaki Kültür İlişkileri ve Güzîde Kitabı'nın Tercüme Hikayesi", **TDAY-B 1997**, Ankara (2000): 156-166.

⁹ Şinasi Tekin, "1343 Tarihli Bir Eski Anadolu Türkçesi Metni ve Türk Dili Tarihinde Olga-Bolga

“Orta Asya’dan Anadolu’ya, Suriye’ye gelen yazarlar XII.-XIII.-XIV. yy’da henüz kuruluş devrini yaşayan ‘Oğuz’ yazı dilini, eserlerinde kendi şivelerinin de özelliklerini kullanmala etkileri altına almaya çalışmışlardır. Fakat bu etki uzun ömürlü olmamış, XV. yy’dan itibaren bu türden eserler büsbütün ortadan kalktığı gibi, konularının çekiciliği dolayısıyla ilgi görenler de bilerek değiştirilip yeniden katıksız Osmanlıcaya aktarılmışlardır.”

Zeynep Korkmaz karışık dilliliğin Doğu Türkçesinden Batı Türkçesine uzanan bir geçiş dönemi olduğu görüşündeyken; daha sonra, bu yapının aslında Oğuzcanın belli bir dönemde içinde, bulunduğu yeni coğrafi, sosyal ve kültürel koşullar altında, Doğu Türkçesinin etkisiyle geçirdiği bir değişim süreci olduğu kanısına varır. Eski Anadolu Türkçesinin kuruluş döneminde ilk basamak olan Selçuklular dönemi Türkçesini ‘Horasan Oğuzcasını içine alan Doğu Selçukçası’ ve ‘Anadolu bölgesini içine alan Batı Selçukçası’ olarak iki ayrı temel ağız bölgesine ayırır ve *karışık dilli eserler* teriminin yerine *Selçuklu Türkçesi ağızları* terimini kullanmanın daha uygun olacağını ifade eder. Korkmaz; Kitâb-ı Güzîde’nin dili hakkında güvenilir bir karara ulaşabilmek ve kitabın aslını bulabilmek için Londra, Oxford, Berlin, Marburg, Münih, Viyana, Paris, Bursa, İstanbul ve Konya kitaplıklarına ait yazma kataloglarda Kitâb-ı Güzîde başlıklı bütün eserleri gözden geçirdiklerini, ancak olga-bolga dil yapısında bir yazmaya rastlayamadıklarını belirtir.¹⁰

Kitâb-ı Güzîde’yle ilgili, yukarıda (1.1. Kitâb-ı Güzîde ve Yazarı) künyelerini sunduğumuz ve haklarında kısa bilgiler verdiğimiz üç çalışma, farklı nüshalar üzerinde yapılmış çalışmalardır. Bu nüshalar Türk Dil Kurumu (Melek Erdem), Konya (Serhat Küçük) ve Milli Kütüphane (Nilay Coşkun) nüshaları olup bizim çalışmamızın esası olan Millet Kütüphanesi nüshası genel olarak karşılaştırıldığında aşağıdaki belirli özellikler dikkat çekmektedir.

Eldeki dört nüsha içerik bakımından karşılaştırıldığında ufak tefek farklılıklar görülmektedir. Türk Dil Kurumu (TDK), Konya ve Millet Kütüphanesi nüshaları 46, Milli Kütüphane nüshası 39 bâbdan teşekkül etmektedir. TDK nüshasında 24. bâb verilmemiştir. Millet Kütüphanesi nüshasında 18. ve 46. bâbların bölüm başlığı belirtilmemişken TDK ve Konya nüshalarında 18. bâb *kanaat*, 46. bâb *takva* başlığını taşımaktadır. *Tevhîd*, *münâcât*, *öğüt*, *şükür* gibi bâblar adı geçen nüshaların tümünde ortak olup dünyayı arzulamak, düşmanlık ve menfaat, sehâvet ve benzeri konulu

Sorunu”, TDAY-B 1973-1974, Ankara (2000): 70.

¹⁰ Zeynep Korkmaz, *Marzubân-nâme Tercümesi (Destûr-ı Şâhî) Giriş-İnceleme-Metin-Günümüz Türkçesine Aktarma-Sözlük ve Dizin-Tıpkıbası* (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2017), 27-32.

başlıklar her nüshada mevcut değildir. 39 bâbdan oluşan Milli Kütüphane nüshasında ise diğer nüshalarda olan *sabr*, *vasiyyet*, *livâta* gibi bâblar bulunmamaktadır.

Eldeki dört nüsha çalışmasında bazı yazım farklılıkları da dikkat çekmektedir. En dikkat çekici olanları şunlardır:

Söz konusu nüshalarda *d~t/ṭ* seslerinin kullanımında farklılıklar mevcuttur: *demür* (TDK 88a-9), *demür* (Konya 61b-1), *demür* (Milli Kütüphane 120a-11), *demür~temür* (Millet Kütüphanesi 71b-11); *toḡun-* (TDK 97a-2), *doḡun-* (Konya 96a-7), *doḡın-* (Milli Kütüphane 123a-5), *doḡın-* (Millet Kütüphanesi 24a-12) örneklerinde olduğu gibi.

Bazı kelimelerin yazımında düz ünlü ya da yuvarlak ünlü kullanımı da nüshalara göre farklılık göstermektedir: *dilkü* (TDK 76b-8), *dilkü* (Konya 74b-1), *dilki* (Milli Kütüphane 94b-10), *dilgü* (Millet Kütüphanesi 62b-11); *içerü* (TDK 101a-9), *içeri* (Konya 99a-8), *içerü* (Milli Kütüphane 127b-4), *içerü* (Millet Kütüphanesi 83a-6) gibi.

Konya ve Milli Kütüphane nüshalarında *é* sesine yer verilmemiş ve transkripsiyonda *i* yazımı tercih edilmişken TDK nüshası çalışmasında kapalı e (è) gösterilmiştir. Biz de farklı bir ses olması nedeniyle çalışmamızda kullandık: *yé-* (TDK 115a-6), *yi-* (Konya 18a-9), *yi-* (Milli Kütüphane 113b-11), *yé-* (Millet Kütüphanesi 8a-4); *yél* (TDK 130a-8), *yił* (Konya 61a-11), *yił* (Milli Kütüphane 75b-13), *yél* (Millet Kütüphanesi 51b-2) örneklerinde görüldüğü gibi.

Her bir nüsha çalışması gramer bakımından büyük farklılıklar göstermemekle birlikte dikkat çeken iki özelliğin burada belirtilmesi gerekmektedir.

Millet Kütüphanesi nüshasında I. ve II. çoḡul iyelik eklerinden önce bağlama ünlüsünün bazen kullanılmadığı görülürken; diğer nüshalarda bu duruma rastlanılmamıştır: *oḡlancuḡlarmuz* (Millet Kütüphanesi 38b-1), *dilḡüz* (Millet Kütüphanesi 35b-10) gibi.

Yapım eki +II/+IU kullanımı: *dürlü* (TDK 81a-13), *dürli* (Konya 50b-5)~*dürlü* (Konya 50b-1), *dürlü* (Milli Kütüphane 102a-13), *dürlü* (Millet Kütüphanesi 20a-1); *görklü* (TDK 106a-4), *görklü* (Konya 6a-1), *görklü* (Milli Kütüphane 108b-12), *görekli* (Millet Kütüphanesi 5b-4)~*görklü* (Millet Kütüphanesi 8b-3) gibi.

Genel itibariyle Kitâb-ı Güzîde'nin üzerinde çalışılmış üç nüshasındaki ses ve şekil dil özellikleri tıpkı elimizdeki nüshadaki gibi XIV.-XV. yüzyıl Anadolu Türkçesinin dil özelliklerinden büyük farklılıklar göstermemektedir.

Tablo 1: Transkripsiyon İşaretleri

Harf	Transkripsiyon	Harf	Transkripsiyon
آ، ا	ā, a, e	ض	ḏ, ḏ
ء	ʾ	ط	ṭ
ب	b, p	ظ	ẓ
پ	p	ع	ʿ
ت	t	غ	ġ
ث	ṯ	ف	f
ج	c, ċ	ق	q
چ	ċ	ك	k, g, ŋ
ح	ḥ	ل	l
خ	ḫ	م	m
د	d	ن	n
ذ	ḏ	و	v, o, ö, u, ü, ū
ر	r	ه	h, a, e
ز	z	لا	lā, la, le
س	s	ی	y, ı, î, î
ش	ş		
ص	ş		

2. DİL İNCELEMESİ

Metinde mevcut olan yazım, ses bilgisi ve şekil bilgisi özellikleri aşağıda verilmiştir¹¹.

2.1. Yazım Özellikleri

2.1.1. Ünlülerin Yazımı

“a” ünlüsü kelime başında üstün ile gösterilmiştir:

artuḡ “başka” (1b-1) اَرْتُغُ

altun “altın” (29a-3) اَلْتُونُ

altı “altı” (37a-9) اَلَّة

arpa “arpa” (58a-2) اَرَبَّة

“a” ünlüsü söz içinde elif ya da üstün ile gösterilmiştir:

uçmaḡ “cennet” (9a-2) اُجْمَاقُ

ṭopraḡ “toprak” (23b-11) طُپْرَاقُ

ṭaşra “dışarı” (35a-7) طَاشَرُ

ḡayḡu “endişe” (52b-13) قَیْغُو

“a” ünlüsü sonda güzel he ile gösterilmiştir:

¹¹ Bu bölümü hazırlarken yararlandığımız kaynaklar şunlardır: Gürer Gülsevin, **Eski Anadolu Türkçesinde Ekler**, (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları 2007), Aziz Merhan-Funda Şan, **Eski Anadolu Türkçesi Notlar ve Metinler**, (Ankara: BilgeSu Yayınları 2016), Serhat Küçük, **Kitâb-ı Güzide Akâidü'l-İslâm**, (İstanbul: Kesit Yayınları 2014).

anda “onda” (4b-6) اَندَه

arpa “arpa” (58a-2) اَرَبَه

“e” ünlüsü kelime başında elif ile gösterilmiştir:

eyit- “söylemek” (7a-2) اَيْتْ

esrük “sarhoş” (43a-4) اَسْرُكْ

“e” ünlüsü söz içinde üstün ile gösterilmiştir:

nesne “şey” (3b-3) نَسْنَه

geleci “söz” (10b-5) كَلَجْ

“e” ünlüsü sonda *güzel he* ile gösterilmiştir:

nête “nasıl” (10a-3) نَتَه

gölge “gölge” (34b-4) كُولْجَه

“ı” ve “i” ünlüsü kelime başında esreli elif ile gösterilmiştir:

ılkı “hayvan” (48b-7) اَلْقِ

içerü “içeri” (83a-6) اِحْرُو

“ı” ve “i” ünlüsü söz içinde esre ile gösterilmiştir:

igine “iğne” (23a-1) اِكْنَه

ısıtma “sıtma” (60b-13) اِسْتَمَه

“ı” ve “i” ünlüsü sonda *ye* ile gösterilmiştir:

buyurdı “buyurdu” (3a-8) بَيْرْدِي

eyitdi “söyledi” (20b-10) اَيْتَدِي

“o” ve “ö” ünlüsü kelime başında ötreli elif ya da ötreli elif-vav ile gösterilmiştir:

oloğ “o” (44b-11) اَلْقُ

on “on” (2b-13) اُونْ

öp “öpmek” (40b-6) اُپْ

“o” ve “ö” söz içinde ötreli vav ile gösterilmiştir:

solu “nefes alıp vermek” (67b-2) سُولُو

göñül “gönül” (11b-7) كُوْكُلْ

“u” ve “ü” ünlüleri kelime başında ötreli elif ya da ötreli elif-vav ile gösterilmiştir:

uyut “uyutmak” (30b-8) اَيْتَمَقْ

üçünci “üçüncü” (3b-13) اُوْجُنْجْ

“u” ve “ü” ünlüleri söz içinde ötre ile gösterilmiştir:

oruç “oruç” (21a-9) اُوْجْ

öldür “öldürmek” (7b-10) اَلْدُرْمَكْ

“u” ve “ü” ünlüleri kelime sonunda ötreli vav ile gösterilmiştir:

ulu “yüce” (1b-8) اُولُو

ülü “kısım” (67a-11) اُلُو

2.1.2. Ünsüzlerin Yazımı

“p” ünsüzü kelime başında bulunmakla birlikte, günümüzde p ile yazılan ve söylenen bazı kelimeler metinde bazı örneklerde “be” ile yazılmıştır. Ancak metnimizde bunların tamamı tarafımızdan “p” ile transkribe edilmiştir:

parmak “parmak” (52b-6) بَرْمَقْ

“ç” ünsüzü kelime başında, ortasında ve sonunda bulunmakla birlikte, günümüzde ç ile yazılan ve söylenen bazı kelimeler metinde bazı örneklerde “cim” ile yazılmıştır. Ancak metnimizde bunların tamamı tarafımızdan “ç” ile transkribe edilmiştir:

çeri “asker” (31a-12) جَرِي

aç- “açmak” (19b-2) اَجْ

“t” ve “d” ünsüzlerinin kullanımı karışıktır. Metinde, bazı kelimelerin hem t’li hem d’li kullanımı mevcuttur:

taşra (35a-7) ~ *daşra* (33a-8) “dışarı” دَشَرَّ ~ طَشَرَّ

toğuş- (49a-6) ~ *doğuş-* (33a-9) “mücadele etmek” دُفُّشْ ~ طُوْفُوشْ

“ğ” ünsüzü kelime ortasında ve sonunda “kef” ile gösterilmiştir:

Tağrı “Tanrı” (1b-1) تَكْرِي

halkuğ “halkın” (2a-6) خَلْقُاْ

2.2. Ses Bilgisi Özellikleri

2.2.1. Ünlü Uyumları

2.2.1.1. Önlük-Artlık Uyumu

Metinde bazı eklerin kimi zaman önlük-artlık uyumuna aykırı şekilde kelimeye eklendiği görülmektedir:

‘azîz+lık (52a-6) “saygınlık”
cevmerd+lık (33b-2) “cömertlik”
yarın+ki (35b-1) “yarınki” gibi.

2.2.1.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu

Eski Anadolu Türkçesinde düzlük-yuvarlaklık uyumundan bahsetmek mümkün değildir. Dönemin belirgin dil özelliklerinden biri olan dudak uyumsuzluğu sözkonusu metinde de kendini göstermektedir:

altun (29a-3) “altın”
esrük (38a-4) “sarhoş”
eylük (26a-8) “iyilik”
şatun (71b-9) “satın” gibi.

Eski Anadolu Türkçesinde bazı eklerin sadece düz ünlülü ya da yuvarlak ünlülü biçimlerinin kullanılıyor olması eklerden kaynaklanan uyumsuzluğu beraberinde getirmektedir.

Metinde sadece düz ünlülü biçimleri kullanılan bazı ekler şunlardır:

+lık, +ıncı
dost+lık (66a-13) “dostluk”
toğuz+ıncı (45a-7) “dokuzuncu” gibi.

Sadece yuvarlak ünlülü biçimleri kullanılan bazı ekler ise şunlardır:

+suz, -dür-, +lu.
‘ayb+suz (71a-5) “kusursuz”
kuvvetlen-dürdi (1b-6) “güçlendirdi”
ziyān+lu (76b-11) “zarara uğramış” gibi.

Metinde bazı kelimelerin iki biçiminin de kullanıldığı görülmektedir:

doğru (54b-6)~*doğrı* (10a-5) “doğru” gibi.

2.2.2. Ünsüz Değişimleri

Metinde b>v değişimi dışında verilen diğer ünsüzlerin, aynı kelimedede farklı şekillerde kullanıldığı görülmektedir. Bu nedenle her ne kadar ünsüz değişimi adı altında verilse de bu bölümde ünsüz değişiminden çok nöbetleşe kullanımdan bahsetmek daha doğru olur.

b>v

Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine geçişteki bu değişim metnimizde de kendini göstermektedir. Söz başı, söz içi ve söz sonunda b>v değişimi şu örneklerde

görülmektedir:

ben>éderven (9a-10) “ederim”

eb>ev (31b-2) “ev”

-k~h-

yoksa (58a-13)~*yohsa* (58b-11) “yoksa”

-k~ğ-, -k~ğ

kızlık (42a-1)~*kızlıg* (42a-7) “kıtlık”

yokdur (1b-1)~*yogdı* (50a-9) “yoktur”

yoksul (9b-6)~*yogsul* (54b-9) “yoksul” gibi.

t-/t~d-

demür (38b-11)~*temür* (71b-11) “demir”

dogrı (10a-5)~*toğrı* (45b-1) “doğru”

doğuş- (33a-7)~*toğuş-* (49a-6) “mücadele etmek”

doğuz (31b-1)~*toğuz* (48a-9) “dokuz”

dur- (3a-7)~*tur-* (64b-3) “durmak” gibi.

2.2.3. Ses Olayları

2.2.3.1. Ünsüz Uyumu (Ünsüz Benzeşmesi)

Eski Anadolu Türkçesinde, özellikle bazı eklerin daima yumuşak ünsüzlerle kullanılmasından dolayı ünsüz uyumu bulunmamaktadır.

Aşağıda, metinden alınan ünsüz uyumuna aykırı bazı örnekler verilmiştir:

eriş-düğ (30a-1) “ulaştın”

eyit-diler (13b-4) “dediler”

gaflet+den (26b-6) “gafletten”

içmek+de (45a-4) “içmekte”

karanlılık+dur (76b-8) “karanlıktır” gibi.

2.2.3.2. Ünsüz Yumuşaması

Metinde ünsüz yumuşamasına uğrayan kimi kelimelerden örnekler:

dilek>dilegin (5a-7) “dilek”

ét->édine (51b-5) “etmek”

gāzīlık>gāzīlıgı (32b-12) “gazilik”

2.2.3.3. Ünlü Düşmesi

alın>alnı (41b-9) “alnı”

kığır->kığralar (51b-10) “çağırma”

2.3. Şekil Bilgisi Özellikleri

2.3.1. Ekler

2.3.1.1. Yapım Ekleri

Metinde geçen, çeşitli yapım ekleriyle türetilmiş örneklerden bazıları aşağıda verilmiştir.

2.3.1.1.1. İsimden İsim Yapan Ekler

+lı, +lu *görk+li* (24a-7) “gösterişli”
renc+lü (14a-5) “sıkıntılı”
yazuk+lu (88a-11) “günahlı”

Metinde *görekli* kelimesi iki yerde geçmektedir. Bunların dışında bu kelime *görekli* biçimindedir.

+lık, +luk *cevmerd+lik* (33a-13) “cömertlik”
dost+lık (3a-5) “dostluk”
kul+luk (68a-1) “kulluk”
+sız *‘akıl+suz* (77a-10) “akılsız”
dil+süz (70b-4) “dilsiz”
rızık+sız (52b-1) “rızsız”

2.3.1.1.2. Fiilden İsim Yapan Ekler

-k *dile-k* (17a-10) “dilek”
-m *öl-ü-m* (76b-6) “ölüm”
-ıcı *eyle-y-ici* (36a-9) “eyleyici”
-ulu *yaz-ulu* (84a-10) “yazılı”

2.3.1.1.3. İsimden Fiil Yapan Ekler

-l- *koca-l-* (61a-13) “ihtiyarlamak”

- lA- *güni-le-* (50b-13) “kıskanmak”
-Ar- *ağ-ar-<* ak-ar- (67a-12) “ağarmak”

2.3.1.1.4. Fiilden Fiil Yapan Ekler

- l- (edilgenlik) *yaz-ıl-* (16b-1) “yazılmak”
-t- (ettirgenlik) *ağar-t-* (10a-2) “ağartmak”
-dUr- (ettirgenlik) *kız-dur-* (38b-11) “kızdırmak”
-Ur- (ettirgenlik) *iç-ür-* (45b-4) “içirmek”
-ş- (işteşlik) *söyle-ş-* (14a-8) “konuşmak”
-n- (dönüşlülük) *kıl-ı-n-* (36a-12) “(gibi) hareket etmek”

2.3.1.1.5. İsim Fiil Ekleri

- mAK *kaç-mak* (36b-11) “kaçmak”

2.3.1.1.6. Sıfat Fiil Ekleri

- mlş *geç-miş yazuk* (68b-4) “geçmiş günah”
-dUK *kıl-duğı tã‘at* (72b-7) “yaptığı ibadet”

2.3.1.1.7. Zarf Fiil Ekleri

- İp, -Up *çığır-ıp* (40a-4) “bağırıp”
bitür-üp (47a-4) “bitirip”
-IncA dön-ince (15a-13) “dönünce”
-mAdIn yarat-madın (46b-10) “yaratmadan”
-(I)cAK *êşid-icek* (34a-1) “duyunca”
buğul-cağ (44b-9) “bunalınca”

2.3.1.2. Çekim Ekleri

2.3.1.2.1. İsim Çekim Ekleri

2.3.1.2.1.1. Çokluk Ekleri

Çokluk anlamı +lAr ekiyle sağlanmıştır:

kul+lAr (2b-8) “kullar”, *ni‘met+ler* (25a-13) “nimetler”

2.3.1.2.1.2. İyelik Ekleri

İyelik eklerinin şahıslara göre çekimi tabloda gösterildiği gibidir:

Tablo 2: İyelik Ekleri

1.Tekil	+(U)m	<i>saç+um</i> (9b-9) “saçım”, <i>ümme+üm</i> (16a-6) “ümmetim”
2.Tekil	+(U)ñ	<i>fāzıl+uñ</i> (41b-11) “lütfun”, <i>hācet+üñ</i> (74a-1) “dileğin”
3.Tekil	+(s)I, +ü	<i>aşhāb+ı</i> (1b-6) “ashabı”, söz+i (1b-10) “sözü”, yaratıcı+sı (6b-13) “yaratıcısı”, <i>fāyide+si</i> (18b-6) “faydası” <i>gün+ü</i> (28b-1) “günü”, <i>dübr+ü</i> (41a-4) “makatı”, <i>üst+ü</i> (45b-5) “üstü”
1.Çoğul	+(U)mUz	<i>oğlancuklar+muz</i> (38b-1) “çocuklarımız”, eki+müz (55a-7) “ikimiz”, <i>kavl+umuz</i> (39a-9) “sözümüz”, evvel+ümüz (7b-4) “evvelimiz”
2.Çoğul	+(I)ñUz, +(U)ñuz	<i>du‘āñuz</i> (10a-12) “duanız”, <i>dil+ñüz</i> (35b-10) “diliniz”, <i>māl+ıñuz</i> (56b-5) “malınız”, <i>ehl+ıñüz</i> (46b-3) “ehliniz”, <i>ayağ+uñuz</i> (10a-11) “ayağınız”, <i>Peygāmbere+üñüz</i> (14b-5) “Peygamberiniz”
3.Çoğul	+lArI	<i>baş+ları</i> (38a-4) “başları”, <i>göñül+leri</i> (33b-6) “gönülleri”

Tabloda da görüldüğü gibi, Eski Anadolu Türkçesi dil özelliklerinden farklı olarak, 3. tekil şahıs iyelik eki genel anlamda düz ünlülü olmasına rağmen bazı kelimelerde yuvarlak ünlülü haliyle kullanılmıştır. Ayrıca bir örnekte de 1.çoğul şahıs iyelik ekinin *+ımuz* biçimindeki kullanımı göze çarpmaktadır:

rūzigār+ımuz (84a-2) “zamanımız”

Bunların dışında, örneklerde de görüleceği üzere, 2.çoğul şahıs iyelik eki bazı kelimelerde düz ünlülüdür.

2.3.1.2.1.3. Aitlik Eki

Aitlik ekinin yalnızca +ki biçimi vardır:

elünge+kiler (68a-6) “elindekiler” örneğinde olduğu gibi.

2.3.1.2.1.4. Hal ekleri

Hal eklerinin kullanımı aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 3: Hal Ekleri

Belirtme Eki	+I +n (iyelik ekinden sonra)	<i>‘oruç+ı</i> (21a-9) “orucunu”, <i>ümîd+i</i> (4b-12) “ümidini” <i>köprüsi+n</i> (23a-13) “köprüsünü”
Yönelme Eki	+A	<i>uçmak+a</i> (22a-10) “cennete”, <i>mü’min+e</i> (25a-4) “mü’mine”
Bulunma Eki	+dA	<i>Kur’ân+da</i> (6b-2) “Kur’an’da”, <i>âhiret+de</i> (18b-5) “ahirette”
Ayrılma Eki	+dAn	<i>halk+dan</i> (11b-1) “halktan”, <i>ibâdet+den</i> (71b-1) “ibadetten”
Eşitlik Eki	+cA	<i>dutmuş+ca</i> (67a-4) “tutmuş gibi”, <i>ibâret+ce</i> (1b-11) “ibaretiyle”,
Vasıta Hali Eki	+(I)la	<i>münâfıklar+la</i> (32a-4) “münafıklarla”, <i>keremün+le</i> (41b-12) “kereminle”, <i>ţamu+yıla</i> (30a-3) “cehennemle”, <i>‘ilm+ile</i> (30a-13) “ilimle”
İlgi Eki	+(n)Uñ +üm (1.tekil ve çoğul şahıs zamirinden sonra)	<i>yavrılar+uñ</i> (48b-2) “yavruların”, <i>Peygâmbet+üñ</i> (15b-3) “Peygamberin”, <i>gişi+nüñ</i> (79a-5) “kişinin” <i>ben+üm</i> (3b-12) “benim”, <i>biz+üm</i> (59a-7) “bizim”

2.3.1.2.1.5. Küçültme Eki

Küçültme eki karşımıza iki şekilde çıkmaktadır:

+cUK *oğlan+cuk* (38b-1) “oğlancık”, *dere+cük* (77b-6) “derecik”

+cuğaz *ķurd+cuğaz* (47b-9) “kurtcağız”

2.3.1.2.1.6. İsimlerde Soru

Soru eki daima düz ünlülü olup *+mI* ile gösterilmiştir:

eksük+mi (48b-4) “eksik mi”

yoksul+mı (50b-7) “yoksul mu” gibi.

2.3.1.2.2. Fiil Çekim Ekleri

2.3.1.2.2.1. Haber Kipleri

2.3.1.2.2.1.1. Gelecek Zaman Eki

Metinde gelecek zaman eki olarak –(I)sAr, -AcAK ve –AsI ekleri kullanılmıştır:

Tablo 4: Gelecek Zaman Eki

1. Tekil Şahıs	<i>gir-iser-in</i> (22a-11) “gireceğim” <i>ol-ısar-van</i> (23b-11) “olacağım”
3. Tekil Şahıs	<i>göç-iser</i> (18a-9) “göçecek” <i>göster-iser-dür</i> (17b-12) “gösterecektir” <i>dolan-sar-dur</i> (46b-6) “dolanacaktır”
3. Çoğul Şahıs	<i>gör-iser-lerdür</i> (17b-12) “göreceklendir”

Tablodaki örneklerde de görüldüğü gibi, gelecek zaman ekinin 1. tekil şahsa göre çekiminde, farklı şahıs eklerinin kullanıldığı görülmektedir.

Metinde sadece bir yerde gelecek zaman eki olarak –*acağ* ekinin kullanıldığı görülmektedir:

kop-acağ-van (23b-12) “haşrolacağım”

Yine sadece bir yerde –*AsI* ekinin kullanımı mevcuttur:

kop-ası-dur (43a-1) “haşrolacaktır”

2.3.1.2.2.1.2. Geniş Zaman Eki

Metinde geniş zaman çekimi için –r, -Ar, -Ur eki kullanılmıştır:

Tablo 5: Geniş Zaman Eki

1. Tekil Şahıs	<i>kıl-ur-am</i> (13a-13) “kılarım” <i>sev-er-in</i> (13b-3) “severim” <i>utan-ur-van</i> (82a-9) “utanırım”
2. Tekil Şahıs	<i>var-ur-sın</i> (32a-11) “varırsın”
3. Tekil Şahıs	<i>uyu-r</i> (69b-8) “uyur” <i>dut-ar</i> (42a-1) “tutar” <i>bilin-ür</i> (5b-9) “bilinir”
2. Çoğul Şahıs	<i>şan-ur-sız</i> (2a-11) “sanırsınız”
3. Çoğul Şahıs	<i>yu-r-lar</i> (31b-7) “yıkırlar”

2.3.1.2.2.1.3. Görülen Geçmiş Zaman

Görülen geçmiş zaman anlamı –dİ, -dU ekiyle sağlanmıştır. Sözkonusu ek, yalnızca 3. tekil ve çoğul şahıslarda düz ünlülü biçimiyle kullanılır:

Tablo 6: Görülen Geçmiş Zaman Eki

1. Tekil Şahıs	<i>vér-dü-m</i> (34b-12) “verdim”
2. Tekil Şahıs	<i>gel-dü-η</i> (86a-2) “geldin”
3. Tekil Şahıs	<i>buyur-dı</i> (77b-9) “buyurdu”
1. Çoğul Şahıs	<i>gör-dü-k</i> (74a-4) “gördük”
2. Çoğul Şahıs	<i>öğren-dü-ηüz</i> (33b-9) “öğrendiniz”
3. Çoğul Şahıs	<i>şor-dı-lar</i> (3b-11) “sordular”

2.3.1.2.2.1.4. Duyulan Geçmiş Zaman

Duyulan geçmiş zaman eki –mİş’tır:

Tablo 7: Duyulan Geçmiş Zaman Eki

3. Tekil Şahıs	<i>cem‘ eyle-miş</i> (1b-10) “toplamış” <i>buyur-mış-dur</i> (14b-1) “buyurmuştur”
2. Çoğul Şahıs	<i>eyle-miş-siz</i> (83b-3) “eylemişsiniz”
3. Çoğul Şahıs	<i>dé-miş-ler</i> (10b-5) “demişler”

2.3.1.2.2.1.5. Şimdiki Zaman

Metinde şimdiki zaman kalıbının kullanıldığı tek bir örnek vardır. Şimdiki zaman için –*e yürü-* kalıbı kullanılmıştır:
én-e yürürken (73b-13) “iniyorken”

2.3.1.2.2.2. Dilek-Tasarlama Kipleri

2.3.1.2.2.2.1. Emir Kipi

Emir kipinin kullanımı şu şekildedir:

Tablo 8: Emir Kipi Eki

2. Tekil Şahıs	-Gİİ veya fiil yalın haliyle kullanılır.	<i>sakla-ğil</i> (77a-11) “sakla!” <i>öğren</i> (89a-3) “öğren!”
3. Tekil Şahıs	-sün	<i>eyle-sün</i> (10a-1) “eylesin”
2. Çoğul Şahıs	-(I ⁴)η	<i>dé-η</i> (15a-1) “deyin”, <i>aη-ıη</i> (25b-12) “anın”, <i>gör-üη</i> (23a-10) “görün”
3. Çoğul Şahıs	-sünler	<i>bil-sünler</i> (6b-1) “bilsinler”

Metinde 2. çoğul şahıs emir eki tek bir örnekte *-ñüz* biçiminde kullanılmıştır:
dilñüzle bir gelecı söyle-ñüz (35b-10) “dilinizle bir söz söyleyiniz”

2.3.1.2.2.2.2. Gönüllülük Kipi

Gönüllülük eki 1. tekil ve 1. çoğul şahıslar için çekimi şöyledir:

Tablo 9: Gönüllülük Kipi Eki

1. Tekil Şahıs	-AyIm -AyIn	<i>ķıl-ayın</i> (59a-1) “yapayım” <i>ķulağuzlayayım mı</i> (6b-5) “yol göstereyim mi?” <i>öğreneyin</i> (29a-11) “öğreneyim” <i>vér-eyim</i> (38a-13) “vereyim”
1. Çoğul Şahıs	-AlUm	<i>déyelüm mi</i> (14b-13) “diyelim mi?” <i>var-alum</i> (32b-12) “varalım”

Metinde 1. çoğul şahıs gönüllülük eki tek bir örnekte *-elim* biçiminde kullanılmıştır:

istiğfār éd-elim (69a-11) “bağışlanma dileyelim”

2.3.1.2.2.2.3. Gereklilik Kipi

Metinde gereklilik anlamı *-mAK gerek* ve *-sA gerek* kalıplarıyla sağlanmıştır:
hısābın vérmek gerek (54a-10) “hesabını vermeli”
ümīdin kesmese gerek (73b-6) “ümidini kesmemeli” gibi.

2.3.1.2.2.2.4. Şart Kipi

Şart eki *-sA olup*, şahıslara göre çekimi şu şekildedir:

Tablo 10: Şart Kip Eki

1. Tekil Şahıs	<i>ķakı-sam</i> (84b-10) “öfkelensem”
2. Tekil Şahıs	<i>yarlığa-saņ</i> (88a-10) “bağışlasan”
3. Tekil Şahıs	<i>eyit-se</i> (48a-5) “dese”
2. Çoğul Şahıs	<i>ķorķ-saņuz</i> (10a-11) “korksanız”
3. Çoğul Şahıs	<i>işle-seler</i> (47b-13) “işleseler”

2.3.1.2.2.3. Fiillerde Olumsuzluk

Olumsuzluk eki –mA’dır:

‘*avrat rāzī olmadı* (38a-11) “kadın razı olmadı”

hīç kimsene görmeye (39a-10) “hiç kimse görmesin”

2.3.1.2.2.4. Fiillerde Soru

Fiillerde soru anlamı -*mi* ekiyle sağlanmıştır:

anlara kāfir dēyelüm mi dēdiler. (14b-13) “onlara kafir diyelim mi dediler.”

Bu rūzī kıldıgūñ şükürin ödeyübildüm mi kim saña dağı şikāyet eyleyem. (63a-1) “Bu verdiğin rızkın şükürünü ödeyebildim mi ki sana şikayet edeyim.” gibi.

2.3.1.2.2.5. Tasvirî Fiiller

Eserde yeterlik, sürerlik ve tezlik fonksiyonlarında kullanılan tasvirî fiiller bulunmaktadır. Bu fiillerden bazıları şunlardır:

aḡadura < aḡ-a-dur- (sürerlik) (26b-4) “sürekli hatırlasın”

eyd-i-vēre < eyit-i-vēr (tezlik) (38a-1) “deyiversin”

vērebilūr < vē r-e-bil- (yeterlik) (19b-12) “verebilir” gibi.

2.3.1.2.2.6. Ek Fiil

Metinde ek fiilin çekimli biçimleri şöyledir:

Tablo 11: Ek Fiilin Geniş Zamanı

1. Tekil Şahıs	-vAn	<i>yalḡuzvan</i> (8a-5) “yalnızım”
2. Tekil Şahıs	-sın	<i>düşmānsın</i> (36a-13) “düşmansın”
3. Tekil Şahıs	-dUr durur	<i>korḡudur</i> (40a-6) “korkudur” <i>şāhid durur</i> (7b-1) “şahittir”

Tablo 12: Ek Fiilin Hikayesi

3. Tekil Şahıs	-idi idi	<i>evliyālardan idi</i> (19a-10) “evliyalardandı” <i>zerreyidi</i> (2b-2) “zerreydi”
1. Çoğul Şahıs	-ıduḡ	<i>şuyıduḡ</i> (7b-5) “suyduk”

Ek Fiilin Rivayeti

za‘īf imiş (3. tekil şahıs) (82a-10) “zayıfmış” gibi.

Ek Fiilin Şartı

eger ḡayırlu geleciyise (3. tekil şahıs) (70a-11) “eğer hayırlı sözse” gibi.

2.3.2. Sözcük Türleri

2.3.2.1. Zamirler

Zamir; ismin yerini tutan kelimelerdir. Metinde geçen zamirlerden bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

2.3.2.1.1 Kişi Zamirleri

Metinde kişi zamirlerinin şahıslara göre kullanımı şu şekildedir:

Tablo 13: Kişi Zamirleri

1. Tekil Kişi	<i>ben</i> <i>baña</i> (yönelme eki ile)	<i>ben dañı kaşd eyledüm</i> (2a-7) “ben de niyet ettim” <i>baña öğret dedî</i> (28a-2) “bana öğret dedi”
2. Tekil Kişi	<i>sen</i> <i>saña</i> (yönelme eki ile)	<i>sen halkuñ yavuzısın</i> (9a-6) “sen halkın kötüsüsün” <i>saña şikāyet ederem</i> (34b-11) “sana şikayet ediyorum”
3. Tekil Kişi	<i>ol</i> <i>anı, aña, anda, andan, anuñ</i> (çekim ekleri ile)	<i>ol eyitdi</i> (11a-11) “o dedi” <i>Çalab anı yarlıgar</i> (5a-6) “Allah onu bağışlar” <i>andan utanur kıldı</i> (16b-13) “ondan utanır hale getirdi”
1. Çoğul Kişi	<i>biz</i>	<i>bize bir koyın şatğıl</i> (36a-2) “bize bir koyun sat”
2. Çoğul Kişi	<i>siz</i>	<i>sizüñ ni‘metñüz arturam</i> (62b-2) “sizin nimetinizi artırayım”
3. Çoğul Kişi	<i>anlar</i>	<i>anlara hizmet eyleye</i> (85a-8) “onlara hizmet etsin”

2.3.2.1.2. İşaret Zamirleri

Metinde geçen işaret zamirlerinden bazıları şunlardır:

andan yégrek duzağum yoğdur (79a-13) “ondan daha iyi tuzağım yoktur”

bunı şorana söğdi (8a-11) “bunu sorana sövdü”

yā fülān al uşbunı (75a-1) “ey filan, al bunu”

2.3.2.1.3. Belgisiz Zamirler

Metinde geçen bazı belgisiz zamirler şunlardır:

biregü anı öğüttese (60b-3) “birisi ona öğüt verse”

dükeli fānī olcağdur (75a-12) “hepsi fani olacaktır”

hiç kimsene aña nesne vermedi (74b-9) “hiç kimse ona bir şey vermedi”

2.3.2.1.4. Soru Zamirleri

Metinde geçen bazı soru zamirleri şunlardır:

aduñ nedür (81b-9) “adın nedir”

kullaruñuñ payı kimdür (26b-7) “kullarının zengini kimdir”

2.3.2.1.5. Dönüşlülük Zamiri

Dönüşlülük zamirinin şahıslara göre çekimi şu şekildedir:

Tablo 14: Dönüşlülük Zamirleri

1. Tekil Kişi	<i>gendözüm</i>	<i>gendözüme vâcib kıldum</i> (88a-11) “kendime vacip kıldım”
2. Tekil Kişi	<i>gendüñ</i>	<i>gendüñe düşmânsın</i> (36a-13) “kendine düşmansın”
3. Tekil Kişi	<i>gendüsi, gendözi</i>	<i>gendüsi eyü ola</i> (70b-12) “kendisi iyi olsun”
2. Çoğul Kişi	<i>gendüñüz</i>	<i>gendüñüze eylemişsiz</i> (83a-3) “kendinize yapmışsınız”
3. Çoğul Kişi	<i>gendüleri</i>	<i>gendülerin tamuya bırakırlar</i> (35a-1) “kendilerini cehenneme bırakırlar”

2. çoğul kişi dönüşlülük zamiri, metinde yalnızca bir yerde *gendözñüz*<gendü öz+(i)ñüz:biçiminde geçmektedir.

siz gendözñüz için taşşırılık kılmañ (66a-11) “siz kendiniz için çekinip tevbe edin”

Ayrıca 3. çoğul kişi dönüşlülük zamiri, metinde yalnızca bir yerde *gendözleri*<*gendü öz+leri* biçiminde geçmektedir:

gendözlerin gördükleri için (77b-6) “kendilerini gördükleri için”

2.3.2.1.6. İlgî Zamiri

Metinde ilgi zamiri art ve ön ünlülü kelimelere eklenişine göre *+gı* ve *+ki* biçimlerinde kullanılmıştır:

bu elüñdekiler nedür (68a-6) “bu elindekiler nedir”

yér altındağılar (59a-13) “yer altındakiler”

2.3.2.2. Sıfatlar

Sıfat; isimleri renk, şekil, boyut bakımından niteleyen ya da işaret, belirsizlik, sayı ve soru yönlerinden belirten kelimelerdir. Metinde geçen sıfatlardan bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

2.3.2.2.1. Niteleme Sıfatları

Aşağıda, metinde bulunan niteleme sıfatlarından bazıları görülmektedir:

gerçek müslimān (20b-12) “gerçek müslüman”

yemişsiz ağaç (4a-5) “meyvesiz ağaç”

yürigen bıçak (71a-6) “keskin bıçak” gibi.

2.3.2.2.2. İşaret Sıfatları

Metinde geçen işaret sıfatları şöyledir:

bu elma (16b-1) “bu elma”

ol er (28a-5) “o adam”

şol kullar (5a-2) “şu kullar” gibi.

2.3.2.2.3. Belgisiz Sıfatlar

Metinde kullanılan bazı belgisiz sıfatlar şunlardır:

dükeli şahābeler (15b-9) “bütün sahabeler”

her tāt (21a-11) “her ibadet”

hiç bir peygāmbere (66a-6) “hiçbir peygamber”

kamu yazuklar (66a-9) “bütün günahlar”

2.3.2.2.4. Sayı Sıfatları

Metindeki bazı sayı sıfatları şunlardır:

bēş vakt namāz (3a-6) “beş vakit namaz”

dört bin gelec (58b-4) “dört bin söz”

ekinci gün (67a-3) “ikinci gün”

2.3.2.2.5. Soru Sıfatları

Metinde geçen soru sıfatlarından biri şöyledir:

kanķi gişi (78b-7) “hangi kişi”

2.3.2.3. Zarflar

Zarf; fiil, fiilimsi, sıfat, zarf ve adlaşmış sıfatları durum, zaman, miktar, yer-yön ve soru bakımından niteleyen kelimelerdir. Metinde kullanılan bazı zarflar aşağıda verildiği gibidir.

2.3.2.3.1. Niteleme Zarfları

Metinde geçen bazı niteleme zarfları şunlardır:

yalınca yürür (63a-8) “çıplak dolaşır”

yazuklu yatur (34b-5) “günahkar olarak yatar”

2.3.2.3.2. Zaman Zarfları

Metinde geçen bazı zaman zarfları şunlardır:

bugüne bugün bir aş dağı bulmaduk (85b-3) “bugüne kadar bir yemek bile bulamadık”

öndin ol sözün cevabın bilgil (70a-7) “önce o sözün cevabını bil”

2.3.2.3.3. Miktar Zarfları

Metinde geçen bazı miktar zarfları şunlardır:

az uyumağdur (13b-9) “az uyumaktır”

eki nesne üküş gördüm (59a-9) “iki şeyi çok gördüm”

namāzı kalan tā'atlardan artuk sevdi (21a-10) “namazı diğer ibadetlerden daha çok sevdi”

2.3.2.3.4. Yer-Yön Zarfları

Metinde geçen bazı yer-yön zarfları şunlardır:

birsin ilerü geçürdiler (44b-2) “birisini ileri geçirdiler”

eki elin yukaru kaldurur (22a-13) “iki elini yukarı kaldırır”

2.3.2.3.5. Soru Zarfları

ādem oğlanı nēte azdurursın (79a-3) “ademoğlunu nasıl yoldan çıkarırsın”

bu dünyānuñ kadarı ne kadar ola (75b-11) “bu dünyanın ömrü ne kadardır”

2.3.2.4. Edatlar

Edat; tek başına anlamı olmayan, cümle içinde tamamlayıcı görevde bulunan kelimelerdir. Metinde geçen bazı edatlar şunlardır:

dırnaqlarıla yüzlerinüñ etin şoyarlardı (85b-7) “tırnaklarıyla yüzlerinin etini soyarlardı”

ṭamu korqusından ötürü kılam (13a-12) “cehennem korkusundan dolayı (ibadet) ediyorum”

ümmeṭüñ içün rüz mı dilersin (53a-7) “ümmeṭin için rızık mı istersin”

yılan ḳavı gibi şoyılur (60b-8) “yılan derisi gibi soyulur”

zerre kadar tā' at kılmamışdı (27a-7) “zerre kadar ibadet etmemişti”

Metinde bazen *içün* edatının kelimeyle birleştiği; *+la* edatının da ayrı bir kelime olarak *ile* biçiminde yazıldığı görülür:

hīc nesneyiçün ḳayıрмаğıl (5b-7) “hiçbir şey için endişe etme”

imām ile bir tekbîre erişmek (22b-2) “imamla birlikte tekbire erişmek”

2.3.2.5. Bağlaçlar

Bağlaç; birden fazla söz, söz grubu ya da cümleyi birbirine bağlayan kelimelerdir. Metinde kullanılan bazı bağlaçlar şunlardır:

ammā kāfirle uğraşanı Tañrı Te‘ālā sever (32b-4) “ama kafirle savaşanı Tanrı Teala sever”

meger bunun cevābın Çalabum başa bildire (63b-1) “ancak bunun cevabını Allah’ım bana bildirsin”

nêtekim şeri‘ içinde tanuķ éki olmayınca kabûl olmaz (23b-7) “nitekim şeriatta tanık iki tane olmazsa kabul olmaz”

ve dahı Tañrı Te‘ālā gāzîlere bêş nesne vêrdi (32b-5) “ve dahi Tanrı Teala gazilere beş şey verdi”

velâkin tevekkülüm Tañrıdur (74a-1) “velakin tevekkülüm Tanrı’dır”

2.3.2.6. Ünlemler

Ünlem, sevinç, korku, şaşkınlık gibi duyguları ifade eden kelimelerdir. Metinde geçen bazı ünlemler ise şunlardır:

ey kul (23b-3) “ey kul”

vay benüm helâkligime (22a-9) “eyvah benim helaklığıma”

yâ ‘Alî (67a-1) “ey Ali”

3. METİN

[1b] *Hāzā kitāb-ı güzīde ve bihi bismillāhirrahmanirrahīm*

(1) Şükr ve sipās ol Tañrıya kim andan artuķ tañrı yoķdur. Ve şenā ve taḥiyyāt (2) ol pādişāhlar pādişāhına olsun kim bize imān rūzī kıldı (3) ma‘ rifet birle. Ve bizi saķladı küfr ü¹² ḍalālet yolından ‘ ināyeti birle. Ve (4) şalavāt ol peygāmbler serveri ve ‘ ālem faḥrı Muḥammed Muştafā (5) ş/‘am üzerine olsun kim Ḥaķķuñ raḥmetine ulaşdıricıdır bizi (6) şefā‘atı birle. Ve daḡı anuñ aşḡābı üzerine olsun kim kuvvetlendürdi (7) İslām dīnin¹³ şecā‘atıla. Ve bundan şonra bu za‘if ve günāhkār ķul kim (8) Muḥammed bin Bālīdūr, gördüm kim ol muķaddimler ulusı İmām Zāhid Ebū (9) Naşri bin Ṭāhir bin Muḥammed Seraḡsī raḥmetu’llāhi ‘aleyhi bir kitāb (10) cem‘ eylemiş kim her bir sözi biñ cāna deġer. Ammā gördüm kim terkīb-i (11) muḡallel ve muḡabbaṭ olġa bolġa¹⁴ ‘ibāretce yazmışlar. Diledüm kim bu şerīf (12) ve laṭīf nüşhanuñ luṭfı ve şerefi daḡı artuķ ola. Ol saķīm [2a] (1) ‘ibāretden bu faşıḡ ve rūşen¹⁵ Türkīce dönderdüm kim fā‘ideler (2) fevt olmaya. Muṭāla‘a¹⁶ edenleruñ ġoñline ‘ışķ ve şevķ ḡāşıl ola. Pes böyle olıcaķ (3) ümīddür kim taşnīf edenı ve bu ‘ibāret ta‘bir¹⁷ edenı du‘ādan unutmayalar kim (4) anuñ muṭāla‘āsından hidāyet ve kerāmet bula inşā’allāhu te‘ālā. Zāhid (5) Ebū Naşri bin Ṭāhir bin Muḥammed es-Seraḡsī¹⁸ raḥmetu’llāh ‘aleyhi eydür: Kaçan kim (6) gördüm ḡaķuñ bir nēcisi ‘ilim ve tā‘at öġrenmege arzu ve heves kıllurlar. (7) Pes böyle olsa ben daḡı kaşd eyledüm kim Ḥaķ Subḡānehu ve Te‘ālānuñ (8) zıkrinden kim anuñ nihāyeti yoķdur. Şerbet terkībe ġetürdüm kim (9) ḡaķuñ ḡasta cānına şifā ola inşā’allāhu Te‘ālā. Resūl ḡazretinden (10) şallā’llāhu ‘aleyhi ve sellem rivāyet kıldılar. Eydür: ‘İlim andan artuķdur (11) kim siz şanursız kim ‘ilmüñ dūkelin bilmek kimseye müyesser olmış deġüldür dēdi. (12) Nētekim Ḥaķ Te‘ālā ġendüne ve Resūline dēdi kim: *Vamā ūtītum* (13) *mina’l-‘ilmi illā ḡalīlan*. Ma‘nisi budur kim yā ḡabībüm Muḥammed, bilgil kim ‘ilim [2b] (1)

¹² Yz. *küfri ḍalālet*.

¹³ Yz. *dinin*.

¹⁴ Yz. *olġa bolġay*.

¹⁵ Yz. *ruşān*.

¹⁶ Yz. *muṭālī‘a*.

¹⁷ Yz. *ta‘bir*.

¹⁸ Yz. *es-Seraḡsī*.

çok nesnedür. Nihāyeti yokdur. Gelmedi saña ol ‘ilimden illā azcuğ geldi (2) dēdi. Ve Peygāmbērūñ ‘ilmi kātında denizler zerreyidi¹⁹. Ėmdi Hāğ Te‘ālā anuñ (3) hāğkında böyle dēdi. Kıyās eyle kim kalan hāğkuñ ne kadar ‘ilmi ola, ammā bu (4) kadar ‘ilim her bir gişiye farīzadur kim hārām ve hālāl bile, hayrı ve şerri (5) bile ve kıyāmeti hāğ bile ve ol kōpacağına inana. Resūl hāzreti şallā’illāhu (6) ‘aleyhi ve sellem buyurdi kim: ‘İlmūñ ve farīzaları Tañrı bir bile. Ėkinci (7) tã‘at kıla ve tã‘atı nēcisi kılmāğ gerek ögrene. Üçünci Tañrı Te‘ālānuñ (8) kullarıla nēce dirilmek gerek. İmām Serhāsī eydür: Bezedüm bu kitābı Qur‘ān āyetleriyle (9) ve dağı Peygāmbēr hādīşile²⁰. Dağı ‘ārifler ve ‘ālimler ve ‘ābidler ve zāhid (10) kılduğı ‘ameller birile. Kānķı gişi kim kitābı okursa dīn içinde bay (11) ola. Zīrā kim dükeli okuduğum ve öğrendüğümü ve eşitdiğümü ayrukladum. Bu kitābı getürdüm. (12) ‘İlmūñ üründüsi olduğıçün Güzide dēyü ad vėrdüm ve bi’llāhi tevfiğ. İmām Serahsī (13) rahmetu’llāhi aleyhi eydür: Dīnūñ tamāmlığı on nesneyiledür. Bėşin gönülle [3a] (1) inanmak gerek, bėşin işlemek gerek. Ammā ol bėş kim inanmak gerekdür. Evvel Tañrınuñ (2) birligin, Ėkinci kıyāmet günine, üçünci ferīştelerdür²¹. Dördünci kitāblara, bėşinci peygāmbėrlere. (3) Nėtekim Qur‘ānda buyurdi: *Man āmana bi’llāhi va’l-yavmi’l-āhiri va’l-malā’ikati va’l-kitābi* (4) *va’n-nabiyyīna*. Ve ammā ol bėş kim işlemek gerek. Evvel oldur kim bay gişiler (5) mālārının zekvetin vėreler. Tañrı Te‘ālā dostlığıçün hışımlarının yoksullarına (6) ve yetimlere ve miskīnlere vėrmek gerek. Ėkinci bėş vakt namāz kılup saklamak. (7) Üçünci va‘desine ve kavlına durmak gerekdür. Dördünci zahmete şabr eylemek (8) gerekdür. Bėşinci kaçımağı yutmak gerek. Nėtekim Tañrı Te‘ālā buyurdi Qur‘ānda: *Va āta’l-māla* (9) *‘alā ĥubbihi zavi’l-ķurbā va’l-yatāmā va’l-masākīna vabna’s-sabīli*. (10) Ve kaçan yoksul olsañuz şabr eylemek ve kāfirlerle şavaş kılsañuz kaçmağ, şabr (11) Ėdūğ kim Tañrı Te‘ālā şabr Ėden kulları sever ve şabırlu kullarından (12) ayru olmaz. Nėtekim Qur‘ānda buyurdi: *İnna’llāha ma’a’s-şābirīna*. Ve dağı bilūğ kim (13) vėrdiğñüz şadaķa ve ‘ōşri ve zekveti ehline vėrūğ, fāsıqlara ve zālīmlere vėrmeğ kim [3b] (1) Tañrı Te‘ālā kabūl eylemez ol zekātı kim ehline vėrilmeye, borcı ödenmez. Nėtekim (2) Qur‘ānda buyurdi: *Va lā yatamannavu’l-ĥabīşa minhu tunfiķūna*. Peygāmbēr hāzreti (3) ‘aleyhi’s-selām buyurdi kim: İslām dīninūğ bünyādı bėş nesne üzerinedür. Evvel (4) şahādet kelimesin dēmek, Ėkinci namāz kılmāğ, üçünci zekveti vėrmekdür. Dördünci (5) Ramażān ayı oruğ dutmağ, bėşinci hacca varmağ, güci yėterse. Ebū Zėr rağıya’llāhu (6) ‘anhu rivāyet kılır: Resūl

¹⁹ Yz. zerre..

²⁰ Yz. hādīs.

²¹ Yz. ferīşteh.

‘aleyhi’s-selām eydür: Her kim bēş nesne şahādetden (7) sonra uçmağa gire dēdi. Evvel bēş vakt namāzı vaktinde kılmak, ēkinci (8) zekvet virmek, üçünci Ramażān ayı oruç dutmak, dördünci hacca varmak, (9) bēşinci cenābetden gūsul eylemek. Ve dağı rivāyet kıldılar Peyğāberden (10) ‘aleyhi’s-selām eydür: Her kim altı nesne işlese kıyāmet güninde benümle kopa. Dağı (11) uçmağda benümle konşı ola dēdi. Şordılar kim: Yā Resūla’llāh, ol altı ne nesnedür? (12) dēdiler. Eyitdi: Evvel tevḥīd kelimesidür kim benüm sermāyemdür. Ėkinci namāzdur (13) kim benüm gözüm nūridur. Üçünci Tağrı adın yād kılmakdur kim benüm göñlüm yemişidür. [4a] (1) Dördünci ‘ilim öğrenmekdür, benüm ḥālumdur. Bēşinci gāzılıkdur²² kim benüm başımdur. Altıncı (2) cevmerdlikdür kim benüm ḥūyumdur. **Rivāyet** kıldılar Resūl ḥāzretinden ‘aleyhi’s-selām (3) buyurdi kim: Dīnūñ meşeli bir ağaç gibidür. Ėmān anuñ özdegidür. Zekvet (4) budağıdur. Namāz anuñ kökidür. Eyü ḥū anuñ bayrağıdur. Ḥarāmdan saşınmak anuñ (5) yemişidür. Nētekim yemişsiz ağacuñ revnaķı yokdur. Ḥarāmdan saşınmayınca dīnūñ (6) dağı revnaķı ve tamāmlığı yokdur. **Rivāyet** kıldı ‘Alī raḍıya’llāhu ‘anhu (7) Resūl ḥāzretinden şallā’llāhu ‘aleyhi ve sellem buyurdi kim: Sermāyemdür ‘aķıl (8) benüm dīnümün aşlıdur. Tağrı dostluğı benüm yārumdur. Tağrıyı arzu kılmak benüm adumdur. (9) Tağrıyı yād kılmak benüm kayğum gēder[i]cisidür. ‘İlim benüm silahımdur. Şabır benüm azığımdur. (10) Yoksulluk benüm faḥrumdur. Kanā‘at benüm baylığımdur. Ve perḥīz kılmak benüm yardumumdur. Tağrıya (11) yakınlık benüm kuvvetümdür. Ve doğruluk benüm şefā‘atumdur. Ve namāz kılmak benüm gözüm nūridur. (12) **Rivāyet** kıldılar Ḥasan-ı Başrīden raḥmetu’llāhi ‘aleyhi eydür: Tağrı Te‘ālā ‘aķlı (13) yaratdığı vaktin her ne kim aña buyurdisa işledi. Dur dēdi, durdi. Otur dēdi, [4b] (1) oturdı. Dön dēdi, döndi. Söyle dēdi, söyledi. Dilsüz dur dēdi, durdi. Baķ dēdi, (2) baķdı. Ėşit dēdi, eşitdi. Bil dēdi, bildi. Gör dēdi, gördi. (3) Andan Ḥaķ Te‘ālā eyitdi: Ey ‘aķıl, benüm ‘izzetüm azaḡetüm ḥaķķıçün kañķı (4) kulum kim yaratsam seni aña rūzī kılsam, ol kulum ‘azīz kılam ve dost ēdinem. (5) Anuñçün kim sen ‘aķılsın. Beni senünle bileler ve senün sebebünle baña tā‘at (6) kıllalar. Ve kañķı kulda kim ‘aķıl olmaya, ādemlik şartlarından anda nesne olmaya. (7) **Rivāyet** kıldılar Resūlden ‘aleyhi’s-selām eyitdi: Tağrı Te‘ālā ‘aķlı (8) yaratduğu sā‘at anı nūr içine koydı şaķladı. ‘İlim ‘aķluñ tenine (9) terkībdür. Fehm cānına vērdi. İḥlāş²³ yüzine vērdi. Gerçekligi diline (10) vērdi. Kanā‘at boğazına vērdi, alçaķlığı boynına vērdi. Ağırlamağı gögsine (11) vērdi, tevekkül beline vērdi.

²² Yz. *gāzılıkdur*.

²³ Yz. *iḥlāş*.

Cevmerdligi eline vèrdi, turmağı ayağına vèrdi. (12) Korkuyı bèlinden aşağısına vèrdi, ümīdi bèlinden yukarısına vèrdi. Andan (13) Tañrı Te‘ālā bunda nidā kıldı ve eyitdi: Ey ‘aқıl, dile benden hācetün [5a] (1) revā kılam dèdi. ‘Aқıl eyitdi: Yā Rabbi benüm hācetüm ve dilegüm oldur kim yarlığayasın (2) şol kulları kim beni anlara rūzī kılduñ dèdi. Andan Tañrı²⁴ Te‘ālā eyitdi: (3) Ey ferīştelerüm²⁵ siz şanuқ oluñ kim her қanқı қuluma kim ‘aқıl bağışlayam, ol (4) қulumı şamu odından azād eyledüm dèdi. Zīrā kim қanқı gişide ‘aқıl ola, (5) ol gişi haққı bātılı anlar olur, haққı işler, bātıldan yıǵlınur olur bèlile. (6) Çalab anı yarlıǵar, raḥmet kılur, uçmağa қoyar. Ol vaқtın kim Tañrı Te‘ālā hevāyı (7) yaratdı, ya‘nī nefis dilegin yaratdı. Cehel anuñ tenine geyürdi. Riyāyı yüzine (8) vèrdi. Şehveti gözine vèrdi. Şerri қulağına vèrdi. Tama‘ı boğazına vèrdi. (9) Yalanı diline vèrdi. Gendözin görmegi gögsine vèrdi. Hasedi gönline (10) vèrdi. Hırşlıǵı қarnına vèrdi. Bī-dādlıǵı bèline vèrdi. Murdārlıǵı fercine vèrdi. (11) Fesādı ayağına vèrdi. Şekki bèlinden aşağısına vèrdi. Şirki bèlinden (12) yukarısına vèrdi. Andan şonra Tañrı Te‘ālā nefsi hevāsıla va‘d eyledi (13) ve eyitdi: Her kim benüm buyruğum қoyup nefis dilegine uyarsa anı şamuya қoyam dèdi. [5b] (1) Nètekim Kur‘ānda buyurdı: *Va ammā man tağā ve āşara ‘l-hayāta ‘d-dunyā fainna ‘l-caḥīma* (2) *hiya ‘l-mā ‘vā. Rivāyet* kıldılar Resūl ḥazretinden ‘aleyhi’s-selām eyitdi: (3) ‘Aқıl üç baḥşdur²⁶. Kimde kim üç baḥş bulına, ol gişinüñ ‘aқlı tamām olur. (4) Evvel Tañrı Te‘ālā bilmek, èkinci aña lāyıқ görkli ‘amel kılamak, üçünci Tañrınuñ (5) қazālarına şabr èdüp rāzī olmaқ. *Rivāyet* kıldılar Loқmān Ḥakīmden. (6) Oǵlına öǵüt vèrüp eydür kim: Ey oǵul, қaçan kim Tañrı Te‘ālā saña (7) üç nesne rūzī kılsa ayruқ hīç nesneyiçün қayırmaǵıl. Evvel güneş gibi (8) ma‘rifet, èkinci ay gibi ‘aқıl, yılduz gibi ‘ilim. Cüneyd-i Baǵdādī raḥmetu’llahi (9) ‘aleyhi eyitdi: ‘Aқıl birle bilinür haқ bātıldan. ‘İlmüñ yèmişi ḥalālī ḥarāmı (10) temyīz²⁷ ètmekdür. Ma‘rifet yèmişi Tañrı Te‘ālāyı kullarından fark ètmekdür. Ḥōca (11) Faқīh raḥmetu’llāhi ‘aleyhi eydür: Haқ nesne tene aǵır gelür. Bātıl nesne tene (12) yeyni gelür. Ḥātīm raḥmetu’llāhi ‘aleyhi eydür: Tañrı Te‘ālā kullarına üç nesne (13) қалқан eyledi. Evvel birsi ‘aқıldur kim nefsi hevāsına қалқан olur, anuñ [6a] (1) şerrin def’ èder. Èkinci yaқındur kim yoқsullıқ қorқusın yıǵar ve anuñ şerrin (2) def’ èder. Üçünci ‘ilimdür kim cāhillıǵına қалқан olur ve anuñ şerrin def’ èder. (3) Ebū ‘l-Qāsım Ḥakīm eydür: Niyyetsiz iş hevādur. ‘Ayb söz belādur. Delīlsüz söz (4) ḥaṭādur. Ebū Sa‘īde şordılar kim ma‘rifet nedür,

²⁴ Yazmada bu kelime satır üstüne yazılmış.

²⁵ Yz. *ferīşteh*.

²⁶ Yz. *baḥış*.

²⁷ Yz. *temīz*.

tevḥīd nedür, îman nedür, (5) İslām nedür, dīn nedür, dediler. Ol eyitdi: Ma' rifet oldur kim Taḥrīnū (6) birliğine inanalar gönülle ve bir bileler. Tevḥīd oldur kim Taḥrīnū birliğine dilile (7) ıkrār edeler. Ve îman oldur kim Taḥrīnū birliğine inanalar ve cemī' peygāmbirlere inanalar ve (8) ferīştelere ve kitāblara ve kıyāmet günine inanalar ve ḥayr ve şerri Taḥrīdandur dēyü (9) inanalar. Bu altı nesneyi inanmak îmandur. Ve islām oldur kim kulluk edesin (10) Taḥrīya görür gibi ve eger sen anı görmez, ol seni ḥōd ol görür va 'llāhu a' lem (11) bi 'ş-şavāb. Buḅa degin bu kitābuḅ dibācesi gibidür. Şimden gerü bāblar zikrine (12) başlayalum. Allāhuḅ tevfiḅı birle her bir bābı beyān kılalum inşā 'allāhu te' ālā. (13) Bāb evvel tevḥīddür. Bilūḅ kim Taḥrī Te' ālā ḥalkı yaratdı. Bunlara [6b] (1) peygāmbirler vērībidi ve eyitdi kim: Ḥalkı benüm yoluma da' vet edūḅ. Beni bir bilsünler (2) ve sizi ḥaḅ peygāmbir bilsünler dēdi. Nētekim Ḳur'ānda buyurdı: *Āminū bi 'llāhi va rasūlihi*. (3) Ve daḅı bir āyetde dēdi kim: *Yā ayyuha 'llazīna āmanū hal adullukum 'alā ticāratī* (4) *tuncikum min 'azābin alimin tu'minūna bi 'llāhi va rasūlihi*. Ma' nīsi budur kim ey²⁸ (5) anlar kim îman kulaḅuzlayayım mı? Bir bāzīrgānlik ḳurtara sizi (6) 'azābdan. Ve evvel oldur kim inanasız Taḥrīya ve anuḅ Resūline. Ve daḅı bir (7) āyetde buyurdı kim: *Va man yakfuru bi 'llāhi va malā 'ikatihī va kutubihī va rusulihī va 'l-yavmi 'l-āḅiri* (8) *fa-ḳad ḳalla ḳalālan ba' idan*. Ma' nīsi budur kim her kim Taḥrīya ve ferīştelere (9) ve kitāblara ve peygāmbirlere ve kıyāmet günine inanmasa bayık ol azmīşlardandur kim (10) anuḅ kimsesi yokdur. Daḅı Peygāmbir 'aleyhi's-selām buyurdı kim varlığına (11) ve birliğine ṭanuk oldur kim her neye baḅarsın, cānlardan ve cānsuzda[n], (12) ne kim görürsen 'aḳluḅ şöyle ṭanukluk vērür kim bu nesneler yoḅdı. (13) Taḥrī Te' ālā var eyledi. Ve ma' lūm oldı kim her nesnenūḅ yaradıcısı [7a] (1) vardur ve birdür. Nētekim Kur'ānda buyurdı: *Va ilāhukum²⁹ ilāhun vāḥidun*. Ve daḅı bir (2) āyetde eydür kim: *Ḳul huva 'llāhu aḥadun*. Ya' nī eyit yā Muḥammed ol Taḥrī birdür, (3) yalnızdur, anuḅ zātı ayruḅ nesneye beḅzemez ve ayruḅ nesne daḅı hergiz aḅa beḅzemez. (4) Nētesüz ve nētelüksüzdür, evvelinūḅ ve āḅırınūḅ nihāyeti yokdur ve cümle nesneye (5) ḳādirdür, vāḥiddür, ezeliyetiyile kim evvelden vardur, birdür, vāḥiddür. Ebediyetiyle kim (6) hemīşe vardur, vāḥiddür kim yokları var kıılır, varları yok kıılır. Anuḅ (7) pādīşāḅlıḅından nesne eksilmez. Vāḥiddür kim muṭī' larūḅ ṭā' atına iḥtiyāc (8) yokdur ve 'āşīlerūḅ ma' şiyetinden aḅa ziyān yokdur. Ḥaḅ Te' ālā ḥācetler, 'acāyibler ve (9) 'ibretler gösterür Ḳur'ān içinde. Bu āyetde buyurdı kim: *İnna fī ḥalkī's-samāvātī* (10)

²⁸ 'Budur kim ey' ibaresi bir sonraki satırın başında tekrar edilmiştir.

²⁹ Yz. ilāhikum.

va 'l-arzi va 'htilāfi 'l-layli va 'n-nahāri. Bu āyetün ma' nīsi, göklerin ve (11) yerlerin yaratılmışı ve onların içindeki ' acâyibler eglenür kim dükeli delıldür (12) Hakkın varlığına ve birliğine ve kâdirliğine. Ve geceleri³⁰ ve gündüzleri yarattığı ve denizlerde (13) gemileri yarattığı ve havâda bulutları yügrüştüğü ve ağaçlarda yemişler bitdüğü [7b] (1) ve yerde nebâtlar bitdüğü bu cümlesi şahid durur ve delıldür Hakkın birliğine, varlığına. (2) Dağı âdem oğlunun katında nece deliller var durur onun birliğine ve kâdirliğine (3) kim yogken var kılur, vücûda getürür. Kiciken büyük olur, oğlanken ulu olur, (4) yigiden koca olur, sağken şayru olur, diriken ölür. Evvelümüz ana rahmında (5) bir katre şuyduk. Tanrı Te'ālā şüret vèrdi; baş, göz, el, ayak vèrdi. (6) Dil, burun, kulaq vèrdi. Süngükleri birbirine çatdı. Êmdi bu cümlesi (7) delıldür ki ol bizi yaradan birdür ve hiç kimseye beñzemez. Nêtekim Qur'anda (8) buyurdi: **Laysa kamışlihi şay'un va huva 's-samî'u 'l-basîru.** Ve Tanrının birliğine (9) dağı bir delıldür kim eger Tanrı êkimize birinün birine hâcet olaydı (10) ve êkisinün dilegi birikmeyedi, birisi öldürmek dileyedi, êkisinün arasına ihtilâf (11) düşeydi. Nêtekim dünyânun³¹ 'âdetidür. Birbirinün üzerine gâlib, anlar (12) dağı yarattığı yaratdıyla çeri çeküp uğraşalardı, birbirini şıyup kahr (13) eyleyüp yer gök helâk olaydı. Nêtekim Hakk Te'ālā Kur'anda buyurdi: **Lav kâna fahimā [8a] (1) âlihātun illā 'llāha lafasadatā.** Dağı bir āyetde buyurur kim: **İzā lazahaba kulli ilahin (2) bimā hālağa va la'allā ba'đuhum 'alā ba'đin.** Pes bu nesneler delil yeter kim yerde, (3) gökde Tanrı birdür, Tanrıdan artuk tanrı yokdur. Kâdirdür, Râzıkdur. (4) Yemez, içmez, yatmaz, uyumaz. Peygâmbere vahiy kıldı kim yâ Mūsā, êki nesneyi bilgil ve êki (5) nesneyi bilmegil. Evvel bilgil kim Tanrı benven ve yalnızven. Bilmegil kim nêteven. Êkinci bilgil kim (6) rızq vèriciven. Bilmegil nece vèrürven. 'Alî hâzretine rağıya 'llāhu 'anhu şordılar kim (7) yâ 'Alî, Tanrı Te'ālā kâdadur? 'Alî eyitdi: Her kânda istersen andadur. (8) Hemîşe var olasıdur. Ve hiç nesne yok ki ol var eylemeye. Cümlesi ol (9) var eyledi. Ağa bir mekân hâcet degüldür kim anda ola. Ol Tanrı münezzehdür (10) oturmakdan, gelmekden, gitmekden. Siz şandığınızlayın degüldür dèdi. Ze'n-nün-u (11) Mısrıye şordılar kim Tanrı nûrdanmıdır, yâhûd zulmetdenmidür? dèdiler. Bunı (12) şorana sögdi ve eyitdi kim ziyânkâr olgıl benüm ma' bûdum nûrı ve zulumâtı (13) yaradıcıdur dèdi. Ve dağı eydürler kim tevhîd dürüst olmaz, tâ dört [8b] (1) nesneden arıtmayınca. Evvel şirkden, êkinci şekden, üçüncü şübheden, (2) dördüncü ta' zîlden³². Ebû'l-Kâsım-ı Hâkîm eydür: Qur'anda tevhîd āyetinden (3) görklü āyet yokdur kim: **Va ilāhukum**

³⁰ Yz. gece.

³¹ '-larının' eki fazladan yazılmıştır.

³² Yz. ta'zîl.

ilāhun vāhīdun. Ve eydürler kim dükeli şādlık (4) tevḥīdledür. Nètekim Qur'ānda buyurdi: *Fa-bizalika fā'l-yafrahū*. Yaḥyā ibn-i (5) Ma'āz eydür: Taḥrī Te'ālānun ḥaznesinde tevḥīdden azīz nesne (6) yokdur dēdi. Ḥaḳ Te'ālā tevḥīdi dostlarına rūzī kıldığından (7) sonra anuḡ lutfına keremine³³ lāyık degüldür kim anı ḥor eyleyüp ṭamuya (8) koya. **Rivāyet** kıldılar 'Abdu'llāh bin 'Abbāsdan ve 'Abdu'llāh bin 'Ömerden (9) raḍıya'llāhu 'anhumā Peygāmbere ḥazretinden 'aleyhi's-selām bu āyet tefsirinden (10) eyitdi kim: *Hal cazā'u illā ḥisānu illā'l-iḥsānu*. Ya'nī şol kullar kim (11) ma'rifet ve tevḥīd rūzī kılsam anlaruḡ cezāsı meger ol ola kim uçmaḡa (12) givirem, dīdārum gösterem demek olur dēdi. Enes ibn-i Mālik raḍıya'llāhu 'anhu (13) rivāyet eder: Peygāmbere ḥazreti 'aleyhi's-selām eyitdi kim tevḥīd [9a] (1) uçmaḡuḡ bahāsıdır. Elḥamdüli'llāh demek dükeli ni'metleruḡ şükridür ve tevḥīd Taḥrī (2) Te'ālā sevdüḡi 'ibādetdür. Ve uçmaḡ tevḥīd ehlinuḡ 'ıvazıdır dēdi. (3) Ḥasan-i Başrī rahmetu'llāhi 'aleyhi Ferzenduḡıla Başra şehrinde bir 'avratuḡ (4) cenāzesine ḥāzır oldılar ve ḥalk şöylendi kim ḥalāyıkun eyüsin ve yavuz (5) bu 'avratuḡ cenāzesine ḥāzır oldılar. Ferzenduḡ bunu eşitdi, göḡli meşḡul (6) oldı, eyitdi: Yā ferzenduḡ, ben ḥalkun eyüsün, sen ḥalkun yavuzısın. (7) Gişinuḡ eyüsi yavuzı āḥır vaḡ[t]de bellü olur dēdi. Ol gişidür anuḡ cānı (8) imān çıka. Yavuz ol gişidür kim anuḡ cānı imānsuz çıka ne'uzu bi'llāh. (9) Ferzenduḡ eyitdi: Benden yavuz ḥiç kulu olmaya dēdi. Velākin ümīdüm (10) şoldur kim yetmiş yıldur tevḥīd ederven meger ol tevḥīd berekātında (11) kurtılam dēdi. Ferzenduḡ dünyādan gitdüḡinden sonra eyüler anı düşde gördiler, (12) şordılar kim, nētesin? Ol eyitdi; Allāh benümle kerem eyledi, yarlıḡadı, baḡa (13) rahmet eyledi, tevḥīd berekātında yüz karası ıkrār eyleyüp gendözümü [9b] (1) yazuḡlı bildüḡümçün dēdi. 'Urve rivāyet eder 'Āyişeden, Peygāmbere ḥazretinden (2) ve Peygāmbere Cebrā'ilden, Cebrā'il Ḥaḳ Te'ālādan eyitdi kim: Aḡlık (3) benüm nūrumdur. Her kimuḡ kim saḡı saḡalı tav içinde aḡarsa, ben rahīm (4) taḡrıven ve tennürven kim oda göyündürem ol kulumı dēdi. **Rivāyet** kıldılar kim (5) 'Abdu'llāh ibn-i Mes'ūdun bir ḡaravaşı vardı. 'Abdu'llāhun yavlaḡ vaḡtı (6) faḡır oldı. Ḳaravaş[a] eyitdi: Ben yoksul oldum. Ayruḡ nesnem ḡalmadı. (7) Ṭur başuḡı yu, ṭonuḡ ḡey, varayın seni şatayım dēdi. Ḳaravaş ṭurdi, (8) başın yudı ve ṭonın ḡeydi. Başın ṭararken gördi kim başınuḡ bir nēce (9) kılı aḡarmış. Aḡladı. Eyitdi kim: Ḳara saḡum ḡulluḡda aḡardı, (10) āḡır ḡālum ḡerü şatılmaḡ oldı dēdi. Böyle dēcek Allāhu Te'ālā, (11) Cebrā'il[i] Peygāmbere veribidi. Eyitdi: Dēḡil 'Abdu'llāh ol ḡaravaşı azād (12) eylesün. Anuḡçün kim ḡulluḡında aḡardı dēdi. Zehī lutf u kerem (13) pādışāhlar

³³ Yz. *kerimine*.

pādişāhının kim bir maḥlūḳun ḳulluḡında saḥn ağardana [10a] (1) şatılmaḡı revā görmedi. Azād eylesün dēyü buyurdi. Ḳul kim saḥı saḡalı (2) anuḡ ḳulluḡında ve tevḥid içinde ağartmış ola, ‘azāb eylemege (3) nēte revā göre. Belki faẓlıla raḥmet ḳılup uçmak ve dīdār rūzī (4) ḳıla inşā’allāhu te‘ālā. **Ėkinci bāb ma‘rifet bildürür.** Bilgil kim (5) Taḡrı Te‘ālā kimi kim doḡrı yola getürmek istese, anuḡ göḡlin gēḡ (6) eyler, nūrıla mūnevver eyleyüp İslāmçün. Ve kimi kim azdurmak istese anuḡ (7) göḡlin ẗar eyler. Nētekim Ḳur‘ān içinde buyurmışdur: *Faman yuridu ‘İllāha an yahdiya* (8) *yaşraḡu şadrahu ‘l-islām. Va man yuridu an yuzillāhu va tac‘aluhu şadrahu* (9) *zayūḡan ḡaracan.* Ve hidāyetün ‘alāmeti oldur kim gişi dünyādan elin çeker, (10) āḡirete raḡbet eyler ve ölüm gelmedin anuḡcün yaraḡ eyler. Peyḡāmbere ‘aleyhi’s-selām (11) eyitdi: Eger siz Taḡrıdan ḡerçekden ḡorksaḡuz şu üzerinde yūri[ye]dünüz, ayaḡuḡuz (12) şuya batmayaydı. Ve daḡı sizün du‘āḡuzla ẗaḡlar yerinde depreneydi. Ve eger (13) siz Taḡrıyı ḡaḡḡat bilseḡüz havā yüzinde ḡuş gibi uçayduḡuz dēdi. [10b] (1) **Rivāyet** ḡıldılar; Taḡrı Te‘ālā Dāvud Peyḡāmbere vaḡiy ḡıldı kim: Yā Dāvud, (2) beni bilgil kim gendözünı bilesin. Ve gendözünı bilgil beni bilesin. Eyitdi: (3) İlāhi, seni bildüm kim birsin ve yalnızsın. Ḳādirsın. Cemī‘ nesneye hemişe (4) var Taḡrısın. Ve ben ẗa‘if, ḡaḡır ve ölümlü ḡulvan dēdi. Taḡrı Te‘ālā (5) eyitdi: Zehī bildün yā Dāvud dēdi. Ve ‘ālimler bunun delim geleci dēmişler kim (6) Taḡrı Te‘ālā bilmek oldur kim gişi gendözün ḡaḡālu bile, (7) Taḡrıyı ‘aḡālu bile. Gendözün yoḡsul bile, Taḡrıyı bay bile. Rivāyet ḡıldılar (8) kim ‘Aliden raḡıya‘İllāhu ‘anhu: Taḡrıyı bir bilmek altı nesneyiledür. Evvel oldur (9) kim Taḡrı birile aḡa ẗa‘at ḡıla. Ėkinci şeyṗānı dūşmān bile, aḡa muḡālefet³⁴ (10) ḡıla. Anuḡ sūnnetlerin nefsin şerrinden saḡına. Beşinci³⁵ dünyāyı ve ḡarāmdan (11) yıḡlına. Altıncı āḡireti bile ve anuḡcün dūrişe. **Rivāyet** ḡıldılar Ebū (12) Bekir Varāḡdan eyitdi: Tevrīt ve ‘l-İncil ve ‘z-Zebūr ve Furḡān kitāblarını (13) okudum, şöyle bildüm kim Taḡrı Te‘ālā ḡullarından sekiz nesne ister. [11a] (1) Ėkisin dilden, ekisin endāmlardan, ekisin eyü ḡūdan. Ammā ol ki göḡüldendür. (2) Birisi Taḡrıyı bir bilmekdür, birsi ḡaḡḡa şefḡat eylemekdür. Ol ekisi (3) kim dildendür. Birsi Taḡrıyı zıḡr eylemek, ekinci ḡaḡḡa eyü söylemek. (4) Ve ol ekisi kim endāmlardandır. Birsi Taḡrıya ẗa‘at ḡılmaḡ, (5) birsi ḡaḡḡa yardım eylemek. Ve ol ekisi kim eyü ḡūdandır. Birsi Taḡrınınuḡ (6) belālar[ı]na şabr eylemek, birsi ḡaḡḡa alḡaḡluḡ eylemek. Ebū ‘l-Ḳāsım Ḥaḡīm (7) eydür: Taḡrı Te‘ālā ḡullarından üç nesne diler. Evvel buyruḡın dutmaḡ, ekinci (8) ne kim andan gelürse rāẗī olmaḡ,

³⁴ Yazmada bu kelime *muḡālifet* biçiminde yazılmış olup tarafımızdan düzeltilmiştir.

³⁵ İkinciden beşinciye geçilmiştir.

üçüncü Tañrı Te‘ālāyı yād kılmak. Hasan (9) ibn-i ‘Alī raḍıya ‘llāhu ‘anhu eydür: Ben Tañrıyı bununla bildüm kim ne ki şandumsa (10) ve tedbır eyledümse, anuñ taḳdiri, tedbırımı bozdı. Bāyezīd-i Beştāmī (11) raḥmetu ‘llāhi ‘aleyhi şordılar kim ma‘rifet nête bildüñ? dēdiler. Ol eyitdi: (12) Açlık birle bildüm dēdi. Sehel ibn-i ‘Abdu ‘llāha şordılar kim: Bu dereceye nête (13) ērdüñ? Eyitdi: Dört nesneyile ērdüm. Evvel zaḥmetümü ḥalkuñ üzerinden [11b] (1) götürdüm. Ḥalkuñ zaḥmetin ben çekdüm. Êkinci ḥalkdan ṭama‘um kesdüm ve benüm (2) varumı daḥı anlara vērdüm. Üçüncü baylık istedü, ben yoḳsulluk istedüm. Dördüncü (3) ḥalk ‘azizlik istedi, ben ḥorlık istedüm. Ebū ‘l-Ḳāsım eydür. (4) Yazuḳdan arınmak tevbeler ‘alāmetidür. Dünyadan yıḡılınmak zāhidler nişānidur. (5) Nefis dileginden yıḡınmak ‘arifler nişānidur. Ebū ‘l-Ḳāsım Ḥakīm eydür: Tañrı (6) Te‘ālā mü‘minlere üç nesne rūzī kıldı. Ma‘rifet, şahādet, ṭā‘at. (7) Ma‘rifet gönül birle ḥāşıl olur. Ṭā‘at endāmlar birle ḥāşıl olur. (8) Ma‘rifet dīdāra ēledür. Şahādet uçmaḡa ēledür. Ṭā‘at derecāta ēledür. (9) Yaḥyā ibn-i Ma‘āz eydür: Ḳanḳı ḳul kim Tañrı Te‘ālāyı ma‘rifet birle ‘aziz (10) kılsa, ol ḳula şöyle yaraşur kim gendözin ma‘şiyetile ḥor ve zelil eylemeye. (11) Ebū ‘l-Ḳāsım eydür. ‘Aziz ol gişidür kim yazuḳdan ırak ola. Ve azādlu ol (12) gişidür kim ṭama‘ olmaya. Ve ‘āḳıl ol gişidür kim İblīs anı zebün kılmaya. (13) Rivāyet kıldılar kim Tañrı Te‘ālā Dāvud peygāmbere vaḥiy kıldı kim [12a] (1) yā Dāvud, her kim beni bilse ve her kim baña gelse beni dileye. Ve her kim beni (2) dilese beni bula. Ve her kim bulsa ayruḳ nesne istemeye. Ḥakīm eydür. Tañrı (3) dostlarınuñ üç nişānı vardır. Evvel dünyānuñ gözine ḥor görünür. (4) Êkinci āḫıretüñ daḥı anu[ñ] ḳatında eşeri olmaz. Üçüncü anuñ ḳatında dīdār (5) berāberi nesne olmaz. Daḥı ‘arifüñ teni dünyāda ve gönli Mevlāda olur. (6) Ḳazancı dünyāda mālı Mevlāda olsa gerekdür. Bāyezīd-[i] Beştāmīye raḥmetu ‘llāhi (7) ‘aleyhi şordılar kim ma‘rifetden bize ḡaber vēr dēdiler. Eyitdi: Tañrı Te‘ālā, (8) ma‘rifet[i] mü‘minlere cırāḡ vērdi. Muḡabbeti mü‘minlere şādlık kıldı. Dīdārıla (9) ēmdi bir daḥı dilerüz Allāhu Te‘ālā gendü keremile biz maḡrūmlaruñ du‘āsın (10) gönlini ma‘rifet nūrıla münevver ḳılup dīdārın rūzī kıla āmin ya Rabbi ‘l-‘ālamīna. (11) **Bāb muḡabbet beyān ēder.** Bilgil her kim Tañrı Te‘ālāyı (12) gerçek sevse Tañrı Te‘ālā anı sever. Nêtekim Ḳur‘ānda buyurdi: *Yuḡıbbuḡum* (13) *va yuḡıbbūnahu* dēdi. Rivāyet kıldı Enes ibn-i Mālīk Peygāmberden şallā ‘llāhu [12b] (1) ‘aleyhi ve sellem eyitdi: Her kimde kim üç nesne olsa ol (2) gişi imānda dīn bulmuş ola. Evvel oldur kim Tañrı ve Resūli dükeli (3) nesneden artuḳ seve. Êkinci sevdüḡin Tañrıçün seve. Üçüncü gendözin (4) oda göyündürmek yeḡrek göre ḳāfir olmaḡda[n]. **Rivāyet** kıldı (5) Resūl ḡazreti ‘aleyhi’s-selām eyitdi: Ḳanḳı gişide kim üç nesne (6)

olmasa ol gişi ĩmānda dīn bulmamışdır. Evvel ĥarāmdan saķınmasa, (7) ěkinci ĥalĭmlıķı olmasa, ũçũnci yavuz ĥũdan ĥalkdan eksemese. Rivāyet (8) kıldılar kim Resũlden aleyhi 's-selām eyitdi: Ķanķı gişi kim Tańrıyı (9) sevse, gerek kim Ķur'ānı daķı seve. Her kim Ķur'ānı sevse, gerek kim (10) beni daķı seve. Her kim beni sevse, gerek kim yārānlarum daķı seve. Her kim (11) yārānlarum sevse, gerek kim mescidleri daķı seve. Mescidler Tańrının (12) evidũr. Ķur'ānda buyurur: ***Va inna 'l-masācida li 'llāhi.*** Ve cemā' at kim mescidi iķinde (13) namāz ve du' ā kıla, Tańrı Te' ālā kıatında kıabũl olur ve mescidden gerũ ķıkınca [13a] (1) Tańrı kıonşulıķında olur dēdi. Enes ibn-i Mālik rağıya 'llāhu 'anhu **rivāyet** kıılır. (2) Peyġāmberden aleyhi 's-selām eydũr: Bir er geldi, Peyġāmbere şordu kim kıyāmet (3) kıaķan kıopar? dēdi. Eyitdi: Kıyāmet ne gũn kıopacaķın bilmezven. Velākin kıyāmetķũn (4) ne yaraķ eyledũn? dēdi. Ol eyitdi: ĥiķ yaraķ eylemedũm. Peyġāmbere 'am (5) eyitdi: Sen řamu ehlerinden olasın dēdi. **Rivāyet** kıldılar Yaĥyā ibn-i (6) Ma' āzdan raĥmetu 'llāhi 'aleyhi. Ol eyitdi: Mũ'min gŕnlinũn 'imāratlıķı (7) ũķ nesneyiledũr dēdi. Evvel Tańrıdan kıorķup gũnāķı terk eylemekdũr. ěkinci (8) Tańrının raĥmetine ũmĭd dutup farĭzaların terk eylememekdũr. ũçũnci Tańrıla (9) řŕyle dost olmak gerek kim andan artuġa řā' at kıılmaya. Ya'nĭ riyāsuz 'amel (10) kııla. **Rivāyet** kıldılar Rābi'adan raĥmetu 'llāhi 'aleyhā eyitdi: Ben utanurvan (11) Tańrı Te' ālādan kim řā' at uķmaķ hevesiķũn kıılam. Daķı utanurvan (12) kim řamu kıorķusından ŕtũrũ kıılam. Velākin³⁶ seni řā' at Ķalabum dostlıķıķũn (13) kıılıram dēdi. **Rivāyet** kıldılar Loķmān Ĥakĭmden³⁷. Oġlına eyitdi kim: Yā oġul [13b] (1) Tańrı sevdũġi gişinũn ũķ nişānı vardır. Evvel namāzı ũķũş kıılır. ěkinci (2) orucı ķoķ dutar. ũçũnci řadaķayı ķoķ vērũr. Sehel bin 'Abdu'llāh eydũr: (3) Ķanķı gişi kim Tańrıyı ĥaķĭķat severin dēr, Peyġāmbere uysun. Nētekim Ķur'ānda buyurur: (4) ***Ķul in kuntum tuĥibbũna 'llāha fa 't-tabi' ũnĭ allāhi yuĥbibkumu 'llāhi.***³⁸ Ve eyitdiler: (5) Peyġāmbere uymaġuķ yēdi nişānı vardır. ũķ tende, ũķi gŕnũlde, biri mālda. (6) Ammā ol ũķ kim gŕnũldeydir. Evvel řamu kāfirlerũn mũslimān olduġın istemekdũr. (7) ěkinci řamu azmışları yola geldigin istemekdũr. ũçũnci řamu yazuķlılar tevbeye (8) geldũgin istemekdũr. Ammā ol ũķ kim tendedũr. Az yēmekdũr. ěkinci (9) az sŕylemekdũr. ũçũnci az uyumaķdır. Ve ammā ol bir kim māldadır. Gendũ mālından (10) zekāt ve řadaķa vērmeķdir. Ve ayruķ gişi mālından řama' ın kesmekdũr. (11) Yaĥyā ibn-i Ma' āz eydũr: Ĥiķ kimsene ķoķ řā' atıla ululıġa degmedi velākin (12) ũķ nesneyile degdi. Evvel Tańrıyı dost ēdinmegile. ěkinci ĥalka fāyidesi

³⁶ Bu kelime iķin yazmanın tamamında med harfi olarak y kullanılmış.

³⁷ Yz. *Ĥakimden*.

³⁸ Ayetin orijinali Ķul in kuntum tuĥibbũna 'l-lāha fa 't-tabi' ũnĭ yuĥbibkumu 'llāhu biķimindedir.

(13) degmegile. Üçüncü yazukdan ırak olmağıla. Ve dağı eyitdiler kim dostluk dört [14a] (1) dürlüdür. Evvel bir dostluk er ile ‘avrat arasındadır. Aña sheveti dostluk (2) derler. İkinci ata ve ana ve ‘ıyāllar³⁹ arasındadır. Aña heybeti derler. **Rivāyet** kıldılar (3) kim Tañrı Te‘ālā Dāvud peygāmbera vahiy kıldı kim yā Dāvud her kim benden kaçarsa (4) ben aña mühlet vëürem, tēzcek helāk eylemezem. Ya Dāvud her kim beni isterse ben (5) anı şayru ve renclü kıluram. Yā Dāvud her kim beni severse anı öldürürven. Ve dağı⁴⁰ (6) yā Dāvud yalan söyler ol gişi kim Tañrıyı severin der, geceler yatur ve uyur. (7) Kankı gişi kim bir dost sevse, ol bir halvet yerde buluşsa gerek kim (8) dostıla bilişüp zār gelecesin söyleşe ve dostıla erişmege geceler muvāfiğdur. (9) Ebū Bekir-i Vāsītī eydür: Tañrı Te‘ālā bizi sevmeyeydi müslimānlık⁴¹ (10) hıl‘ atın geyürmeydi. Ve kulağ halkasın boyunlarına birağup kulluğa bël (11) bağlamayalardı. Rağmetlü Çalabum fażl u keremiyile dostlığı ve hoşnūdlığını biz (12) kullara rüzī kıla inşā‘allāhu te‘ālā. **Bāb sūnnet ü cemā‘ at[e]** uymak (13) beyān eder. Bilgil kim Tañrı Te‘ālā kullarına buyurdı kim sūnnet ü cemā‘ at yolın [14b] (1) dutuğ. Nefsünüz dilegin ve bid‘ at yolın koğ dedi. Nētekim Qur‘ānda buyurmuşdur: (2) *Va anna hazā şırātan mustakıman fa’ttabiūhu ve lā tattabiū’s-sabīlu fa-tafarrağa* (3) *bikum sabīlihi*. Āyet ma‘nisi budur kim Tañrı Te‘ālā eydür: Bayık uşbu benüm yolum (4) doğru yoldur. Uyuğ bu yola. Ayruğ yollara uymağ kim Tañrı yolından. (5) Peyğāmber ‘am eydür: Eger imān dilersenüz Peyğāmberünüz yolın dutuğ ve anuğ sūnnetine (6) ve cemā‘ atine uyuğ. Ve ol gişi kim mü‘minem deye, anuğ sūnnetine ve cemā‘ atine (7) muğālefet eyleye, anuğ imānında hayır yoğdur dedi. Ve Peyğāmber ‘aleyhi’s-selām (8) eyitdi: Her iş kim sūnnet ve cemā‘ at birle işlene, eger şavāb olursa (9) Tañrı Te‘ālā kabūl kılar fażlıyla. Ve eger haṭā olur, ‘afv kılar keremile. Ebū Bekir Varāk (10) eydür: Kankı gişi kim sūnnet ve cemā‘ at yolın varmak isterse anı söylesün kim (11) Resūl söyledi ve anı işlesün kim Resūl işledi. Şordılar fağıhlar[a]: Şol (12) gişiler Tañrı buyruğın ve Peyğāmber sūnnetin terk eder, dağı nefis dileğine uyar. (13) Anlara kâfir deyelüm mi dediler. Fağıhlar şöyle cevāb vërdiler: Anlara kâfir demek revādur, [15a] (1) kâfir değ dediler. Müşebihler dağı kâfirdür kim kâfirler hacca tapar, müşebihler dağı şürete (2) tapar. Ve nefsine uyanlaruğ nişānı oldur kim yārānlarına ṭa‘n eder olur ve anlaruğ (3) gaybın söyler olur ve Ebū Bekir ve ‘Ömeri sevmez olur. Peyğāmber ‘aleyhi’s-selām nübüvvet (4) geldüğü vaqtın kâfirler ve düşmānlar arasında yalnızdı.

³⁹ Yazmanın tamamında bu kelime ‘ayāl/biçiminde olup, tarafımızdan düzeltilmiştir.

⁴⁰ ‘ve dağı’ ibaresi bir sonraki satırın başında tekrar edilmiştir.

⁴¹ Yazmanın bazı yerlerinde bu kelime *müslimānlık* biçiminde yazılmış olup, tarafımızdan düzeltilmiştir.

Hak Te'âlâ va'de kıldı (5) kim ben saña yârânlar vèrem ve seni düşmânlaruñdan saklayam dèdi. Nètekim Qur'ânda buyurdi: (6) *Ya'shimuka mina'n-nâsi*. Dağı va'de kıldı kim senüñ dînüñi âşkâra (7) kılam. Nètekim Hak Te'âlâ Qur'ânda buyurmuşdur: *Liyuzhira 'ala '[d]-dîni kullihî* (8) dèdi. Qur'anı aña bir gezden vèrmedi. Âyet vèribidi. Dağı va'de kıldı kim ben (9) anı cem' eyleyem dèdi. Nètekim Qur'ânda buyurmuşdur: *İnna 'aleynâ cam'uhu va Qur'ânahu*. (10) Dağı bu cihânı kâfir dutmuşdı. Va'de kıldı kim seni 'azîz kılam, kâfirleri (11) hor kılam dèdi. Nètekim Qur'ânda buyurur: *Va anna 'llâha muhzi 'l-kâfirîna*. Ve dağı Mûsâ (12) Peygamber 'aleyhi's-selâm Hakkıla münâcât kılduğı vaqtın kavmını qardaşı Hârûna (13) ısmarladı. Ol gèrü dönince ümmeti bir gezden azdı. Buzağı başına tapdılar. [15b] (1) Bizüm Peygâmbere bu nesne ögüt oldı. Gendüsi dünyâdan gitdüğü vaqtın (2) ümmetin Tanrıya ısmarladı. Lâ-cerem Tanrı Te'âlâ andan sonra azmağdan (3) sakladı. Ebü Bekiri halîfe⁴² kıldı kim ol Peygamberüñ yarıydı. Nètekim (4) Hak Te'âlâ Qur'ânda buyurur: *İz yakûlu lişâhibihî lâ tahzanu*. Andan sonra 'Ömer[i] (5) halîfe kıldı kim müslimânlaruñ dîni anuñla âşikâr oldı. Nètekim Qur'ânda buyurdi: (6) *Yâ ayyuhâ'n-nabiyyu hasbuka 'llâhu va mani'ttaba'ka mina'l-mu'minîna*. Andan sonra (7) 'Osmânı halîfe kıldı kim ol Qur'anı cem' eyledi. Andan sonra 'Alîyi halîfe (8) kıldı kim ol kâfirlerüñ helâk olmasına sebeb oldı. Ve bu dört şahâbe (9) rıdvânullâhi 'aleyhim acma'in dükeli şahâbelerüñ güzîdesidür. Ve 'âlimler eydür: (10) Tanrı Te'âlâ bizüm peygâmbere dört nesne vèrdi. Evvel birsi peygamberlik, êkinci (11) müslimânlık, üçüncü Qur'an, dördüncü uçmak. Ebü Bekir peygamberlik şükrin êderdi, (12) 'Ömer müslimânlık şükrin êderdi, 'Osmân Qur'an şükrin êderdi, 'Alî (13) uçmak şükrin êderdi. Biliñ kim her kim bu dört yarı sevse, bu dört [16 a] (1) şükri ödemiş olur. Rivâyet kıldı kim Hak Te'âlâ Cebrâ'îli peygâmbere vèribidi, (2) eyitdi: Yâ Muhammed eyitgil ümmetiñe kim dört nesne işlesünler dèdi. Evvel (3) hiç edebsüz iş eylesünler. Êkinci yalan söylemesünler. Üçüncü cevmerdlik (4) eylesünler, hiç bağıllık⁴³ eylesünler. Dördüncü 'âdillik eylesünler, hiç zulüm eylesünler. (5) Cebrâ'il bu haber[i] getürcek Peygamber 'aleyhi's-selâm kayğı oldı. Eyitdi kim (6) benüm ümmetüm bu buyruğı nète dutabileler dèdi. Bir sâ' at geçdi. Cebrâ'il (7) gèrü geldi. Eyitdi kim yâ Muhammed Tanrı Te'âlâ saña selâm kılar ve eydür kim (8) habîbüm hiç kayırmason. Ebü Bekir gerçek söyleye, hiç yalan söylemeye. 'Ömer (9) 'adl eyleye, hiç zulüm eylemeye. 'Osmân utana, hergiz hayâsuzluk êtmeye. (10) 'Alî cevmerdlik eyleye, hiç

⁴² Yz. *halife*.

⁴³ Yz. *bağıllık*.

bağillik etmeye. Ve anlardan sonra kimde kim (11) bu dört nesne ola kıyâmet gününde bu dört yârla bile kopa dâdi. **Rivâyet** (12) kıldılar kim Cebrâ'îl Peygâmbere dört elma getürdi. Birsin Ebû Bekir[e] vârdi. (13) Ve birsin 'Ömer[e] vârdi. Ve birsin 'Osmân[a] vârdi. Ve birsin 'Alî[ye] vârdi. **[16b]** (1) Andan sonra Ebû Bekir elmasında yazılmışdı kim bu elma hediye'dür Şefîk (2) Tañrıdan Şaddîka. Her kim anı sevmezse dînsüzdür. Ve 'Ömer elmasında (3) yazılmışdı kim bu elma hediye'dür Tevvâb⁴⁴ Tañrıdan 'Ömer ibn-i Haţ[t]âba. (4) Ve her kim anı sevmezse yêri tamudur. Ve 'Osmân elmasında yazılmışdı (5) kim bu elma hediye'dür Hannân Mennân Tañrıdan 'Osmân bin 'Affâna. Her kim (6) sevmezse da'vîci Raḥmân ola. 'Alî elmasında yazılmışdı kim bu elma (7) hediye'dür Gâlib Tañrıdan 'Alî bin Ebî Tâlibe. Her kim anı sevmezse (8) da'vîci Peygâmbere ola. Rivâyet kıldılar Şakîk-i Belḥiden raḥmetullâhi 'aleyhi. (9) Ol eyitdi: Cevâhir kitâbından şöyle okudum ki Ebû Bekir Şaddîk Tañrı (10) Te'âlâya gey ta'zîm eyledi ve 'ibâdet kılurdi. Allâhu Te'âlâ daḥı anı kulları (11) arasında ululadı. Ve 'Ömer Tañrı Te'âlânın heybetinden korkardı. Tañrı (12) Te'âlâ daḥı kulları içinde heybetlü kıldı. 'Osmân Tañrıdan utanurdi. Haḡ (13) Te'âlâ daḥı kullarını andan utanur kıldı. Ve 'Alî dostlığıçün tâ'at kılurdi. **[17a]** (1) Tañrı Te'âlâ daḥı kullarının arasında sevgülü kıldı. Ve bilün kim ehl-i sünnet (2) ve cemâ'at oldur kim taḡdır Tañrınınur. Eyü ve yavuz anın taḡdırile olur. (3) Daḥı imân Tañrının baḡşâyışıdır. Tâ'at Tañrının sevdiği fi'lidür. (4) Küfür ma'siyet Tañrının sevmediği işdür. Lâkin Tañrının taḡdıriledür. (5) Nêtekim Qur'ânda buyurdi: *Va lâ yarzâ li'ibâdihi'l-kufu*. Ve bilün kim kullar (6) nêtekim yaradılmışdur işler daḥı bile yaradılmışdur. Nêtekim Qur'ânda buyurdi: (7) *Vallâhu ḡalaḡakum vamâ ta'lamûna*. Ve ne kim kıldan ḡayır ve şerr ve aşşı (8) ve ziyân küfür imân gelürse dükeli Tañrının maḡlûkıdır. Nêtekim Qur'ânda buyurdi: (9) *Ḳulillâhu ḡâliḡu kulli şay'in*. Kıldan şevâb ve ḡaḡa ve küfür ma'siyet (10) gelürse dükeli Tañrının dilegidür. Nêtekim Qur'ânda buyurdi: *Va lav şâ'allâhu* (11) *lacam'ahum 'alâ'l-hudâ*. Ma'nîsi budur kim eger dileydi Tañrı (12) Te'âlâ dükeli ḡalkı imân üzerine cem' eyleydi. Pes ma'lûm oldı kim (13) küfür daḥı imân daḥı anın dilegile olurmış. Kullar gerek kim Tañrıdan **[17b]** (1) tevfiḡ olmayınca kıldan ḡayır ve tâ'at Tañrının tevfiḡıdır. Ma'siyet (2) hızlândur. Pes emdi gerek kim tevfiḡ Tañrıdan ola. Nêtekim Qur'ânda (3) buyurdi: *Va mâ tavfiḡi illâ bi'llâhi va mâ şabrika illâ bi'llâhi*. (4) Ḥoca Faḡîh raḡmetu'llâhi 'aleyhi eydür: Tevfiḡ Tañrının faḡlıdır. Kime (5) dilerse vârdür. Nêtekim Qur'ânda buyurdi: *Zâlikâ faḡlu'llâhi yu'tîhi man* (6) *yaşâ'u zû'l-faḡli'l-'aḡim*. Ve bilün kim Qur'anı maḡlûḡ dâse (7) kâfir olur dâdi.

⁴⁴ Yz. Şevâb.

Netekim Qur'ānda buyurmuşdur: *Qur'ānan 'arabiyyan gayra zī 'ivacin.* (8) Müfessirler eydür: Gayra zī 'ivacin dedük gayrı maḥlūk dedük olur dediler. 'Abdu'llāh (9) ibn-i Mes'ūd ve Huzeyfe raḏıyallāhu 'anh[um]ā eyitdiler: Peygāmbere ḳatında otururduḳ. (10) Peygāmbere 'aleyhi's-selām eyitdi: Her ki Qur'āna maḥlūk dërse Taḳrı andan (11) bīzār ve ben. Anuḳçün kim kāfir olur dëdi. Ve bilin kim mü'minlere Taḳrı Te'ālā (12) dīdārın gösteriserdür. Nêtesiz⁴⁵ nêteliksiz göriserlerdür. Netekim dünyāda anı (13) görmedin anuḳ birliğine gönülden ṭanuḳluḳ vërüp nêtesiz ve nêteliksüz [18a] (1) imān getirüp dīzārın gösterecegine bu āyet ṭanuḳdur kim *vucūhun* (2) *yavma 'izin nāziratun ilā rabbihā nāziratun.* Daḳı Peygāmbere 'am[a] eyitdi. Taḳrıyı (3) görürler. Netekim gök yüzünde ṭolun ay görürler gibi. Bilin kim Peygāmbere 'aleyhi's-selām (4) ḳıyāmet güninde yazuḳlulara ṣefā' at edesidür. Ṣefā'at daḳı ḳabūl (5) olasıdır. Netekim Peygāmbere ḳazreti 'aleyhi's-selām ḳadīşde⁴⁶ buyurdi kim (6) ṣafā'atı lī ahli'l-kabāyiri min ummatī dëdi. Ve her kim dünyādan imān ṣahādet (7) birle ḳıḳarsa ve dirliginde küfür kelimesinde ve noḳşāndan ırāḳ oldısa (8) ve 'amelin ṣaḳ işledise ol hīḳ ṣefā'ata muḳtāc olmaya. Taḳrı Te'ālā (9) ḳün aḳa irdün ne cennet ne ṣırāt deve ḳaçan göçiser fī semmi'l-ḳıyāṭ⁴⁷ (10) yarlıḳayup rahmet eyleye. Netekim Peygāmbere 'aleyhi's-selām buyurdi: Ahla's-ṣulāḳā (11) lā yaḳyācūna ilā ṣafā'atı. Ve bilün kim mü'min ḳullaruḳ ne ḳadar yazuḳı çoḳısa (12) ṭamuda ebedī ḳalası degüldür. Imān bereḳātında günāhı ḳadar 'azāb gördüğünden (13) ṣonra uçmaḳa giresidür. Ṭamuda ebedī ḳalmaḳ kāfirleründür naṣībıdır. Mü'minlerün [18b] (1) yazuḳı çoḳısa aḳa dëmezsis. Zīrā kim Taḳrı Te'ālā mü'min dëdi. Netekim (2) Qur'ānda buyurdi: *Yā ayyuhā 'l-lazīna amanū* (3) *tūbū ilā 'llāhi.* Ve daḳı bir āyetde buyurdi *kim tūbū ilā 'llāhi camī'an ayyuhā 'l-mu'minūna.* Ve bilin kim ādem oḳanı üç dürlüdür: (4) Mü'mindür, kāfirdür, münāfıḳdur. Mü'min oldur kim hem dünyāda fāyide eyler hem (5) āḳıretde fāyide eyler. İḳi ṭaşı müslimān olur. Kāfir oldur kim ne dünyāda (6) ve ne āḳıretde fāyidesi var. İḳi ṭaşı daḳı kāfir olur. (7) Münāfıḳ oldur kim imānınuḳ dünyāda fāyidesi baş ḳarcından ḳurtulur (8) āḳıretde fāyidesi yoḳdur. Ṭaşı müslimān⁴⁸, iḳi kāfir olur. Ve kāfirler 'azābından (9) münāfıḳlaruḳ 'azābı ḳatı olısardur. Netekim Qur'ānda buyurdi: *İnna 'l-munāfıḳīna* (10) *fī'd-daraki 'l-asfali mina'n-nāri.* Ve bilü[ḳ] kim Peygāmbere

⁴⁵ Yz. *nêtesizlik.*

⁴⁶ Yz. *ḳadīş.*

⁴⁷ Araf suresine gönderme 7/40 çeviri: Ayetlerimizi yalanlayanlar ve o ayetlere uymayı kibirlerine yediremeyenler var ya, onlara göklerin kapıları açılmaz. Onlar, deve iḳne deliḳinden geçinceye kadar cennete de giremezler. Biz suḳluları işte böyle cezalandırırız.

⁴⁸ Yazmanın bazı yerlerinde bu kelime *müslimān* ve *müslümān* biçiminde yazılmış olup, tarafımızdan düzeltilmiştir.

mi' rāca varduğı haqdur (11) haqıqat gümānsuz. Şöyle bilmek gerek kim Beyti'l-Muqad[d]ise vardı, göge çıkdı (12) ve yedi k̄at gök ferıştelerin ve 'acāyiblerin gördi. Uçmağı ve tamuyı ve 'arşı (13) ve kürsī ve levhī ve k̄alem ve hıcāblar ve perdeler gördi. Cem'isinden geçüp Haqkıla [19a] (1) gelecti kıldı. Nêtekim Qur'ānda haber vêrdi: *Fakāna k̄āba k̄avsayni av adnā*. (2) Ve dağı buyurdi kim *subhāna 'l-lazī asrā bi'abdihi laylan mina 'l-mascidi 'l-harām* (3) *ilā 'l-mascid[i] 'l-aqşā* . Ve Mūsā Peygāmbere Haqkıla gelecti kıldı. Nêtekim Qur'ānda buyurdi:(4) *Va kallama 'llāhu Mūsā taklīman*. Ve İbrāhīm Peygāmbere Halilum dēdi. Nêtekim Qur'ānda: (5) *Va t-tahaza 'llāhu İbrāhīma halīlan*. Ve cāzılık ve göz degmek ve peygāmbere leriñ du'āsı (6) müstecābdur mu'cizāt⁴⁹ birle. Ve mü'minleriñ dağı du'āsı müstecābdur kerāmeti (7) birle. Ve kâfirleriñ dağı du'āsı kaçan kim Tanrı Te'ālā anuñ k̄azāsına tuş (8) gelse müstecāb olur. Ve bilij kim mu'cizāt peygāmbere leriñdür. Ayruş kimselere (9) vêrilmez. Ve kerāmet evliyālarıñdur. İllā dükeli evliyālarıñ mertebesı peygāmbere (10) mertebesiyile êrmez. Nêtekim Meryem evliyālardan idi, Zekriyyā Peygāmbere idi. Meryem (11) k̄atında çok ni'etler gördi. Meryeme şordı kim, ayna laka hazā dēdi. Ya'nī (12) bu ni'etler sağı nêrden gelür dēdi. Meryem eyitdi: K̄ālet⁵⁰ huve min 'indi 'llāhi dēdi. Ya'nī (13) bu ni'etler bağı Allāh k̄atından gelür dēdi. Ma'a'l-cumla her kim Meryeme peygāmbere dūr dêrse [19b] (1) kâfir olur. Anuñçün kim anuñ ne k̄adar kerāmeti çoğısa peygāmbere mertebesine (2) êrmez. Ve eydürler kim Aşafi ibn-i Berhıyā Belkısuñ tahtın göz yumup açınca Süleymāna (3) getürdi. İlerüki ümmetleriñ⁵¹ kerāmeti olıcak Muhammed ümmetinde havz⁵² bi't-tarīk evlā kerāmeti (4) ola. Anuñçün kim ümmetleriñ⁵³ yêgregidür. Nêtekim Qur'ānda buyurdi: *Kuntum hayri ummatin* (5) *uhricat li'n-nāsi*. Ve bilij kim k̄anķı gişi imān şahādet getürse k̄ılıçdan (6) emīn olur ve k̄anı müslimānlara harām olur. Dağı müslimān gişi sultānlara 'āşī (7) olmasa ve eger zālīm dağı olursa anuñ buyruğın dutup ağı mu'fī olmak gerekdür. Nêtekim (8) Qur'ānda buyurdi: *Afū 'llāha va afū 'r-rasūla va ulū 'l-amri minkum*. Ve bilij kim (9) gür 'azābı haqdur. Münkir ve Nekir⁵⁴ haqdur Qur'ān hükmile. Nêtekim Peygāmbere (10) hazreti 'aleyhi's-selām buyurdi kim gürda üç nesne şoralar: Evvel Tanrı kimdir (11) dēyü. Êkinci Peygāmbere kimdir dēyü. Üçünci dīnün ne dīndür dēyü. Ve eger 'ameli eyü olursa (12) cevābı doğı vêrebilür. Tamām

⁴⁹ Yz. mucizāt.

⁵⁰ Satır üstünde yazılmıştır.

⁵¹ Yz. ümmeti.

⁵² Yz. havz.

⁵³ Yz. ümmeti.

⁵⁴ Yz. Nekir.

cevāb vericek anuñ gūrnı gēñdürler, göz erimince yer (13) gēñligi olur. Anuñ gūrna uçmağdan bir derece açarlar kim anuñ laṭif қоқулар [20a] (1) ve dürlü ni‘ metler aña gele dāyim kıyāmet günine degin. Ve ol bed-baḥt⁵⁵ құл kim bu su‘āle (2) cevāb veremeye bilmezem⁵⁶ decek ol eki ferişte oddan ‘amūdıla şöyle uralar kim (3) dükeli endāmlar⁵⁷ birbirinden ayrıla ve gūrınuñ içi топтолу od ola. Ve ғамудан bir derece (4) açalar anuñ gūrna. Çirkīn yiyiler ve ‘azablar aña gelür tā kıyāmete degin. Ve bilin kim Kevşer (5) şarābı haḫdur. Nêtekim Qur‘ānda buyurmuşdur: *İnnā a‘ṭaynāka ‘l-kavşara*. Ve anuñ dört (6) yanında dört yārdur Ebū Bekir, ‘Ömer, ‘Osmān, ‘Alī rıdvānu ‘llāhi ‘alayhim acma‘īna (7) duruben şarāb üleşdürler. Her kim bu dört yārdan birin⁵⁸ sevmese dördünden (8) hīç birisi şarāb vermeyeler. Bilgil kim şoru ḥisāb olucağ haḫdur. Nêtekim Qur‘ānda (9) buyurdi: *Fa-man ya‘mal mişḳāla zarratin ḥayran yarahu va man ya‘mal mişḳāla zarratin* (10) *şarran yarahu*. Ve bitiler uça uça gelüp oқımaқ haḫdur. Nêtekim Qur‘ānda buyurdi: *İkrā‘* (11) *kitābaka va naṣa‘a ‘l-mavāzīna ‘l-kıstı*. Ve Şırāt Köprisi haḫdur. Kıldan ince, (12) kılıçdan itidür. Uzunlığı üç biñ yıllık yoldur. (13) Biñ yıllık⁵⁹ yoқuşdur, biñ yıllık eñişdür, biñ yıllık düzdür. Nêtekim PeyğāMBER Ḥāzreti buyurdi [20b] (1) du‘āsında: Allāhumma şabbıt⁶⁰ ḳadamī ‘alā‘ş-şırāti. Ve uçmaқ ve ғамu var, (2) ekisi dağı haḫdur, fānī degüldür. Nêtekim Qur‘ānda buyurmuşdur: *Lā maḳtū‘atun* (3) *va lā marnū‘atun*. Rivāyet kıldılar kim bir gün şaḫābeler birbirile münāzara kılurlardı. Ya‘nī (4) ‘ilim üzerine çekşirlerdi. Birbirine nesne şorarlardı. Mülzem eylemekçün Cebra‘īl (5) ‘aleyhi’s-selām geldi. Peyğāmbere bildürdi. Anlara қақыup üzerler[i]ne vardı. (6) Gördiler, қоқдılar, tevbe eylediler kim ayruқ münāzara eylemeyeler. PeyğāMBER ‘aleyhi’s-selām (7) eyitdi: Her kim münāzara eylerse zınduқdur, ya‘nī dīnsüzdür dēdi. Ve eyitdi (8) kim üç nesne eksüklik getirür dēdi. Evvel münāzara, ekinci müneccimlik, üçünci şaḫābeler[e] (9) muḥālefet eylemek. Rivāyet kıldılar İmām Ebū Yūsuf raḥmetu ‘llāhi ‘aleyhi: (10) Hārūn Reşīd ḳatıma geldi, eyitdi ey Yūsuf münāzara var mıdır? Ebī (11) Yūsuf eyitdi: Baña münāzara gerekmez dēdi. Eyle dēdiğiçün Hārūn Reşīd aña (12) yüz biñ dirhem ‘atā vērdi. Her kim gerçek müslimān olmaқ dilerse, ehl-i (13) sūnnet ve cemā‘at mezḥebin dutmaқ gerek. Hevā ve bid‘at yolın terk eylesün. [21a] (1) Ehl-i sūnnet mezḥebin bu bābda beyān eyledik. Raḥmetlü Çalabum luṭfıla ve keremile (2) ehl-i sūnnet ve

⁵⁵ Yz. *bez-baḥt*.

⁵⁶ Yz. *bilmemez*.

⁵⁷ Yz. *endem*.

⁵⁸ Bu kelimeden önce *bin* yazılmış ve üstü çizilmek suretiyle iptal edilmiştir.

⁵⁹ *Biñ yıllık* ibaresi tekrar edilmiştir.

⁶⁰ Yz. *tabbit*.

cemā‘at yolından çıkarmaya biz kulları cümle müslimānlarla saklayuvère (3) inşā‘allāhu te‘ālā. **Bābu‘l-hāmis namāzı beyān eder.** Biliñ kim (4) namāz dükeli tã‘atların ulusıdır. İmān getürdüğinden sonra evvel beş vakt (5) namāz buyurdi Kur‘ānda: *Va ‘l-lazīna yu‘minūna bi ‘l-ğaybi va yuḫimū ‘ş-şalāta.* Ve dağı (6) bir āyetde buyurdi kim *ḫul yā ‘ibādiya ‘l-lazīna āmanū yuḫimū ‘ş-şalāta.* Ve dağı bir (7) āyetde buyurdi kim *innamā ya‘muru masācida ‘llāhi man āmana bi ‘llāhi va ‘l-yavmi ‘l-āḫiri* (8) *va akāma ‘ş-şalāta.* Gerek kim dükeli tã‘atlardan namāzı evvel buyurdi. Her günde beş (9) vakt namāz buyurdi. Zekātı, orucı yılda bir gez buyurdi. Haccı ‘ömrinde bir gez (10) buyurdi. Delīldür ki namāzı kalan⁶¹ tã‘atlardan artuḫ sevdi. Anuñçün artuḫ buyurdi. (11) Dağı her tã‘at kim kılınur, her birisi bir ‘ibādetdür. Velākin namāz içinde cemī‘ (12) ‘ibādetdür, müctemī‘dür. Ve ‘ālimler eydür: Namāzun yedi nesnesi miftāhıdır. İkinci (13) ‘alāmetdür. Üçünci nürdür. Dördünci burhāndur. Beşinci arılıḫdur. Altıncı taḥrīmdür. **[21b]** (1) Yedinci taḥlīldür. Miftāḫ dedigümüz taḥāretdür. Taḥāret eki dürlüdür. Birsı (2) zāhirdür, birsi bāındur. Taḥāret bāını tevbe eylemekdür. ‘Alī raḏıya ‘llāhu ‘anhu eydür: (3) Taḥāret beşdür. Evvel şuyla, şu bulunmasa toprağıla. İkinci taḥāret dilin ğaybetden (4) saklamakdür. Üçüncü taḥāret göñlin ḫasedden ve ḫıyānatlıḫdan saklamakdür. (5) Dördüncü taḥāret ḫarnın ḫarām loḫmadan saklamakdür. Beşinci taḥāret ḫalāl (6) ve arı ṭon ğeymekdür. Ammā namāzun ‘alāmeti beklemekdür. Ḳanḫı ğişi kim iḫlāşıla⁶² yedi (7) yıl beklese anuñ teni ṭamu oduna ḫarām olur. Bir ğün Bilāl-i Ḥabeşī raḏıya ‘llāhu [‘anhu] (8) bañlariken gökden bir āvāz geldi. Peyġāmbir ‘aleyhi’s-selām Cebrā‘ile şordı kim (9) bu ne āvāzdur? Cebrāyīl ‘aleyhi’s-selām eyitdi: Bilāl bañlayicek gökler ḫapısı açılır. (10) ‘Arşuñ perdeleri götürülür. Bu ün anuñ⁶³ ünidür dedi. Ve Ebū Bekir Şıd[d]iḫ şordı kim (11) ancaḫ bu faẓīlet yalnız anuñ mıdur? dedi. Cebrā‘il ‘aleyhi’s-selām eyitdi: (12) Dükeli ümmetüñ biledür dedi. Peyġāmbir ‘aleyhi’s-selām eyitdi: Ḳıyāmet ğüninde (13) mü‘ezzınlerüñ boyı ḫamu ḫalḫdan uzun ola dedi. Ammā namāzun nūrı rukū‘dur. Ve bur‘ā[ḡı] **[22a]** (1) sücūddur. Arılıḫı taḫıyyātdur. Taḥrīm evvel tekbīrdür. Taḥlīl selām vèrmekdür. Ve dağı (2) Taḡrı Te‘ālā namāza dört faẓīlet vèrdi. Birsı ḫuşū‘dur, ikinci ḫürmetdür, (3) üçüncü ḫurbetdür, dördüncü münācātdur. Muḫammed ibn-i⁶⁴ Farīzadan öñ farīza (4) Taḡrı Te‘ālāyı birlemekdür. Farīza içinde farīza namāz iḫlāşdur. Farīzadan (5) sonra farīza Taḡrı Te‘ālā dergāhına zārliḫ eylemekdür du‘ā

⁶¹ Yz. *kılan*.

⁶² Yz. *iḫlāşdur*.

⁶³ Yz. *anun*.

⁶⁴ Cümle yarım bırakılmıştır.

içinde. Ve eydürler (6) kim sücüd namāzuñ içinde dükeli fi'llerden yègrekdür. Anuñçün kim secde Tañrıya (7) yaķındur. Nètekim Qur'ānda buyurdi: ***Va 'scud va 'ktarib***. Ve eydürler kim namāzuñ (8) ma'nisi istemekdür, secdenüñ ma'nisi bulmaķdur ve Şeytānı kaygulu eylemekdür. (9) Ve kaçan kim ādem oğlanı secde eylese İblis feryād eder. Vay benüm helākligime (10) dër, ağlar ve eydür kim ādem oğlanı secde kılur, uçmağa girür. Ben secde eylemedüğümiçün (11) tamuya giriserin dër. Ve bilün kim her yërde fi'l namāzuñ bir nesneye (12) beñzer. Evvel tekbirde elin yuķaru götürmek şuna beñzer. Bir kimse şuya ğarķ olsa (13) eki elin yuķaru qaldurur. Qul daķı namāz içinde eki elin yuķaru qaldurduğı [22b] (1) eyitmek olur ki ey Çalabum yazuķ denizine ğarķ oldum, beni sen qurtar dëdügi olur. (2) Kaçan kim imām ardında bir tekbir eylese biñ şevāb bulur. Daķı imām ile bir tekbire (3) erişmek dünyādan, anuñ içindekiden yègrekdür dëdi. Ve Peyğāmbir 'aleyhi 's-selām (4) eyitdi andan ulu şevāb olmaya kim erte namāzın ve yatsu namāzın cemā'at birle qılalar. (5) Ve eger münāfıķlar bu eki vaķit namāzuñ şevābın bilselerdi emekleyü cemā'ate gelelerdi (6) dëdi. Peyğāmbir 'aleyhi 's-selām vaşıyyet eyledi kim yā 'Alī senün üzeriñe olsun kim (7) evvelki şafda⁶⁵ olasın ki evvelki şafda⁶⁶ olan gişiler Tañrı Te'ālā qatında (8) ileride duran ferişterler şafına beñzer dëdi. Daķı eyitdi kim cemā'at ne qadar çok (9) olursa, şevābları ol qadar artuķ olur. Am[m]ā on gişiye degin şevābın dëdi. Ammā (10) kaçan on gişiden artuķ olsa cemā'at, anlaruñ şevābınuñ hisābın Tañrıdan (11) artuķ kimse bilmez dëdi. Daķı cemā'atun meşeli namāz içinde şuna beñzer ki (12) biregü sultāna yalnız varsa işi gey bitmez. Eki olsa biraz eyürek biter. Daķı çok (13) olsa yègrek biter. Kaçan mü'ez[z]in bañlasa 'Āyişe rağıya 'llāhu 'anhu egiri durduğı ipliği [23a] (1) iğine şarmadın yère bırağurdi. Aña şordılar kim ey müslimānlar anası neçün böyle (2) edersin? Eyitdi: Peyğāmbir hażretinden eşitdüm ki her iş bāñ[-ı] namāz oqunurken (3) işlenen her iş ol iş şeytānuñ naşibidür dëdi. Peyğāmbir 'aleyhi 's-selām (4) mü'ez[z]in bañlarken Qur'ān oqumazdı. Daķı hiç nesneye qarār olmazdı. Namāza everdi. (5) Şordılar kim ey Tañrı Resüli neçün böyle ta'cıl edersin? Eyitdi: Qorqarvan (6) kim namāza kāhil olanlardan olam dëdi. Qur'ānda buyurur ki: ***Va izā kāmū ilā 'ş-şalāti*** (7) ***kāmū kusālā***. Ve bilün kim qul kaçan Allāhu ekber dëse Tañrı Te'ālā nidā kılur ki ey ferişterlerüm (8) bilün kim ol qulum beni ululadı ve gendünüñ qulluğın bildi. Siz daķı saķlaķ (9) anuñ tekbirini kim aña ben ol tekbirile ululuķ bağışladum. Ve kaçan kim qul rukū' eylese (10) yazuğı çokluğına ıkrār eylemiş olur. Tañrı Te'ālā

⁶⁵ Yz. şāf.

⁶⁶ Yz. şāf.

eydür: Yâ ferîştelerüm görüñ ol kulum (11) kim baña rukû‘ eyledi. Benüm buyruğum yêrine getürdi. Elif gibi toğrıluban dal gibi êki kât (12) oldı. Benüm ‘ izzetüm haqqıçün ben dağı anuñ şol ağır yazuqların arkasından gèderem. (13) Şöyle yèyni eyleyem ki otuz biñ yıllık Şırât Köprüsin yıldırım gibi geçe dèdi. Ve kaçan kim [23b] (1) kıl sami‘ a’ llāhu dèse Tañrı Te‘ ālā eydür: Kulum gèrçek eydür kim ben anuñ hamdın eşitdüm. (2) Kaçan kim kıl secde kılsa dükeli yazuqları teninden dökilür. Ve bir ferîşte kığrur, eydür ki: (3) Ey kıl eger bilseydün kimiñle münâcât kılursın hiç bir sâ‘ at namâzdan fâriğ (4) olmayaduñ dèr. Ve eger şorşalar kim namâz içinde rukû‘ nèçün bir oldı, secde (5) nèçün êki oldı? dèseler cevâb şöyle dèmişler kim rukû‘ eylemek kulluğ da‘ vîsin (6) eylemekdür. Ya‘ nî bir Tañrıya taparvan dèmek olur. Êki secde eylemek anuñ şanuqlarudur. (7) Nètekim şeri‘ içinde şanuğ êki olmayınca kabûl olmaz. Secde dağı êki olduğı ol (8) ma‘ nîdür. Evvelki secde farîzadur, êkinci secde yakınlık içindedür. Nètekim (9) Qur’ānda buyurur: *Va ‘scud va ‘ktarib*. Dağı bir ma‘ nî oldur kim evvelki secde dèmek (10) olur kim İlāhî beni bu toprağdan yaratduñ dèmek olur. Êkinci secde gèrü bu toprağa (11) girüp toprağ olısarvan dèmek olur. Secdeden gèrü kalkmağuş ma‘ nîsi oldur kim (12) ölüp toprağ olduğumdan şonra gèrü kopacağvan dèmek olur. Nètekim Qur’ānda buyurdi: (13) *Minhā halaqnākum va fihā nu‘ idukum va minhā nuhrickum tāratan uhrā*. [24a] (1) Ve bu ma‘ nîler ma‘ lûm olduğından şonra kankı kıl kim teni ve cānı ve göñül birle (2) namâz kılsa Tañrı Te‘ ālā ol kılı Qur’ānda öger: *Ulāika ‘alā hudan min (3) rabbihim*. Ve dağı bir âyetde buyurdi kim: *Qad aflaḥa ‘l-mu ‘minūna ‘llazīna hum fi şalātihim (4) ḥāşī‘ūna*. Ve kankı kıl kim teni namâzda ola ve göñli dünyā endişesinde olsa (5) Tañrı Te‘ ālā Qur’ānda buyurur kim vaylun şamusı anuñdur dèr. *Fa vaylun li ‘l-muşallīna ‘llazīna (6) hum ‘an şalātihim sāhūna*. Ve kankı kıl kim namâzun rukû‘ ın ve sücüdün (7) tamām eylese, qorqu ve edeb birle namâz kılsa ol namâz bir görkli şüret (8) olur, ol gişiye du‘ ā kılur. Eydür kim ey Çalabum bu kuluñ şağa tamām rukû‘ ıla ve sücüdıla (9) namâz kıldı ve göñül yakınlığı birle şağa ısmarladı. Êmdi bu kılı dükeli yavuzlıqdan (10) sen saklağıl dèr. Ve ol gişi kim rukû‘ ın ve sücüdün tamām eylemeye ve huzûrın (11) hoşnûd eylemeye, o namâz bir çirkîn şüret olur, aña qarşı vèrir, göge çıkmaga ol yol (12) bulmaz, düriler, gèrü èner. Ol namâz yüzine doğ[1]nur, kıyāmete degin aña la‘ net oğur. Peyğamber ‘ aleyhi ‘s-selām (13) eyitdi: Gişi bir cemā‘ atde namâz kılsa birnün cānı ve göñli dünyā [24b] (1) hevāsında olsa, birnün olmasa, ol êkisinün namāzı arasında yerle göge (2) fark vardur. Peyğamber ‘ aleyhi ‘s-selām eydür: Öğrünüñ yavuzı namâz uğurlayandur. (3) Şordılar kim gişi namâzdan nète uğurlaya? dèdiler. Eyitdi: Namâzdan uğurlamak

(4) oldur kim rukū‘un ve sücūdun tamām eylemeye dēdi. Ve bir nēçe ‘ulemā eydür: Bu bēş vakt (5) namāz yoqsullara hacc yērnēdür dēdi. Ėrte namāzı ihram gēymek yērindedür. Öyle namāzı ‘umre (6) yērindedür. Ėkindü namāzı ‘Arafatda vaqfeye durmağ yērindedür. Aḥşam namāzı baş yülütme (7) ve taşlar atmağ yērindedür. Yatsu namāzı tavāf ziyāret yērindedür dēdiler. Zehī (8) kerāmet ol gişinüñ ki Taḡrıya lāyık namāz kılup günde bir hacc müzdin bula kim (9) baylar bir yıl belā dartup nēce mällar ḥarc ēdüp ḥāşıl ēderler. ‘Ömer-i Dımışğ (10) eydür: Namāz dört ḥarfdür. Nün nuşratdur. Mīm memleketdür. Zeyn ziyāretdür. Nün (11) nuşrat olduğına delil oldur ki Taḡrı Te‘ālā Ḳur‘ānda buyurur kim: *İnnā la nanşuru rusulanā*⁶⁷ (12) Ve daḡı bir āyetde buyurur kim: *Va kāna ḥaḳḳan ‘alaynā naşru’l-mu‘minīna*. Mīm memleket (13) olduğına delil budur Ḳur‘ānda buyurdı: *Summa raayta na‘īman va mulkan kabīran*. Ve elif ülfet [25a] (1) olduğına delil oldur kim Ḳur‘ānda buyurdı: *Li’llazīna aḥsanu’l-ḥusnā vardut*.⁶⁸ (2) Ḥaḳ Subḥānehu ve Te‘ālā tevfiḳ rūzī kılup aḡa lāyık ‘amel kılanlardan ēdivere bi-ḥaḳḳ-ı (3) Muḥammedin ve ālihi acma‘īna. **Bāb sādīsu** zikir beyān ēder. Bilüñ kim Te‘ālāyı zikir (4) ētmek her mü‘mine ve her ‘avrata farzdur. Nētekim Ḳur‘ānda buyurmuşdur: *Yā ayyuhā’llazīna (5) amanū’zḳuru’llāha zikran kaşīran*. Ve daḡı bir āyetde buyurdı kim: *Allazīna yazḳurūna’llāha (6) kıyāman va ḳu‘ūdān ‘alā cunūbihim*. Ya‘nī eydür, zikir eyleñ Taḡrıya örü tūrurken otururken (7) ve yanın yaturken. Ve daḡı bir āyetde buyurur kim: Ey ḳullarum eger siz beni zikir ēderseñüz ben daḡı (8) sizi zikir eyleyüm. Nētekim Ḳur‘ānda buyurdı: *Fa’zḳurūnī azḳurkum*. Ve daḡı Ḳur‘ān içinde (9) çok yērde zikir eylemek farīzayıduḡın eydür. Ammā inanup ‘amel eylemek bu ḳadar yēter ki (10) zikir eylemegi farz bilüp mü‘min ḳullar zikre meşğül olalar. Ve ‘ālimler eydür: Dostluḡıñ (11) nişānı ēki nesnedür. Birsı dostuñ az nesnesin çok bilmekdür. Ėkinci üküş (12) ‘aḡa vērüp az tūtmaḳdur. Nētekim Taḡrı Te‘ālā mü‘minlere dostum dēdiğinden soñra (13) dünyāya⁶⁹ ḥisābsuz çok ni‘metler vērđi. Ve ol vērđüḡi çok ni‘metler azdur dēdi. [25b] (1) Nētekim Ḳur‘ānda buyurdı: *Ḳul matā‘u’d-dunyā ḳalilun*⁷⁰ va *’z-zākirīna’l-lāha*⁷¹ *kaşīran va ’z-zākirātu*.⁷² Ve

⁶⁷ Ayet yazmada ‘*İnnā la nanşura rasulanā*’ biçimindedir. Ayrıca bu kelimededen önce *res* yazılmış, daha sonra üstü çizilmek suretiyle iptal edilmiştir.

⁶⁸ *va ziyādatun* kelimesinin üstü çizilmiş.

⁶⁹ Yz. *dünyāy*

⁷⁰ Nisa suresi 77. ayet: *Ḳul matā‘u’d-dunyā ḳalilun va’l-āḥiratu ḡayrun limanittakā va lā tuzlamūna fatīlan*.

⁷¹ Bu ibare satır üstünde yazılmıştır.

⁷² Ahzab suresi 35. ayet: *İnna’l-muslimīna va’l-muslimāti va’l-ḳānitina va’l-ḳānitati va’s-şadiḳīna va’s-şadiḳāti va’s-şābirīna va’s-şābirāti va’l-ḡāşīina va’l-ḡāşīāti va’l-mutaşaddiḳīna va’l-mutaşaddiḳāti va’s-şā’imīna va’s-şā’imāti va’l-ḡāfiḡina furūcahum va’l-ḡāfiḡāti va’z-zākirīna’llāha kaşīran va’z-zākirātu a’adda’llāhu lahum maḡfiratan va acran ‘aḡīman*.

eydürler ki (2) Tañrı Te‘ālāyı zikir eylemek dört nesneden hālî degüldür. Birsî oldur kim (3) t̄a‘at ve ‘ibâdet ehli ola, ihlâsıla Tañrıyı zikir eyleye. Êkinci günâh êtmîş ola, (4) şoñra tevbe êde, zikir eyleye. Üçünci ni‘met çok ola, ni‘metlere şükür eylemegile zikir (5) eyleye. Dördünci miñnet içinde ola, şabr eylemegile zikir eyleye. Ve eydürler her kim Tañrı (6) Te‘ālā birle zikir eylese anı rañmet birle yād kıılır. Ve her kim Tañrıyı birle yād kıılsa (7) Tañrı anı tevfiķ birle yād kıılır. **Rivāyet** kııldılar kim Tañrı Te‘ālā eyitdi: Yā Muñammed (8) bilün kim ben size eyledüğüm eylūgi eger Cebrā’île ve Mikā’île ve muķarrab feriştelere (9) eyleseydüm bunlara gey ulu kerāmet eylemiş olaydum dēdi. Dañı eyitdi kim (10) Muñammed ümmetine *fa’d’ūni astacaba lakum* dēdim. Ve dañı eyitdi kim *fa’z̄kurūni azkurku[m]*. (11) Ya‘nî siz beni t̄a‘atıla añıñ, ben sizi rañmet birle añayın. Siz beni ni‘met içinde (12) añıñ, ben sizi miñnet içinde añayın. Siz beni hācet dilegile añıñ, ben sizi (13) dilegü[ñü]z vèrmegile añayın. Siz beni kulluķ birle añıñ, bensizi ululuğum birle **[26a]** (1) añayın. Siz beni dünyāda añıñ, ben sizi ‘arş üstünde añayın dēdi. Zihī ‘ināyet (2) ki haķdur. Kulları üzerine dañı bilün kim her kim Tañrı anı la‘net birle yād kıılır ki zikir birle (3) yād kıılmaya. Dañı şordılar kim yā Resūlu’llāhu gönül pası neyile gēder? Eyitdi: Ķur’ān oķumağıla (4) gēder dēdi. **Rivāyet** kııldılar Mūsā ‘aleyhi’s-selām Tañrı Te‘ālāya şordı ki yā Rabbi, (5) kullaruñda kankı kıl hāķimdür? Ol kıl kim nefsine hūķüm eylese. Dañı şordı kim (6) yā Rabbi, kullaruñda kankı kıl yēgrekdür? Eyitdi: Kullarumuñ yēgregi oldur beni zikir êde. (7) Dañı şordı ki kullaruñuñ bayı kimdür? Eyitdi: Bay oldur ki kankā‘at eyleye. Şaķiķ (8) Zāhid eydür: Dükeli eylūk Tañrı Te‘ālāyı zikir êtmek içindedür ve dükeli yavuzlık (9) dünyāyı dost edinmek içindedür. Ve eyitdiler: Dükeli cān tenden şusuzluķ birle (10) çıkar. İllā ol cān ki Tañrı Te‘ālāyı üküş zikir eyleye, ol cānuñ şusalığı kankı (11) birle çıkar. Ve eyitdiler ki üç nesne Tañrı hāznesidür. Biri Tañrıyı yād kıılan dil Tañrınuñ (12) hāznesidür. Êkinci şükür kıılan kuluñ gönli Tañrı hāznesidür. Üçünci şabr kıılıcı ten Tañrınuñ (13) hāznesidür. Tañrı Te‘ālā eydür: Mü’mîn oldur kim anuñ gönli benüm zikrümle dölene. **[26b]** (1) Nētekim Ķur’ānda buyurdi: *Allaz̄ina āmanū tat̄ma’ina k̄ulūbuhum bi zikri’llāhi*. Ve eyitdiler ki (2) kankı gişi kim halkı ögse gönli k̄ara olur. Ve kankı gişi kim āñireti ögse nūr, hūr-ı (3) kuşūr bulur. Ve kankı gişi kim Mevlāyı ögse nūr ‘ayn-i nūr bulur. Ve hākimler eyitdiler: (4) Ve yanmaklık üç nesneyile olur. Biri oldur kim ölümü añadura. Êkinci āñireti añadura. (5) Üçünci Tañrı Te‘ālāyı añadura. Halkı unıda. Haķ Subhānehu ve Te‘ālā faẓl-ı (6) keremile ģafletden uyanmak ve anı cān u dilile zikir eylemek[i] biz kullar[a] ruz̄ı kııla inşā’llāhu (7) Te‘ālā. **Bābu’s-sābi’** ‘ilim istemek beyān êder. Bilün kim ‘ilim istemek ve öğrenmek

(8) dükeli müslimān erenlere ve müslimān ‘avratlara farzdur. Nêtekim Qur’ānda buyurur: *Va t̃ā’ifātun* (9) *li yafqahū innī’d-dīni*. Ve Peygāmbere ‘aleyhi’s-selām buyurur kim t̃alabu’l-‘ilmi (10) farīzatun kulli muslimin va muslimatin. Süfyan-ı Sevrīye şordılar kim öğrenmek (11) yêgdür yoksa t̃ā’at kılmak yêgdür? Dêdiler. Ol eyitdi: ‘İlim öğrenmek yêgdür. Anuñçün kim (12) ‘ilimsüz t̃ā’at olmaz. Nêtekim Tañrı Te‘ālā Muhammede ‘ilim artuqluğun iste, ayruq (13) nesne isteme dēdi. Nêtekim Qur’ānda buyurdi: *Va kul rabbi zidnī ‘ilman*. Dağı bir āyetde [27a] (1) buyurdi kim *kul hal yastavi’llazīna ya‘lamūna va’llazīna lā ya‘lamūna*. Ya‘nī ‘ilim bilenile (2) bilmeyen berāber degüldür dēdi. Ma‘lūm oldı kim ‘ilim yêgdür t̃ā’atdan ve Resül hażreti (3) buyurdi kim ‘ālimler derecesi zāhidler derecesinden yêtmış derece artuqdur ola. (4) Degme dereceden dereceye at sêgirdimile yêtmış yıllık yoldur dēdi. Ve eger (5) dilersen ‘ālimlerüñ yümegin⁷³ ‘ābidlerden yêgrek bilesin. Ādem Peygāmbere ‘aleyhi’s-selām (6) feriştelere hikāyetin eşitdi kim evvel Ādem yaradulduğı vaqtın Tañrı (7) Te‘ālā aña ruzi kıldı. Dağı zerre kadar t̃ā’at kılmamışdı. Feriştelere ki nêçe (8) yıllar t̃ā’at ve ‘ibādet kılmışlardı. Haq Te‘ālā feriştelere ‘arz eyledi. (9) Feriştelere ‘ilim içinde Ādemi ārāste⁷⁴ gördiler. Nêtekim Qur’ānda buyurur: *Va ‘allama Ādama’l-asmā’a* (10) *kullahā* dēdi. Feriştelere Ādemden ‘ilmi eksük olduğıcün Ademüñ (11) ‘ilmi berekātında feriştelere buyurdi. Ādeme secde kıluñ dēdi. Nêtekim Qur’ānda buyurdi: (12) *Va iz kālā rabbuka li’l-malāikati’s-cudū’l’Ādama*. Ve dağı bilüñ kim Tañrı Te‘ālā (13) [mü’]minleri şerif yaratdı, iti hasis⁷⁵ yaratdı. Nêtekim hasisliğıla av ‘ilmin [27b] (1) öğrense ol itüñ öldürdüğü mısmıl olur. Av ‘ilmin bilmez itüñ öldürdüğü murdār (2) olur. Haq Te‘ālā Qur’ānda buyurdi kim *mukallibīna tu‘allimūnahunna mimma ‘allamakumu’llāhu* (3) *fakulū mimma amsakna ‘alaykum* dēdi. Tañrı Te‘ālā kullarına vêrdüğü nesnelere hiç (4) minnet eylemedi. ‘İlim vêrdüğüne minnet eyledi. Nêtekim Qur’ānda buyurdi: *Va ‘allamaka mā lam* (5) *takun ta‘lamu va kāna faḫlu’llāhi ‘alayka ‘azīman* dēdi. Dāvid Peygāmbere ve Süleymān (6) Peygāmbere pādīşāhliq vêrdüğüne minnet eylemedi. ‘İlim vêrdüğüne minnet eyledi. (7) Nêtekim Qur’ānda buyurdi kim *va laḳad ataynā Dāvuda va Sulaymāna ‘ilman*. Peygāmbere (8) hażreti ‘aleyhi’s-selām buyurdi kim her kim ‘ilimden kırk mes’ele öğrense ol (9) gişi kıyāmet güninde ‘ālimlerle bile kopa ve ben aña şefā’at kılam dēdi. Ve Peygāmbere (10) ‘aleyhi’s-selām eyitdi: Mü’min bir mes’ele öğrense yāḫūd kimseye öğretse (11) Tañrı Te‘ālā aña yêtmış şiddik müzdin vêrür dēdi. Dağı eyitdi kim bir ‘ālim (12) kim yastuq

⁷³ Yz. yümegin

⁷⁴ Yz. araste.

⁷⁵ Yz. hasis.

üzerine yaturken kitābına baksa yêtmiş yıl t̄a‘ at eylemek (13) şevābın bulur dèdi. Dağı eyitdi bir yalnız ‘ālime katı gelür İblise biñ cāhil [28a] (1) ‘ābiddin dèdi. ‘Aṭā ibn-i Seyd eydür: Bir er geldi, ‘Abdu’llāh bin ‘Ömere şordı kim (2) ne ‘amelle gişi uçmağa girür anı baña ögret dèdi. Eyitdi: Var ‘ilim öğren tā kim (3) uçmağa giresin dèdi. Ol eyitdi: Ben saña bir nesne şorarın kim t̄a‘ at kılam (4) sen baña ‘ilim öğren dèrsin dèdi. ‘Abdu’llāh bin ‘Ömer eyitdi: ‘İlim öğren dèdi. (5) Ol er Ebū Hureyreya vardı. Aña dağı şordı. Ol dağı cevāb vèrdi. Andan (6) ‘Ömer vardı. Ardınca Ebū Bekire vardı. Andan sonra Peyğāmbere vardı. Dükelişi (7) ‘ilim öğren dèyü cevāb vèrdiler. Dağı Peyğāmber ‘aleyhi’s-selām eyitdi: Kankı (8) mü’min kim ‘ilim öğrenmek istese uçmak anı ister ve her kim ‘ilim istemese tamu (9) anı ister dèdi. Peyğāmber ‘aleyhi’s-selām eyitdi: Kıyāmet güninde gişiler ola kim (10) topuğundan boğazına degin dere gark ola. Şol kadar derleye kim yêtmiş şuşamış (11) deve anuñ derin⁷⁶ içse bir zerre eksilmemiş gibi ola dèdi. Şordılar kim ol (12) derden kurtulmağuş dermānı nedür? ‘Ālimler öñünde ‘ilim öğrenmekdür dèdi. Dağı Peyğāmber (13) ‘aleyhi’s-selām buyurdi kim benüm ümmetüm ‘ālimleri Benī İsrā’ıl peyğāmberler gibidür dèdi. [28b] (1) Kıyāmet gününde benüm ümmetüm ‘ālimleri şefā‘ at èdecekdür. İhlāşıla⁷⁷ sevün (2) dèdi. ‘Ālimi sevmeyüp düşmān dutan münāfikdur dèdi. Dağı eyitdi: Her kim (3) ‘ālimleri ağırlaya, Tañrıyı ağırlamışdur. Ve her kim Tañrıyı ağırlasa uçmak anuñ (4) maķāmıdur. Ve her kim bir ‘ālimi ħor dutsa beni ħor dutmışdur. Ve her kim beni ħor (5) dutsa Tañrıyı ħor dutmışdur. Ve her kim Tañrıyı ħor dutsa tamu anuñ maķāmıdur (6) dèdi. Dağı eyitdi: ‘Ālimlerüñ du‘āsın gānīmet dutuñ. Dağı eyitdi: (7) Her kim bir ‘ālimüñ ardında namāz kılsa benüm ardumda namāz kılmış şevabın bulur. (8) Ve İbrāhīm Peyğāmber ardında namāz kılmış şevabın bulur dèdi. Ve bilün kim ‘ālimlerüñ (9) şöḫbeti bir çemendür uçmak çemenlerinden. Ve bunlaruñ şöḫbetine rahmet yağmurı yağar. (10) Gişi bunlaruñ katına yazuklu girür, yazuksuz gèder dèdi. Rivāyet kıldılar ‘Ömer raḍıya’llāhu (11) ‘anhu. Bir er geldi, Peyğāmber ḫazretine şordı kim bir ‘ālim meclis kuruñ ‘ilim (12) eydür olsa bir cenāze dağı gelse ol meclisde oturmak yègrekdür yoksa (13) cenāzeye varmak mı yègrekdür? dèdi. Peyğāmber ‘aleyhi’s-selām eyitdi: Eger cenāzede [29a] (1) şol kadar gişi olursa namāzın kılıp defn èdebileler. Ol ‘ilim meclisinde oturmağuş (2) şevābın biñ cenāze namāzın kılmakdan dağı biñ gün oruç dutmakdan dağı (3) biñ sayru sormakdan artuğdur dağı biñ altın şadaķa vèrmekden ve biñ (4) gez ḫacca varmakdan ve biñ gez ġazā kılmakdan

⁷⁶ Yz. *dereyin*.

⁷⁷ Yz. *iḫlāşıla*.

artuğdur. Anuñçün kim Tañrının (5) birliği ‘ilmile bilinür. Ve tā‘at kılmağ ‘ilmile bilinür. Ve eger biregü şol niyyet üzerine (6) okusa kim bir ‘ālim gişiye su‘āl şoram mülzem eyleyem dese yañüz bir sulţān (7) katında hürmet bulam dese yañūd halkdan māl altun aqçe hāşıl (8) olsun dese ol ‘ālim tamulıqdur dedi. Bir ‘avrat Hasan-ı Başarī katına (9) geldi, eyitdi kim ey müslimānlar imāmı dīn arılığı nedür ve dīn gevheri nedür ve dīn (10) görki nedür ve dīn haznesi nedür? dedi. Hasan Başari eyitdi: Yā ‘avrat sen eyit (11) ben öğreneyin dedi. ‘Avrat eyitdi: Ey müslimānlar imāmı [e]vcağuzum yıkıldı gördüm (12) bir taşda bu sözler yazılmış kim dīn arılığı ābdest almağdur. Dīn kuvveti namāz kılmağdur. (13) Ve dīn gevheri Tañrıdan qorqmağdur. Ve dīn görki Tañrıdan ve halkdan utanmağdur. [29b] (1) Ve dīn haznesi ‘ilmdür. Her kimün ki ābdesti olmasa dīninün arılığı yoğdur. (2) Kimün ki namāz[ı] olmasa dīninün kuvveti yoğdur. Kimün kim qorqusı olmasa dīninün (3) güheri yoğdur. Kimün ki utanmağı yoğsa dīninün görki yoğdur. Kimün kim ‘ilm[i] (4) yoğsa dīninün haznesi yoğdur dedi. Ebū’l-Ḳāsım Ḥakīm eydür: Her kim dünyālık (5) istese anı bulmağa çäre yoğdur tā kesb etmeyince ve zaḥmet çekmeyince ele girmez. (6) Ve her kim āḥiret istese bulmağa çäre yoğdur miḥnet görmeyince. **Rivāyet** kıldılar (7) Ebū Bekir Varağdan. Ol eyitdi: Ḥikmet üç nesnedür: Birsı geñezlikdür, birsi (8) peygāmberlikdür, birsi dürüşmekdür. Geñezlik ded[ü]gi Ḳur’āndur, Ḳur’ānı bilmekdür. Peygāmberlik (9) ded[ü]gi sünnetler saqlamağdur. Dürüşmek dedügi tā‘at kılmağdur. Peygāmber ‘aleyhi’s-selām (10) eyitdi kim ḥikmet Tañrı qorqusıdur. Ḥikmet şerīflerün şerefīn arturur dedi. Bir gün (11) Loḳmān Ḥakīm mecl[i]si kurup çok halkı katına devşürür, anlara pend ü naşīhat eydürdi. (12) Bir gişi anı görüp ‘acebledi. Geldi, eyitdi: Loḳmān Ḥakīm sen fülān gişinün (13) kulu degülmisün ki bile koyun güderdük dedi. Loḳmān eyitdi: Olvan. Ol gişi eyitdi: [30a] (1) Bu mertebeye neyile erişdün? dedi. Loḳmān eyitdi: Tañrı beni bu mertebeye ḥikmetile (2) ergürdi. Dağı eki qorqı ve eki ümīd birle dedi. Şordılar: Nete? Eyitdi: (3) Tañrı Te‘ālā beni tamuyıla qorqutdı ve şeyṭān dünyāda yoqsullıqla qorqutdı. (4) Şeyṭānı yalan dutdum. Zīrā bilürdüm ki Tañrı Te‘ālā dünyāda benüm rızqum ayruqlara vërmez (5) ve tamu qorqusın gerek dut[d]um, aña lāyık ‘amel kıldum. İkinci Tañrım uçmağ baña ümīdin (6) gösterdi. İblīs baña dünyā ümīdin gösterdi. Ve dünyā ümīdin qodum, uçmağ ümīdin (7) dutdum. Bu sebeble Çalabum beni dereceye ergürdi. Ebū’l-Ḳāsım Ḥakīm eyitdi: Berekāt (8) dört nesnedür. Birsı az çok dirlikdür. Üküş tā‘at kılmağdur. İkinci (9) az ‘amele çok ‘amel eylemekdür. Üçünci az ni‘mete çok şükür eylemekdür. Dördünci az (10) mālдан çok şadağa vërmekdür. ‘Alī ḥazretine raḍıya’llāhu ‘anhu

şordılar kim (11) dünyā sermāyesi nedür, āhıret sermāyesi nedür? dēdiler. Ol eyitdi: Dünyā (12) sermāyesi t̄a‘ at kılup halkıla eyü dirilmekdür. Āhıret sermāyesi doğrı ve gerçek (13) söylemekdür dēdi. Şordılar ki dünyāda ne uludur? Eyitdi: ‘İlim uludur ve ‘ilmile [30b] (1) hālīmlik⁷⁸ eylemek ulu[du]r dēdi. **Rivāyet** kıldılar ki kaçan kul günāhdan tevbe eylese (2) zāhidlerden olur dēdi. Ve Tañrı Te‘ālā bir ferişte vėrbir. Anuñ göñline hikmet (3) dıker. Nėtekim bir gişi bāğ dıker gibi. Dañı her gişi kim yavuz yoldaşdan ayrılır. Tañrı Te‘ālā (4) aña yoldaş ruzi kılır. Ebū’l-Kāsım Hākıme şordılar kim ‘ākıl kimdür? Eyitdi: ‘Ākıl (5) oldur ki üç nesneyi saklaya. Birsı oldur ki ihlāşıla t̄a‘ at kılup gercek söyleye. (6) Ėkinci halk içinde mür[üv]vetlü ola. Üçünci Tañrı Te‘ālā vėrdügi rızka kanā‘ at (7) eyleye ve belālarna şabr eyleye. Ve eyitdiler: Her kim üküş bak[ı]cı olmasa Tañrıdan kórkar ola. (8) Ve her kim üküş söyleme[se] hikmet bula. Ve her kim üküş uyumasa uyutmağ bula. Ve her kim üküş (9) gülmese heybet bula. Ve her kim gaybet söylemese rahmet bula. Ve her kim ‘ilim isterse (10) zahmete şabr eylese rahmete ır[i]şe. Ve her kim dünyāda ‘azizlik istese hor ola. (11) Ve her kim horluğa şabr eylese ‘aziz ola. Dañı ‘ālimler eyitdi: Gişiye üç nesne (12) gerekdür: Bir hālīmlik⁷⁹ ve tama‘ suzlık ve perhizkārlik. Allāhum lutfı ve keremi birle bu (13) üç nesne[yi] biz kullara ruzi kıla inşā‘allāhu te‘ālā. Hikmet beyān ırder **bāb-ı ş-şāmini**. [31a] (1) Bilün kim Allāhu Te‘ālā vėrürse minnet eyledi. Nėtekim Qur‘ānda buyurur: *Va man yu‘ta‘l-hikmatı* (2) *fağad ütiya hayran kaşiran*. Bir nēceler eyitdi kim hikmet ma‘nisi (3) peygāمبرlıkdur. Ve bir nēceler eyitdiler kim hikmet ma‘nisi harāmı ve hālālı bilmekdür. Ve bir nēceler (4) eyitdi hikmet bir nūrdur ki ilhāmıla vesvese arasında fark eyler. Vesvese yavuz (5) endişedür kim göñle gelür. Ol vaktın bile kim şeytāndur anı terk (6) eyleye. Ve ilhām eyü ve hayr endişedür. Göñle deger. Ol rahmānıdır, anı işleye. Ve bir (7) nēceler eyitdi: Hikmet ‘ākıldur ve eyü sözdür. Ve bir nēceler eyitdi: Hikmet gendözin (8) kul bilmekdür. Ve dañı eyitdiler: Bende demek dört harfdür. “Bi” Tañrı vėrdüğine (9) kanā‘ at ırtemekdür. “Nün” Tañrının t̄a‘ atına sevinmekdür. “Dāl” didār görmekdür. “Hi” (10) him[m]etdür. Dañı Tañrı Te‘ālā eyitdi: Eger siz benüm yolumda dırüşseñüz nėtekim Qur‘ānda (11) buyurdi: *İn tanşurū ‘llāha yanşurkum*. Şükür Tañrı Te‘ālā gāzileri gendözine izāfet eyledi. (12) Benüm çerimdür dēdi. Nėtekim Qur‘ānda buyurdi: *Fazżala ‘llāhu ‘l-mucāhidina ‘alā ‘l-kā‘idina* (13) *acran ‘azıman daracātan minhu va rahmatan*. Rivāyet kıldılar Peygāمبرden ‘aleyhi [31b] (1) ‘s-selām eyitdi: Tañrı Te‘ālā gāzilere doğsan

⁷⁸ Yz. *hālīmlik*.

⁷⁹ Yz. *hālīmlik*.

doğuz rahmet kapusın açar ve anları (2) yarlıgar. Ve kaçan kim gâziler evinden çıkısa dükeli yazuklar teninden dökülür. Tağlar ve taşlar (3) ve denizler ve dükeli yaradılmışlar aña istiğfâr eder. Ve ne ölüm birle olsa şehîd olur (4) dèdi. **Rivāyet** kıldılar Resûlden ‘aleyhi’s-selām eyitdi: Şunlar kim kâfir elinde⁸⁰ (5) öldiler, Tañrı Te‘âlā anlara beş nesne vèrür kim Peygâmblerler vèrmedi. Evvel Tañrı Te‘âlā (6) peygâmblerleri öldürdi, Qur’anda buyurdi: **İnnaka mayyitu ve innahum mayyituna fi sabili’llāhi** (7) **amvātun bal ahyā’un**. Evvel peygâmbleri yurlar andan defn ederler. Êkinci peygâmblerlere kefen (8) şararlar, şehîdler evveline ve âhırına işlemiş olur. Evvel zâhirin aru duta. Êkinci (9) bâtın aru duta. Üçünci hâlin aru duta. Dördünci ne nesne ki gendüye hoş gelür, ayruğa (10) dahı. Anı Şanā Hâkîm eydür: Ma’rifet yèdi nesnedür: Evvel Tañrıya şükür eyleye. Êkinci (11) gözle nazar eylemeye. Üçünci kulağıla hikmet eşide. Dördünci göñlile Tañrıyı seve. Beşinci (12) az nesneye kanā‘at eyleye. Altıncı tã‘at kılmağa harîş ola. Yèdinci guşşası (13) âhıretçün⁸¹ ola. Tañrı Te‘âlā bu öğütleri dutmağa rûzî tevfiğ kıla inşa’llāhu Te‘âlā. **[32a]** (1) Bābi’t-tāsi‘u gâzā. Bilün kim gâzîlik beş dürlüdür. Evvel kâfirle uğraşmağdur. (2) Nêtekim Qur’anda buyurdi: **Yā ayyuhā’n-nabiyyu cāhidu’l-kuffāra** dèdi. Êkinci kâfirle uğraşmağdur (3) kim İblisdür. Nêtekim Qur’anda buyurdi: **İnna’s-şaytāna lakum ‘aduvvun fa’ttaḥazūhu ‘aduvan** dèdi. (4) Üçünci münāfıqlarla uğraşmağdur. Nêtekim Qur’anda buyurmuşdur kim **va’l-munāfıķina** (5) **va’gluz ‘alayhim**. Dördünci nefsile uğraşmağdur. Nêtekim Qur’anda buyurmuşdur: **Va’llazina** (6) **cāhadū finā la-nahdiyannahum subulanā**. Beşinci göñülle uğraşmağdur. Nêtekim (7) Qur’anda buyurmuşdur: **Va cāhadū fillāhi ḥaḳ cihāda** dèdi. Bāyezîd Bestāmîye (8) eyitdiler: Sen şu üzerinde yürürsün dèdiler. Eyitdi: Ol hüner degüldür dèdi. Bir kuru (9) ağaçda şuya batmaz dèdi. Dahı eydirler: Sen havāda uçarsın. Eyitdi: Ol dahı (10) hüner degüldür. Zîrā bir kuş dahı havā yüzünde uçar dèdi. Dahı eyitdiler: Sen (11) bir dünde Mek[k]eye varursın. Eyitdi: Ol dahı hüner degüldür. Zîrā ki cāzûlar sihirle⁸² (12) bir günde yèrün içine varur. Ve dahı eyitdiler: Sen dè, ya erenlerün hüneri ne olur? (13) Hüner oldur ki göñli Tañrıya tevek[k]ül eyleyüp dāyim Tañrıla ola. Hiç maḥlûka tekye⁸³ eylemeye. **[32b]** (1) ‘Alī radıya’llāhu ‘anhu eyitdi: Erün hüneri dördtür: Evvel ‘ilim yazup öğrenmekdür. (2) Êkinci kılıç urmağdur kâfir çerisine. Üçünci şofra komağdur açlar öñüne. Dördünci dünle (3) tırup gusül eyleyüp namāz kılmağdur Rahmān kapusunda.

⁸⁰ Yz. *elinde*.

⁸¹ Yz. *āhıretçün*.

⁸² Yz. *sihirle*.

⁸³ Yz. *tekyā*.

Ammā kāfirle uğraşanı (4) Tañrı Te‘ālā sever. Nêtekim Qur’ānda buyurdi: *İnna ‘İlāha yuḥibbu ‘İlāzina yuḫātilūna fī* (5) *sabīlihi şaffan*. Ve Tañrı Te‘ālā gāzilere eyitdi kim ben size nuşrat vèrem. Ve daḥı (6) Tañrı Te‘ālā gāzilere bēş nesne vèrdi kim anı peygāmberlere vèrmedi. (7) Evvel peygāmberleri yurlar kefene şararlar, gāzileri gendü tonıla qorlar. Êkinci şehīd (8) yumazlar gendü qanıyla qorlar. Üçünci gāzilere bu dünyāda çok rūzī peygāmberlere (9) vèrmez. Dördünci kıyāmet güninde şehīdler her kime uğrasa şefā‘ at eyleyeler, (10) peygāmber ancak şefā‘ atı ümmetine eyleyeler. Ve bilün kim nefsi ve gönülile gāzā eylemek nefsi ve (11) gönli Tañrı tã‘atına döndermekdür. Nêtekim bir gün Peygāmber ḥazreti ‘aleyhi’s-selām (12) gāzılıqdan gelürdi. Eyitdi: Kici gāzılıḡı eyledük. Varalum ulu gāzılıḡ (13) eyleyelüm dedı. Şordılar yā Resūla’İlāhi ulu gāzılıḡ nedür? Eyitdi: Şeytānıla uğraşmaḡdur. [33a] (1) Anuñçün kim sen kāfir öldürürseñ gāzī olursın. Ve kāfir seni öldürürse sen (2) uçmaḡlıḡ olursın. Ve eger İblis senün gönlün öldürürse yerün tamu (3) olur. Pes ulu gāzā oldur kim sen İblis öldüresin, ol seni öldürmeye. Rivāyet (4) kıldılar kim bir gün ‘İsā⁸⁴ Peygāmber ‘aleyhi’s-selām bir qoca çobāna uğradı. Eyitdi: (5) Yā çobān qocalmışsın⁸⁵. Çobān eyitdi: Yétmiş yıldur kim gāzılıḡ eydürven dedı. (6) ‘İsā⁸⁶ Peygāmber eyitdi: Nête gāzılıḡ éderdün? Çobān eyitdi: Êki oḡrıyla (7) dāyim doḡuşurvan. Bir oḡrı içümde vardur, bir oḡrı taşumda vardur. İçümdeki oḡrı benüm (8) nefsum dilegidür. Benüm eyü gönlümü yavuz yere qulaḡuzlar. Daşraḡı oḡrı İblisdür, beni tamuya (9) qulaḡuzlar. ‘İsā⁸⁷ ‘aleyhi’s-selām eyitdi: Bunlaruñla nête doḡuşursın? Çobān (10) eyitdi: Benüm adum şaburdur. Tañrı yaḡınlıḡı benüm yaraḡumdur. Tevek[k]ül benüm qalkanum. İhlāş (11) benüm kılıcımdur. Tañrı Te‘ālā qorqusı oḡumla yayumdur. Tañrı zıkrı benüm süñümdür (12) dedı. İlāhī fażluñ keremün birle saña tã‘at kıılmaḡa sen tevfiḡ vèr inşā‘allāhu (13) Te‘ālā. Onıncı **bābı’l-‘āşiri cevmerdlik beyān éder**. Bilün kim cevmerdlik [33b] (1) dört dürlüdür: Birsı māl cevmerdligidür. **Êkinci** ten cevmerdligidür. **Üçünci** (2) cān cevmerdligidür. **Dördünci** gönül cevmerdligidür. Evvel cevmerdlik zāhidleründür. (3) Cemī‘ mālların Tañrı yolına ḥarc éderler. Āḥireti şatun alurlar. Ten cevmerdligi (4) ‘ābidleründür kim Tañrı tã‘atına argururlar. Anuñla hidāyet bulur. Cān (5) cevmerdligi şehīdleründür kim cānların Tañrı yolına vèrürler, anuñ hoşnūzlıḡın (6) şatun alurlar. Ve gönül cevmerdligi ‘ārifleründür, gönüllerin vèrürler, Tañrı hoşnūdlıḡın (7) şatun alurlar.

⁸⁴ Yz. ‘İsā.

⁸⁵ Yz. qocalamışsın.

⁸⁶ Yz. ‘İsā.

⁸⁷ Yz. ‘İsā.

Hâtîm rahmetu'llâhi 'aleyhi yârânlarına eyitdi: Eger size şorarlarsa (8) kim Hâtîmden ne öğrendünüz siz? dèdi. Eyitdiler: 'İlim öğrendük dèyevüz. Hâtîm (9) eyitdi: Eger eydürse kim ol 'âlim degüldi siz 'ilm nète öğrendünüz dèseler ne dèrsiz? (10) dèdi. Eyitdiler: Bilür ne dèyelüm? Hâtîm eyitdi: Baylık öğrendük dèñ dèdi. Ve eger (11) şorarlarsa kim baylık ne nesnedür, siz eydünj kanâ' atdur dèñ dèdi. Ebû'l-Kâsım (12) Hâkîm eydür: Baḥî[l]lık üç dürlüdür: Birsî biregünün biregüye ḥayrı degdigin (13) istemese anı ol ḥayırdan men'ède. **Êkinci** oldur kim yolca müslimânlarla uğrasa [34a] (1) selâm vermeye. Üçünci oldur kim Muḥammed adın şallâ'llâhu 'aleyhi ve sellem eşidicek (2) şalavât getürmeye. Ve bilünj kim Taḥrî Te'âlâ 'azze ve celle cevmerdleri îmân birle (3) yâd kıldı. Ve baḥîlleri küfür birle yâd kıldı. Daḥî cevmerdleri kırtulmak birle yâd kıldı. (4) Daḥî cevmerdleri görklü va'de kıldı. Qur'ân içinde bunca âyetler ki cevmerdler (5) ḥaḳḳında gelmişdür. Zihî devlet cevmerdleründür. Riyâsuz cevmerdlik édeler. Daḥî (6) Tevrît içinde Taḥrî Te'âlâ eydür: Yâ âdem oğlu mâluḡuzı benüm ḳatuma ḳoñ kim (7) od göyündürmeye ve oḡrı almaya. Yarın kıyâmet güninde buḡaldunuz vaḳtın size deg[e]rem (8) dèdi. Peyḡamber 'aleyhi's-selâm eyitdi: İmân ḳuvvet dutmışdur buḡul ve yavuz ḥû birle. (9) Peyḡamber 'aleyhi's-selâm eydür: Üç gişi cennete girmeye: Biri atasın anasın azarlayandır. (10) Êkinci dâyim süci içen. **Üçünci** baḥîl gişi. Daḥî bir zâhid gişiden kim (11) baḥîl ola, fâsıḳ cevmerdi yègrekdür dèdi. **Rivâyet** kıldılar. Bir gün 'İsâ Peyḡamber (12) 'aleyhi's-selâm şeyṭâna uğradı. Eyitdi: Yâ İblîs senünj gey dostun kimdür? (13) dèdi. İblîs eyitdi: Benüm gey dostum baḥîldür. Ve gey düş[me]nüm cevmerddür. Peyḡamber [34b] (1) 'aleyhi's-selâm eyitdi: Sizünj üzerñüze olsun kim cevmerd olasız ve şadaḳa vèresiz (2) dèdi. Zîrâ ki anuñ içinde altı nesne vardır. Üç dünyâda, üçî âḫiretde. Ammâ (3) ol ki üç dünyâdadur. Ve 'imârat olur ve mâlî ziyâde olur. Ve ol üç ki (4) âḫiretdedür. Ol vèrdüḡi şadaḳa başı üzerine gölge ola. Ve setri örtülü ola. (5) Ve anuñla ṭamu arasında perde ola dèdi. Daḥî cevmerd gişi gece yazuḳlu yatur, (6) yazuḳsuz durur dèdi. 'Alî raḡıya'llâhu 'anhu eyitdi: Bir loḳma etmek yoḳsula vèrsem (7) yègrekdür biñ altun dilenciye vèrmekden dèdi. Ve daḥî cevmerdleri Taḥrî (8) Te'âlâ sever dèdi. Ve cevmerdlik dükeli ṭâyife içinde ve dükeli millet içinde sevgülü (9) nesnedür dèdi. Peyḡamber 'aleyhi's-selâm du'âsında buyurdı kim ey Çalabum (10) ben miskîni dirilt ve miskîni öldür, miskînler bölüğünde ḳopar dèdi. Ve Taḥrî (11) Te'âlâ Mûsâ Peyḡambere eyitdi: Yâ Mûsâ ḳullarumdan saña şikâyet éderem dört (12) nesneden ötürü. Bir oldur kim bunlara mâl vèrdüm, gèrü ödünç diledüm, vèrmediler. (13) Baḥîllik eylediler. Ve êkinci düşmânunuzdan saḳınuñ dèdüm, saḳınmadılar. Üçünci

[35a] (1) uçmağa kığırdım, gelmezler. Dördüncü tamudan kaçun dedim, kaçmazlar, gendülerin tamuya (2) bırakurlar. Ka' be 'l-Aḥbār eydür: Dört gişinün kıyāmet güninde 'özri kabül olmaya: Bir (3) ol gişinün kim bāñ ünin eşide, cemā' ate gelmeye. İkinci ol gişinün kim ta'ām (4) yerken yoksul anuñ kapusına gele, yediginden ol yoksula vermeye. Üçüncü emr-i (5) ma' ruf nehy-i münker etmese. Çalabum 'ināyet edüp bu 'amelleri işlemege biz kullara (6) ruzi kıla inşa'allāhu te'ālā. **Bābı'l- ḥādī'l- aşara ḥayāyī** beyān eder. Bilün kim (7) Tañrı Te'ālādan her yerde utanmak ve korkmak gerekdür. Ve buyruğundan taşra olmamak (8) gerekdür kim Tañrı Te'ālā dükeli yerde ḥāzırdur. Ve bilür ve eşidür ve dükeli gizlüyi ve āşkārı (9) bilür. Nêtekim Qur'ānda buyurdi: *Alam ya' lam bi anna 'llāha yarā*. Resül ḥazreti eydür: Tañrıdan (10) utanuñ ve tã' at kılun. Anı göre durur kim ve eger siz anı görmezseñüz ol (11) sizi göre durur ve gönliñüzden geçeni bilür. Nêtekim Qur'ānda buyurdi: *İnnahu 'alimun bizāti's-sudūr[i]*. (10) Ve utanuñ Tañrıdan kim tamām konuşluruñuzdan utanur gibi dedi. Ve kankı gişi kim (13) Tañrıdan utansa dilin ğaybetden ve karnın ḥarāmdan saklasa gerekdür. Dünyā bezeklerin [35b] (1) terk etse gerekdür. Ve yarınki güne hüküm eylemese gerekdür. Peyğāmber 'aleyhi 's-selām (2) eyitdi: Kankı gişi kim benüm altı ögüdüm dutsa ben pāy-endāz olurum kim (3) uçmağa gire dedi. Evvel bir söz söyleye kim anda yalan olmaya. İkinci va' desine ḥılāf (4) eylemeye. Üçüncü emānete ḥıyānatlık eylemeye. Dördüncü gözün ḥarāma bakmağdan sakına. (5) Beşinci ḥarām nesneye şunmağdan sakına. Altıncı fercin zinādan sakına. Eyitdiler: Kaçan (6) bir iş ile Tañrı Te'ālānuñ dīdārın anğıl. Kankı iş kim anuñ dīdārına lāyık (7) olsa anı işlegil kim şahādete muvāfık ola. Tañrı Te'ālā eşitmege lāyık. Nêtekim (8) Qur'ānda buyurdi: *İnnanī ma'akumā asma'u va arā*. Ya'nī ben sizünleyin. Ne istersesñüz vērürven, (9) eşidürin dēr. Sehel ibn-i 'Abdu'llāh eydür: Bir 'ālim ögüt ve naşīḥat⁸⁸ eydürdi (10) kim dilñüzle bir geleci söyleñüz kim şahādete muvāfık ola ve elñüzle bir iş işleñ (11) kim tã'ata muvāfık ola. Zikir edün kim ma'rifete muvāfık ola dēr. 'Abdu'llāh bin (12) 'Ömer ve 'Abdu'llāh bin Dīnār raḍıya'llāhu 'anhumā sefere vardılar. Mekke yöresinde bir yere (13) kondılar. Gördiler kim bir çobān koyın güder. Bunlar eyitdiler: Ey çobān bize koyun [36a] (1) şat. Çobān eyitdi: Ben kıl gişiven, koyunu nête şatayın? dedi. 'Abdu'llāh bin (2) 'Ömer eyitdi: Bize bir koyın şatğıl, efendiñe kırt yedi dēyesin dedi. Çobān (3) eyitdi: Nêce yalan söyleyeyim? Kaşdıla yalan söyleyen ḥōd kāfir olur dedi. (4) 'Abdu'llāh ol kılı şatun aldı, azād eyledi. Geldük emdi ol kıl bir yalan (5) terk etdügiçün azādlık buldı. Emdi Tañrı Te'ālā

⁸⁸ Yz. naşīḥat.

gêrcek söyleyen kulların (6) tamu odundan azād ederse ‘aceb degüldür. Şaķīķ-i Belhī rahmetu’llāhi ‘aleyhi (7) eydür: Tańrıdan kôrķğıl kim gizlüyi ve āşikārı bilür. Ve ümīd dutğıl ol Tańrıda kim (8) cihānda pādīşāhlığı bāķidür. Göńlün dölendürgil ol Tańrıya kim va‘desine (9) vefā eyleyicidür. Ve saķıngıl ol Tańrıya ma‘şıyet eylemekden kim anuń hışmı ve ‘uķūbeti (10) kātıdır. **Rivāyet** kıldılar kim bir gün bir ‘avrat gendözin düzüp ve döşünüp (11) tenin ve ıonın ārāste kılup cemāl⁸⁹ ve kemāl birle geldi. Hātımün öñinde oturdı. (12) Yüzini açdı tamām anuń ‘avratı gibi kılındı. Hātım baķdı, eyitdi: Yā ‘avrat (13) gendüñe düşmānsın kim bizi daķı oda göyündürürsin deyüp ‘avratı kātından [36b] (1) sürdi gèderdi. Daķı eyitdi: Yā ‘avrat, sen benden anı dilersin kim (2) ol nesneye dört nesne gerekdür dèdi. Evvel emīnlik gerekdür kim şonında kôrķu (3) olmaya. Èkinci yigitlik gerek kim şonında kocalık olmaya. Üçünci bir dirlik gerek kim şonında ölüm (4) olmaya. Dördünci bir şādlık gerek kim şonında kaygılılık olmaya. Bu dörtten birsi (5) hīç bende yokdur dèdi. Ol ‘avrat bu sözi eşidicek tevbe ve istiğfār (6) eyledi kim māl yoksullara infāk⁹⁰ ètdi. Ebū’l-Kāsım Hākīm eydür: Yazuk işlemek cānı (7) gèderür. Teni zindānda berkidür. Göñül cefā okıla başlu kılur. Bir hākīm bir gişiye ölürken (8) şordı kim hāluñ nètèdür? Eyitdi: Göñülde şabır şifāsı yok. Tenüm bī-kār, tã‘atı yok. (9) Yazıkum çok, tevbem yok. Ölüm geldi, kırtulmağa çārem yok. Gür karanu, yoldaşum yok. (10) Gün issi, gölgem yok. Da‘vici çok, kimsenün hāķķı kimsenede kalmak yok. Tamu issi, (11) kaçmak yok. Od tēz, rāhat yok. Tańrı Te‘ālā ‘ādil huccetüm yok dèdi. Cān (12) vèrdi. Tańrı Te‘ālā fażlı ve keremi birle kôrķulardan emīn eyleyüp dükeli mü’minlere rahmet (13) èrişdüre inşā’allāhu Te‘ālā. **Bāb-ı isnā ‘aşara zinā beyān eder.** Bilün kim [37a] (1) Tańrı Te‘ālā kulların zinā eylemekden yığdı. Ve buyurdı kim kaçan eki ergen zinā eylese dört (2) gişi yā sekiz gişi şahādet ède. Evvel erile ‘avrata yüz ağaç had urmaķ gerekdür dèdi. (3) Hāķ Te‘ālā Kıur’ānda böyle buyurdı: *Azzaniyyatu va’zzānī fa’clidū kulla vāhidin minhumā miata* (4) *caldatin*. Daķı Tańrı Te‘ālā buyurdı kim kankı er ve kankı ‘avrat kim oğruluk eylese on (5) dirhem ya bir kıızıl kadar nesne oğurlasa anuń eki elin kesün dèdi. Nètekim Kıur’ānda (6) buyurdı: *As-sāriķu va’s-sāriķatu fa’ķtaū aydiyahumā*. Eger şorarlarsa kim zināda evvel (7) ‘avratı anđı, oğruluk āyetinde evvel eri yād kıldı. Nèçün, hikmet nedür? Cevāb oldur (8) kim zinā üküş ‘avratdan rāz[i] olmayınca er nesne edemez. Oğruluk üküş erler işidür (9) anuñçün taķdīr eyledi. PeyğāMBER ‘aleyhi’s-selām eydür: Zinā edenün altı ‘uķūbeti (10) vardur. Üç dünyāda ve üç

⁸⁹ Yz. *cemāli*.

⁹⁰ Yz. *inifāk*.

āhıretde. Ammā ol ki dünyādadur. Birsi oldur ki hürmetsüz (11) olur, görki geder. İkinci dirliği az olur, ‘ömri kışalur. Üçünci rûzı tar olur. Ammā ol (12) üç ki āhırettedür. Evvel oldur ki Tañrı Te‘ālā aña qatı hışım eyleye. İkinci (13) hışabı qatı ola. Üçünci tamuda qatı ‘azāb göre. Peygāmbere ‘aleyhi’s-selām [37b] (1) eydür: Zinā edici ādemi yedi qat gök ve yedi qat yer aña la‘net okur. Ve anuñ (2) ferci yiy[i]sinden tamu ehli bir gezden rencür olup feryād ederler. Peygāmbere (3) ‘aleyhi’s-selām eyitdi: Kıyāmet güninde Allahu Te‘ālā üç dürlü gişiye rahmet (4) nazarıla bakmaya. Evvel zinā ediciye, ikinci pādışāh zālīm ola, üçünci ol yoksul ki (5) tekeb[b]ürlük ede. ‘Abdu’llāh ibn-i Mes‘ūd eydür: Peygāmber şordum ki yā Resūlu’llāh yazuqlarda (6) kanķı yazuq uludur? dēdim. Eyitdi: Evvel Tañrıya şirk getürmek. İkinci kan eylemek. Üçünci (7) zinā eylemek dēdi. **Rivāyet** kıldılar Peygāmberden ‘aleyhi’s-selām, eyitdi kim benüm ümmetüm (8) bēş nesne işlese bunlara bēş nesne gele. Ribā yēseler yerde deprenmek ola, helāklik (9) ola. Zinā üküş kılsalar müfācāt ölümü ola. Zekāt vermeseler māl [u] tavar helāk ola. (10) Sultānlar zālīm olsa yağmur az yağa. Dañı begler yoksullara zulüm eylese develeri (11) düşdüğine sebep ola. Cebrā’ıl ‘aleyhi’s-selām bir gün Peygāmbere hāzretine geldi. (12) Eyitdi: Tañrı Te‘ālā saña selām okur ve eydür ki Ca‘fer-i Tayyārūñ dört dürlü işinden (13) hoşnūd olduğumçün aña kuş gibi uçmaķ vērđüm kim uçar. Qanda dilerse qonar [38a] (1) ola. Dört nesne’i Ca‘fer şorsun kim eydivere dēdi. Peygāmbere ‘aleyhi’s-selām (2) Ca‘feri kığırdı. Şordı kim bu mertebeye neyle ērdün? Eyitdi: Kāfırluğumda dört nesneyi (3) işledüm. Evvel puta tapu kılmadum. Gördüm kim ne aşşısı var ne ziyānı. İkinci süci içmedüm. (4) Gördüm esrüklerün başları lā ya‘kıl olup gendüleri zabt edemezler. Üçünci zinā ētmedüm. (5) Gördüm kim bir kimse benüm hālāluma ve ‘ıyāluma⁹¹ zinā eylese baña hoş gelmez. Ayruqlara dañı (6) hoş gelmeye dēdüm. Dördünci yalan söylemedüm. Gördüm kim yalancı gişi yārānları içinde (7) hor olur. Rivāyet kıldılar kim ‘Abdu’llāh ibn-i ‘Ömer eyitdi: Resūl hāzretinden (8) şöyle eşitdüm kim Benī İsrā’île bir gişi vardı. Aña Kifil dērlerdi. Dürlü dürlü (9) günāhı işlerdi. Hiç yazuqdan yıǵlınmazdı. Bir gün bir ‘avrat aña hācete geldi ki (10) tañıl ala şatun. Kifil anı gördi kim bir görklü ‘avrat. Eyitdi: Yā ‘avrat gendöziñi (11) vērürsen altmış altunluk tañıl vereyin dēdi. ‘Avrat rāzī olmadı. Gērü evine (12) vardı. Şordılar kim tañıl bulmadun mı quru geldün? dēdi. ‘Avrat eyitdi: Gendözün (13) baña vēr ki saña altmış altunluk tañıl vereyim dēdi, rāzī olmadum dēdi. Er eyitdi: [38b] (1) Ėmdi nēdelüm? Eger tañıl andan ele girmezse oğlancuqlarmuz çün ölür. Bārī varǵıl (2) fermān senün dēgil. ‘Avrat geldi. Kifle eyitdi:

⁹¹ Yz. ‘ayāl.

Ayruḵ çāre bulmadum, fermān senün (3) dēdi. Kifil ‘avratı aldı. Ḥalvete girdi. Yakın varcaḵ ‘avrat ditredi. (4) Kifil eyitdi: Ne olduḡ ditrersin? ‘Avrat eyitdi: Taḡrıdan ḵorḵarvan. Kifil eyitdi: (5) Taḡrıdan ḵorḵarduḡ ya nēçün geldün? ‘Avrat eyitdi: Aclıḵdan buḡalup geldüm dēdi. (6) Kiflün göḡline ilhām-ı rabbānī düşdi. Eyitdi: Bu ‘avratlıḡıla Taḡrıdan ḵorḵuban (7) oldum kim ḵorḵmazam dēdi. Ol işden döndi. ‘Avrata altmış altunlıḵ taḡıl vērdi. (8) Evine gönderdi. Ol ‘avrat aḡa du‘ā kıldı. Eyitdi: Nētekim beni azād kılduḡ, Taḡrı (9) Te‘ālā seni ṡamu odundan azād eylesün dēdi. Taḡrınuḡ taḡdīrile Kifil ol dünle (10) öldi. Ḳapusunda yazılmış buldılar kim Taḡrı Te‘ālā Kifle raḡmet eyledi zināyı terk (11) eylediḡiçün. Mālīk ibn-i Dīnār eydür: Bir demürçī gördüm. Demüri elile kızdurur döger. Aḡa (12) ben eyitdim: Bu ne ḡikmetdür, buḡa neden ērişdün? dēdüm. Ol eyitdi: Bir ‘avrata ‘āşık (13) oldum. Biḡ altun vērđüm, vērmedi. Bir gün benden on altun ödünç diledi, vērmedüm. [39a] (1) Yüz altun al baḡa dileḡüm vēr dēdüm. Rāzī oldı. Anı bir ḡalvet yēre ēletdüm. Aḡladı (2) Ben eyitdüm: Nēçün aḡlarsın? Eyitdi: Taḡrıdan ḵorḵarvan. Eyle dēcek esirgedüm ve hem (3) Taḡrıdan ḵorḵdum. Aḡa yüz altun vērđüm, şalıvērđüm. Ol ‘avrat baḡa du‘ā kıldı. Eyitdi kim: (4) Allāhumma ēki cihānda odı saḡa ēki cihānda şovuḵ eylesün. Ėmdi uş dūnyā (5) odın şovuḵ eyleyüvērđi. Ümīddür kim āḡıret odı daḡı şovuḵ ēdivēre. Ve daḡı (6) rivāyet kıldılar kim bir ḵaşşāb vardı. Bir ‘avrata ‘āşık olmış. ‘Avrat ḵaşşāba (7) dēdi kim eger ḡiç kimse görmeyesi bir ḡalvet yēr bulursaḡ ḡācetün revā kılam dēdi. Ol (8) ḵaşşāb vardı, yēr düzdi, ḡalvet eyledi. ‘Avratı ol yēre kıḡırdı, ēletdi ‘Avrat (9) eyitdi: Ḳavlumuz yērne gelmedi. Ḳaşşāb eyitdi: Nēte? ‘Avrat eyitdi: Bir ḡalvet yēr bulmaḡa (10) ḵavul eyledüḡidi kim ḡiç kimsene görmeye. Uş şimdi bizi göre dururlar dēdi. Ḳaşşāb (11) eyitdi: Kim göre durur? ‘Avrat eyitdi: Ėki yanmuzdaḡı ferīşteler göre durur dēdi. (12) Ḳaşşāb ah ēdüp tevbeye geldi. İstiḡfār ēdüp işne pişmān oldı. Bir gün ol (13) ḵaşşāb ol zamānuḡ peygāmberile yoldaş oldı. İssiden buḡaldılar. Ol peygāmber [39b] (1) du‘ā kıldı, ḵaşşāb āmīn dēdi. Gördiler bir pāre bulud ḵopdı geldi. Anlara gölge oldı. (2) Gēderlerdi⁹², nāḡāḡ yolları ayrıldı. Bulut ḵaşşāb üstüne gitdi. Ol peygāmber eyitdi (3) kim yā ḵaşşāb ben buludı benüm du‘āmıla geldi şanurdum. Senün āminün berekātıla gelmiş. (4) Ėmdi doḡrı eyid kim ne ‘amel işledün? Ḳaşşāb eyitdi: Bir ‘avrata ‘āşık oldum. Elüme (5) girdiginden sonra Taḡrıdan ḵorḵdum. Zinādan yıḡlındum. Tevbe eyledüm dēdi. Ol peygāmber (6) eyitdi: İlāḡi ben bilürem ki tevbe ēdeni sen seversin⁹³ ammā bu ciddile sevdüḡüḡi (7) bilmezđüm dēdi. **Rivāyet**

⁹² Yz. *gēredlerdi*.

⁹³ Yz. *seversine*.

kıldılar kim Manşür bin ‘Ömer eydür: Bir gün harābat önünden (8) geçerdüm. Eşitdüm kim bir er bir ‘avrata eydür: Bu gece baña gelgil, saña eki yüz akçe vèreyin (9) dèr. Bunı eşitdüm. Ben eyitdüm ‘avrata: Bu gece baña gelgil, saña bès yüz akçe (10) vèreyin dedüm. ‘Avrat rāzī oldı. Dünle geldi gördi kim Manşür namāz kılar. ‘Avrat (11) beni kığırdıñ ya vèrdüğini gèrū al, baña destūr vère gèdeyim dèdi. Manşür eyitdi: Ol vèrdigüm (12) akçe senün olsun, bu gece benümle namāz kıl dèdi. Ol ‘avrat eyitdi: Elbette (13) halvet ol senünle yatsam gerek dèdi. Manşür çevre bazarın hıç halvet göremezin. [40a] (1) ‘Avrat eydür: Benden halvet yèr kında ola kim yalnız senünle benven dèdi. Manşür (2) eyitdi: Senünle benüm aramda dört gişi vardır. Eki ferişte sende, eki ferişte (3) bende, bèsinci Tanrı Te‘ālā göre durur. Bu kadar kimsenün arasında bunlar göre dururken (4) bunun gibi yavuz iş nète işleyeyin? dèdi. ‘Avrat bu sözi eşidicek çıgırıp (5) ağladı. Günāhına tevbe edüp istiğfār etti. Loqmān Hākīm oğluna eyitdi: Yā oğul (6) zinādan saqın, ırak olgıl kim dünyāda kórqudur āhıretde tamudur. İlāhī senün lutfun (7) ve keremün birle dükeli mü‘min kıllarını zinā şerrinden sen sakla dèr ve rahmete ve kerāmete (8) erişdür inşā‘allāhu Te‘ālā. **Bābi ‘s-şālişu ‘aşara livāta bābıdır.** Bilün kim Hāk Te‘ālā (9) kıllarını livāta eylemekden yığıdı. Nètekim Qur‘ānda buyurdi: *A ‘innakum lata ‘tūna ‘r-ricāla* (10) *şahvatin min dūni ‘n-nisā’a bal antum kavmun musrifūna.* Ve dağı bir āyetde buyurdi kim: (11) *Bal antum kavmun ‘ādūna.* Dağı Qur‘ānda nèçe yèrlerde yād kıldı ve kórqutdı. Livātadan (12) saqınun dèdi. ‘Alī radıya ‘llāhu ‘anhu eyitdi: Livāta edeni bir yüksek kıyadan ya bir (13) mināreden başı aşāğa bırakmak gerek dèdi. Peygāmbir ‘aleyhi’s-selām eyitdi: Altı [40b] (1) gişiye Tanrı rahmet nazarıla bakmaya. Elnin çiftlinen, ikinci livāta eyleyen, üçüncü (2) süci içen, dördüncü atasın anasın azarlayan, bèsinci kınsuların üşendüren, altıncı (3) kınsı ‘avratına zinā eyleyen. Ve kıanı kim ve kıaçan kim bir gişi livāta eylese ‘arş (4) Tanrı Te‘ālā kırkusından ditrer. Yèr eydür: İlāhī buyur anı aşāğa alayın dèr. Tanrı Te‘ālā (5) eydür: Kōgıl kim anları tamuda göyündürüserin dèr. Dağı anların hisābların uzun eyleyeserin (6) dèr. Peygāmbir ‘aleyhi’s-selām eydür: Her kim bir oğlanı şehvete öpse bès yüz (7) yıl tamuda ‘azāb göre dèdi. Her kim erkek oğlanla cimā‘ eylese uçmak kıkusın (8) eşitmeye. Uçmağın kıkusı bès yüz yıllık yol varur dèdi. ‘Abdu‘llāh ibn-i ‘Ömer ev kıpusında (9) oturdı. Gördi kim bir görklü oğlan geçer. ‘Abdu‘llāh anı görüp evine girdi. (10) Şordılar: Nèçün evge geldün? dèdiler. Eyitdi: Ben Peygāmbirden eşitdüm, oğlanlarda şehvet (11) vardır kızlar şehveti gibi. Bunlara bakmak harāmdur dèdi. Her kim bunlarınla cimā‘ (12) eylese tamu ehlidür ve her kim bunları şehvete öpse yètmiş gez anasıla zinā eylemiş (13) gibidür. Ve

anasıyla zinā eylemek yétmiş ‘avratıla zinā eylemiş gibidür. Dağı kız oğlanıla [41a] (1) zinā eylemek, yétmiş ‘avratıla zinā eylemek gibidür. Ve her kim bir ‘avratıla zinā eylese anuñ (2) gūrına yétmiş delük açarlar tamudan kim anuñ teni⁹⁴ dürlü dürlü ‘azāblar Kıyāmet günine (3) degin aña ‘azāb ederler dēdi. **Rivāyet** kıldılar kim ‘Abdu’llāh bin Mes‘ūd Peygāmbere (4) ‘aleyhi’s-selām eyitdi: Kankı gişi kim ‘avratına dübründen cimā‘ eylese ve yāhūd (5) dilsüz cānāvara⁹⁵ cimā‘ eylese Tañrı Te‘ālānun hışmı anlaruñ üzerine katı şıyāşī (6) ola. Peygāmbere ‘aleyhi’s-selām eyitdi: Kankı er kim ‘avratıla hayz hālında dübründen (7) cimā‘ eylese ve anı hālāl görse kâfir olur dēdi. Süleymān Peygāmbere ‘am İblisi gördi. (8) Eyitdi: Yā mel‘ün saña düşmān Tañrı[ya] dost kimdür? dēdi. İblis: Baña düşmān Tañrı[ya] dost namāz kılıcıdur ve baña (9) dost, Tañrıya düşmān livāta eyleyendür dēdi. Rivāyet (10) kıldılar ‘Ömer rağıya’llāhu ‘anhu katına bir oğlan getürdiler. Eyitdiler: Bu oğlan efendisin öldürdi (11) dēdiler. ‘Ömer eyitdi: Ey oğlan efendüñi neçün öldürdün? Oğlan eyitdi: Baña (12) livāta eyledi. ‘Ömer buyurdi kim ol oğlanı öldüreler. ‘Abdu’llāh bin Mes‘ūd eyitdi: Ol (13) oğlanı öldürmeñ ammā efendisinüñ gūrın açuñ. Eger anı gūrı içinde bulursañuz [41b] (1) bu oğlan yalan söyler, öldüresiz. Ve eger anı gūrı içinde bulmazsañuz öldürmeñ kim (2) ben Peygāmbere hażretinden eşitdüm kim Lūt kavmı ölücek yēdinci kat yer altına ēledürler. (3) Ve her kim livāta eylese anlar dağı anda ēledürler dēdi. ‘Ömer rağıya’llāhu ‘anhu buyurdi. (4) Ol erüñ gūrın açdılar. Anı anda bulmadılar. ‘Ömer eyitdi: Tañrı Resūli gerçek (5) eydür dēdi. Pes ol oğlanı azād eylediler. **Rivāyet** kıldılar, Süfyān-ı Şevrī hammāma (6) girdi. Anuñla bir oğlan bile girdi. Süfyān eyitdi: Ol oğlanı çıkaruñ dēdi. (7) Zīrā bir ‘avratda bir iblis vardır. Bir oğlanda on iblis vardır dēdi. Rivāyet (8) kıldılar kim Mālik ibn-i Dīnār öldüğinden sonra zāhidler anı düşde gördiler kim (9) alnı tağlanmış. Eyitdiler: Bu ne ‘alāmetdür? Ol eyitdi: Dünyāda bir oğlana baқdum idi (10) dēdi. Ve dağı bir ‘ālimüñ şākirdi bir oğlana şehvet nazarıla baқdı. Ol aña eyitdi kim (11) bir muşibet ér[i]şe dēdi. Az gün geçdi. Ol şākird Kır‘ānı unuttum dēdi. İlāhī fażluñ ve (12) keremünle biz kulları azğunluқdan sen şaқla āmīn yā Rabbi’l-‘ālamīna. **Bāb rābi‘u’l-‘āşiri** (13) kızlıқ isteyen bābıdur. Bilüñ kim Peygāmbere ‘aleyhi’s-selām eyitdi: Bāzırgānlar aşşıya ümīd [42a] (1) dutar. Anbarlar toldurup kızlıқ isteyen Tañrınuñ la‘netine ümīd dutar dēdi. Ka‘bu’l-Aḥbār eydür: (2) Peygāmbere ‘aleyhi’s-selām buyurdi kim kankı gişi kim bir gün kızlıқ istese kırk yıllıқ ‘ameli (3) bāṭıl olur dēdi. Peygāmbere ‘aleyhi’s-selām eydür: Altı gişi hisābsuz tamuya

⁹⁴ Yazmada *t* harfi iki kez yazılmıştır.

⁹⁵ Yz. *canavār*.

gire dēdi. Evvel (4) kızlık isteyen, êkinci yalan söyleyen bâzîrgān, üçünci tekebbür olan bay, dördünci yaban kavmı kim (5) şāfî cāhil ola ‘ilm[i] olmaya, beşinci ol pādîşāh kim ‘ādîl olmaya, altıncı haksuz yere (6) âdem öldürücü ola. Peygamber ‘aleyhi’s-selām eydür: Kankı mü’mîn kim kırk gün tahıl gizlese (7) kızlığı olsa dēyü, ol Tañrıdan bîzār, Tañrı dahı andan bîzār dēdi. Her kim tok yatsa, (8) konşısın bilse kim açdur, ol yatan gişi Tañrının birliğine inanmaduk olur. Ol (9) ‘azābdan emîn olmaya. **Bāb hāmisu’l-‘āşiri ribā yēyen bābıdur.** Bilün kim (10) ribā yeyiciye Tañrı Te‘ālā beş nesne va‘de kılmışdur. Nêtekim Qur’ānda buyurdı: *Allazîna* (11) *ya ’kulûna ’r-ribā lā yaqûmûna illā kamā yaqûmu ’llazî yatahabbatahu ’ş-şaytānu minā ’l-massi.*⁹⁶ (12) Êkinci tã‘at bātıl ola dēmişdür. Nêtekim Qur’ānda buyurdı kim: *Yamhaqu ’llāha ’r-ribā.* Üçünci Tañrıla (13) Peygamberile ceng edmişdür. Nêtekim Qur’ānda buyurdı: *Fa ’zanū biharbin minā ’llāhi ve rasū[lihi].* [42b] (1) Dördünci sevmezın dēdi. Nêtekim Qur’ānda buyurdı: *Va ’llāhu lā yuhibbu kulla kaffārin aşîmin* (2) Beşinci tãmada kıala dēdi. Nêtekim Qur’ānda buyurdı: *Fa-ulāika aşhābu ’n-nāri hum* (3) *fihā hālidûna.* Rivāyet kıldılar. ‘Abdu[’llāh] bin ‘Ömer Peygāmberle şordı kim ulu yazuk kaçdur? (4) Eyitdi: On birdür dēdi. Dördi başdadur, üçi qarındadur, biri eldedür, biri (5) fercdedür, biri dükeli endāmdadur. Ammā ol dört ki başdadur. Evvel Allahuñ birliğine (6) şirk getürmek, **êkinci** yalan yere and içmek, **üçünci** yalan yere tãnuqluk vèrmek, **dördünci** (7) bühtān ètmekdür. Ammā ol üç ki qarındadur. Evvel süci içmekdür. **Êkinci** yetim⁹⁷ mālın yèmekdür. (8) **Üçünci** ribā yèmekdür. Ol bir kim eldedür, haksuz yere âdem öldürmek. Ve ol bir kim (9) ayakdadur, kâfir çerisinde savaşı ederken kaçmakdur. Ve ol bir kim fercdedür, (10) haram yere şehvetin dökmeğdür. Ve ol bir kim dükeli endāmdadur⁹⁸, atasın ve anasın azarlamağdur (11) dēdi. Peygamber ‘aleyhi’s-selām eydür: Ribāda üç gişi mel‘ûndur: Birsı ribā (12) yēyen, êkinci ribānuñ bitisin yazan, üçünci tãnuq olan. Peygamber ‘aleyhi’s-selām eydür: (13) Bir akçe ribādan yèmek otuz altı gez zinā eylemekden artuğdur yazuğı dēdi. Ve dahı [43a] (1) eyitdi: Halk, gürundan on dürlü kôpasıdur. Birsı elsüz ayakşuz kôpa. **Êkinci** (2) toñuz şüretinde kôpa. **Üçünci** ayu şüretinde kôpa. **Dördünci** kara yüzlü kôpa ve çağır (3) gözlü kôpa. **Beşinci** murdār, yeyir kôpa.⁹⁹ **Yédinci** dili enşesinden çekilmiş kôpa. **Sekizinci** (4) esrük kôpa. **Tokuzuncı** gözsüz kôpa. **Onuncı** oy yüzlü kôpa. Ammā ol ki elsüz ayakşuz (5) kôpar, müslimānlar azarlayan ola. Ve ol kim toñuz

⁹⁶ Yazmada *masîhi* kelimesi yazılıp daha sonra üstü çizilmek suretiyle iptal edilmiştir.

⁹⁷ Yz. *yetim*.

⁹⁸ Yz. *endem*.

⁹⁹ Altıncı madde verilmemiş.

yüzlü kıpar, namāzı horlayan ve zekātı (6) vermeyen ola. Ve ol kim ayu yüzlü kıpar, ‘ilim öğrenmege ‘ārlanan ola. Ve ol ki maymūn gibi (7) kıpar, maşharalık eden ola. Ve ol ki kara yüzlü kıpa, süciden tevbesüz ölen ola. Ve ol (8) kim yeyir kıpa, puta tapanlar ola. Ve ol kim esirik kıpa, ribā yeyenlerden ola. Ve ol kim (9) gözsüz kıpa, Kur’ān okuyup unudan ola. Ve ol kim dili enşesinden çekilmiş (10) kıpa, bildiği tanuqlığı vermeyen ve yalan yere tanuqluk veren ola. Peygāmbere ‘aleyhi’s-selām (11) eydür: Toñuz maymūn kıpa ol gişi kim ribāya hile eyleye. Nêtekim bir kavim hile etdiler. Tanrı Te‘ālā (12) anlara emir kıldı kim şenbe günü balık avlamayalar. Pes kıalan günlerde balık gelmezdi, şenbe (13) günü çok gelürdi, avlayamazlardı. Pes hile eylediler, duzak kırdılar. Şenbe günü gelen [43b] (1) balıklar duzağa düşdiler, gèrü denize varmadılar. Yekşenbih dut[dı]lar. Pes bu hile’i kılduklarıçün (2) Tanrı Te‘ālā anların şüretin toñuza ve maymūna dönderdi. Ve dağı Peygāmbere ‘aleyhi’s-selām (3) eydür: Bèş nesne bèş nesnesüz olmaz. Evvel sultān katında olan (4) sultān dilegince söylemeyince olmaz. Ve her kim sultān göñliçün yatlu söz söylese (5) tamudan kırtulmaya. **Èkinci** her kim oğlanlarla oynasa livāţadan kırtulmaya. **Üçünci** ‘ilim bilmez (6) bāzırgān ziyāndan kırtulmaya. **Dördünci** kankı gişinün kim tonı harīr ola tekeb[b]ürlikden (7) kırtulmaya. Ve her kim tekebbürlik etse tamudan kırtulmaya. Ve eşideler kim ribādan kıazanılan māl üç (8) belādan kırtulmaya. Harāmı alur yahūd harām yere harc olur yahūd anı yeyenün (9) dirliği az olur. Peygāmbere ‘aleyhi’s-selām eydür: Her kim ribādan ayruş harāmdan (10) bir loşma yese kırk anu[ñ] tã‘atı kabül olmaya ve du‘āsı müstecāb olmaya. Ve her kim (11) yemekden şakınsa Haş Te‘ālā ana yetmiş hacc şevābın vere dèdi. Raşmetlü Çalabum biz (12) günāhlu kılların harām loşmadan saşlaya ve tevfiş rüzī kıla inşā‘allāhu Te‘ālā āmīn (13) yā Rabbi’l-ālemīn. **Bāb-ı’s-sādisu’l-‘āşir** süci içenler bābıdır. Ve bilün kim [44a] (1) Tanrı Te‘ālā süciye ve kıumār oynamağa harāmdur ve murdārdur ve Şeytān ‘amelindendür (2) dèdi. Nêtekim Kur’ānda buyurdi: *İnnamā’l-ħamru va’l-maysıru va’l-anşābu va’l-azlāmu rıcsun* (3) *min ‘amali’s-şaytāni*. Ve dağı bu āyetün şonında eydür: Şakının ol süciden (4) kim kırtulmuşlardan olasız dèdi. Nêtekim Kur’ānda buyurdi: *Fa’ctanibūhu la’allakum tuflihūna*. (5) Ve dağı Tanrı Te‘ālā eyitdi: Süci içmek ve kıumār oynamak ulu yazuşıdır dèdi. Nêtekim (6) Kur’ānda buyurdi kim: *Kul fihimā¹⁰⁰ işmun kabırın*. Ve Peygāmbere ‘aleyhi’s-selām eyitdi: Puta tıpmak (7) gibidür süci içmek dèdi. **Rivāyet** kıldılar kim Sa‘ad bin Vaşşāş enşāirilerle süci (8) içerken şavaşıdılar birbirinün başın yardılar. ‘Ömer bin Haşşāb anları gördi. Eyitdi: (9) İlāhī işbu süci mālī telef kıılır,

¹⁰⁰ Yazmada *lahu* kelimesi yazılmış, daha sonra üstü çizilmek suretiyle iptal edilmiştir.

‘aklı gederür, herzeler söyledür. İlâhî bunun nêteligin (10) beyân kıluvêrgil dèdi. Andan sonra bu âyet èndi kim: *Yas ’alûnaka ‘ani ’l-ḥamri va ’l-maysiri* (11) *ilâ āḥara*. ‘Ömer raḍiya ’llāhu ‘anhu eyitdi: İlâhî daḥı rûşen¹⁰¹ bildür dèdi. Andan (12) sonra bu âyet èndi kim: *Lā taḳarrabū ’ş-şalāta va antum sukārā*. Ya ‘nî namāza yaḳın olmaḅ (13) esrûk olıcaḅ. Rivāyet kıldılar kim bir gün ‘Abdu ’r-raḥmān bin ‘Avf konuḅluk eyledi. [44b] (1) Yārānlarını evine okudı. Yèdürdi ve içürdi. Aḥşam namāzı vaḳti oldı. Birsın (2) ilerü geḅürdiler. İmāmlik eyledi. Ḳul yā ayyuhā ’l-kāfirûna sûresin okudı. Ne ḳadar (3) lam elif varısa dükelin ḳodı. Zîrā kim esrûkdi ne dèdüḡin bilmezdi. Pes bu âyet (4) èndi kim: *Lā taḳarrabū ’ş-şalāta va antum sukārā*. Daḥı Taḅrı Te‘ālā süci içeni (5) müşriklerle berāber dutdı. Müşriklere namāza yaḳın olmaḅ dèdi. Süci içenlere daḥı namāza (6) yaḳın olmaḅ dèdi. Daḥı ḥayz gören ‘avratıla süci içeni berāber dutdı. Nêtekim (7) ḥayz gören ‘avratuḅ ṭanuḳlığı geḅmez ve ulular eydür kim dükeli yazuḳlar bir evüḅ içinde (8) ol evüḅ anaḥtarı süci içmekdür dèdiler. Ve her kim süci içse ḳalan yazuḳlar işlemek (9) aḅa geḅez olur. Ve süci içmek ṭoḅuz etin yèmekden bèterdür. Anuḅçün kim bireḡü buḅulcaḅ ṭoḅuz etin (10) yèse namāzdan yıḡmayalar, süci içse namāzdan yıḡalar. Ve sücinüḅ murdārlıḡunuḅ (11) sebebi oldur kim İblisüḅ anda ortaḳlığı vardır. Elin küpe soḳar oloḅ sâ‘at (12) süci ḳaynar odıla ḳaynar gibi. Ve sücinüḅ ḳoḳusu İblisüḅ eli ḳoḳusıdır. Ve daḥı sücinüḅ (13) ḥarāmlığı ol ma‘nîdendür kim puta ṭapanlar Taḅrı bilmezler. Ve süci içen daḥı [45a] (1) esrir, Taḅrıyı bilmez olur. Ve hem andan ötrü süci içen ḥalāldur dèse kāfir olur. (2) ‘Ömer ibn-i Ḥaṭṭāb raḍiya ’llāhu ‘anhu eydür: Ka‘bu ’l-aḅbāra şordum kim yazuḳların (3) ulusu ḳanḳısıdır? Eyitdi: Sücidür, dükeli yazuḳların anasıdır. İblis eydür: Ādem (4) oḡlanına èki nesnede zafer buluruz. Bir zinā eylemekde, èkinci süci içmekde dèdi. Eyitdiler: Her (5) kim süci içse esrise andan on eyü şıfat eksilür. Biri ‘aḳıl, èkinci himmet, (6) üçünci mür[üv]vet, dördünci ḥamiyyet, beşinci ḥayā, altıncı ṭā‘at, yèdinci şefḳat, sekizinci (7) mālı, ṭoḳuzuncı ‘ilim, onuncı ma‘rifet eksilür. Ne ‘üzü bi ’llāhi daḥı aḡzından ṭalāḅ ḳıḳar, küfür (8) kelimesi ḳıḳar. ‘Abdu ’llāh ibn-i Mes‘ūd eydür: Bir ḡişi esrûkle ölse anı ḡöme ḳoḅ. Daḥı (9) başı ucunda bir aḡaç diküḅ. Daḥı ḡurun açsunlar. Eger anuḅ başı ṭoḅuz başı gibi (10) olmadıyısı yaḅūd anuḅ yöni ḳıbleden dönmediyise beni ol aḡaca aşı ḳoḅ dèdi. (11) Ve her kim esrûkle ölse Münkir ve Nekir¹⁰² ḡelicek anı esrûk bulur. Ve ḳıyāmet ḡüninde (12) esrûk ḳopa. Ve ṭamuda esrûk olur. Ve ṭamu içinde bir dere vardır, aḅa Sükrān dèrler. (13) Anuḅ ‘azābından ṭamu feryād¹⁰³ èder.

¹⁰¹ Yz. *rûşān*.

¹⁰² Yz. *Nekir*.

¹⁰³ Yz. *fāryāz*.

Süci içenleri ol dereye birağurlar. Peygamber [45b] (1) ‘aleyhi’s-selām eydür: Ol Tañrı haqqıçün kim beni toğrılığıla halka veribidi. (2) Kankı gişi kim bir kadeh süci içse kırk gün anuñ tã‘atı kabül olmaz tevbe eylemeyince. (3) Ve dağı süci içene Tañrı Te‘ālā tamu ehlinüñ kanından akan şaru şuları (4) içüreler. Ve dağı kıyāmet güninde yüzi kara gözleri çağır ve dudakları şişmiş (5) gögsi üstüne şarkmış ola. Ve dünyādan şusuz çıka. Ve ne kadar Qur‘ān āyetleri (6) bulunursa anuñla da‘vici ola neçün üstüme dökdün deyü. Peygamber ‘aleyhi’s-selām (7) eydür: Beş gişinüñ tã‘atı kabül olmaz. Bir ol ‘avratuñ kim erile barışmaya (8) eri eyü hūlu ve şālihken. Ekinici nāhağ yere müslimānlar azarlayan. Üçünci ol kul kim (9) efendisinden kaçā. Dördünci süci içen kim tevbe[süz] öle. Beşinci ol imām cemā‘ate güç (10) ve kerāhiyyet birle namāz kılıvere. Peygamber ‘aleyhi’s-selām eydür: Kankı gişi kim süci (11) içene şu vërse ya bir lokma yédürse ol gişi müslimānlık dinin yıkmış olur. (12) Her kim süci içenile otursa kıyāmet güninde gözsüz kopa. Ve dağı Tañrı Te‘ālā (13) eyde kim yā Cebrā‘il benüm düşmānlarum kim süci içenlerdür. Bunları tamuya birağun. [46a] (1) Dağı zinā edenleri bile deyü. **Rivāyet** kıldılar ‘Abdu’l-‘azīzden kim eyitdi: Medīnede (2) dünle mescide gèderdüm. Bir bölük ‘avratlar gördüm, ağlaşurlar. Beni okudılar. Vardum gördüm (3) bir yigit cān naz‘ına düşmüş. Ol yigide üç gez şahādet getürdüm, getürmedi. (4) Küfür söyledi. Dağı cān ısmarladı. Ben eyitdüm: Bu murdāruñ cenāzesine namāz (5) kılmañ dèdüm. Dağı şordum ki bunuñ ne yavuz fi‘li varıdı. Eyitdiler: Dün gün süciden (6) fārīg olmazdı dèdiler. Dağı Nūh kavmı esrimeyince Nūha sögmezlerdi. Şālih kavmı (7) dağı esrimeyince deveyi öldürmezler. Benī İsrā‘il dağı esrimeyince buzağı başına (8) tapmadılar. Pes bilün kim dükeli yazuklaruñ anası süci içmekdür. Tañrı Te‘ālā cümle mü‘min (9) kulların fażl¹⁰⁴ [u] keremile süciden saklayıvere ve tevbe vère inşā‘allāhu Te‘ālā. (10) **Bāb[u]’s-sābi‘u’l-‘āşiru** rızık va‘desine inanmağ bābıdur. Bilün kim Tañrı Te‘ālā kullarınuñ (11) rızkın va‘de kılınıdır. Nètekim Qur‘ānda buyurdi: *Va mā min dābbati fi’l-arzi* (12) *illā ‘alā’l-lāhi rizkuhā*. Ve dağı bir āyetde buyurur kim *va kaayyin min dāb[b]atin lā tahmilu rizkuhā’l-lāhu*. (13) Ve dağı bir āyetde buyurur kim *fāvarabbi’s-samāi va’l-arzi innahu lahaqqun*. ‘Ālimlere şordılar: [46b] (1) Bunca āyet kim rızıkçün geldi? Bu gönül neçün dölenmez? dèdiler. Cevāb şöyle dèdiler kim (2) Tañrı Te‘ālā kullarını beş nesneyile şınar. Bir korkıla, ekinici açılığıla, üçünci mālları (3) eksilmekile, dördünci ehlinüz ve ‘ıyālüz öldürmegile, beşinci bunları şayru eylemekile. Nètekim (4) Qur‘ānda buyurdi: *Va lanablurvannakum bişay’in mina’l-havfi va’l-cū‘i va naqşın mina’l-amvālī*

¹⁰⁴ Yz. fażl.

(5) *va 'l-anfusî*. Göñül rızķ va' desine inanmadığı bu sebebdendir. Uçmaķ içinde bu (6) şanmaķlar olmayısardur. Ve hem göñül dölenserdür. Yaħyâ ibn-i Ma'âz eydür: Rûz üç dürlüdür. (7) Birsın istemek farîzadur kim ol uçmaķdur. Nêtekim Qur'anda [buyur]dı kim: *Va rızķu* (8) *rabbika ĥayrun va abķâ*. Êkinci rûz istemek câhillikdur kim ol ŧamu 'azâbıdur. Üçünci (9) rûz istemek yêgrekdür kim ol dünyadaki rûzdur. Dünyâlikile uçmaķ şatun alalar. (10) **Rivâyet** kıldılar Peyğamberden 'am eydür: Ĥaķ Te'âlâ cânları yaratmadın kullarınuñ (11) rızķını taķdîr eyledi. Rûz şeb biñ yıl öñdinden yaratdı. Nêtekim Qur'anda (12) buyurdı: *Ĥaddara fihâ aķvâtahâ*. Peyğamber 'aleyhi's-selâm eydür: Her bir dânedede, her bir yemişde (13) yazılmışdur kim bu fülân oğlı rızķıdır dèyü. Peyğamber 'aleyhi's-selâm eyitdi: [47a] (1) Nêtekim ģişi ölümünden kaçup kırtulmaz. Rızık dağı eyledür. Ģişi ister, bulur dèdi. Rivâyet (2) kıldılar kim bir ģün bir er geldi. Peyğambere eyitdi kim yâ Resûlu'llâh eger ben ŧa'ata (3) meşģûl olursam benüm rızķum baña kim getürür? dèdi. Peyğamber 'am eyitdi: Tañrı Te'âlâ (4) buyura gökden yaģmur yaģa. Ekin ekeler Tañrı Te'âlâ anı bitürüp saña degüre dèdi. (5) Enes eydür: Peyğamberle şaħraya çıķdum. Şu getürdüm. Âbdest aldı. Baña eyitdi: Yâ Enes (6) berü gel dèdi. Vardum. Bir gözsüz kuş burnıla bir ağacı öte vurdı. Peyğamber eydür: Yâ Enes (7) bu kuşcaģaz ne dèr bilür misin? Eydür ey Çalabum benüm gözüm kör kılduñ. Ĥarnum açdı. Baña (8) rûzumı vèrgil dèr. Enese eydür: Gördüm bir çekürge geldi. Ol gözsüz kuşuñ aģzına (9) girdi dèr. Rivâyet kıldılar kim bir ģün bir saķa şu götürüp şu ulaşıdururdu. Peyğamber (10) 'aleyhi's-selâm bu âyeti okurdu: *Va mâ min dâbbati fi 'l-arzı illâ'alâ'llâhi* (11) *rızķuhâ*. Evvel saķa bu âyeti Peyğamberüñ lafzından eşidicek meşķi şadaķa vèrdi. (12) Bir mescid bucaģında oturdu, üç ģün meşģûl. Ol eyitdi: Ben dağı (13) cânâvar¹⁰⁵ birisiven dèdi. Tañrım baña rûzum vère dèdi. Üç ģünden şonra İblîs geldi. Vesvese [47b] (1) eyledi kim senüñ rûzıñı saña kim getüre? dèdi. Ĥaķ Te'âlâ fażl eyleyüp İblîsüñ vesve[se]sinden (2) üç ģünki açlıģın def' eyledi. Göñline ilhâm vèrdi. Dördünci ģün ģarnı (3) yavlaķ açıkdı. Öyleden şonra êkindüde¹⁰⁶ Cebra'îl geldi. Uçmaķdan bir ķadeĥ (4) şarâb getürdi. İçürdi. Andan şonra yêgirmi ģün dağı diri oldu. Hiç (5) yemek içmek ĥâcet dağı olmadı. Dağı **rivâyet** kıldılar kim Peyğamber (6) 'aleyhi's-selâm bir ģün Mûsâ ģöñli rızķķün meşģûl oldu. Fermân geldi kim Mûsâ, (7) 'aşāñı yère ur. Urdı, yèr yarıldı. Şu çıķdı. Eyitdi: 'Aşāñı şuya ur. Urdı bir ŧaş çıķdı. ŧaşı 'aşâyıla (8) urdı. ŧaş êki pâre oldu. İçinden (9) bir yeşil kırd çıķdı. Aģzında bir kök ot yapraģın dutup yèyidurur. Andan

¹⁰⁵ Yz. *canâvâr*.

¹⁰⁶ Yz. *êkinde*.

kurducağa (10) fermân geldi kim söyle dēyü söyledi. Eyitdi: Yâ Mūsâ ben bunca rûzgârdur (11) ki bu taşuñ içindeven. Êrte gēce hîç benüm rızķum eksük olmadı. Sen bu kadar (12) ğuşşalanursın dēdi. Bununla Mūsānuñ ğöñli daķı. **Rivāyet** kıldılar kim Hāķ Te‘ālā (13) Mūsāya vahiy kıldı: Yâ Mūsâ kaçan üç nesne işleseler ben revā görmezim kim anlara [48a] (1) üç nesne işleyem. Birsı budur kim ben ķullarımı yaratdım, rûzın vêrdüm. Revā görmezim kim (2) vêrdigim rûzı yêyüp benden ayrığa tapalar. **Êkinci** zālīm degülven ķullarım daķı revā görmezim kim (3) zālīm olalar. **Üçünci** bu kim ķullaruma yarınķı namāzı bugün ķılunğ dēmedüm. Anlar daķı revā (4) görmezim kim yarınķı rızķķün bugün ğuşşa yêyeler. Daķı **rivāyet** kıldılar Züfreden. (5) Bir şeyh hōca eydür: Tevrît içinde şöyle yazılmış kim bir ķul eyitse yâ Rabbi (6) baña rûzum vêrme dēse Hāķ Te‘ālā eydür: Yâ cāhil seni yaratdım. Rûzıñı vêrürven. Egerçi ki (7) cāhillik êdüp ayrığa daķı taparsañ ben rızķ va‘desine hılāf êtmezim. Eger (8) ķul eyitse, yâ Rabbi baña rûzum vêr dēse Tañrı Te‘ālā eydür: Ben saña anañ ķarnındayiken (9) toķuz ay rızķıñ eksük etmedüm, şimdi nête eksük eyleyem? dêr. Eger ķul eyitse, yâ Rabbi rûzuma (10) sen berekāt vêr dēse Hāķ Te‘ālā eydür: Berekat benüm dileğümdür. Kime dilersem vêrürüm (11) dêr. Daķı **rivāyet** kıldılar Yedîd Naķķāşdan. Eyitdi: Tevrît içinde şöyle yazılmışdur (12) kim ey âdem oğlanı rız[ı]ķķün ne ğuşşa yêrsiz? Ben ol Tañrıven kim ķuzğunuñ (13) yavrisına kırķ gün rızķ vêrürven. Şöyle kim yumurdadan çıķduğı vaķtın aķ çıkār. [48 b] (1) Kuzğun anuñ aķlığın ğöricek kırķ güne degin yavrisın ķor gēder. Ol kırķ (2) gün içinde Tañrınuñ fermānıla ol yavırılauñ ğövdesine siñekler (3) üşer. Ol siñekleri dutar yêr. Kırķ günden şonra tüyi kararur. Andan anası ğöre (4) gelür bêsler kırķ gün yavriya rızķın eksük eylemeyen Tañrı, ķullarına rızķunı eksük mi (5) eyler? Ve bilün kim Tañrı Te‘ālā bu halkuñ rızķın dört nesneden vêrür. Ol dört (6) nesnenün içinde cümle halk ‘âciz ve ta‘accüb içindedür. Evvel ğökden yağmur (7) gelür. Êkinci yêrden dürlü ta‘âm biter. Üçünci ılıķıdan süd gelür. Ağaçlardan dürlü (8) yemişler gelür. Bu dört nesneden ‘âlem halkınuñ rızķın hāşıl êder. Ca‘fer-i Şādıķa (9) şordılar kim ne hıķmetdür Tañrı Te‘ālā ķullarına rızķın bir gezden vêrmedi? (10) Eyitdi: Bêş nesneden ôtürü bir gezden vêrmedi. Evvel oldur kim eger bir gezden vêrseydi (11) anı saklamasına yêr bulmazdı. Êkinci eger bir gezden vêrseydi ola (12) kim anı kimse alaydı, uğurlayadı, ol rûzsuz¹⁰⁷ ķalaydı. Üçünci eger bir gezden (13) vêrseydi Tañrıdan rûzsuz¹⁰⁸ olaydı. Tañrı Te‘ālā sever kim ķulları andan [49a] (1) dileye. Dördünci eger bir gezden vêrseydi ölüm ne gün

¹⁰⁷ Yz. düz.

¹⁰⁸ Yz. düz.

olacağı ma' lüm olaydı. (2) Dirlik datsuz olaydı. Düni günü kaygulu olaydı. Şöyle bilmek gerek kim gün (3) yëgi olduğınca rızkı dağı yëgi gelür, hiç eksük olmaz. **Rivāyet** kıldılar Şakîk (4) Belhiden kim eyitdi: Yëdi yüz imāma şakirdlik eyledüm. Bunca katır yükü kitāblar (5) okudum. Tañrının yolın dört nesneden buldum. Evvel gerek kim rüzisinden yañadan (6) göñli emīn¹⁰⁹ ola. İkinci tã' at kim kılur ihlâşla ola İblis birle toğuşa.¹¹⁰ (7) Dördüncü ölümü unutmaya. Ölüm yarağın eyleyü tura. 'İsā eyitdi: Yarınki rız[ı]kçün (8) kayırmañ ve guşsa yëmeñ. Kullarının rızkı her gün gelür, eksilmez. Ve her kim rızk (9) va' desine inanmazısa günāhkār olur dëdi. Veyse 'l- Kārānī eyitdi: Eger gökdeki (10) feriştelerce tã' at kılursañ Tañrı anı yarlıgamaz tā inanmayınca Tañrının birliğine (11) ve kitāblara ve peygāamberler ve kıyāmet günine eyü yavuz taķdīrine. **Rivāyet** kıldılar kim bir er geldi. (12) Hātım şordı kim kandan yërsin? dëdi. Eyitdi: Raḥmān ḥazīnesinden yërem (13) dëdi. Hiç eksilmez. Ol er eyitdi: Müslimānlar tavarından yërsin. Hātım eyitdi: Hiç [49b] (1) senün tavaruñdan nesne yëdümmi? Ol er eyitdi: Yok. Ve eyitdi kim zehī ḥuccetmisin. (2) Hātım eyitdi: Kıyāmetde dağı ḥuccet gerekdür. Ol er eyitdi: Sözlü (3) gişisin. Hātım eyitdi: Qur'ān dağı Tañrı sözidür. Nêtekim Qur'ānda bildürdi: (4) *Va fi's-samā'i rizḡukum va mā tū'adūna*. Ol er eyitdi: Senün rızkuñ bacadan mı ëner? (5) Hātım eyitdi: Toğuş ay ana karnında yatduğum vaḡtın rızkum bacadan gelürdi, yërdüm. (6) Ol er eyitdi: Çalkkoyında yaturken saña ruzuñ gelür mi? Hātım eyitdi: Eki yıl (7) beşikde çalkkoyın yatdum, anam emzürdi. Ol er eyitdi: Ekmedin yer misin? Hātım eyitdi: (8) Fir'avn kavmı ekdi, Mūsā anı yëdi. Ol er buları eşidicek tevbe kıldı. Ve Hātım eydür: (9) Halkdan tama' uñ keserisen bunlar saña baḡillık kılmaya. Sen sırrıñ Tañrıya (10) lāyık eylersen halk seni eyü göre. Tañrıya tã' at kılup muṭi' olursañ dükeli (11) halk saña tapu kıla dëdi. Hātım eyitdi: Eşekler otladığı yeri bilür. Münāfıklar (12) rüzların gökden ëndigin bilmezler, rüzın kazancından bilürler. İbrāḥīm bir zāhide şordı (13) kim kandan yërsin? Zāhid eyitdi: Bilmezven. Rüzı vërene şorğıl kim kandan [50a] (1) vërür dëdi. Ebū 'l-Kāsım eydür: Ey bī-çäre¹¹¹ ādem oğlanı, dişlerün aşındı dükendi. (2) Rüzı yëmekden göñlün dölenmez. Ne guşsa yërsin? Eyitdi: Ol ki senüñdür, bilmezsın kim (3) kimüñdür. Ve ol kim senüñdür, bilmezsın kim kandadır. Bu arada kayırmañ ne ma' nīdür? Ol kim (4) gün getürür, rüz getürür. Ol kim dün getürür, ton getürür. Bu arada guşsa yëmek nêçündür? (5) dëdi. **Rivāyet** kıldılar kim Tañrı Te' ālā ' azze ve celle Melekü 'l-Mevte eyitdi: Yā Melekü 'l-Mevt, (6) bu kaçadar cānlar alursın. hiç kimseye

¹⁰⁹ Yz. *āmīn*.

¹¹⁰ Üçüncü madde verilmemiş.

¹¹¹ Bu kelime yazmanın bazı yerlerinde *biçäre* biçiminde olup, tarafımızdan düzeltilmiştir.

özün göyündi mi? Eyitdi: İlähî bilür (7) pâdişâhsın kim êki gişiye özüm göyündi, esirgedüm. Bir ‘avrat ber[iy]yede gederdi (8) Bir emerce oğlancığı vardı. Fermân geldi kim ol ‘avratın cânın al aldum. Ol oğlanı (9) issi kum içinde ağlayı kaldı. Hiç kimsene aña tımarcı yoğdı. Êkinci pâdişâha (10) özüm göyündi kim eyü erdi. Ni‘ meti çoğdı. Kulları, qaravaşları ve mâlı çoğdı. (11) Fermân geldi kim anuñ cânın al aldum. Uşaçuk oğlançukları kalduğına ayrılduğına (12) özüm göyündi. Tañrı Te‘âlâ eyitdi: Yâ Melekü’l-Mevt, ol esirgedüğün pâdişâh (13) ol oğlanı kim beriy[y]ede issi kum içinde yalnız kodunuz. Ben anı besledüm, pâdişâhlığa [50b] (1) getürdüm. Êl, vilâyet, mâl, tavar rûzî kıldum. Tâ ki kullarum arasında benüm kudretüm (2) ma‘ lüm ola. Tañrı Te‘âlâ rızk va‘ desine inanmak ve gerçek tevekkül rûzî (3) kıla inşa‘ allâhu Te‘âlâ.

Bâbı’s-şâminu’l-‘âşiri bilün kim Tañrı Te‘âlâ vèrdüğü (4) rûza kanâ‘at eylemek farzdur ve lâzımdur üzerine. Nêtekim Qur’ânda eyitdi: (5) *Nahnu kassamnâ baynahum ma‘îşatahum*. Ve Peygâmbere ‘aleyhi’s-selâm eyitdi Ebû Zere: Yâ Ebû Zere, biregünün (6) üküş tavarı olsa aña bay mı dèrsiz? Eyitdi: Belî. Ve kimün tavarı az olsa (7) aña yoksul mı dèrsiz? Eyitdi: Belî. Peygâmbere ‘am eyitdi: Baylık kumaş ve tavar çokluğında (8) degüldür. Lâkin baylık gönül baylığıdır. Ve gişilerün yavuzı oldur kim kanâ‘at eylemeye, (9) tama‘ dâr ola dèdi. Ve Peygâmbere ‘am eyitdi: Âdem qarıdıgunca êki nesnesi yigit olur (10) dèdi. Bir harîşlik êkinci ‘ömür uzunluğu istemek. Peygâmbere ‘aleyhi’s-selâm eyitdi: (11) İraq oluñ yazuk analarından kim birsi tekeb[b]ürlikdür, êkinci hasûdlikdür, üçüncü dünyâ sevmekdür. (12) Ammâ tekeb[b]ürlik evvel İblis kıldı. Âdeme secde eylemedi. Kâfir oldu. Hasûdlik evvel (13) Qâbil kıldı. Hâbilün kurbânı kabûl oldu benüm olmadı dèyüp gün[i]ledi. Hâbili dep[e]ledi. [51a] (1) Harîşlik evvel Âdem kıldı. Uçmağdan çıkdı. Uçmağ içinde dürlü ni‘ metleri yerken (2) buğday yeme dèdiler. Harîşlik eyledi, yèdi. Âdem bekâ sarâyından fenâ evine düşdi. (3) Harîşlik sebebinden dünyâ miñnetlerine düşdi. Kaçan kim harîşlik bu fânî (4) sarâyda ola, kıyâs eyle kim nête ola nereye varavuz. Dağı Peygâmbere ‘aleyhi’s-selâm (5) eyitdi: Benüm ümmetimde uçmağ pâdişâhları anlar ola kim dünyâda yoksulluğıla kanâ‘at (6) eyleye dèdi. Peygâmbere ‘aleyhi’s-selâm eyitdi: Bir Habeş eri gördüm. Şu darta, katı (7) dürişür. Eyitdüm: Bu kadar dürişürsin, günde ne kadar nesne kazanursın? Eyitdi: Üç günde (8) bir yarmağ kazanurım dèdi. Ben eyitdüm: Gel Qur’ânı öğren, saña günde bir yarmağ vèrem dèdüm. (9) Geldi, on gün Qur’ân öğrendi. ‘Alîye¹¹² eyitdi: On yarmağ vèr. ‘Alî terâzû dartdı. (10) On yarmağ vèrdi, evine èletdi. Dartdı, gördi kim üç yarmağ êki dengi çıkdı (11) gördi. ‘Alîye getürdi,

¹¹² Yz. ‘Alî.

dartdı. Gördi tamām on yarmağ, gèrū evine èletdi. Yine dartdı, (12) gördi üç yarmağ èki dengi. Andan Cebrā'îl geldi. Eyitdi: Yā Resūla'llāh, Hāğ (13) Te'ālā eydür kim ben aña günde bir yarmağ rüzī kıldum, sen benüm tağdırimden artuğmı [51b] (1) vèrmek istersin? Aña üç yarmağ èki denk vèrgil artuğ vèrmegil. Dağı rivāyet kıldılar kim (2) Süleymān Peyğāmbir bir gün taht üstünde oturup tahtın yèl götürüp havā yüzünde gèderken (3) bir boyı uzun görklü er gördi, bir ağ eski ÷on gèyer. Süleymānuğ özi göyündi. Yèle (4) buyurdi. Tahtını yèr üstine ÷odı. Ol eri kığırdı. Bir altun kürsī vèrdi. Ol er du'ā alqış (5) eyledi. Gitdi. Üç gün oldı gezdürür şatamaz kim ÷on èdine. Dileyenler dağı demür bahāsına (6) dilerdi. Geldi, Süleymāna eyitdi: Bu vèrdigün altun benüm elümden yèdi yarmağa dilerler. (7) Hic kimsene artuğ vèrmez, nèden? dèdi. Süleymān 'acebe qaldı. Cebrā'îl 'aleyhi's-selām (8) geldi. Tağrı selāmın degürdi. Eyitdi: Yā Süleymān, Tağrı Te'ālā eydür: Ben aña yèdi yarmağ (9) rüzī tağdır kıldum. Sen benüm tağdırüm yoymağ mı dilersin? Aña yèdi yarmağ vèrgil. Ol (10) kürsī gèrū sen alğıl dèdi. Ve dağı **rivāyet** kıldılar: Kıyāmet güninde münādiler kığralar kim (11) ey benüm eyü qullarum, qandasız? Ferište eyde kim eyü qullaruğ kimdür? Eyde: Ol qullardur kim (12) dünyāda az nesneye qanā'at ètdiler dèdi. Benüm qazālaruma rāzī oldular dèdi. Hāsan-ı Başarī (13) eydür: Tevrīt içinde bès nesne yazuludur. Birsı oldur kim baylığa qanā'at eylemekdür. Èkinci [52a] (1) selāmatlıq yalñuzlıqdur. Üçünci azādlıq arzulamaqdur. Dördünci dostlıq dünyāya rağbet (2) eylemekdür. Bèşinci uzun yaşıuğ yavuzlığı şabursuzlıqdur. Ve dağı Hāmidu'l-Lağāf (3) eydür: Dört nesneyi istedüm, yolın yağıldum. Bir baylığı üküş mālıla istedüm yağılış iş (4) bile kim baylıq qanā'atden imiş. Rāhatlıq uzun yaşıda istedüm, azacuğ yaşıda buldum. (5) 'Azizlığı hāğda¹¹³ istedüm, berhizlikde buldum. Yemekde istedüm, müslimānlıqda buldum dèdi. (6) Hākim eyitdi: Kimde kim tāmā' olsa anda 'azizlıq yoğdur. Kimde kim qanā'at olsa (7) hırlıq yoğ. Azād gişilere tāmā' ile qul olur. Qullar qanā'at ile azād olur dèdi. Hākim eyitdi: (8) Bès nesne, bès nesneyi gèderür: Ağılık odı gèderür, tekebbürlik dīni gèderür, tāmā' (9) hamiyyet gèderür, yalñcalıq yüz şuyın gèderür. Dağı **rivāyet** kıldılar kim 'Abdu'llāh bin (10) Mübārek bir kāfire eyitdi kim lā ilāhe illā'llāhu dègil. Ol kāfir eyitdi: Bu söz inen gereklü sözdü[r] (11) velākin bünyādlarında¹¹⁴ çoğ işler vardur dèdi. 'Abdu'llāh eyitdi kim ol ne işdür? Kāfir (12) eyitdi: Siz eydürsiz kim şorı hisāb hağdur dèrsiz, gèrū nèçün çoğ māl devşirürsiz? (13) Dağı eydürsiz kim tāmā'at kılmāğ hağdur, nèçün kāhillik¹¹⁵ èdersiz? Dağı [52b] (1)

¹¹³ Yz. *ğalka*.

¹¹⁴ Yz. *bünyāz*.

¹¹⁵ Yz. *kāhellik*.

eydürsiz kim rızķ vēr[i]ci Tañrıdur, rızķsız gèrũ bu ħarīş olduĝuñuz nèçũndũr?
 ‘Abdu’llāh eyitdi: (2) Dañı dègil õgreneyin. Kāfir eyitdi: Şõyle yazuķsız olĝıl nètekim anadan toĝduñ anı istegil kim (3) āñiretde èresiz. Ol nesneyi alĝıl kim elũñle ķoduñ.
 ‘Abdu’llāh eyitdi: Dañı nesne (4) dègil õgreneyin dèdi. Kebũr eyitdi: Kĩn dut[ı]cı dindār olmaz. Ĥalkı seven ĥalkı sevũp (5) Tañrıyı azarlamaz. Dĩn seven mālā ħama‘ èdũp dĩni ķomaz. Dañı āñiret isteyen dũnyā işin (6) işlemez. Andan parmak gõtũrũp ĥoş dèdi. Eyitdi, lā ilāha illā’illāhu Muĥammadun rasũlu’llāhi dèyũp (7) mũslimān oldu. Ve dañı Ebũ Bekir-i Vāsıťi eydũr: Ķaçan kim ādem oĝlanıñuñ gõñli (8) ħarīş olsa dũnyāya, anuñ gõñli Ĭblīsũñ durnısı olur. Her gũn ol durnıyı ķamķıla (9) ũç gez vurur. Bir ķamķıdan ħama‘ biter. Èkinci ķamķıdan māl cem‘ ètmek biter. Ŭçũnci ķamķıdan Tañrı (10) ĥaķķın men‘ eylemek biter. Gelse ĥalkı ĥor kılrur. Ķaçan māl cem‘ eylese nāĥaķ yèrden nesne (11) ķaçan men‘ gelse cevmerdlıĝı yıĝar. Ķaçan ķatı ħama‘ olsa olur. Cem‘ olsa men‘ olur. (12) Men‘ olsa şek olur. Şek olsa kũfũr olur. Kũfũr olsa ķať olur. Ķať¹¹⁶ olsa (13) ħamu odı aña vācib olur dèdi. Ĥakĩm eydũr: Ķayĝu èkidũr: Biri açlıķdur. Biri etmekle def [53a] (1) olur. Èkinci ħarīşlıķdur. Ol ħarīş ħayĝısı ķamu cihān mālı anuñ olursa gõzin (2) toymaz ve dañı dèrer. Bilũñ kim ķanā‘at ile ĝişi merzũķ olur, ħarīş ĝişi maħrũm (3) olur dèdi. Ĥaķ Te‘ālā dũkeli mũslimānlara ķanā‘at rũzĩ kıla inşā’llāhu te‘ālā. **Bābı’t-tāsi‘u-l-’āşiru** (4) **menfa‘at-i ĝillet-i ed’dũnyā**. Rivāyet kıldı Ebũ Hureyre rağıya’llāhu ‘anhu eydũr ki (5) Peyĝāmbere ‘am elin gõtũrdı, du‘ā kıldı, eyitdi: İlāhĩ benũm şaĥābelerũme ve ũmmetũme kifāf ķadarı (6) rızķ vèrgil. Rızķuñ yègreĝi kifāf ķadarıdur dèdi. Ebũ Hureyre eyitdi: Yā Resũla’llāh, (7) ũmmetũñ içũn rũz mı dilerdin? Eyitdi: Yok velākin kifāf ķadarı dilerin ol ķadardur. (8) Yèyecek ve ĝèyecek ķadarı ola. Artuķ olmaya. Artuķ vebāldũr. Ķıyāmet gũninde ‘uķũbetdũr¹¹⁷ (9) dèdi. Peyĝāmbere ‘aleyhi’s-selām du‘āsı içinde eyitdi: İlāhĩ, kim beni severse aña kifāf (10) ķadarı rızķ vèrgil. Ve her kim beni sevmezse anuñ mālını ve oĝlını ve kızını arturĝıl dèdi. Anuñçũn kim (11) māl çok olcaķ ĝişiyei řā‘atdan yıĝar. Dũnyāya meşĝũl olur. Tañrıyı añmaz olur. Yazuĝı (12) artar. Ķıyāmet gũninde ĥisāb ķatı olur. Peyĝāmbere ‘aleyhi’s-selām bir gũn evden şaşra (13) çıķdı. Èki gez ũni varınca çıĝırdı. Eyitdi: Ey dũnyāya ĝarrā olanlar, dũnyāyı ķoñ, dũnyāya [53b] (1) raĝbet eylemeñ dèyũ èki gez kıĝırdı. Eyitdi: Ķanķı ĝişi kim kifāf ķadarından artuķ (2) istese Ķıyāmet gũninde anuñ ĥisābın vèrmekden belāya ĝiriftār ola dèdi. Peyĝāmbere (3) ‘aleyhi’s-selām eydũr: Āĥır zamān ķavmı èrte kāfir, ĝèce

¹¹⁶ Yz. *ķaťa‘*.

¹¹⁷ Yz. *‘aķũbet*.

mü'min ola erte kâfir ola. (4) Dünyâyı sevdüklerinden dînlerin dünyâyâ şatalar. Pâdişâhlar katında yer edinmek için nâhâk (5) sözler söyleyeler. Dağı rivāyet kıldılar. Bir gün Peygāmbere 'aleyhi's-selām hücrelerinden (6) çıktı. Yārānları katına geldi. Eyitdi: Diler misiz kim her gün eki deve yüki gevher (7) sizün ola? Eyitdiler: Anı kim dilemez? Eyitdi: Her kim mescide girse, eki āyet Qur'ān okusa (8) eki deve yüki gevher kazanmış ola. Her kim üç āyet okusa üç deve yüki gevher kazanmış (9) olur dedi. Dağı rivāyet kıldılar kim İblīs eydür: Baylar benden kurtulmaya. Ben anları (10) göñline dünyâyı datlu kılam. Zekātın dağı vermeyeler. Māllarına ribā kıtalar. Dağı anları kınduram, (11) nâhâk yere harc¹¹⁸ edeler. Dağı bunları harış kılam, kazanun, çoğaldun deyem. Peygāmbere (12) 'aleyhi's-selām eyitdi: Yeg bahtlık nişān oldur kim dünyāda tāt at içinde (13) gendüden yeg gözede. Ol dağı tāt at kıla. İkinci māl içinde gendüden aşağıları [54a] (1) gözede. Gendü hālına şükür eyleye. İmāme eydür: Tanrı Te'ālā Peygāmbere 'aleyhi's-selām veribüdüğü (2) vaktin dīvler dükeli dirildiler. İblīs katına geldiler. Tanışdılar. Bunlar eyitdiler: Ādem oğlanı (3) dünyâyı seveler. İblīs eyitdi: Eger bunlar dünyâyı severlerise hiç siz kaygı¹¹⁹ yemen. Anlar (4) benden kurtulmayalar dedi. Kimisi buta tupa. Kimisin üç nesneyile yoldan çıkaram. Bir nēcelerün (5) gücin almak birle ve bir nēcelerin zekātın yıgmağla ve bir nēcelerin nâhâk yerde harc¹²⁰ eylemegile. (6) Her kim hālāl kazansa, harām işe sürse tamulık ola. Her kim harāmdan kazansa, (7) hālāla harc eylese dağı tamulık ola. Her kim hālāldan kazansa, gerü hālāla (8) harc eylese hisābın vere. Bir yarmağ puldan, bir loğma etmekden, bir içüm şudan kazandun, (9) nereye harc eyledün? deyü şorisarlar. Dağı Peygāmbere 'aleyhi's-selām eyitdi: Yā ādem oğlanı, (10) hālālun hisābın vermek gerek ve harāmun 'azābın görmek gerek. Kankı gişi kim eyitse (11) bir yerde aşşı vardı. Hayıf kim benden fevt oldu, aña ermedüm dese tamuya yakın (12) varur. Kankı gişi kim eyitse fülān yerde bir müzd vardı. Hayıf kim aña ermedüm dese (13) uçmağa yakın varur. Her kim dünyâyı dilerse Tanrı Te'ālā yoksullığı anun eki [54b] (1) gözi arasında kor. Kankı gişi kim āhıret dilese dünyā kaygısı olmasa baylığı (2) anun gözi arasında kor. Peygāmbere 'aleyhi's-selām 'Alīye eyitdi: Yā 'Alī, dört nesne (3) bed-bahtlık nişānıdır. Evvel Tanrı korkusından ağlamasa. İkinci göñli katılığı za'ifleri (4) görüp esirgemese. Üçüncü uzun sağınc eylemek. Dördüncü dünyâyı sevmek. Her kim dünyâyı (5) 'imārat eylese yoksullar göñlin vīrān eylese Hakk Te'ālā aña dört dürlü

¹¹⁸ Yz. *harc*.

¹¹⁹ Yz. *kaydı*.

¹²⁰ Yz. *harc*.

hışım kıla. Açlık (6) vère. Yağmur yağmaya. Sultānlar zulüm eyleye. Kāzilar¹²¹ hıyānatlık eyleye. Doğru buyurmaya. Andan bilgil kim (7) düşmān üstün ola. Hāḡ Te‘ālā eydür: Yā dünyā, her kim saña tapsa senün kuluñdur. Her kim (8) baña tapsa sen anuñ kulusın dēdi. ‘İsā Peygāmbere ‘aleyhi’s-selām eyitdi: Zekāt yığmaḡ (9) var. Eyitdiler: Eger yığmasa nēte olur? Eyitdi: Yoğsullar nāz ētmek var. Eyitdiler: Eger nāz ētmese nēte olur? (10) Eyitdi: Tañrı kılur. Peygāmbere ‘aleyhi’s-selām eyitdi: Kaçan kim ölüyi cenāze üstüne kosalar (11) anuñ cānı üç gez çağırur. Ol üni dükeli cānāvarlar¹²² eşidür. Ādem ile beriden ayruḡı (12) eydür: Yā qarındaşlarum ve yā dostlarum zinhār dünyāya yersimeñ bencileyin. Ne kim kazandumsa mīrās-ḡörlara (13) kodum. Bunlar benüm hīç yazuḡumdan götürmediler. Siz beni gūruma koyasız. Münkire ve Nekire [55a] (1) ısmarlayasın. Ve yā ḡasratā ve yā nedāmatā kazandūḡum mālı ayruḡ gişiler yēye. Kıyāmet güninde (2) ḡisābın benden şorisarlardur. ‘İsā Peygāmbere ‘aleyhi’s-selām bir gün üç erile yoldaş (3) oldı. Beriyyede gēderken ēki altun gerbūḡ gördiler yatur. ‘İsā eyitdi: Gelün gēdelüm, bu fitnedür (4) dēdi. Ol üç er eslemediler andan kaldılar. ‘İsā Peygāmbere ‘aleyhi’s-selām gitdi. (5) Bu üç gişi birisini şehre gönderdiler. Varḡıl aş etmek alḡıl. Hem bir balta alḡıl, bu altunı (6) kesevüz üleşevüz dēdiler. Şehre varan aşı aḡu katdı kim ol ēki gişiye yēdüre, altunı gendüsi (7) ala. Ol ēki gişi qavul eylediler, ol aşı getürcek biz anı öldürelüm, ēkimüz ēki gerbūci alalum dēdiler. (8) Şehre varan gelicek bu ēki gişi anı öldürdiler. Fāriḡ olup oturdılar ol aşı yēdiler. Ol (9) aḡu daḡı ol ēki gişiyi öldürdi. Altun gērü yerinde kaldı. ‘İsā ‘aleyhi’s-selām gērü (10) geldi gördi kim üçü daḡı ölmüş. Gerbūḡ¹²³ bayaḡı yerinde qalmış. ‘İsā ‘aleyhi’s-selām ol (11) altunı yēre depdi. Ey fitne dēdi. Hāḡ Te‘ālā dünyā sevgüsinden māl fitnesinden biz (12) kulları ve cemī‘ mü‘minleri saḡlayavēre. ‘Āḡıbetlerin ḡayır eyleye inşā‘allāhu Te‘ālā. **Bābu’l-‘āşirüne (13) el-iştigāl bi’l-‘ibādeti.** Ammā bilün kim Tañrı Te‘ālā kullarına buyurur kim [55b] (1) aña ḡā‘at ēdeler. Nētekim yād kıldı: *Yā ayyuhā’n-nāsu‘budū rabbakum.* Ve daḡı bir āyetde dēdi kim: (2) *Fasabbih biḡamdi rabbika va kun mina’s-sācidīna.* Peygāmbere ‘aleyhi’s-selām eyitdi: Tañrım (3) baña buyurdı kim ḡā‘at eyle tesbiḡ¹²⁴ eyle. Nētekim Qur’ānda buyurdı: *Fa‘budū’llāha va lā tuşrikū biḡi.* (4) Daḡı Çalabum baña eyitdi kim namāz kııl, oruç dut. Olunca bāzırgānlik eyle, māl (5) dēvşür dēmedi. Ey kullarum, eger farīzalarumı dutarsañuz ‘ābidlerden olasız. Eger yazuḡlardan yıḡlınur (6)

¹²¹ Yz. *kāzı*.

¹²² Yz. *canāvar*.

¹²³ Yz. *gerbūci*.

¹²⁴ Yz. *tesbiḡ*.

perhîzkârlardan olası. Eger vërdüğüne ẓanâ‘ at olursanız baylardan olası. Ve Hâlid bin (7) Velîd Peygâmbere ‘aleyhi ‘s-selâm[a] geldi. Eyitdi: Yâ Resûla ‘llâhi saña nesne sorayın? Şor dëdi. (8) Eyitdi kim severin kim âdemlerün bilgesi olam. Peygâmbere ‘aleyhi ‘s-selâm eyitdi: Tanrıdan (9) ẓorẓıl kim bile olası. Dağı eyitdi: Severin kim baylardan olam. Eyitdi: Dünyâda (10) vërdüğüne ẓanâ‘ at eyle kim baylardan olası. Dağı eyitdi kim severin kim (11) eyülerden olam. Eyitdi kim eyitdi: Âdemilere fâyardan degsün tâ kim eyülerden olası. Ve dağı eyitd[i]: (12) Severin kim muhlîşlardan olam. Eyitdi: Her işde Tanrıyı anğıl muhlîşlardan olası. (13) Dağı eyitdi: Severin kim ululardan olam. Ölümün unutmağ kim ululardan olası. [56a] (1) Dağı eyitdi: Severin kim Tanrıdan ẓorẓulu olam. Eyitdi âşikâra gizlû işün bir dürlü (2) olsun. Dağı eyitdi: Severin kim arılığla ölem. Gendözün hıyanatlıktan sakla (3) kim arılardan olası. Dağı eyitdi: Severin kim Tanrı baña rahmet kıla. Eyitdi: Zâ‘îfleri (4) esirgegil kim Tanrı saña rahmet kıla. Dağı eyitdi: Severin kim ẓavilerden olam. Eyitdi: (5) Tanrıya tevekkül eylegil. Dağı eyitdi: Severin kim ‘ömrüm uzun ola. Eyitdi: Ataña, anaña, ẓonşılardıña, (6) dükeli müslimânlar eyü söylegil, eylük eylegil ‘ömrün uzun ola. Dağı eyitdi: Severin kim (7) imândan ayrılmayam. Mü‘minleri sevgil, saña yaramazı ayruqlara şanmağıl. Dağı eyitdi: Severin kim (8) şehidlerle olam. Eyitdi: Dâyim âbdest ile olğıl, âbdest ile yatğıl. Dağı eyitdi: (9) Severin kim du‘âm red olmaya, müstecâb ola. Eyitdi ẓarâm loğma yeme. Dağı eyitdi: (10) Severin kim Kıyâmet güninde yalnızcağ olmayam. Eyitdi: Ferciñi zinâdan şağingıl, kimsenün (11) ‘aybın âşkâra kılmagıl. Dağı eyitdi: Yâ Resûla ‘llâh, günâh neyile gëder? Eyitdi: Tevbeyile, ata ana râzî (12) olmagıla, Tanrıyı zikir eylemegile. Dağı eyitdi: Yâ Resûla ‘llâh, yazuk kefareti nedür? Âdemilere eyü (13) hûlu olmağ. Dağı eyitdi: Eylügi, şevâb ne nesne gëderür? Eyitdi: Yavuz hû âdemileri [56b] (1) azarlaya. Dağı eyitdi: Tanrının belâsın ne nesne dönderür? Şadağ vërmek. Dağı eyitdi: (2) Tâmu odına ne nesne ẓalkın olur? Eyitdi: Oruç dutmağ. ‘İsâ ‘aleyhi ‘s-selâm (3) ẓağ kim ẓocaları görse eydürdi kim uyanun, gâfil olmağ kim inen ağaricağ bî-çâreler¹²⁵ dërdi. (4) ẓağ kim yigitleri görse eydürdi kim nece ẓocalar ẓatında yigitler ölür dërdi. ẓağ kim bayları (5) görse eydürdi kim mâlınız sizi Tanrı tâ‘atından yığmasun dërdi. ẓağ kim yoğsulları (6) görse eydürdi kim bu dünyâda yoğsul olduğuz. Sağınun kim âğiretde dağı yoğsul olmağ. (7) Dünyâ yoğsulluğına şabr eyleğ. Vërdüğüne ẓanâ‘ at olun kim âğiretde pâdişâh olası dëdi. (8) Hôca Fağih eyitdi: Bu cihânı pâdişâhlar aldı, âğireti zâhidler aldı. Ol (9) gişi kim pâdişâh olmasa yâğud zâhid olmasa ne dünyâdan ẓaz olur ne

¹²⁵ Yz. bicereler.

âhîretde (10) rāhat olur. İlāhî faẓluḡ keremünḡ birle dükeli mü'minleri âhîret rāhatlîḡın sen (11) rūzî kılgıl inşā'allāhu te'ālā. **Bāb zikri'l-mevt 21.** Ammā bilünḡ kim ölüm âhîretünḡ (12) yolıdır. Dünyādan göçer aḡa varur. Âhîretünḡ evvel menzili ölüp gūra girmekdür. Ol ölümden (13) kaçana kırtulmak yok. Nêtekim Qur'ānda buyurur: ***Ḳul inna'l-mavta'llazî tafirrūna minhu fainnahu mulākikum.*** [57a] (1) Ölüm bir ıpıdır kim ol ıpıdan dükeli yaratılan geçesidür. Ölüm bir evdür kim dükeli aḡa giresidür (2) kim ölüm bir şerbetdür kim dükeli anı içesidür. Nêtekim Qur'ānda buyurur: ***Kulla man 'alayhā*** (3) ***fānin ilā āhirihi.*** Bu āyet gelicek feriştelere eyitdiler kim yêr ḡalkı fānî olur, gök ḡalkı (4) fānî olmaya dēdiler. Andan bu āyet geldi kim ***kullu şay'in hālikun illā vachahu.*** Ma'nîsi (5) budur kim Taḡrıdan artuḡ dükeli nesne helāk olacaḡdır dēdi. Feriştelere bunu eşidicek (6) bildiler kim anlar daḡı ölecekdür. Peyḡāmbere 'aleyhi's-selām eyitdi: Benüm nefsum daḡı (7) ölüm dadın dadasıdır. Nêtekim Qur'ānda buyurdi: ***Kullu nafsın za'ikatu'l-mavt[i].*** Andan eyitdi-(8)-lerkim yā Resūla'llāhi, cümle 'ālem senünḡ dostluḡına yaradıldı. Taḡrıdan dileseḡ ne kim (9) sen ölmeyesin dēdiler. Peyḡāmbere 'am eyitdi: Ḥaḡ Te'ālā dostların bu fānî dünyāda üküş (10) yürütmez. Dost dostı erişmek geḡ ulu nî'metdür. Baḡtlu ol gişidür kim anuḡ cānı imānıla (11) vara Ḥaḡ Te'ālā ḡazretine. **Rivāyet** kıldılar kim Ebū Hureyre eyitdi: İẓā cā'a naşru'llāhi (12) Medīnede geldi. Peyḡāmbere 'aleyhi's-selām okudu. Ḳatı ağladı. Eyitdiler: Yā Resūla'llāh, (13) bunca nêçün ağlarsın? Taḡrı Te'ālā ḡōd seni yarlıḡadı. Yazuḡların baḡışladı. Raḡmet kıldı [57b] (1) dēdiler. Ḳanı cān vêrmek düşvārlıḡı, ḡanı gūrda yatmak, ḡanı kıyāmet ḡüninde düşvārlıḡı. (2) Ve anuḡ uzunlḡı elli bin yılcadır. Ve ḡanı ol ḡünün heybeti İbrāḡim Ḥalîl, İsmā'îl¹²⁶ (3) ve İshāḡ dilemeyiserdür. Gendü nefsin dileyiserdür. Mūsā kıarındaşı Hārunı dilemeyiserdür. Gendü (4) nefsin dileyiserdür. Ve 'İsā Meryemi dilemeyiserdür. Gendü nefsin dileyiserdür. Ben gendü dilemeyiserven. (5) Oḡlum İbrāḡime ve kı[1]zum Fāḡımayı dilemeyiserven. Ḥasanı ve Ḥuseyini dilemeyiserven. Yalnız ümmetüm (6) dileyiserven. Ümmetî ümmetî dēyiserven dēdi. Ebū Hureyre eydür: İẓā cā'a sūresin êndüḡinden şonra (7) Peyḡāmbereün endişesi artuḡ oldu. Dün uyḡusın azacuḡ uyur oldu. Ayaḡları (8) şişdi. Teni aruḡladı. Ṭā'at üstünde durmaḡdan ve ağlamaḡdan mübārek gözleri (9) ḡarāb oldu. Bir ḡün Resūl Fāḡıma kıatına vardı. Gördi kim Fāḡıma ḡüler. Eyitdi: Yā Fāḡıma, (10) ne ḡülersin? Meleke'l-Mevt cānuḡ alacaḡın unutdunmı? Cān naz'ın unutduḡmı? Münekîr ve Nekîr (11) su'ālın ve cevābın vêrdüḡmı? Gūruḡ uçmaḡdan bir bostān olısar yā ḡamudan bir çuḡur olıarmı (12) bildüḡmı? Kıyāmet ḡüninde ḡerü kıopasuḡı

¹²⁶ Yz. İsmā'îl.

unutduğımı? Sağ elüğe ak bitı yā şol elüğe qara bitı (13) geleceğın bildüğımı? Bilmez misin kim gür āhıretüğ evvel menzılıdır. Bilmez misin kim bu dünyā ol gışiler [58a] (1) sarāyıdur kim āhıretde sarāyı yok. Bu dünyāda şād olmağ ol gışinüğdür kim ‘aqlı olmaya. (2) Bu dünyā mālın ol gışiler dērer kim hısābından haberi olmaya. Yā kıızım Fātıma yıbrağ gēygıl, arpa (3) yēgil, Tañrı vērduğüne qanā‘ at olğıl, şol günü aña durğıl kim gūrdan qopasın. Hısāb (4) yēdinde dursın. Yā kıızım Fātıma, toyunca yēyüp yoqsulları unutmağıl. Mālun olursa zekātın vērgıl. (5) Cebra‘ıl baña geldi. Eyitdi: Qankı gışı kim zekātın doğrı vērmese tamudan çıkmaya dēdi. Ve (6) yā kıızım Fātıma, şükür eylegil Tañrıya kim saña zekāt vācib olacağ qadarı māl vērmedi kim zekātından (7) ötri tamu ‘azābına giriftār olasın dēdi. Dağı **rivāyet** kıldılar kim bir er geldi Resūl (8) hāzretine. Eyitdi: Şöyle iş işlegil kim ēki [gü]ne, ēki dūne yarar ola. Eyitdi: Bu günleri (9) dünleri kim buyurduñuz baña ma‘lūm eylegil. Peyğāmbere ‘aleyhi’s-selām eyitdi: Birsı ol gündür kim (10) Meleke‘l-Mevt cānuñ almağa gele. Bilmezem sen kim beşāretle mi gele yāhūd hışmıla mı gele. İkinci ol gündür (11) kim kıyāmet günü olısar. Ol gün içinde bilmezsin kim senüğ bitüğ sağ elüğe gele. Dünlerüğ (12) birsı oldur kim evvel gece gūra varasın kim oğul, kıız, qardaş yā şol elüğ[e] mi gele¹²⁷ (13) māl tavar senden ayrılmış. Münkır ve Nekır su‘āl eyleye. Bilmez misin kim heybetile mi gele yoğsa [58b] (1) rahmet ile mi gele. Dağı bilmezsin kim gūruñ ayduñ mı ola yāhūd qarañu mı ola. İkinci ol dūndür kim (2) gūrundan qopasın. Yarın dağı kıyāmet günü ola dēdi. Dağı **rivāyet** kıldılar kim Cebra‘ıl (3) ‘aleyhi’s-selām bir gün geldi. Peyğāmbere eyitdi: Yā Muḥammed, bilgil kim (4) dört biñ geleceden dört biñ gelecı ürülmışdür. Ol oldur kim ḥarāb kılam ol yēri kim elbette aña varısarsın. (5) Ya‘nı gūruñı ma‘şıyetle ḥarāb eylegil, qağıtmağıl anı kim elbetde anuñ ileyine varısarsın. (6) Ya‘nı tā‘atla Tañrıyı ḥoşnūd eylegil kim günāhıla anı qağıtmağıl. Üçüncı qağurmağıl ol nesne (7) içün kim ol seni ister bulamayınca durmaz kim ol senüğ rızquñdur. Dördüncı istegil ve işlegil (8) anı kim Tañrınuñ ḥoşnūdlığı andadur. Dağı **rivāyet** kıldılar kim bir er geldi. Şaķıķ-i Belḥıye (9) eyitdi kim baña ‘ilm öğretgil, anuñıla ‘amel eyleyem. Ola ki ol ‘amel sebebile qurtulam dēdi. (10) Şaķıķ-i Belḥı eyitdi: Diriler ‘ilmin mi gerek yoğsa ölüler ‘ilmin mi gerek yoğsa uçmağ ‘ilmin mi (11) gerek yoğsa tamu ‘ilmin mi gerek? Ol er eyitdi: Dūkelin gerek. Şaķıķ eyitdi: Diriler ‘ilmi oldur kim (12) ne qadar dünyāda olduğunca Tañrı qorqusın azuğ ēdinesin. Tañrı Te‘ālā Qur‘ānda buyurur: (13) *Va tavazzadū faınna ḥayra ‘z-zādi ‘t-taḳvā*. Ölüler ‘ilmi oldur kim qağan kim anlara ölüm gelüp gağletile gēdicek [59a] (1) eydürler: Ey Çalabum,

¹²⁷ yā şol elüğ[e] mi gele ibaresi üst satırda olmalı.

beni g r  d ny ya  letgil. Varayın  al ih  amel k lay n d r. Sak n kim  afletile (2) gitmeyesin. N tekim  ur anda buyurur: **                                 .** U ma lar (3)  ilmi oldur kim  a an kim u ma a giresin gend den ey ler n derecesin g resin y ksek (4) g ricek pi m n olur. Eyd r: Zeh  hay flar kim ben da ı ney  n d r       ,     at k lup (5) dere  ta  ri        d yiser. Sak n kim sen da ı ol va t n  asret y meyesin. Ey   amellerle (6) ol dereceleri  azan    r d di.  amular  ilmi oldur kim  amu ehli  a an kim  amuda  az b (7) g rseler eyd rler kim: Ey biz  m  alabumuz, bizi bundan  ıkar  l kim varalum ey   amel i leyel  m d rler. (8) Sak n kim sen da ı anlardan olmayas n d di. N tekim  ur anda buyurur: **                     (9)      .**       eyitdi kim otuz yıl cih n  gezd  m.   i nesne       g rd  m. Diriler[de]         g rd  m. (10)         asret    pi m n   g rd  m d di.     m eyd r: Y zinde ne kim g r rsen  ibret  r. (11) Ya mur ya du  , neb t bitdi i ve can varlar yaradı   ,  ular a dı  , y mi ler bitd    (12) d keli  ibret  r. Sa  sa al bitd   , a ard    a a be zer y r           bu  ibretleri g r  p (13)     l olduklarına. Y r alt nda  ları  ol  asret  led rler kim va  n eyitmege olmaz. Zih  hay f kim [59b] (1) n zen n r zg r  afletile ge  r rler d y  p arzularlar g  n r.    a Fa  h eyd r:      d kelim  z (2) bil r  z kim  eks  z g m  nsuz  lece  n. Amm  anu  yara  n  der kimse g rmez  z. G m  nsuz bil r  z kim (3)  amu vardur. Andan  a ar  i i bilmez  z.      at bil r  z kim u ma  vardur. An  ister  i i (4) g rmez  z.     m eyd r:        en rdur kim ba ı kesil rken da ı tekeb[b] r  k  der? Eyitdiler:  dem o lan dur (5) kim  amu ve g r anu      de iken, anlara u rayaca  n bil rken, pey      ler  acetin          , (6) k      n d          g      i yuma  maz. Belkim     m  i iler g r  kıy  met bit[i]leri o udu  n kerih (7) g r rler. Amm   a lar     i severler be  ret      i  n. Ve g r  severler, biti o uma  i severler    r ya (8) ula ma  i  n. Ve Eb  d-Derd  eyd r:         nesneyi sevmez, ben severin. Kimsene yoksull    (9) sevmez, ben severin tev     i  n. Kims[e]ne  ayrulu  i sevmez, ben severin yazu uma ke  ret (10) i  n. Kimsene     i sevmez, ben severin All  hu Te        retine varma  i  n. Pey                  (11) eyitdi: M       n  n yazu  na     m ke  ret  r.     m r       . Anu  i  n kim yavuz (12)  i ilerden  r    olur.      t b     n s           r     . Yazu  i eks     .        n (13) vesvesinden  r     . Bil  l-i        c  n                          : Ve         d di. [60a] (1) Bil  l eyitdi: Ve         d      . Ve         d     . Zih              ba a bu     m kim Pey                        (2) dostlar  m  y r  nlar  m  g riserven d di. Ve Eb   Derye  ord lar kim ni  met i  nde kimd r? (3) Eyitdi: Ni  met i  nde ol  i id r kim

teni toprak içinde emîn ola. Ve Ebû 'l-kāsım Hākīm (4) eydür: Mü 'minlerün devleti üç nesnedür: Birsı oldur kim diriliginde tã' at içinde ola. (5) Êkinci ölürken şahâdet üzerine öle. Üçünci kıyâmet gününde gürundan durduğı sã' at (6) uçağı muştılayalar. Eyitdiler kim ten ölüminden korkmağıl. Göñül ölüminden korkğıl. Ten ölümü gişiyi halkdan (7) ayırur. Göñül ölümü Hālîkdan ayırur. Kimün teni ölse hasret şuyıyla yurlar. Göñli ölse bed-bahtılık (8) şuyıyla yurlar. Çalabum dükeli mü 'minlerle nîk-bahtılık rûzî kıla bed-bahtılıktan şaklayavere (9) inşâ 'allāhu te'ālā. Bābı 'ş-şabrı 22. Ammā bilün kim Peyğāmbere 'aleyhi 's-selām eyitdi: (10) Şabr üç dürlüdür: Biri muşibete şabr eylemekdür. Her kim muşibete şabr eylese Hāk Te'ālā (11) aña yüz derece vèrür. Degme dereceden dereceye yerle gök arası kadarı ola. Êkinci tã'ata (12) şabr eylemekdür. Her ki[m] tã'ata şabr eylese Hāk Te'ālā aña altı yüz derece¹²⁸ vere. Degme dereceden (13) dereceye yedi kat yer altından yedi kat gök üstine degin ne kadar ise ol kadar [60b] (1) ola. Üçünci şabr eylemek yazuk işden yıgılmağdur Hāk Te'ālā aña toköz yüz derece rûzî kıla. (2) Degme dereceden dereceye tahta 'ş-şerādan 'arşa degin ola. Peyğāmbere 'aleyhi 's-selām eyitdi: (3) Her kime kim¹²⁹ muşibet degse, andan ol duyamayup ağlasa, biregü anı ögütlesse ögütleyen (4) şevābı şabr eden artuğraqdur dèdi. Peyğāmbere 'aleyhi 's-selām eyitdi: Şabr eylemek bir hazineür (5) uçmak hazinelerinden. Biregünün mālına muşibet degse, andan ol gişi şabr eylese, halka gile (6) kılmassa vācib olur Hākkuñ üzerine kim ol kılı yarlıgaya. Yazukların bağışlaya. Kānķı kul kim (7) mü 'min ola, aña şayrılık verse, ol şayrılığa şabr eylese yazuğı şoyılur hemān şol (8) yılan kavı gibi şoyılur. Peyğāmbere 'aleyhi 's-selām bir gün bir kaşşāba uğradı. Diledi kim selām (9) vère. Cebrā'ıl geldi. Eyitdi: Tanrı Te'ālā buyurmadı kim sen selām vèresin. Yarındası (10) gerü geçerdı. Ol kaşşāba uğradı. Diledi kim selām vermeyedi. Cebrā'ıl geldi. Eyitdi: (11) Bu kaşşāba vèrgil. Peyğāmbere 'aleyhi 's-selām eyitdi: Yā karındaşum Cebrā'ıl, dün beni (12) selām vermekden yıgdın. Bugün gerü selām vèr dersin. Hikmet nedür? Eyitdi: Yā Muhammed, (13) ol kaşşāb dün geçdüğünden sonra ısıtma dutmuş. Altmış yıl[lık] yazuğına kefarete [61a] (1) ola dèdi. Peyğāmbere 'aleyhi 's-selām eyitdi: Kānķı mü 'min kim sökel olsa, inilese kamu (2) yazuğı dökülür hāzān vaktinde ağacın yabrağı dökülür gibi. Kānķı münāfık sökel olsa, (3) inilese bir devenün dizin bağlayup çökerüp şeşmiş gibidür dèdi. Bir 'Arab Peyğāmbere (4) katına geldi. Isıtma sözi çıkdı. 'Arab eyitdi: Yā Resūla 'llāhi, ısıtma ne olur? Peyğāmbere eyitdi: (5) Etile deri arasında ıssılıkdür dèdi.

¹²⁸ Yz. *dereceye*.

¹²⁹ Bu kelimeden sonra, bir sonraki kelimeyle ilgili olarak yanlışlıkla yazıldığı düşünülen *şbt* harfleri bulunmaktadır.

Ol ‘ Arab eyitdi: Ben hiç gördüğüm yok dedi. Peygâmbere (6) eyitdi: Eger tamu ehlin görmek istersenüz uşda bunu görüñ. Dâvud Peygâmbere eyitdi: (7) Yâ Rabbi, senden dört nesne dilerin. Dört nesneden feryâd¹³⁰ éderin. Ol dört kim (8) dilerven. Birsî oldur kim tenüm şaburlu ola. Êkinci oldur kim göñlüm şükürlü ola. Üçüncî oldur (9) kim dilüm zikirlü ola. Dördüncî oldur kim baña bir ‘ avrat vèresin kim dîn içinde (10) baña yardumcı ola. Ammâ ol dört nesne kim feryâd¹³¹ éderin. Dilerin kim benden İblisi ırak (11) eyleyesin. Birsî oldur kim baña bir oğul vèrmegil kim benüm sözüm dutmaya. Êkinci baña bir māl (12) vèrmegil kim anuñla ‘ azâb ola. Üçüncî baña bir ‘ avrat vèrmegil kim Hâk bilmez ola ve hayâsuz (13) ola. Ben kocalmadın ol beni kocalda. Dördüncî ol kônşî vèrme kim eylûgi gizleye, [61b] (1) yavuzlîğı söyleye. İlâhî beni bu dört nesneden dükeli müslimânları sen saklağıl. Rivâyet (2) kıldılar kim Hâk Te‘ âlâ ‘ Uzeyre Peygâmbere vahiy kıldı kim yâ ‘ Uzeyre, kaçan kim yazuk (3) eyleseñ anuñ kicilüğine bakmağıl. Görgil kim kime ‘ aşî olduñ. Kaçan kim saña (4) rûz degse azlîğına bakma. Gör anı saña kim rûzî kıldı. Dağı kaçan benden saña (5) belâ érse halka gile eylemegil. Senden günâh gele, ben dağı ferîştelerime gile eyleyem. ‘ Alî (6) radıya ‘llâhu ‘ anhu eyitdi: Eger Hâk Te‘ âlâ biregüye belâ degürmek istese anuñ dilegi yérne gele. (7) Ol gişi tarlıkandığı gile eyledük anuñ taqdîrin gèrû döndermez velâkin belâya şabr éderse (8) şevâb bulur¹³². Eyitdiler kim şabır dört dürlüdür. Birsî ten üzeredür. Eyyüb şabr eyledügi (9) içün oñulmak buldı. Nêtekim Qur‘ ânda buyurdi: *İnnâ vacadnâhu şabran ni‘ma ‘l-‘abdu*. (10) Êkinci şabur göñül üzeredür. Anı Yûsuf kıldı, ‘ işmet buldı. Nêtekim Qur‘ ânda buyurdi: *Kazâlika (11) linaşrifâ ‘anhu ‘s-sû‘a va ‘l-fahşâ‘a*. Üçüncî şabur¹³³ cân üzeredir. Anı İsmâ‘îl kıldı, kurbet (12) buldı. Nêtekim Qur‘ ânda buyurdi: *Va fadaynâhu bizibhîn ‘azîmîn*. Dördüncî şabur¹³⁴ māl üzeredür. Anı İbrâhîm (13) kıldı, hullet buldı. Nêtekim Qur‘ ânda buyurdi: *Va ‘ttaḥaza ‘llâhu ibrahîma ḥalîlan*. Bâyezîd Beşâmî [62a] (1) eyitdi: Eger kimseye belâ degse helâk olmaz şabr édicek. Eger ol belâya şabur¹³⁵ eylemese. (2) Bâyezîde şordılar kim şabr éden mi yègdür yoḥsa şükir éden mi? Bâyezîd eyitdi: Şâbır yarım erdür. Şâkir de (3) yarum erdür. Tanrı hükmine râzî olmak tamâm erdür dedi. Bundan sonra eyitdi kim şabur (4) yègrekdür. Anuñ içün kim şabur eylemek göñüle muḥâlifdür. Şükür eylemek göñüle muvâfiḳdur dedi. (5) Ebû ‘l-Kâsım Hâkîm[e] şordılar kim belâ nedür?

¹³⁰ Yz. *feryâz*.

¹³¹ Yz. *feryâz*.

¹³² Yz. *buluv*.

¹³³ Yz. *sabru*.

¹³⁴ Yz. *sabru*.

¹³⁵ Yz. *sabru*.

Ol eyitdi: Kerāmetlüye kefaretdür yā ‘uķūbetdür. (6) Ammā ol gişi kim belāya şabr eylese kerāmet bulur. Yazuğa şabr kılan kefaretdür bulur. Belāya şabr etmeyen (7) ‘uķūbet bulur. Dağı eyitdi kim kankı gişi kim ni‘ mete şabr eylemese mağrūrlıkdur. Kankı gişi kim (8) belāya şabr eylemese eki belāsını göre dedi. Kankı gişi kim ihlāşsuz ‘amel kılsa dirlik ‘ömri (9) zāyi‘ olur. Dağı Hākīm eydür: Otuz yıl ‘ilm öğrendüm, menfa‘at bulmadum tā üç nesne öğrenmeyince. (10) Evvel kimün kim ‘ilm içinde ‘ameli olmasa anuñ naşihatı kimseye fāyide eylemez. İkinci kimün kim (11) şabrı olmasa dīn içinde selāmatlığı olmaya. Üçünci kimün kim perhizi olmasa (12) Tağrıya yakınlığı olmaya. İlāhī sen tevfiķ ve kuvvet vėrgil. Ni‘ metlerüñe şükür, belālaruñ (13) şabr edevüz inşā ‘allāhu te‘ālā. **Bāb şükür 23.** Ammā bilün kim şükür eylemek Tağrı Te‘ālā [62b] (1) vėrdügi ni‘ metlere farizadur. Nėtekim Qur‘ānda buyurdi: *Va ‘şşukru va ni‘ mata ‘ilāhi.* Haķ Te‘ālā (2) buyurdi kim eger siz ni‘ metlere şükür eylesenüz ben sizün ni‘ metnüz arturam. Nėtekim Qur‘ānda buyurdi: (3) *La ‘in şakartum li-azidannakum.* Zāhāk eydür: Her kim ni‘ mete şükür eylese Tağrı aña cihān (4) ni‘ metin arturivėre. Her kim ni‘ mete şükür eylemese ni‘ met andan gėde. Şükür eylemek kılı baylığa degürür. (5) Belāya şabr eylemek kılı ni‘ mete degürür. Ni‘ met üçdür: Birsı dūnyā ni‘ meti, ikinci dīn ni‘ meti, üçünci (6) ten-dürüs[t]likdür. Dūnyā ni‘ meti oldur kim ādemilere muhtāc olmaya. Eyü az issi ola. Şükür eylemek (7) dağı üç dürlüdür: Evvel dil şükri, ikinci ten şükri, üçünci göñül. Ammā dil şükri elhamdu lillāhi rabbi ‘l-‘ālamīna (8) demekdür. Ten şükri tāt at kılmaķdur. Nėtekim Nūh tāt at kıldığıçün eyitdi: (9) *İnnahu kāna ‘abdan şakūran.* İbrāhīm[e] eyitdi: Şākiran li ‘an‘ umihi. Lūta eyitdi: *Kazālīka* (10) *naczi man şakara.* Rivāyet kıldılar kim ‘İsā ‘aleyhi ‘s-selām bir gün yürürdi. Yağmur (11) yağdı. Bir dilgüyü gördi kim vardı bir ine girdi. ‘İsā eyitdi: Yā Rabbi, dilgünün (12) ini var, benüm hiç yėrüm yokdur dedi. Haķ Te‘ālā vahiy kıldı kim yā ‘İsā gile mi kılursın? Ben (13) senün tenünj tāt atıla bezedüm. Dilünjı tevhiidle rāst kıldum. Göñlünjı ma‘rifetile bezedüm. Nėçün [63a] (1) gile kılursın? dedi. ‘İsā eyitdi: Bu ruzi kıldığın şükriñ ödeyübildüm mi kim saña dağı (2) şikāyet eyleyem, zīnhār gile eylemezın dedi. Süfyān-ı Şevri eydür: Ca‘fer-i Şādıkā şordum kim ‘āfiyet (3) nedür? Eyitdi: ‘Āfiyet on nesnedür. Bėşi bu cihānda, bėşi dağı āhıretde. Ammā ol (4) bėş kim bu cihānadur. Birsı ‘ilmdür, ikinci ‘ameldür, üçünci ihlāşdur, dördünci tāt ata şükür (5) eylemekdür, bėşinci kazālarına rāzi olmaķdur. Ammā ol bėş kim āhıretdedür. Birsı yüz aklığıdur, (6) terāzū ağırlığı, üçünci Şıratı geçmekdür, dördünci tamudan kurtulmaķ, bėşinci uçmağa girmek. Eyitdi (7) kim kankı gişi kim dilile şükür eylese tenile göñülile, meşeli ol gişiler beñzer kim tonı var (8) gėyemez, yalnızak yürür.

Çalabum biz kulları hakîr¹³⁶ kullar sevâbından mahrûm kılmaya inşâ 'allâhu te' âlâ. (9) **Bābu 'l-ihlâşu 24. Ammā bilün kim tã' at ihlâşıla kılmak farîzadur.** Qankı tã' at kim (10) ihlâşıla olmaya, Tanrı anı kabûl eylemez. Nêtekim Qur' ânda yâd kıldı: ***Qul innî umirtu anî'budû 'llâha*** (11) ***muhlîşan.*** Peygâmbere eyitdi: Her kim ihlâşıla lâ ilâha illâ 'llâhu Muhammadun rasûlu 'llâhu (12) dêrise uçmağa gire. Bir er geldi Resûlu 'llâha şordı kim yâ Resûla 'llâh, ben namâzı kılrın, oruç (13) dutarın, zekâtın vèririn, cevmerdlik éderin. Ammā dileğim oldur kim beni âdemîler¹³⁷ içinde aňalar, [63b] (1) baňa ne dêrsin? dèdi. Peygâmbere eyitdi: Meger bunun cevâbın Çalabım baňa bildire, ben dağı saňa (2) bildürem dèdi. Bir demden sonra bu âyet geldi kim ***fa-man kâna yarcû likâ 'a rabbihi*** (3) ***falya' mal 'amalan şâlihan.*** Bu âyetün ma' nîsi budur: Kim Tanrının dîdârın görmek dilerse (4) 'amel-i şâlih işlesün. Dağı kılduğı 'ameli ayruklar görsin dèyü işlesün. Gerçek benüm (5) için kılsun dèmek olur. 'Îsâ Peygâmbere 'aleyhi's-selâm[a] şordılar kim ihlâş nedür? (6) Eyitdi: İhlâş oldur kim anın için kılduğun tã' atı ayruklar bildüğün gördüğün (7) sevmeyesin. Dağı şordılar kim nâşih kimdür? Eyitdi: Nâşih ol gışidür kim êki işi (8) bile. Birsî Tanrı işi, birsi kullar işi olsa gendü işin kıya, Tanrı işleye ihlâşıla (9) dèdi. Ve Huzeyfe, Peygâmbere şordı: İhlâş nedür? Peygâmbere, Cebrâ'ile şordı. Cebrâ'il, (10) Hâk Te' âlâya şordı. Tanrı Te' âlâ eyitdi: İhlâş bir sırdur. Benümle kullarım arasındadır. (11) Ol sırrı sevdüğüm kullarım gönlünde kırvan dèdi. Peygâmbere eyitdi: Kıyâmet gününde (12) ihlâş ile şirk êkisi bile geleler. Hâk Te' âlânın dergâhunda duralar. Dizlerin çökeler. Tanrı (13) Te' âlâ ihlâşa eyde kim sen ehlünle uçmağa var dèye. Şirke dağı eyde: Sen de ehlünle [64a] (1) tamuya var dèye. Peygâmbere 'aleyhi's-selâm eyitdi: Kıyâmet gününde ümmetüm üç bölük (2) kıpa. Birsî ihlâşıla tã' at kılan, êkinci riyâyıla tã' at kılan, üçüncü dünyâ tama' [1] için (3) tã' at kılan. Bu üç bölüğü Tanrı Te' âlâ hâzretine éledeler. Hâk Te' âlâ şora kim bunlara (4) dünyâda ne resme kılduğunuz? Riyâ için kılan eyde: Hâk beni ögsün dèyü kıldumıdı. Dağı (5) birsi eyde kim dünyâ tama' ı için kıldumıdı. Ol êki bölüğü tamuya buyura. İhlâş (6) eyde kim ne tamudan kırkup kıldum ve ne ve ne uçmak arzulayı kıldum. Senün birlüğün için, (7) senün buyruğun yérne gelsün dèyü kıldumıdı. Hâk Te' âlâ eyde kim 'izzetüm 'azametüm hâkîçün (8) bu kullarım gerçek eydür dèyüp anları şâdlıqla uçmağa gönderer. Peygâmbere 'aleyhi's-selâm (9) eyitdi: Zinhâr riyâyıla tã' at kılmân. İhlâşıla kıluğ kim yèdi kıat gök içinde ferîşter (10) vardır. Yazukmuz yazan ferîşter tã' atunuz alup gèderken éledür. Evvel ferîşterlere getürür. Ol yèdi (11) kıat gök

¹³⁶ Yz. *hâkir*.

¹³⁷ Yz. *âdemi*.

ferişteleri gaybet söyleyenün tã' atını geçirmezler. Êkinci gök ferişteleri namâz (12) kılurken gönli dünyâ sağıncında olan gişinün tã' atın geçirmezler, gèrü dönder[ür]ler. Üçinci (13) gök ferişteleri gendözin görenün tã' atın geçirmezler, gèrü dönder[ür]ler. Dördüncü gök ferişteleri [64b] (1) hasûdlık edenün tã' atın geçirmezler. Bêşinci gök ferişteleri harâm yeyen gişinün tã' atın (2) geçirmezler. Altıncı gök ferişteleri tã' atın ulu çok görenün tã' atın geçirmezler. Yêdinci (3) gök feriştelerinden geçicek 'ıl[l]iyyine éledürler. Anda tûran ferîsteler eydür: Dönderdün (4) bu tã' atı kim kılurken dünyâ tãma' ı için kıldılar. Peygâmbere 'aleyhi 's-selâm bunu decek (5) Ma' âz râz râz ağladı. Eyitdi kim yâ Resûlu 'llâhi, yâ nêce tã' at kılalum kim Tañrı Te' âlâ (6) anı kabûl kıla? Eyitdi kim yâ Ma' âz, dilün müslimânlardan sakla. Kimseyi 'ayblama. Gendözün (7) ögme. Kıldıguñ tã' atı kimseye eyitme. Dünyâ işini âhîret işinden ilerü dutma. Müslimânları (8) hor dutma. Halkıla hoş diril. Eger bunları işlemezsen tamu itleri seni yêr dèdi. (9) 'Alî radîya 'llâhu ' anhu eyitdi: Riyâ ehlinün dört nişânı vardır: Birsî namâza kâhil¹³⁸ olur. (10) Êkinci halk içinde namâzın uzadur. Üçinci kimse anı ögse tã' atın arturur. Dördüncü kaçan[n] (11) anı kınasalar tã' atı terk eder. Hakîm eydür: Mü 'min meşeli tãzî yunda beñzer, münâfık meşeli (12) toğ[u]rur tavuğa beñzer. Yund, qarınında kulın götürür, biñ altun degir, hiç belürdmez. Tavuk (13) çağırır, dükeli halka eşitdürür, bir folluk yumurda toğurur. Ebû 'l-Ûâsım Hakîm eyitdi: Kaçan [65a] (1) ni' metlü olsañ halka nâz edersin. Kaçan miñnetlü¹³⁹ olsañ halka gile edersin. Kaçan (2) suçlu olsañ halkdan korkarsın. Kaçan tã' at kılsañ halkdan nesne umarsın. (3) Pes emdi bu düzenile kaçan Hak[k]a tapasın dèdi. Çalabum bu za' if kulını (4) dükeli müslimânlarla ihlâş 'amelin kılmak sen rûzî kılğıl inşâ 'allâhu te' âlâ. (5) **Bâbu 't-tevbe 25.** Ammâ bilün kim yazuqlara tevbe eylemek farîzadur. Nêtekim Qur'ânda buyurdi: (6) *Tübü ilâ 'llâhi tavbatan naşûhan.* Hak Te' âlâ tevbe eden kulların sever. Nêtekim Qur'ânda buyurdi: (7) *İnna 'llâha yuhibbu 't-tavvâbina.* Tañrı Te' âlâ tevbe edenleri yarlıgar. Nêtekim Qur'ânda buyurdi: (8) *Va innî lağaffârün liman tâba.* Dahı tevbe edenün yazuğın yarlıgar. Müzde degşürür. Nêtekim Qur'ânda buyurdi: (9) *Fa-ulâika yubaddilu 'llâha sayyi 'âtihim hasanâtin.* Peygâmbere 'aleyhi 's-selâm eyitdi: (10) Naşûh tevbesinün üç nişânı vardır: Birsî oldur kim gönül ol işe pişmân olur. (11) Êkinci dilile ol yazuğın yarlıgandüğün ister. Üçüncü teni işden yığl[ın]ur. Dördüncü (12) gönlinde şöyle berkidür kim ayruk ol işi işlemeyem. Hak Te' âlâ Mûsâ[ya] eyitdi kim (13) öğütle, benüm kullarum bir işi işlesünler kim ben anları uçmağuma givireyin. Mûsâ

¹³⁸ Yz. *kâhel*.

¹³⁹ Yz. *miñnetlü*.

eyitdi: [65b] (1) İlāhī, ol ne işdür? Eyitdi oldur kim biregünün göñlin ağırıtmiş olsa dögmegil (2) ya sögmegil ya mālın almağıl. Ol gişinün göñlin gērü hoş eylesün, halāllığın dilesün. Mūsā (3) eyitdi: İlāhī pişmān olup ol işledügi işe tevbe kılup ol vakte ol haşım¹⁴⁰ ölmüş (4) olursa neylesün? Hāk Te‘ālā eyitdi: Ol öldise ben diriven kim baña hergiz ölüm (5) yok. Tevbe kılup beni hoşnūd eylesün. Mūsā eyitdi: Seni neyile hoşnūd kılsunlar? Eyitdi: (6) Dört nesneyile. Evvel işledügi işe göñlile pişmān olsun. Dilile anup göz yaşın (7) akıtsun. Teniyile tã‘at kılsun kim anup haşımın hoşnūd kılıvere dedi. ‘Ālimler eydürler kim (8) naşūh tevbesinün on ‘alāmeti vardır. Birsı beñzin ayruksı eylemek. Êkinci ‘ālimlere nesne (9) şormak. Üçinci cemā‘at istemek. Dördünci kalmış namāzın yêtürmek. Bêşinci yavuz gişilerden (10) ırak olmağ¹⁴¹. Sekizinci tonın sünnete muvāfık eylemek. Tokuzuncı aç gişilere ta‘ām yêdürmek. (11) Onuncı göñlin şöyle berkitmek kim eger beni öldürseler rāzī olam, o işi işlemege rāzī olmayam (12) demek olur. Eyitdiler: Kankı gişi naşūh tevbesin eylese Tañrı Te‘ālā aña dört nesne ruzī (13) kılur. Evvel kamu êtdügi yazuğı bağışlaya. Êkinci âdemiler katında sevgülü ola. Üçünci yoksullıktan [66a] (1) kurtıla. Dördünci cân vercek vaktın aña beşāret eyleyeler. Korkma, Tañrı Te‘ālā seni ‘azābdan (2) emîn kıldı deyeler. Peyğamber ‘aleyhi’s-selām eyitdi: Eger bir şehrin içinde yalnız bir gişi tevbe (3) kılsa kırk gün ol gişinün yavuzluğın emîn kıla dedi. Eyitdi: Eger bês nesne yogmısa (4) yazuklu uçmağa girmeyedi. Evvel tevbe, êkinci sökellik, üçünci eyüler du‘āsı, dördünci benüm şefā‘atım, (5) bêşinci Tañrının rahmeti. Peyğamber ‘aleyhi’s-selām eyitdi kim Cebra‘il baña bês hediye getürdi (6) kim hiç bir peygāmber gelmedi. Evvel budur kim Çalabım eyitdi: Kankı kul kim benüm rahmetümden ümidin (7) kesme ben anı mahrum eylemeyem. Êkinci dirilerün du‘āsın ta‘āmın ölüleri cânına deg[ü]rem. (8) Üçünci kimün kim yazuğın bu dünyāda örtsem âhıretde dahı örtüm. Dördünci her kim baña şirk (9) getürme kamu yazukların ‘af edem. Bêşinci Muhammed ümmeti cân çıkarurken dahı tevbe eylese tevbesin (10) kabül kılam, yazukların bağışlayam. Ey mü‘minler, siz yazuk işlersiz, Tañrı Te‘ālā anı keremile (11) örter. Siz gendözñüz için takşırılık kılmağ. İstiğfār eyleğ. Yazuklarıñuza istiğfār yazuğı (12) göyündürür. Nêtekim od, odunı göyündürür. Hākīm eydür: Tevbe kapısı êkidür: Bir yarlığanmak dilemek, (13) êkinci dostlık istemek. Nêtekim Qur’anda buyurdi: *Va innī lağaffārın liman tāba*. Yahyā bin Ma‘āz eydür: [66b] (1) Tevbeden sonra bir yazuk yavuzdur, yêtmiş yazukdur. Eyitdiler kim üç gişinün tevbesi kabül

¹⁴⁰ Yz. haşım.

¹⁴¹ Altıncı ve yedinci madde verilmemiş.

olmaz: (2) Bir İblisün kim tekebbürlik eyledi. Qābil¹⁴² kim ḥasūdlik eyledi. Üçinci ol gişiler kim peygāmbler (3) öldürmiş ola. Bu üç gişinün du‘āsı hergiz qabūl olmaya na‘ūzu bi‘llāhi mina‘ş-şayṭāni‘r-racīmi. (4) **Bābu faẓlı‘ş-şavmi 26.** Ammā bilün kim oruç dutmak ṭā‘at ulusıdur. Nêtekim Qur‘ānda buyurdı: (5) **As-sāihūna** dēdi. Ya‘nī sā‘ih¹⁴³ ol gişiye dērler kim sefere çıkar azuksuz. Nêceler eydürler: (6) Sā‘ih ol gişilerdür kim gezerler. Bir hoş yēr bulıçak anda eglenür, qarār kıılır. Hoş yēr bulamayıcak eglenmez, (7) göçür. Oruç dutanlar dahı uçmak içinde gezerler. Kankı yēr kim gönüllerine hoş gelürse (8) anda qarār kıılırlar. Hāk Te‘ālā oruç dutan erleri ve oruç [dutan] ‘avratları beşāret eyledi. Nêtekim (9) Qur‘ānda buyurdı: **Va‘ş-şāimīna ve‘ş-şāimāti.** Ve ‘Abdu‘llāh ibn-i ‘Abbās eydür: Her kim (10) Ramazān ayın oruç dutsa dahı ey[y]āmi‘l-baş günleri her ayda üç gün oruç dutsa beşāret (11) ehlinden ola dēdi. **Rivāyet** kııldılar kim kıyāmet güninde dükeli ḥalāyık gün issinde (12) ḥisāb vērdükleri vaktin oruç dutanlar ‘arş gölgesinde rāḥat olup ḥūnlar (13) yēyeler. Her kim bir gün oruç dutarsa biñ yıl göre. Ağızı misk gibi қоқа. ‘Alī [67a] (1) raḍıya‘llāhu ‘anhu eydür: Bir gün Peygāmbler qatına vardum. Baña eyitdi kim yā ‘Alī, Cebrā‘il (2) saña selām kıılır. Eydür kim her ayda üç gün oruç dutğıl. Evvelki gün faẓlı on biñ (3) yıl oruç dutmışca müzd şevāb rūzī kııla. İkinci gün oruç dutduğu faẓlı yēgirmi biñ yıllık oruç (4) dutmışca müzd bula. Üçüncü gün dutduğu faẓlı otuz biñ yıl oruç dutmış müzdin (5) bula. Ben eyitdim: Yā Resūla‘llāhi, bu müzd yalnız baña mıdur yoḥsa dükeli ümmete bile midür? Belī biledür (6) dedi. Ben eyitdüm: Yā Resūla‘llāhi, bu üç gün kankı günlerdür? Eyitdi: Her ayun on üçüncü (7) günü, on dördüncü günü, on beşinci günidür dēdi. Eyitdüm: Yā Resūla‘llāhi, bu günlere eyyāmi‘l-bayz (8) nêçün derler? Eyitdi: Anuñçün kim Ādem Peygāmbler ‘aleyhi‘s-selām uçmağdan çıkıcak teni (9) bir gezden qararmışdı. Cebrā‘il geldi. Eyitdi: Yā Ādem, eger dilerseñ tenün ağara. Ol (10) üç günü oruç dutğıl dēdi. Ādem Peygāmbler ‘aleyhi‘s-selām evvel günin dutdı, teninün üç (11) ülüden bir ülüsi ağardı. İkinci gün dutdı, eki ülüsi ağardı. Üçüncü gün dutdı, teni (12) bir gezden ağardı. Ādemün ol günler içinde teni ağardığı içün o günlere ayyāmu‘l-bayz (13) dēdiler dēdi. Eyitdiler: Her kim Ramazān ayın oruç dutsa, Şevvāl ayından dahı altı [67b] (1) gün dahı dutsa tamām bir yıl oruç dutmış kadarı şevāb bula. Peygāmbler ‘aleyhi‘s-selām (2) eyitdi: Oruç dutanın üyüdüğü ṭā‘atdur, soluduğı tesbīḥdür¹⁴⁴, du‘āsı müstecābdur. Peygāmbler (3) ‘aleyhi‘s-selām eyitdi: Dört dürlü gişi uçmak arzular: Biri oruç dutanlar, ikinci günde (4) eki yüz āyet Qur‘ān okuyanlar,

¹⁴² Yz. *Qābul*.

¹⁴³ Yazmada bu kelime *sāyih* biçiminde geçiyor olup tarafımızdan düzeltilmiştir.

¹⁴⁴ Yz. *tesbīḥ*.

üçüncü dilin herzeden saklayan, dördüncü Tanrı için aç toyuran. (5) Peygamber ‘aleyhi’s-selām eyitdi: Ramazān ayında Hāk Te‘ālā altmış biñ tamulığı (6) azād kıılır. Degme bir sâ‘atde her bir günile dün içinde altı yüz biñ tamulık olmuş (7) mü‘min azād kıılır. Ammā cum‘a güninde Ramazānuñ bir haftasında azād kıılduğı kadar azād kıılır. (8) Ramazān içinde ne kadar azād¹⁴⁵ oldısa ol kadar gècesi azād kıılır. Ve Ramazān güninde (9) ve gècesinde ne kadar azād kııldısa bayrām günü ol kadar azād kıılır. Elhamduli’llāhi şükür anuñ pādişāhlığına (10) kim cömerddür. Hākīm eydür: Oruç üç dürlüddür: Birsı ten orucıdur, aşdan şudan (11) cimā‘dan yığlınur. İkinci ‘aқıl orucıdur kim gönli dileğinde yığlınur. Üçüncü cān orucıdur, (12) eceli yakın bileler kim oruca ‘Arab dilince şavm dērler. Şa‘d tene şıyānetdür hārām nesnelerden (13) perhīz ēde. Yī ten vilāyetdür kim teni tã‘at üzerine dāyım dura. Mīm müdāvetdür [68a] (1) Hāk Te‘ālā kulluğına. Peygamber ‘aleyhi’s-selām eyitdi: Her kim bu dünyāda çok yēse (2) āhıretde dükeliinden aç ola. Her kim bu dünyāda az yēse āhıretde tok ola. Az yēmegi, az [ü]yümegi, (3) az söylemegi pīşe ēdinuñ kim İblīs ‘aleyhi’l-la‘ne ādem oğlanınuñ teni içinde kan yürür gibi (4) yürür. Ėmdi ol İblīsüñ yerini tar eyleñ oruç namāz ve zekātıla. Her kim oruç dutmış olsa (5) İblīs anuñ içine girmez dēdi. Yaḥyā Peygamber ‘aleyhi’s-selām bir gün İblīsı gördi. Elinde (6) çok nesneler var. Eyitdi: Yā mel‘ün, bu elüñdekiler nedür? Eyitdi: Her gişi kim yazuk işleye, her birinden (7) bir nişān alurın dēdi. Eyitdi: Benden hīç nişān aldunmı? Eyitdi: Fülān gün oruç dutduñdı. (8) Ol gece tã‘ām çok yēduñ. Ol dünle çok uyuduñ. Tã‘at kıılmađuñ dēdi. Yaḥyā eyitdi: (9) Ayruқ toyınca yēmeyem dēdi. Anuñ için kim kaçan kim yēyesi çok yēse ma‘de tolar, tefekkür gēder, (10) ḥikmet çoğalur, endām-süst olur dēdi. Ebū’l-Kāsım Hākīm eydür: Bu teni ḥor dutğıl saña muṭī‘ (11) olsun. Eger nefsüñi toyurursañ dīni vīrān kıılır. Hākīm eydür: Yēyen üküş şu içer. Şu (12) uyquyı üküş getürür. Çok üyümek tene ziyān kıılır. İlāhī bizi çok uyqudan, çok yēmekden, çok (13) söylemekden sen sakla inşā‘allāhu Te‘ālā. **Bāb al-layli şavāba’s-şalavāt 27.** Ammā bilüñ kim Tanrı [68b] (1) Te‘ālā dünle tã‘at kılan kulların öğdi. Nētekim Qur’ānda yād kııldı: *Va’l-mustağfirīna bi’l-ashār.* (2) Dağı bir āyetde dēdi kim: *Vallazīna yabītūna li-rabbihim succadan va kıyāman.* Dağı bir āyetde buyurdi: (3) *Tatacāfā cunūbuhum ‘ani’l-mazāci’i.* Peygamber ‘aleyhi’s-selām dünle dün namāz kıılmaқdan (4) ayakları şişerdi. Eyitdiler: Yā Resūla’llāhi, Tanrı senüñ geçmiş yazuğıñ yarlığadı. Sen (5) bu kadar dūrüşmek ne ma‘nīdür? dēdiler. Eyitdi: Ėmān görki ‘ilimdür. ‘İlim görki tã‘atıludur. (6) Tã‘at görki ḥilimledür dēdi. Dağı Tanrıma baña eyitdi kim sevgil

¹⁴⁵ Yz. āzad.

beni kim başa geleceksin. (7) Kimsenün tavarına tama¹⁴⁶ eyleme. Ol fānī dünyāya meyl¹⁴⁶ eyleme. Uçmağı isde. Senün (8) üzeriñe olsun kim tã¹⁴⁶ at kılasın. Mü¹⁴⁶minün nuşratı namāz içindedür. Kıanķı gişi kim (9) dünle namāz kıla, Tanrı anuñ göñlündeki çirki kīne gēderür. Şırātı yıldırımından tēz geçürdür (10) dēdi. Peyğāmbēr ‘aleyhi’s-selām eyitdi: Her kim bunda namāzı üküş kılsa Tanrı anuñ (11) göñlündeki hūrileri uçmaķ içinde aña üküş rüzī kıla. Kıanķı gişi kim dünle bir sã[at] (12) namāz kılsa altmış yıllık ‘ömür müzdin bula. Raħmet kapısı aña açıla. Ferişteler çağırır (13) kim ey kıl, eger bilseydün kim kimünle münacāt kılursın, hīç tã¹⁴⁶ at içinde ermeyeyidün [69a] (1) dēdi. Peyğāmbēr ‘aleyhi’s-selām eyitdi: Kıl dünle durup namāz kılıcaķ Hāķ Te‘ālā ferişterleri (2) tanıuķ dutar. Ferişterler faħırlanur. Eydür kim ey ferişterüm görüñ kim benüm kulum dōşegin kōdı. Uyķusın (3) terk eyledi. Başa tapdı. Tanuķ oluñ kim ben ol kulumı yarlıgādum. Yazuķların bağışladum. (4) Korkusından emīn kıldum. Peyğāmbēr ‘aleyhi’s-selām eyitdi kim kıl imān tātını (5) bulmaya tā dün namāzın kılmayınca. Dün namāzı gūr ‘azābın, Münkīr ve Nekīr su‘ālin geñez kıılır dēdi. (6) Hāsan-ı Başrī raħmetu’llāhi ‘aleyhi **rivāyet** kııldı kim Hāķ Te‘ālāya Mūsā ‘aleyhi’s-selām (7) eyitdi: Yā Rabbi, saña [ne] vaķtın du‘ā kılayın kim müstecāb kılasın? Eyitdi: Yā Mūsā, karanı (8) dün içinde du‘ā kılgıl kim du‘ānı müstecāb kılam dēdi. Dāvud Peyğāmbēr, Cebrā’īle (9) şordı kim du‘ā kılmaya kıanķı vaķt yēgrekdür? Eyitdi: ‘Arş ditredügi vaķtın. Ol saħar (10) vaķtidür dēdi. Ya‘ķüb oğlanları atalarına eyitdiler: İstiğfār getür. Ya‘ķüb eyitdi: (11) Sa‘astağfur lakum rabbi. İstiğfār ēdelim sizün için Çalabumdan dēdi. Ve ‘Abdu’llāh (12) bin ‘Abbās eyitdi: Saħar vaķtinde va‘de eyledügi olur. Bu āyetden murād saħar vaķtidür dēdi. (13) Lūt peyğāmbēr ‘aleyhi’s-selām saħar vaķtinde. Nētekim Kūr’ānda yād kıldı: **Āla lūtın naccaynāhum** [69b] (1) **siħriyan**. Oruç dutanlara aħsenlik saħar vaķtinde deger kim saħūr vaķtinde yēyeler. Nētekim Kūr’ānda yād kıldı: (2) **Va kulū va ‘şrabū ħattā tabayyana lakumu ‘l-ħayzı ‘l-abyazu**. Ve Enṭāki eydür: Bēş nesne sökel[ı]lık (3) dermānıdır. Evvel ‘ālimler şoħbeti, ēkinci Kūr’ān okumaķ, üçünci dünle tırup namāz kıılmaķ, (4) dōrdünci saħarda zārı kıılıp ħacēt dilemek, bēşinci ħalāl yemek. Hātım eyitdi: üç nesne (5) kefāretdür: Dünle namāz kıılmaķ göñül kıatılığın gēderür, göñli yumşadur. Ēkinci şadaķa üküş (6) vērmeķ ħarışlığı gēderür. Üçünci şevāblu işler işlemek yazuķdan yığar. Aħmed bin Ĥarbi (7) eydür: ‘Aceb görürven ol gişiyi kim uçmağı anuñ üstüne bezerler, tımuıyı anuñ aşāğasına (8) kıızdururlar. Bu ēkisinün arasında yatur uyur. **Rivāyet** kııldılar kim bir er vardı. Adı Şuhyeb idi. (9) Dünin namāzı kıılurdı, gündüzün

¹⁴⁶ Yz. meyle.

oruç dutardı. Nidā geldi aña kim yā Şuhyeb, gendözünj (10) tã‘ at içinde helāk eyledün. Eyitdi: Yā Rabbi, beni melāmet eyleme. Kaçan şamuyı (11) anşam uyķum gēder. Kaçan kim dīdāruñi hevesüm artar dēdi. Ma‘ āz eydür: Eger tã‘ at ķuşmısaydı (11) anuñ bir ķanadı dūn namāzı olaydı dēdi. Bir ķanadı oruç olaydı dēdi. (13) Tã‘ at ‘ibādet ķılmağa Kerīm Raķīm Çalabum sen tevfiķ rūzī ķıl müslimānlara biz daķı [70a] (1) bile inşā‘allāhu te‘ālā. **Bāb fażlu’ş-şumt 28.** Ammā bilün kim Haķ Te‘ālā eyitdi: Bilmedü[gü]ñüzi (2) söylemeñ dēyü. Qur‘ānda yād ķıldı: *Va lā takfa mā laysa laka bihi ‘ilmun.* Daķı bir āyetde buyurur kim *mā* (3) *yalfızu min ķavlin illā ladayhi raķibun ‘atidu.* Ya‘ nī her ne söz kim söylersenüz anı (4) yaz[ı]cı saķlayıcı vardur. Peyğamber eyitdi: Kaçan kim bir mü‘min yalan söylese ‘özürsüz, (5) seksen biñ ferişte aña la‘net okur. Loķmān Haķīm oğlına eyitdi: Yā oğul, dilünj (6) saķla. Gendözünj ağırla. Eger gendözünj ĥor eyleseñ seni kim ‘aziz dutalar. Ey oğlum, (7) kaçan kim söz söylemek isteseñ öñdin ol sözün cevābın bilgil, andan söylegil. Eger (8) cevābın şanmadın söyleseñ aña beñzer kim biregüyü okıla uralar. Ok yeri oñılır, söz başı (9) yeri oñılmaz dēdi. Ebū Bekri’ş-Şiddiķ rağıya’llāhu ‘anhu on yıl mübārek ağız içinde (10) bir taş tutdı. Kaçan söz söylemek istese görürdi ol sözün ‘āķıbeti nedür. (11) Eger ĥayırlı geleciyse ol taşı çıkarurdı, sözün söyledi. Gerü ol taş ağızına (12) koyardı. Veheb ibn-i Münebbih rağıya’llāhu ‘anhu eydür: ‘Āķıbet on nesnedür. Birsı (13) dilsiz olmaķdur. Mañşūr Mun‘am kırķ yıl söz söylemedi. Bir zāhid yēğirmi yıl [70b] (1) anuñla bile oldı. Ėki gelecı söyledi. Birsı ol zāhid şordı kim atañ anañ var mı? Eyitdi: (2) Vardur. Ėmdi eyitdi: Anları ĥoş dutğıl dēdi. Ėkinci söz bu yēdigim sizünj (3) maħallede kaç [...] Şoloķ sã‘at gerü söyledigine pişmān oldı. Ün (4) ėtdi bu [...] gerekdi söyledüm dēdi. Gerü dilsüz oldı. Rivāyet (5) ķıldılar kim ol gün kim Ĥasana ağı verdiler. Rabı‘ ibn-i Ĥaşım dērlerdi ĥiç söylemezdi. (6) Eyitdiler kim bu gün söyleye dēdiler. Ĥasanuñ öldüğün bildürdiler. Nētekim Qur‘ānda buyurur: (7) *Fāṭiri’s-samāvāti va’l-‘arzi anta taħkumu bayna ‘ibādika* dēdi. Ayruķ söylemedi. Rivāyet (8) ķıldılar kim dōrt ‘āķıl pādişāhı bir yēre dērlediler. Degmesi bir gelecı dēdi. Kaşar-ı Rūm eyitdi: (9) Dūkelinden yēgi oldur kim gişi ĥiç söylemeye. Meger iñen ķatı ĥācet ola dēdi. (10) Çin Māçin pādişāhı eyitdi: Dūkelinden yēgrek oldur kim gişi gendü ķadrın (11) bile dēdi. Ĥadrından artuķ söylemeye dēdi. Hindüstān pādişāhı eyitdi: Dūkelinden (12) yēgrek oldur kim gişi gendüsi eyü ola. Eylük içün kimseden emin olmaya dēdi. (13) Ve Pars pādişāhı eyitdi: Andan yēgrek nesne yokdur kim gişi dilin saķına. Tañrınuñ [71a] (1) ķazāsına rāzi ola. Tañrı vēdigine ķanã‘at ola dēdi. Mālik bin Dīnār eydür:

Kaçan kim (2) kavluḡ katı olsa, tenüḡ süst¹⁴⁷ olsa, rūzuḡ katı olsa bil kim bir söz söylemiş (3) olasin kim hīç işüḡe girmez. Hākīm eydür: Dört söz söyleme. [...] [É]kinici Taḡrıdan (4) gelene kimseye şikāyet eyleme. Üçinci gendöziḡi öḡüci olmaya. Dördünci kimse kınayıcı (5) olmaya. ‘Aybsuz kimse yokdur dedi. Hākīm eydür kim dil oddur, göyündürür. İtdür, (6) ısırur. Kırtur, yēr. Arslundur, yırtar. Yürigen bıçaḡdur, keser. Hātīm eydür: Kānḡı meclisde kim (7) üç nesne olsa raḡmet andan ırāḡ olur. Birsi oldur kim anda dünyā sözi ola. Ékinici (8) oldur kim anda güleşmek. Üçinci oldur kim anda ḡaybet söylene. Yaḡyā bin Ma‘āz (9) eydür: Mü‘minlerüḡ işi üç. Birsi oldur kim müslimānlara fāyide deḡe. Ékinici oldur kim (10) müslimānları sevindire. Üçinci oldur kim müslimānlaruḡ eylūḡın söyleye. Eḡer aḡḡuḡ degmez, bārī (11) ziyānuḡ degmesün. Eḡer ṣād kılmazsaḡ bārī ḡayḡulu kıılma. Eḡer eylūḡın söylemezsen bārī ḡaybetin (12) söyleme. Yalandan, herzededen, ḡaybetden Çalabum biz ḡullaruḡ dilini sen saklayuvērgil inṣā‘allāhu (13) Te‘ālā. **Bāb al-ḡalkı va‘l‘uzlati 29.** Ammā bilüḡ kim peyḡāmbēr ‘aleyhi’s-selām eyitdi: Ḥalvetde [71b] (1) Hāk Te‘ālā digsüz zikir eylemek dükeli ‘ibādetden yēgrekdür. Bir gez digsüz zikir eylemek yētmış (2) gez āṣikāra [z]ikir eylemekden yēgrekdür dedi. Zırā kim ḡul Taḡrıya yaḡın olmaz tā (3) gizlü secde kılmayınca. [...] ‘aleyhi’s-selām eyitdi: Bēṣ ḡiṣi uçmaḡlıḡdur: Bir Taḡrı (4) evine ziyāret kıılan, ékinici ḡazā kıılan, üçünci mescide cemā‘ate varan, dördünci sökel (5) ṣoran, bēṣinci gendü evinde oturup Taḡrı Te‘ālāyı zikir eyleyen. **Rivāyet** kııldılar (6) kim Ebū Mūsā‘l-Eṣ‘arī eyitdi: Eyü ḡiṣile oturmaḡ yalnız oturmaḡdan eyüdür. Yavuz ḡiṣile (7) oturmaḡdan yalnız oturmaḡ yēgrekdür dedi. Peyḡāmbēr ‘aleyhi’s-selām eyitdi: Eyü ḡiṣile (8) oturmaḡuḡ meṣeli müṣḡ götüren ile oturmaḡa beṡzer. Müṣḡ götüren müṣḡünden yā budur kim (9) aḡa baḡışlaya yāḡūd ṣatun ala. Yāḡūd andan ḡörklü ḡoḡu bula. Yavuz ḡiṣile oturmaḡuḡ meṣeli (10) temürce dükānında körük çekene beṡzer. Yā budur kim üstüne od saçar, göyündürür. Yā budur kim (11) çirkin temür ḡoḡusın eşidesin. Daḡı Mekḡül-i Ṣāmī¹⁴⁸ eydür: Eḡerçi ṣevāb cemā‘atıla (12) velākin selāmatlıḡ yalnızlıḡdur dedi. Ebū Süleymān-ı Dāranī eydür: ‘Ayblu ḡiṣiler (13) ‘ıyālıla ve ḡalālıla ḡoṣ oturmaḡ yalnızlıḡdan yēgrekdür. Velākin mücerred ḡiṣilerden anuḡ [72a] (1) içün kim mücerred ḡiṣi yalnız Taḡrı tā‘atına meṣḡül olur. Ebū‘l-Kās[ı]m Hākīm eydür: ‘Uzlet (2) dördtür: Bir dünyādan yıḡılmaḡdur kim ol zāhidlıḡ ‘uzlet[...] ‘uzletidür (3) ol ‘ārifler ‘uzletidür. Üçünci ḡalk ‘uzletidür kim ol da [...] Dördünci (4) cānlar ‘uzletidür. Hākīm eydür: Ḥalāl

¹⁴⁷ Yz. *süst*.

¹⁴⁸ Yz. *Maḡül-i Ṣāmī*.

loğma istemek oruç d[...] Ol gişi (5) ola yalnızlıktan yégrekdür. Kamuzı Hâk Te‘ âlâ eyü dutmak rûzî kıla inşâ ‘allâhu Te‘ âlâ. (6) **Bâb al-ḥavfi mina ‘illâhi Te‘ âlâ 30.** Ammâ bilün kim Hâk Te‘ âlâdan kôrkmak farîzadur. Nêteki[m] (7) Qur‘ân içinde yâd kıldı: *Yâ ayyuhâ ‘illâzina amanû ‘ttakû ḥaḥka tuḡâtihî.* Ve ‘ Abdu‘llâh bin ‘ Abbâ[s] (8) eyitdi: Hâk Te‘ âlâdan kôrkmak oldur kim aña¹⁴⁹ olup tã‘ at kılasız. Göz yumup açını (9) anuñ buyruğundan taşra olup ‘ âşî olmayasın. Tañrı adın zikir êdesin. Hergiz (10) unutmayasız. Aña şek getürmeyesiz. Ni‘ metlerinüñ şükrin ödeyesiz. Kimün kim kôrkusı (11) bu resme olursa ol ma‘ rifet ehlidür. Nêtekim Qur‘ânda buyurur: *Huva ahlu ‘t-taḡvâ* (12) *va ahlu ‘l-maḡfiratî.* Peyğamber ‘aleyhi ‘s-selâm eyitdi: Ben bir âyet Qur‘ân bilürin kim (13) anı her kim bilürse aña yêter. Ol bu âyettür kim *va man yattakî ‘llâha nac‘al lahu muḡricân va yarzuḡ* [72 b] (1) *min ḡayṣu lâ yaḡtasibu.* ‘ Âlimler eydür kim kôrku dört dürlüdür: Birsî ḡavfdur, êkinci (2) ḡuşū‘ dur, üçünci ḡaṣyetdür, dördünci taḡvâdur. Ammâ ḡavf ni‘ met üzeredür. Nêtekim Qur‘ânda (3) yâd kıldı: *[Yaḡâfûna] sū ‘a ‘l-ḡisâbi.* Ammâ ḡuşū‘ tã‘ at içindedür. Nêtekim Qur‘ânda yâd kıldı: (4) *Va ‘llâzina hum fî ṣalâtihim ḡâşî‘ûna.* Ammâ ḡaṣyet günâh ma‘ şiyet içindedür. Nêtekim (5) Qur‘ânda buyurdi: *İnnamâ yaḡṣâ ‘llâhu min ‘ibâdihî ‘l-ulamâ ‘î.* Daḡı bir âyetde buyurdi: *Va yaḡṣâ ‘llâhu* (6) *fa ‘ulâika humu ‘l-fâizûna.* Peyğamber ḡazreti *şl‘am* eyitdi: Mü‘min gerek kim êki kôrku (7) arasında ola. Biri geçen rûzgâr içinde kılduḡı tã‘ at ḡabûl oldu mı yâ olmadı mı (8) dëyü kôrku arasında ola. Êkinci geçen rûzgâr içinde Tañrım baña ne dürlü taḡdîr eyleye dëyü (9) kôrka. Hâkîm eydür: Tañrıdan kôrḡarın dëyene ol nesne gerek kim da‘ vîsî gërçek ola. (10) Evvel tã‘ at iḡlâşla ola. Êkinci cân teninden ‘ âriyet bile¹⁵⁰. Dördünci dünyâyı daḡı (11) dünyâda ‘ âriyet bile. Bêşinci Melekü‘l-Mevt gelicek beni tã‘ at içinde mi bula yâḡûd ma‘ şiyet (12) içinde mi bula dëyüp şuşa göre dirile. Altıncı cânım îmânla mı îmânsuz mı gëdem dëyü ḡuşşalana. (13) Yêdinci gürum uçmak çemenlerindenmi ola yoḡsa tamu çemenlerinden mi ola dëyü. Sekizinci [73a] (1) ḡarârum aḡır mı gele yâḡûd yëyni mi gele. Toḡuzuncı müzdüm artuḡ mı gele yâḡûd yëyni mi gele dëye. Onuncı uçmak (2) yoluna mı uğradalar yâ tamu yoluna mı uğradalar dëyü kôrḡadur. Da‘ vîsî gërçek [...] eydür: (3) Dört nesne dört nesneyile bâḡıl olur. ‘ İlm öğrenmedin zâh[...] dūr. (4) Êkinci yaḡîn bilmedin ḡazanca el urmaḡ bâḡıldur. Üçünci farîzaları ḡazâyâ ḡalmış olsa (5) bitirmedin tetavvu‘ namâz kılmak bâḡıldur. Dördünci âḡiretde ḡalî nête olacaḡın bilmedin (6) şâdlık eylemek bâḡıldur. Fuḡayl ibn-i ‘ Ayyâz eydür: Ol tã‘ atda kim

¹⁴⁹ Burada eksik bir kelime olduğunu düşünmekteyiz.

¹⁵⁰ Üçüncü madde yazılmamış.

[tev]fiķ olmaya, anda ħayır (7) yok. Ol namāzda kim ħuṣū‘ olmaya, anda ħayır yok. Ol mālda kim zekātı olmaya, anda ħayır yok. (8) Ol dostluķda kim ħürmet olmaya, anda ħayır yok. Hem Fuḏayl eydür: Bēṣ nesne (9) sa‘ādet niṣānidur: Evvel gönül yaķınlıķı¹⁵¹ ěkinci dūnyādan saķınmaķ, üçinci dīnin saķlamaķ, (10) dördünci Tańrıdan utanmaķ, bēṣinci Tańrıdan ķorkmaķ. Bēṣ nesne bed-baĥtılık niṣānidur: Evvel gönül (11) ķatılıķı, ěkinci göz ķurılıķı, üçünci Tańrıdan utanmamaķ, dördünci dūnyālık dēvşürmek, (12) bēṣinci ‘ömür uzunluķın sevmek. ‘Ömer bin ‘Abdu’l-‘Azīz eydür: Ben ķorkarvan Tańrının ‘uķūbetinden¹⁵² kim (13) İblīs ferişte ulusıdur. Bir gez secde buyurdı, ětmedi. Kāfir oldu. Anı mel‘ūn ķıldı. [73b] (1) Ādem ‘am uĥmaķ içinde tana‘um ěder. Buğday yēme dēdi. Bir gez buyruķ şıyup ěki dāne buğday (2) yēdigi için uĥmaķdan ķıķardı. Biz kim bir dūn ile bir gün içinde nēĥe biń gez günāh (3) işlerüz, buyruķ şıruz. ‘Aceb bizüm ĥālumuz nēte ola? dēdi. İlāhī ‘izzetün celāletün ĥaķķı için (4) biz za‘īf ķılların günāhına göre ‘azāb eylemegil inṣā‘allāhu Te‘ālā. **Bāb ar‘racā 31.** Ammā bilün (5) kim mü‘minün yazuķı ne ķadar çok olursa, Tańrının raĥmetin umsa gerek. Ümīdin (6) kesmeṣe gerek. Nētekim Ķur‘ānda buyurdı: *Lā taķnaṭū min raĥmati ‘illāhi* dēdi. Rivāyet ķıldılar kim (7) ümīd üç nesneye gerekdür: Bir Tańrının raĥmetine yarlıķanmasına, ěkinci şifā eylemegine¹⁵³, üçünci ķıyā[met] (8) gününde Ĥaķ Te‘ālā ileyinde söyleyübilmege ümīd duta. Ĥaķ Te‘ālā, Peyġāmbere eyitdi kim Cebrā‘īle (9) ķıllaruma kim ben ĥaķıķat yarlıķacı, esirgeyici Tańrıven. Nētekim Ķur‘ānda buyurdı: (10) *Nabbi’ ‘ibādī innī ana ‘l-ġafūru ‘r-raĥīmu*. Tańrı Te‘ālā eydür: Her kim bańa tevek[k]ül eylese ben ańa yēterven. (11) Nētekim Ķur‘ānda buyurdı: *Va man yatavakkal ‘alā ‘illāhi faĥuva ĥasbuhu*. Rivāyet ķıldılar kim üç (12) peyġāmbere ańa tevekkül eyledi. Üçünün daķı ĥācetın revā ķıldı. Evvel İbrāhīm ‘aleyhi’s-selām (13) tevekkül eyledi. Kāfirler oda atduķları vaķtın havādan ěne yürürken Cebrā‘īl geldi. Eyitdi: [74a] (1) Yā İbrāhīm, ĥiĥ ĥācetün var mı? Eyitdi: Ĥācetüm vardur illā kim senden ĥācetüm yokdur velākin (2) tevekkülüm Tańrıdur dēdi. Tańrı Te‘ālā ol tevekkül bereķātında od ańa gülile reyĥān eyledi. İbrāhīm (3) ‘aleyhi’s-selām selāmet ķurtuldu. ěkinci Mūsā ‘aleyhi’s-selāma [...]n (4) ķerisin deniz ķırańında gördük dēdiler. Mūsā eyitdi: Tevekkül eyledüm, Tańrum benümiledür, bańa yol vērür (5) dēdi. Nētekim Ķur‘ānda buyurdı: *İnna ma‘iya rabbī sayahdīni*. Ol tevekkül bereķātından ańa daķı (6) deniz içinden yol vērdi. Fir‘avn ķerisile şuya ġarķ eyledi. Üçünci Muĥammed Muṣṭafā (7) ‘aleyhi’s-selām, Ebū Bekir Şiddīķıla ķaĥdılar.

¹⁵¹ Yz. *yıķınlıķı*.

¹⁵² Yz. *‘uķbet*.

¹⁵³ Yz. *eylemegene*.

Mağāraya girdiler. Ebū Bekir eyitdi: Uşda Ebū (8) Cehl çerisi, nêdelüm? Peyğamber ‘aleyhi ‘s-selām eyitdi: Lā taḥzan inna ‘llāha ma‘ anā. Ya‘ nī ḳayurmağıl (9) kim Taḡrı bizümledür dēdi. Tevekkül eyledi. Ol tevekkül berekātında Ḥaḳ Te‘ālā Ebū Cehl şerrinden (10) bekledi. Peyğamber eyitdi: Her kim dilerse kim anuñ tevbesi ola, Taḡrıya tevekkül eylesün. (11) Her kim dilerse bay ola, Taḡrıya tevekkül eylesün. Her kim ḥācetin Ḥālıḳdan dilemese, ḥaḳdan (12) dilese hergiz [dil]emekden ḳurtulmaya. Her kim Taḡrıya tevekkül ḳılsa hiç ḥaḳa ḥācetlü olmaya. (13) Peyğamber ‘aleyhi ‘s-selām eyitdi: Her kime kim belā degse, ol gişi Taḡrıya tevekkül eylemese, maḥlūḳa [74b] (1) ṭayansa Ḥaḳ Te‘ālā eydür kim ol gişinüñ göñlindeki ḥācetleri yolın bağlayam. Ayağı (2) altında yēri berkidem. Anı gendözine meşğül ḳılam. **Rivāyet** ḳıldılar kim bir gün İbrāhīm Edhem (3) Ka‘beden gelürdi. Yol[d]a acıḳdı. Yēmege hiç nesne bulmadı. Her vaḳte ḥācet olsa (4) ol dem mā‘ide gelürdi. Ol dem gelmedi. İbrāhīm: İlāhī, hemīşe benüm rūzum vērürdün. Bu gün¹⁵⁴ yavlaḳ buḡaldım. (5) ‘ Aceb rūzum nēçün yığduñ? dēdi. Hātifden āvāz geldi kim yā İbrāhīm, hemīşe tevekkül (6) baña ḳılurduñ, rūzuñı vērdüm. Bu gün tevekkül ayruḡa ḳılduñ, anuñ içün rūzuñ yığıldı dēdi. (7) İbrāhīm yanında yancuḡına baḳdı. Gördi kim dört yarmaḳ var. Götürdi, yabana bıraḳdı. Bıraḳduğı (8) sâ‘at aña rūzı ḥāzır geldi. Yēdi. Taḡrıya şükür eyledi. **Rivāyet** ḳıldılar kim bir gişinüñ üç (9) yüz yarmaḳ borcı vardı. Ėlleri gezdi, diledi. Hiç kimsene aña nesne vērmedi. Bir dünle (10) teveḳ[k]ül Taḡrıya ḳıldı. Ėki rek‘at¹⁵⁵ namāz ḳıldı. Elin götürdi, du‘ā ḳıldı: İlāhī, ḳuluñ ḥācetin (11) senden artuḳ revā ḳılıcı yoḳ. Benüm borcum ḳatıdur. Sen feryād¹⁵⁶ ēriş. Sen meded eyle dēdi. Andan (12) ‘Abdu‘llāh bin Mübārek düşünde gördi kim aña yā ‘Abdu‘llāh, fülān yērde fülān gişiye üç (13) yüz yarmaḳ gümiş ēlediver dēdiler. Duru geldi. Üç yarmaḳ aldı. Aña ēledevērdi. Eyitdi kim [75a] (1) yā fülān al uşbunı daḡı ne vaḳt ḥācetün olursa baña dēgil. Andan ol er eyitdi: Taḡrıma (2) ne gilem var kim ḳulam ḥācetüm senden dileyem? On gez ḳapuña vardım, bir ḥabbe vērmedün. Taḡrıma (3) tevekkül eyledüğüm içün Çalabum seni dürür dēdi vērībidi benüm ḥācetüm revā [...] faḫluñ (4) keremünle bu bī-çāre ḳullaruñ dükeli müslimānlarıla tevekkül ehinden ḳılıvēre inşā‘allāhu Te‘ālā. (5) **Bāb ma‘rifati ‘d-dünyā 32.** Ammā bilün kim Ḥaḳ Te‘ālā Ḳur‘ān içinde çok yērde dünyāyı zem (6) eyledi. Ya‘ nī dünyāyı ḳınadı kim aña raḡbet eylemeyesin. Ėḫiretde raḡbet ēdesiz. Evvel eyitdi kim (7) dünyānuñ metā‘ı azacuḳdur. Metā‘ına aldanup āḫiretten maḥrūm olmañ dēdi. (8) Nētekim Ḳur‘ānda buyurdı: **Ḳul**

¹⁵⁴ Bu gün satır üstü yazılmış.

¹⁵⁵ Yz. rek‘eat.

¹⁵⁶ Yz. feryāz.

matā' u 'd-dunyā kalīlun. Dağı bir yerde kim eyitdi: Degüldür dünyā (9) dirlik¹⁵⁷ illā metā' dur dēdi. Nētekim Qur'ānda buyurdi: *Va mā'l-hayātu 'd-dunyā illā matā' u 'l-gurūr.* (10) Dağı bir yerde eyitdi kim degüldür dünyā dirlik illā mağrūrlik metā' dur dēdi. Dağı bir yerde (11) eyitdi kim bilün kim dünyā dirlik¹⁵⁸ oyun[ı]dur, oğlanlar oyunu gibi. Ve lehvdür, yigitlerün güreşüğü (12) gibi. Ögünmekdür, ululanmağdur, baylar gibi. Üküş māl dērmekdür, sulṭānlar gibi. Ya' nī bu dükeli (13) fānī olcağdur, hiç fāyidesi yokdur. Nētekim Qur'ānda buyurdi: *İnnamā 'l-hayātu 'd-dunyā la'ibun [75b] (1) va lahvun va zīnatun va tafāḥurun baynakum va takāşurun fī 'l-amvālī.* Rivāyet kıldılar kim (2) bir gün Peygāmbere 'aleyhi 's-selām meclisine bir er geldi. Eyitdi: As-salāmu 'aleyke yā Resūlu'llāhi. (3) Peygāmbere 'aleyhi 's-selām eyitdi: 'Aleyke 's-selām dēdi. Ol er eyitdi: Saḡa bir kaç (4) su'ālüm vardur. Eyitdi: Şorğıl. Eydür: Bu dünyā nedür? Eyitdi: Şol ḡalk uyurken düş (5) gördüğü gibidür, ḡayālī gibi tēzcek geğer dēdi. Yine şordı kim āḡiretde nedür? Eyitdi: (6) ḡalk birbirinden sečilüp bir nēcesi uçmağ, bir nēcesi ṭamuya varmağdur dēdi. (7) Yine şordı kim uçmağ nedür? Eyitdi: Uçmağ ol gişilerün mağāmıdur kim dünyā mālına (8) mağrūr olmazlardı. Yine şordı kim ṭamu nedür? Eyitdi: Ṭamu bir mağāmıdur kim dünyā (9) sevenler anda varısarlar dēdi. Yine şordı: Ümmetünün yēgreği kimdür? Eyitdi. Ol gişidür (10) iḡlāşla ṭā' at kıla. Dağı şordı kim erlik bu dünyāda nētedür? Eyitdi kim erlik (11) ṭā' atı şöyle kılmakğdur kim bireğünün yitigin ister gibi. Dağı şordı kim bu dünyānun (12) kaçarı ne kadar ola? Eyitdi: Bu dünyāda karar ol kaçardur kim öñi kervānun göçse (13) şonı dağı göğer. Ol öñi göçen kervān arasında ne kadar karar ola, şol kaçardur [76a] (1) dēdi. Dağı şordı kim bu cihān ile āḡiretün arası ne kaçardur? Eyitdi: Gözüñ yumup (2) gērü açındur dēdi. Bu su'ālī tamām şordı. Cevābın eşitdiği ol sā' at hemān (3) ḡāyīb oldı. Görmediler kaçaru gitdi. Peygāmbere 'aleyhi 's-selā[m eyitdi: Bu dü]nyāda (4) zāhid oluñ, dünyādan saķınuñ, Qur'ān okuñ, öğütler dutuñ, buyruķları işleñ, Taḡrının (5) ḡoşnūdlıḡın isteñ. Bilün kim yazuķların başı bu dünyāyı sevmekdür. Kamu eylüklerün başı (6) dünyāya rağbet eylememekdür. Kamu eylüklerün tācı Taḡrının tevfiķıdur. Taḡrıdan ķorķuñ, (7) zārlik eyleñ, Taḡrıdan dileñ kim tevfiķ tācını sizün başuñuza rūzī kıla dēdi. Ḥakīm (8) eydür: Dünyā yıldırım gibidür. Tēzcek geğer, ḡölge gibi döner. Yaz gününün çem[en]i gibidür. Düşde (9) ni' metler görür, uyanur, bulamaz¹⁵⁹, mağbūn olur dēdi. Bir ḡalīme şordılar kim zāhidlik nedür? (10) Eyitdi: Yakınlıķdur, şabrdur kim dünyāyı görüp 'ibret dutmakğdur. āḡiret endişesidür (11) dēdi. 'İsā Peygāmbere

¹⁵⁷ Yz. *dirilik*.

¹⁵⁸ Yz. *dirilik*.

¹⁵⁹ Yz. *bulamaz*.

‘aleyhi ‘s-selām[a] şordılar kim zâhidlik nedür? Eyitdi: Zâhidlik (12) dünyâyâ ragbet eylememekdür. Bu dünyâyı kamular kınarlar velâkin bu dünyânın hûsı vardır. (13) Birsî oldur kim nête geçer, saña şöyle geçer. Êkinci oldur âhîretün azuğı bunda yaraqlanur [76b] (1) dèdi. Bu dünyâyâ mağrûr olmağdan İlâhî sen bekle kamu müslimânları, bizleri¹⁶⁰ dağı inşâ ‘allâhu (2) te‘âlâ. [Bâb] al-ma‘rifati ‘n-nafs 33. Ammâ bilün kim nefis üçdür: Birsine nefis-i emmâre (3) dèrler. [Êkincisine] levvâme dèrler. Üçincisine muţma‘inne dèrler. Nêtekim Qur‘ânda buyurdi: (4) *İnna ‘n-nafsa li‘ammārat[ij]*. Dağı eyitdi kim *va lā uḡsimu bi ‘n-nafsi lavvāmāti*. Dağı bir (5) âyetde buyurdi kim *yā ayyuhā ‘n-nafsu ‘l-muţma ‘innatu*. ‘Âlimler bunun üzerine çekişeler. Bir nêceler (6) eyitdiler: Emmâre dünyâdur, levvâme âhîretdür, muţma‘inne ölüm vaḡtidür. Süheyl eydür: Emmâre (7) ten şehvetidür, levvâme¹⁶¹, muţma‘inne ma‘rifetdür. Yaḡyâ bin Ma‘âz eydür: Gendü tenüm bilürven (8) dèdi Nêtekim Tanrı bilürven dèdi. Vâsîti eydür kim ten karanlıkdur, ırâğı sırdur. Kankı (9) gişide sır olmaya, ol hemîşe karanlıkdur. Bilün kim gendözin bilmek kulluğun bünyâdudur¹⁶². (10) Kaçan kim gişi gendözin bilmesê hevâsına muḡalefet eyleyümez. Kaçan kim gişi gendözin (11) bilse nîk-baḡt olur. Gendü teni yazuğdan arıdur tevfiḡ tã‘atıla. Ve dağı ziyânludur (12) ol gişi kim tenin ma‘şiyetden küfürden arıtmaya. Fuḡayl eydür: Va lā taḡtulū anfusakum (13) dèdiginün ma‘nîsin ḡâfilliğıla gendöziñi öldürmek dèdügi olur dèdi. Peyğâmbêr ‘aleyhi ‘s-selâm [77a] (1) eyitdi: Ġâzilığın yègreği oldur kim gendü nefsi ile uğraşmağdur. Dükeli (2) düşmânlardan nefsün saña ḡatıdur düşmânlıkda dèdi. Ḥakîm eydür: Gendü nefsün (3) saña êkiden ḡâlî degül. Yâ dostdur yâ düşmândur. Eger nefsün dost olursa sen (4) anı dutıya ḡoyup günâḡ işlemegil. Nêtekim Qur‘ânda buyurur: *Kullî nafsin bimā kasabat rahînatun*. (5) ‘Abdu‘llâḡ Mübârek eydür: Edeb içinde çok dürlü söz söylediler. Ben eydürin kim (6) edeblerün başı oldur kim gişi gendü ḡadrın bile dèdi. Ebū‘l-Ḳâsım Ḥakîm eydür: Bir (7) gişinün yüz dürlü hünêri olsa, bir yalnız ‘aybı olsa anuḡla dostlık eylemeḡ, eger (8) anuḡ ‘aybı ḡadrın bilmemek olursa. Ol gişi kim gendü ḡadrın bile, ne ḡadar (9) çok ‘aybı olursa anuḡla dostluḡ eyleḡ dèdi. Yaḡyâ bin Ma‘âz eydür: ‘Aḡıl sa‘âdetdür. (10) Benüm tenüm ‘aḡılsuzdur kim uçmaḡ ebedliğin şatar. Göñül sevdüğine vèrür dèdi. (11) Dükeli müslimânları nefsi dileğine uymağdan Çalabum sen saḡlaḡıl inşâ ‘allâhu Te‘âlâ. (12) **Bâbu‘l-‘ucub 34**. Ammâ bilün kim ḡullar göñlin aşāḡa dutsa gerek kim Tanrı aḡa nuşrat (13) vère. Kaçan kim ḡullar za‘ifliğin bilse, Tanrı anı ‘azîz ḡılup nuşrat vèrür.

¹⁶⁰ Bu kelime satır üstüne yazılmıştır.

¹⁶¹ Levvâmenin açıklaması verilmemiş.

¹⁶² Yz. bünyâz.

Her kim [77b] (1) gendözin ulu görse Tañrı anı zelil kılur. Peyğamber ‘aleyhi’s-selām Bedr¹⁶³ güninde (2) çerisin az gördi. Tañrı aña nuşrat vèrdi. Nètekim Qur’ānda buyurur: *Laḳad naşarakumu ‘illāhu* (3) *bi-badrin va antum azıllatun*. Ammā Hıneyn gününde Peyğamberüñ çerisi on biñden (4) artuğıdı. Çerisin çok gördi. Bugün biz kâfiri¹⁶⁴ sırsız dèdi. Gendülerin kuvvetlü gördiler. (5) Haḳ Te‘ālā şahābelere şınmak vèrdi. Nètekim Qur’ānda buyurdı: *Va yavma ḥunayni izā a‘cabatkum* (6) *kaşratkum*. Peyğamberüñ çerisin şınduğı yèrler derecükler oldı gendözlerin gördükleri (7) içün. Dağı Tañrı Te‘ālā bir āyetde dèdi kim *kam min fi‘atin ḳalīlatin galabat* (8) *fi‘atin kaşīratan*. Ol vaktın kim gendözin za‘if gördi, nuşratlu oldı. (9) Dükeli gişi böyledür. Nètekim Qur’ānda buyurdı: *İnna ‘illāha lā yuḥibbu kullı muḥtālın faḥūrin*. Bilün kim (10) ‘ucub eylemek ya‘nı gendözin görmek dükeli yazuqlardan uludur. Anuñ içün kim yazuḳ (11) işlemek ‘ameli bâtıl eylemez. İllā gişi gendözin görmek ‘ameli bâtıl eyler. Nètekim Peyğamber (12) ‘aleyhi’s-selām eyitdi: Tā‘at kılup gendözin görmek, eyüven dèyüp yazuqları gözi kici (13) görmek kim iş ölüm vaktindedür. Anda bellü olur. Eger sizlerden bir gez yètmiş peyğamber tā‘atın [78a] (1) kılmuş olursanız kıyāmet gününde nèçün artuḳ işlemedüm dèyü pişmān olursız, size der[e]cāt (2) ululuğun isteyüp dèdi. Peyğamber ‘aleyhi’s-selām eyitdi: Üç nesne tā‘atı helāk (3) kılur: Birisi baḥıllıḳ, èkinci hevāsına uymaḳ, üçinci gendü tā‘atın görmek dèdi. Peyğamber ‘aleyhi’s-selām (4) eyitdi: Hiç kimsene tā‘at çokluğıla uçmağa girmeye dèdi. Eyitdiler kim (5) yā Resūlu’llāhi, sen dağı mı? Eyitdi: Ben dağı¹⁶⁵ tā‘atımla girmey[e]m, Tañrınuñ raḥmetile dèdi. (6) Rivāyet kıldılar kim bir gün ‘İsā Peyğamber ‘aleyhi’s-selām yārānlarıla gèderdi. Bir carlu (7) oğrı vardı. Bunları gördi. İşne pişmān oldı. Oğruluğına tevbe kıldı. ‘İsā (8) gèderdi, ol oğru bunların ardınca gelürdi. ‘İsā yoldaşlarından birini vèribidi. (9) Eyitdi kim bizüm ardumuzda nèçün düşdi? Şoloḳ sâ‘at Haḳ Te‘ālā vahiy (10) kıldı. Eyitdi kim yā ‘İsā ol adı kim oğrıya vèribidün. Ben anuñ tā‘atın bâtıl eyledüm. (11) Gèrü tā‘atın başdan dutsun. Ve ol oğrı tevbe eyledi. Eyitgil aña kim şimdiye degin (12) işledügi yazuğın bağışladum. Bundan böyle tā‘ata becidd olsun dèdi. Rivāyet (13) kıldılar kim Tañrı Te‘ālā Mūsāya vahy kıldı kim yā Mūsā, ḳavmuñdan yètmiş eyü gişi [78b] (1) ürgil dèdi. Yèdi gişi ürdi. Yèdi gişiden üçin ürgil dèdi. Üçin ürdi. Haḳ (2) Te‘ālā eyitdi: Yā Mūsā, gendü ḳavmuñda bu üç gişiden yavuzı yoḳdur dèdi. Mūsā (3) eyitdi: [...] [Ey]itdi: Anuñ içün kim bunlar gendülerin gördiler. Biz eyüyiz dèdiler. Her (4) kim gendülerin eyüven dèrse, ol

¹⁶³ Yz. Beder.

¹⁶⁴ Yz. kâfîre.

¹⁶⁵ Yz. bendeyi.

benüm katumda yavuzdur dèdi. Rivāyet kıldılar kim ‘Ömer bin (5) ‘Abdu’l-‘Azîz Şāmuñ pādişāhıydı. Bir yüzük eyletdi kim taş¹⁶⁶ biñ yarmağ gümüş (6) degerdi. Bu haber atasına degdi. Oğlına bitı yazdı. Eyitdi kim ol yüzügi şatasun¹⁶⁷, yoksullara (7) şadağa eylesün dèdi. Qankı gişi kim kaderin bilnese andan yavuz gişi olmaz. Tanrı anı (8) sevmez dèdi. Yaḥyā bin Ma‘āz eydür: Biregü yazuk işlese, qorka dursa yegrekdür baña çok tã‘at (9) kılup gendözin görmekten. Haḳ Te‘ālā qamumuzu tekebbürlik ḥālinden bekleye (10) inşā‘allāhu Te‘ālā. **Bābu’l-‘adāvatu’s-Şayṭāni 35.** Bilün kim Şeyṭān mü‘minlerün (11) düşmānidur. Anı düşmān dutmağ gerek. Nêtekim Qur‘ānda buyurdi: *İnna’s-Şayṭāna lakum ‘aduvvun* (12) *mubīnun fa’ttaḥizūhu ‘aduvan.* Daḥı bir āyetde eyitdi kim ey ādem oğlanı, saḫınuñ size (13) Şeyṭā[n] fitne eylemesün, sizi aldamasun. Nêtekim Ādem atañuzıla Ḥavvā anañuzı aldadı, [79a] (1) uçmağdan çıkardı. Nêtekim Qur‘ānda buyurdi: *Yā banī ādama lā yaftinannakumu’s-Şayṭāna kamā* (2) *aḥraca abavaykum mina’l-cannati.* Veheb bin Münebbi eydür: Bir zāhid, İblīsı gördi. Eyitdi kim (3) yā İblīs, ādem oğlanı nête azdurursın, yoldan nête çıkarursın? Eyitdi: Qankı gişide kim (4) üç nesne olsa ben anı yoldan tēz çıkarurın. Bir oldur kim katı baḥīl ola. İkinci (5) tēz қақıған ola. Üçinci esrük ola. Bu üç şıfatlu gişinün du‘āsında ulular dèdi (6) benüm elümden qurtulmaya dèdi. **Rivāyet** kıldılar kim bir [gün] İblīs ‘alayhi’l-la‘na Mūsā Peyğāmbere (7) geldi. ‘Aleyhi’s-selām beni Tanrıdan dilegil tevbe kılayın. Tevbemi qabūl kılursa ben saña (8) üç nesne öğredem. Ādemilerün¹⁶⁸ tamudan qurtulması andan ola dèdi. Mūsā Tūr-ı Sīnā tağına (9) çıkdı. Haḳqıla münācāt kıldı İblīs diledügin. Haḳ Te‘ālā eyitdi: Yā Mūsā, eyit (10) İblīs varsun Ademün gūrına secde eylesün, ben anuñ tevbesin qabūl kılayın dèdi. (11) Eyitdi: Ėmdi ol üç nesne nedür? Eyitdi: Bir oldur kim baḥīl olma. Baḥīl olmağ (12) eki cihān eylugin gèderür dèdi. Aña bed-baḫtılık getürür. İkinci ‘avratlardan ırāq olğıl kim (13) qankı er ḥarām ‘avrata baḳarsa benüm andan yegrek duzağum yokdur. Anı duzağuma bırağurın dèdi. [79b] (1) Üçünci tēz қақıған olsa ben anuñla oyunlar oynayam oğlanlar top oynadığı (2) gi[bi]. [...]ber ‘aleyhi’s-selām bir gün bir çobān gördi. Eyitdi kim yā çobān (3) né[çü]n nēçün şehre gelmezsin? Çobān eyitdi: Ben altı mes‘ele bilürven. (4) Ol kadar ‘ilme qanā‘at eyledüm dèdi. Eyitdi: Ol nesne nedür? Eyitdi: Evvel¹⁶⁹ oldur kim (5) tã‘at görürken ma‘şiyet işleyem. İkinci ḥalālı göre

¹⁶⁶ Yz. taş.

¹⁶⁷ Yz. şatusun.

¹⁶⁸ Yz. ādemi.

¹⁶⁹ Yz. ol.

dururken¹⁷⁰ harāma varmayam. Üçinci gerçek (6) söz varken yalan söz söylemeyem. Dördüncü öğüt naşihat¹⁷¹ vèrem, hased eylemeyem. Beşinci (7) gendü ‘aybum bilürken ayruḵ gişi ‘aybın söylemeyem. Altıncı İblis düşmenüm [ol]duḡın bilürken ayruḵ (8) düşmen edinmeyem dèdi. İlāhī dükeli müsilmānlara bunun gibi tevfiḵ sen rûzî kıl (9) inşā ‘allāhu Te‘ālā. **Bāb ar-rizā bi‘l-ḳazā’i 36.** Ammā bilün kim Taḡrının ḳazālarına rāzî (10) olmaḵ farizadur. Nètekim Ḳur‘ānda buyurdı: *Fa ‘şbir liḥukmî rabbika*. Daḡı bir āyetde dèdi kim (11) *raḍiya ‘llāhu ‘anhum va raḍū ‘anhu*. Taḡrının ḳazālarına rāzî olursa Taḡrı (12) andan rāzî olur. **Rivāyet** ḳıldılar kim Peyḡamber ‘aleyhi’s-selām eyitdi: Haḵ Te‘ālā (13) eyitdi: Her kim ben ḳismet eyledüḡüm rızḳa ḳanā‘at olsa, ḳazālaruma rāzî olsa [80a] (1) Ben daḡı anı rāzî ḡoşnūd ḳılam. Ḳanḳı gişi kim ḳismet eyledüḡüme ḳanā‘at olmasa, (2) ben daḡı anı rāzî ḡoşnūd ḳılmayam dèdi. **Rivāyet** ḳıldılar kim Mūsā [...] [‘aleyhi’s-se]lām (3) eyitdi: Bārī Ḥudāyā, ḳullarınḡan ḳanḳı ḳuluḡı düşmen dutars[ın dè]di. Haḵ Te‘ālā (4) eyitdi: Ol gişiyi düşmen dutarvan kim baḡa tōhmet eyler. Mūsā eyitdi: İlāhī saḡa (5) tōhmet eylemek nètedür? Dèdi. Eyitdi: Baḡa tōhmet eylemek oldur kim vèrdüḡüme ḳanā‘at (6) eylemez. Artuḵ vèrsen baḡıl[lı]ḵ ḳılır dèdi. Peyḡamber ‘aleyhi’s-selām eyitdi: Ḳuluḡ kim (7) Taḡrı Te‘ālādan ḡayır dilese nişān oldur kim vèrdüḡüne ḳanā‘at olur, ḳazālarına (8) rāzî olur. Ḳanḳı gişiyi kim Haḵ Te‘ālādan ḡayır dilemese nişānı oldur kim vèrdüḡüne (9) ḳanā‘at olmaya, ḳazālarına rāzî olmaya. **Rivāyet** ḳıldılar kim Peyḡamber ‘aleyhi’s-selām (10) ḡazā ḳılırken bir taş geldi. Mübārek yüzine doḡındı. Ḳan revān oldı. (11) Peyḡamber ‘aleyhi’s-selām mübārek başın ḳaldurdı. Eyitdi: Ey Bārī Ḥudāyā. Haḵ (12) Te‘ālā eyitdi: Şabır eylegil Taḡrının buyruḡına. Biz seni göre dururuz. Nètekim Ḳur‘ānda buyurdı: (13) *Va ‘şbir liḥukmî rabbika fainnaka bia‘yuninā*. Rivāyet ḳıldılar kim Mūsā Peyḡamber[e] Benî [80b] (1) İsrā’ıl ḳavmı eyitdiler kim bir eyü¹⁷² ‘amel dilegil kim işleyelüm. Taḡrı bizden ḡoşnūd (2) [...] Haḡdan diledi. Haḵ Te‘ālā eyitdi: Yā Mūsā, benüm taḡḡirüme (3) ḳa[...], [rı]zḳa rāzî ḡoşnūd olsunlar. Ben daḡı anlardan ḡoşnūd (4) olam dèdi. [...] [‘İ]sā ‘am bir ḡün bir mübtelā gördi, el ayak kesilmiş. Ḳuşlar (5) anı burnıla dūrter, soḡar, üşendürür. Bir demden oḡlanlar gelür, üşendürürler. Ol dāyim (6) dudaḡın depredür. Eydür: İlāhī, beni sen yaratduḡ. Eger beni oda yandursalar, her ne dürlü (7) cefālar baḡa eyleseler senün taḡḡirñledür. Ben senün taḡḡirñe rāzî olmuşvan. Hiç (8) gilem yoḡdur dèdi. ‘İsā şordı kim ey bî-çāre, dudaḡuḡ deprenür. Oḡlanlara mı sögersin? (9) Eyitdi: Yā ‘İsā, benüm ne işüm gelür

¹⁷⁰ ken satır üstüne yazılmıştır.

¹⁷¹ Yz. naşihat.

¹⁷² Bu kelime tekrarlanmış.

kim oğlanlara sögem. Ol Çalabum kim beni yarattı. Benüm (10) üzerüme nècesi taķdîr eylese ben aña rāzîvan dēdi. ‘İsā, Çalaba yalvardı. (11) Ey Bārî Hūdā, bu bî-çāre ķuluñ elin ayağın sağ eyleseñ dēdi. Hāķ Te‘ālā eyitdi: (12) Yā ‘İsā, varğıl ol benüm dostuma şorğıl. Eger ol dilerse sağ eyleyem dēdi. ‘İsā (13) geldi. Eyitdi kim ey Tañrı dostı, el ayak istersen Çalabum vėreyin dēdi. Ne dērsin? [81a] (1) Eyitdi: Yā ‘İsā, ben ķulvan. Ol Çalabumdur. Ol nēte dilerse ben aña rāzîvan (2) dēdi. Hāķ Te‘ālā eyitdi kim eger dilerse öldüreyin, uçmağa ēledeyin. Eger dilerse dūrüst (3) ķılayın. Eger dilerse şol hāl içinde ķoyayın. Ol eyitdi kim ķankısını kim Çalabum (4) dilerse anı ķılsun dēdi. Hāķ Te‘ālā eyitdi kim şimdiki hālñ içinde olduğñ (5) severin dēdi. **Rivāyet** ķıldılar kim Dāvud Peyğāمبرüñ Zebūrî içinde şöyle yazılmışdı kim (6) Şırāt Köprüsini tēz geçen Tañrı yād ķılanlar, anuñ ķazasına ķismetine rāzî olanlar (7) ola. Rivāyet ķıldılar kim İbrāhîm Edhem bir ķul şatun aldı. Aña şordı kim ta‘āmdan (8) ne yērsin? Eyitdi: Anı kim sen vėresin. Eyitdi: [Ne] gėyürsin? Eyitdi kim sen ne geyürürseñ. (9) Eyitdi: Aduñ nedür? Eyitdi: Sen ne kim dērsen. Eyitdi: Senüñ hıç iħtiyāruñ, (10) dileğüñ yok mıdur? Eyitdi: Ķuluñ ne iħtiyā[rı] olur. İbrāhîm bunu eşidicek (11) gendözin ķınadı. Eyitdi: Bu ķadar ‘ömrüñ içinde hıç sen bunuñ gibi (12) ķulluķ eyledüñ mi? dēdi. Ebū’l-Ķāsım Hāķîm eydür: Ķankı gişi kim Tañrı ķazāsına rāzî (13) olmasa, anuñ ēlüñde naşîb yok. Ķankı gişi kim göñül dilegin istese, Tañrı dilegin [81b] (1) istemez olur. İşüñ yėgregi oldur kim tā‘atda taķşîrlıķ eylemeyeler. Vėrdüğine ķanā‘at olup (2) ayruķın tedbîr eylemeyeler. Ķulluķ oldur kim yok olucaķ ķanā‘at eyleye, az olucaķ nafaķa şadaķa (3) eyleyeler. Gendüler öykesin yuda. Tañrı tevfiķ rüzî ķıla inşā‘allāhu te‘ālā. (4) **Bābu’l-yakīnu** 37. Ėmdi bilüñ kim yakīn üç dūrlüdü. Nētekim Ķur’ānda buyurdi: ‘**İlma’l-yakīn** (5) ‘**ayna’l-yakīn** **ħaķķa’l-yakīn**. ‘İlma’l-yakīn muħlışlaruñdur, ‘ayna’l-yakīn (6) ‘ārîflerüñdür, ħaķķa’l-yakīn dostlaruñdur. Dağı eyitdiler kim ‘ılma’l-yakīn dūnyāda bilmekdür, (7) ‘ayna’l-yakīn ölürken bilmekdür, ħaķķa’l-yakīn ölümdeñ sonra bilmekdür. Mü’mînler dūnyāda bildügi (8) oldur kim Tañrı görmedin bilürler. Birliğine inanurlar. Nētekim Ķur’ānda buyurdi: **Allazīna** (9) **yu’minūna bi’l-ğaybi**. ‘Ayna’l-yakīn kāfîrler içündür, ħaķķa’l-yakīn dūkelî ħalk içündür. (10) **Rivāyet** ķıldılar kim Peyğāمبر ‘aleyhi’s-selām Cebrā’ile şordı kim yakīn ma‘nîsi (11) nedür? Eyitdi: Yakīn ma‘nîsi oldur kim iş kim işlersin Tañrıçün işleye. (12) Eger sen görmezseñ, eyle bil kim Tañrı seni göredür. Peyğāمبر eyitdi: Benüm ümmetümüñ (13) şalāħıyeti, zühdi yakīn içindedür. Ümmetümüñ fesādı buħlı içindedür. Süfyān-ı Şevrî [82a] (1) eydür: Yakīn oldur kim Tañrıya tōhmet ķılmayasın. Ne kim Tañrıya ‘āşî olmayasın. (2) Ĥayır şerr gelürse rāzî

olasın. Feth-i Muşal[l]i eydür: Mek[k]e yolında bir gün gèderdüm. (3) Bir kici oğlana şataşdum, Ka‘beye gèder. Eyitdüm: Yā oğlan, bu zahmedlü yolu yürürsün, (4) neçün varursın? Oğlan eyitdi: Yā ata, kocalar kıatında yigitler zayıf olurlar. Eyitdüm: (5) Yā oğlan, yol ırak, sen za‘ıfsın dèdüm. Eyitdi: Benden ayak depretmeñ. Andan (6) èletmeñ. Eyitdüm: Yā oğlan, hîç azıguñ yok. Eyitdi: Her kıanda olursam aş vèrür. Benüm (7) yaķınım baña aş yèter dèdi. Eyitdi: Ey ata, aduñ nedür? Ben eyitdüm: Baña Feth-i Muşallî dèrler. (8) Kaçan kim seni bir dostuñ evine kığırsa, sen azıguñ götürüvèrürsen ol dostuña (9) hoş gele midi? Eyitdüm: Yok. Êmdi ben daķı ol dostum evine azuğumıla varmağa utanurvan (10) dèdi. Baña eyitdi kim senüñ yaķınüñ za‘ıf imiş dèdi. Ben andan yaķınlı, andan (11) zāhid görmedüm. Rivāyet kııldılar kim bir ‘avrat vardı. Ber[iy]yede ekin ekmişdi. Ekinine (12) tolu uğradı. Hîç nesne kıomadı. Ol ‘avrat eyitdi: İlāhî, ümîdüm sañadur, (13) rûzum sendendür dèdi. Anuñ yaķını berekâtında bir ulu begüñ Hâk Te‘ālā gönline şöyle [82b] (1) bıraķdı. Bunlara bir bār altun vèrdi. Kimüñ kim yaķın olursa şöyle olsun biz kıullara (2) daķı ‘ayna’l-yaķın gibi yaķın rûzî kıla inşā ‘allāhu te‘ālā. **Bābu’n-naşîhatu va zammi’l-ħasaki 38.** (3) Ammā bilüñ ki Resûl ‘aleyhi’s-selām eydür: üç gez degin naşîhatdur dèdi. Eyitdiler kim (4) yā Resûlu’llāhu, naşîhat nedür? Eyitdi: Naşîhat oldur kim müslimānlara İslām yolın (5) kıulağuzlamaķdur¹⁷³. Tañrıyı bildürmek, peygāmbèrlere, kıtāblara, ferîştelere, kıyāmet günine, ħayra şerre (6) inanmaķdur. Kıamu ħalka eylük dilemek, gendüye diledüğünleyin. Peygāmbèr eyitdi: Biribirñüze (7) düşmān olmañ. Birbir[i]ñüzden bîzār olmañ. Birbir[i]ñüze kıarındaş oluñ. Anlardan olmañ kim (8) azarlaşasız. Eger kıüsülü olsañuz üç günden ilerü ‘özür dileşesüz. Kıankıñuz kim (9) öñ şafālîk isteyü söyleye, uçmağa öñdin ol gire. **Rivāyet** kııldılar kim Mūsā (10) ‘aleyhi’s-selām bir gün Tañrıya münācāt kıılurdi. Bir er gördi kim ‘arş gölgesinde (11) oturur. Mūsā eyitdi: İlāhî, bu kimdür? Eyitdi: Ol bir erdür kim dünyāda kimseye ħased (12) eylemedi. Ėaybet söylemedi. Muħammed bin Ka‘b eydür: Üç nesneyi kimse ħaķķında söylemegil. (13) Eger işlersen gendü nefsüñe işlemiş olursın. Evvel kimseye zûlüm eyleme. Eger zûlüm eylersen [83a] (1) gendü nefsüñe ètmiş olursın. Nètekim Kıur’ānda buyurdi: **İnnamā bağyukum ‘alā [anfusi]kum.** (2) Êkinci kıavl eyleyüp kıavlunuzdan dönmeñ. Nètekim Kıur’ānda buyurdi: **Fa-man nakaşa fainnamā yankuşu** (3) **‘alā nafsihî.** **Üçinci** kimseye mekr u ħîle eylemeñ kim gendüñüze eylemişsiz. Nètekim (4) Kıur’ānda buyurdi: **Va lā yahîķu’l-makru’s-sayyiu illā bi’ahlîhî.** Eyitdiler kim İblîs

¹⁷³ Yazmada *kıulağızla-* biçiminde olup, sonradan tamamlandıķı için hareke hatası olduğüdüşünülmektedir.

‘aleyhi ’l-la‘na bir gün (5) Fir‘avn kapısına vardı. Kapu kaçdı. Fir‘avn bildi kim İblîsdür. Eyitdi: Yâ mel‘ün, (6) gir içerü. İblîs içerü girdi. Eyitdi kim mel‘ün, katına geldi dèdi. Fir‘avn eyitdi (7) İblîse: ‘ Aceb dünyâda biz êkiden mel‘ün var mı ki? Dèdi. Eyitdi: Vardur. Eyitdi: Kimdür? (8) İblîs eyitdi: Benüm bir dostum vardur. Ne kim buyursam işlerdi. Bir konşısının bir inegi vardı. (9) Ol inegün südünden ol dostuma vèrürdi. Bir gün ol dostuma eyitdüm: (10) Sen benüm sözüm şıdıguş yok. Buyruğum dutarsın. Êmdi sen dağı benden dilersin, (11) dilegiñ saña vèreyin dèdüm. Eyitdi: Senden dilegüm oldur kim konşımın inegini öldüresin. (12) Benüm inegüm yokdur. Anuñ dağı yok olsun dèdi. Günüledi hased eyledi. Ben eyitdüm: (13) Saña bês inek vèreyin, anı ço dèdüm. Ol eyitdi: Baña bês inekden anuñ bir inegi öldügi [83b] (1) yègrekdür dèdi. Fir‘avn eydür: Bildüm biz êkiden dağı bèter mel‘ün imiş dèdi. Rivāyet (2) kıldılar kim bir zamānda üç hasūd cem‘ oldı. Birsı eyitdi: Ben hiç eylügüm sevmez (3) dèdi. Birsı dağı eyitdi: Bireginün biregüye eylük eyledügin sevmez dèdi. Üçincisi (4) eyitdi: Baña hiç kimse eylük eyledügin sevmez dèdi. Hālil bin Aḥmed, hasūd (5) Taḡrıya cāhid[d]ür. Ya‘nī münkirdür. Anuñ içün kim cāhid, Taḡrınuñ kaẓāsın sevmez dèdi. (6) İlāhī dükeli müslimānları hasūd ve hased belāsından sen bekleyüvèrgil inşā‘allāhu Te‘ālā. (7) **Bābu’t-tavāzu‘u va zammi’l-kibri 39.** Ammā bilün Taḡrı Te‘ālā aşığa göñüllü kulların sever. Ulu (8) göñüllü gişileri sevmez. Nètekim Qur‘ānda buyurdi: **İnnā lā yuḥibbu ’l-mustakbirīna.** (9) Haḡ Te‘ālā mü‘minlere aşığa göñüllü ol yā Muḥammed dèdi. Nètekim Qur‘ānda buyurdi: **Va ḥfiẓ (10) canāḥaka li’l-mu’minīna.** Peygāmber eyitdi: Her bir gişinün boynunda êki zencir vardur. (11) Birsı yèdinci gökdedür, birsi yèdinci kat yèrdedür. Her kim aşığılık eylese yuḡarığı zenciri (12) çekerler, ādemiler içinde sevgülü olur. Her kim tekebbürlik kılsa ādemiler içinde aşığakı (13) zenciri çekerler, ādemiler içinde ḡor olur. Baḡtulu ol gişi kim göñli alçaḡ olsa, sözi [84a] (1) yumşak olsa, yoksulları gèrcek esirger olsa, anlara kaşdı olmasa, fā’idesi (2) olsa, ‘ālimleri ağırlar olsa, çok sözlü olmasalar. Hātım eydür: Rūzigārimuzuñ (3) ‘ālimlerinün göñüllerine terāzūya koysalar pādişāhların göñlinden ağır eyledi artuḡ çıkdı. (4) Yaḡyā bin Ma‘āz: Delim zāhidler var kim anların göñli Fir‘avn göñli gibidür. İlāhī, (5) anuñ gibi fuẓül tekebbür göñülden bizi dükeli müslimānları sen saḡlağıl inşā‘allāhu Te‘ālā. (6) **Bābu’l-ḡilm 40.** Ammā bilün kim ḡalimlik Taḡrı Te‘ālā şıfatıdur. Nètekim Qur‘ānda buyurdi: (7) **İnna ’llāha kāna ḡalīman ḡafūran.** İbrāḡim Peygāmberi ḡalimligile ögdi. Nètekim Qur‘ānda buyurdi: (8) **İnna ibrahīma laḡalīmun avvāhun munībun.** Peygāmber ‘aleyhi’s-selām eyitdi: Fa‘fu ‘anhum. Ya‘nī (9) suç edenlerin suçın ‘afv eyle. ‘Āyişe ‘aleyhā’s-selām eyitdi:

Peygamber ‘aleyhi’s-selām (10) şıfatları İncil kitābında yazuludur. Dili yumşak, göğli rahīm. Hiç yavuzluk (11) édene yavuzluk étmedi. Dilile kimse göğlin érmedi. ‘Avratlarından birsin yatlu (12) dutmadı. Dükelin berāber dutdı. Kullukçılarına yavuz geleci étmedi. Aña kīn dutanlara (13) yavuz söz söylemedi. Peygamber ‘aleyhi’s-selām eyitdi: Kaķımaķ imānı ħarāb kılur. [84b] (1) Yaĥyā bin Dāvud Nebī ‘aleyhimā’s-selām[a] şordılar kim Taĥrı kaķudıĥın ne gèderür? Eyitdiler kim (2) [...]rse Taĥrı Te‘ālā kaķudıĥın gèderür dèdiler. Eyitdiler kim (3) ĥilim evvelkisi [...] ĥilmi, èkinci muķtaşıdlar ĥilmi, üçinci sābıķlar ĥilmi, zālimler (4) ĥilmi [...] kīnesin gèderür, ‘afv eyler. Muķtaşıdlar ĥilmi oldur kim yavuzluk (5) édenüĥ eyü olduĥın ister hem suçın baĥışlar. Sābıķlar ĥilmi oldur kim yavuzluk édene (6) eylükler éder, suçın ‘afv kılur. Nètekim ‘Ömerüĥ rağıya’llāhu ‘anhu bir kılı kaķdı. Delim yürüdi. (7) Şonra gèrū geldi. ‘Ömere eyitdi: Yā Emīra’l-Mü’mīnīne, Taĥrı Te‘ālā Qur’ānda içinde yād kıldı: (8) *Va’l-‘āfīna ‘anī’n-nāsi* dèmedi mi? Eyitdi: Ėmdi seni azād kıldum. **Rivāyet** (9) kıldılar kim Anūşirvān-ı ‘Ādil üç bit[i] yazmışdı, bir kılına vèrmişdi. Eyitmiş idi kim (10) kaķan ben kaķısam bu üç biti[yi] baĥa vèr dèmişdi. Anūşirvān-ı ‘Ādil bir gün kaķıdı. (11) Ol kıl bir biti[yi] eline vèrdi. Anuĥ içinde yazılmış idi kim ĥışmuĥ gèder, Taĥrı ĥışmın (12) senden gèdersin. Andan èkinci biti vèrdi. Anuĥ içinde yazılmış idi kim rahmet (13) kıl, Taĥrı saĥa rahmet kıla dèyü. Andan üçüncü bit[i] yazılmış idi kim Taĥrı kılın Taĥrıya [85a] (1) ķo dèyü. Çalabum luĥfı keremile ĥalīm kullarından kılıvère. Biz daĥı anuĥ gibilerdenüz kim¹⁷⁴ (2) al-işĥāl bi‘ayūbi’n-nāsi. Ammā bilüĥ kim ĥişi gendü ‘aybın görse gerek. Ayruķ ĥişi (3) ‘aybına meşĥül olmasa gerek. Kimseye yavuz endīşe kılmasa gerek. Nètekim Qur’ānda buyurur: (4) *Va lā yaĥtab ba‘đukum ba‘đan*. Peygamber eydür: Ėişiler vardur kim gendünüĥ gözündeki (5) direĥi görmez, ayruķlaruĥ gözündeki çöpi görür. Ma‘nisi budur kim gendünüĥ ulu (6) ‘aybların görmez, ayruķlaruĥ kici ‘aybın görür. Ne baĥtulu ol ĥişi kim gendü ‘aybına (7) meşĥül ola, ayruķları gözetmeye. Peygamber ‘aleyhi’s-selām kaķan kim ĥazāya varsa (8) bir yoksulı èki baya ısmarlardı kim anlara ĥizmet eyleye, aş anlardan yeye. Selmān-ı (9) Fārsī öĥdin vèribidiler kim varĥıl biz gelince aş bişirgil dèdiler. Od yèrine (10) geldi. Uyķu ĥalib oldu, uyudu. Aş bişirmedi. Bunlar geldiler, aş bulmadılar. Selmānı (11) Peygāmbera vèribidiler kim aş dileye. Peygamber ‘aleyhi’s-selām Selmānı muĥbaĥa vèribidi. (12) Var Üsāmeye eyit, saĥa aş vèrsün dèdi. Üsāme eyitdi kim hiç aş ķalmadı. (13) Bu Selmānuĥ bu eşleri şöyle şandılar kim aş vardı, Üsāme baĥıllık eyledi, [85b] (1) vèrmedi dèdiler. Andan şonra Selmāna eyitdiler kim eger aķar

¹⁷⁴ Cümle eksik bırakılmış.

şuya varurisa (2) kurıdursen dēdiler. Bunlar geldiler. Peygāmbere eyitdi kim ol ēki gişiyē, et çok yēmişsiz. (3) Anlar eyitdiler ki bugūne bugūn bir aş daḫı bulmaduk yēmege. Et kanda gördūn? (4) dēdiler. Peygāmbere ‘aleyhi ’s-selām, Ūsāmıla Selmānı etin yēmişsiz, anları ğaybet eylemişsiz. (5) Bu āyeti okudı: *Va lā⁷⁵ yaġtab ba‘ḍukum ba‘ḍan*. Rivāyet kıldılar kim Resūl ḥazreti (6) eyitdi: Ol gēce kim beni mi‘rāca ēletdiler, gördüm bir nēce gişileri kim baḫırdan dırnaḫları (7) vardı. Dırnaḫlarıla yüzlerinin etin şoyarlardı. Eyitdüm: Yā ḫardaşum Cebra’ıl, bunlar (8) kimlerdür¹⁷⁶? Dēdüm. Eyitdi: Bunlar ol gişilerdür kim dünyā ḫarındaşlarına ğaybet ēderdi, bühṭān (9) kılırdı. Peygāmbere ‘aleyhi ’s-selām eyitdi: Ğaybet söylemek zinādan daḫı bēterdür (10) dēdi. Eyitdiler: Yā Resūla ’llāhi, nēte? Eyitdi: Anuḫçün kim biregü zinā kılsa, gērü tevbe kılsa (11) tevbesi ḫabūl olur. Ğaybet ēden tevbe eylese anuḫ tevbesi ḫabūl olmaz tā ol gişiden (12) ḫalālлік dilemeyince, ol ḫaşmı ‘afv eylemeyince dēdi. Peygāmbere ‘aleyhi ’s-selām eyitdi: (13) Ğaybet söylemek orucı ābdesti sır dēdi. Ya‘ nī sır dēdügüm oldur kim müzdün gēderür. [86a] (1) Meymūn eydür: Bir dünle düşümde gördüm öñümde bir murdār nesneyi ḫorlar beklerdür. Ben eyitdüm: (2) Nēçün yērvēn? Eyitdiler kim ayruḫ gişi ğaybet söyledi, sen geldūn. Anlar daḫı (3) tevbe eyledi kim ayruḫ ğaybet söyleyen ḫatında oturmayalar. Ḥasan-ı Baṣrī ḫazretleri rivāyet eyledi. (4) Eyitdi kim her kim ğaybet söylese kırk gün anuḫ ṭā‘atı ḫabūl olmaya dēyür. **Rivāyet** (5) kıldılar kim Benī İsrā’ıl ḫavmından bir gişi eyitdi: Yā Rabbi, mālum yokdur şadaḫa vērmege. (6) Her kim benüm ğaybetüm söylese aḫa ḫalāl olsun. Anuḫla ḫıyāmet gününde da‘vici olmayam (7) dēdi. Ḥaḫ Te‘ālā ol zamānuḫ peygāmberne bildürdi kim ol gişiyi yarlıġadum. Ol er eyitdi: (8) Eyü olmaz tā ādemiler dilinde saḫız gibi olmayınca dēdi. Peygāmbere eyitdi: Ḳanḫı gişi kim (9) diñicilige varsa Ḥaḫ Te‘ālā anuḫ gūrunda od eyleye. Ḳıyāmete deġin anı göyündüre dēdi. (10) Peygāmbere ‘am eyitdi: Ḳanḫı gişi kim bir müslimānı sulṭāna ġammāzlasa Taḫrı aḫa (11) uçmaġı ḫarām kıla. Benüm şefā‘atum aḫa ḫarām ola dēdi. İlāhī faḫluḫ keremūñile sen tevfiḫ (12) vērgil, ‘aybumuza meşġul olavuz. Eyü gişilerūñ ğaybetin terk ēdevüz inşā‘allāhu te‘ālā. (13) Bābu ‘alāmmati ’l-mu‘minu va ’l-munāfiḫu 42. Ammā bilūñ kim münāfiḫlarıñ yērleri ṭamunuñ [86b] (1) gey aṣaġasında olasıdur. Nētekim Ḳur’ānda buyurdi: *İnna ’l-munāfiḫīna fi ’d-darki-l-asfali*. (2) Ėmdi münāfiḫlıḫdan saḫınuñ, gērcek ḫāliş müslimān oluñ kim (3) ṭamu odundan ḫurtılasız. Ḥaḫ Te‘ālā münāfiḫlarıñ nişānıñ Ḳur’ānda bildürdi. Eyitdi: (4) Münāfiḫlıḫdur kim birbirin yavuz işe buyurur, eyü işden yıġar.

¹⁷⁵ Bu kelime farklı ve okunaksız biçimde yazılmış.

¹⁷⁶ -dür eki satır üstü yazılmış.

Nêtekim Qur'ānda buyurdi: *Al-munāfiķūna* (5) *va 'l-munāfiķātu ba'ḍuhum min ba'ḍin ya 'murūna bi 'l-munkari va yanhavna 'ani 'l-ma'rūfi*. Münāfiķların (6) dağı bir nişānı oldur kim elleri ḥayırsuz olur, şadaķa vërmez. Nêtekim Qur'ānda buyurdi: (7) *Va yaķbizūna aydiyahum*. Mü'minlerün dağı bir nişānı oldur kim birbirin eyü işe buyurur. (8) Nêtekim Qur'ānda buyurur: *Ya 'murūna bi 'l-ma'rūfi va yanhavna 'ani 'l-munkari*. Peyğāمبر 'am eyitdi: (9) Her kim eyü işe buyursa, yavuzdan yığsa ol yeryüzünde Taırının ḥalīfesidür. (10) Dağı ol gişi kitāblarının ḥalīfesidür. Peyğāمبرlerün 'aleyhimi's-selām ḥalīfesidür. (11) Peyğāمبر 'aleyhi's-selām eyitdi: Her kim yavuz iş görse elile döndersün. (12) Eger elinden gelmezse dilile döndersün. Eger dilinden dağı gelmez ise gönlile döndersün. (13) Elile döndermek sultānlar işidür. Dilile döndermek 'ālimleründür. Peyğāمبر 'am eyitdi: [87a] (1) Münāfiķların nişānı oldur kim cemā'ate gelmeye. Meger güçile getür[e]ler. [...] [şo]ıra (2) gele. Dünle murdār gibi yatur ola. Gündüzini işi söz ola. Şıgır gibi yemekte ola. Ve mü'minlerün (3) gönlü zirek ola. Yavuz işleri bilip sakınur ola. Āḥıret aradığın görüp sa'ye (4) veribiyüdüra. Gönlü aşāķa ola. Münāfiķlar nişānı oldur kim böyle üküş yeye. Ḥarāmdan (5) sakınmaz ola. Mü'minler nişānı oldur kim Taırı yād kıılır ola. Taırı vërürse ķanā'at eyleye. (6) 'Özür dileyici ola. Ğaybet örtücü ola. Kıyāmet ğuşşasın yeyici ola. Münāfiķlar nişānı (7) oldur kim gileci ola. Mü'min Allāḥ ḥoşnūdlığın ister. İllā münāfiķlar ḥalk ķatında yavuz olmaķ (8) ister ola. İlāḥi 'izzetün 'āzametün ḥaķķıçün biz ķulları, ķamu müsliṡānları mü'min muḥlış (9) ķullarından kılıvere inşa'allāhu te'ālā. **Bābu'l-vaşıyyati 43.** Amṡā bilün kim vaşıyyet eylemek (10) vācibdür. Nêtekim dükeli peyğāمبرler vaşıyyet eylediler. Kimisi oğlanlarına vaşıyyet (11) kııldılar, kimisi ümmetlerine vaşıyyet kııldılar. Ḥaķ Te'ālā İbrāḥime eyitdi kim ben seni ḥalīfe (12) kııldum. İṡām kııldum. İbrāḥim eyitdi: İlāḥi benüm zürriyetüm imām kıılğıl dēdi. Nêtekim Qur'ānda buyurdi: (13) *İnni cā'iluka li'n-nāsi imāman ķāla va min zuriyyati*. Dāvud Peyğāمبر 'am eyitdi: İlāḥi, [87b] (1) Süleymānı dağı buncılayın ḥalīfe kıılğıl. Taırı Te'ālā eyitdi: Yā Dāvud, Süleymāna eyit, ol (2) dağı baņa sencileyin olsun. Dāvud, Süleymāna vaşıyyet kııldı kim yoķsullara eyü olğıl. (3) Şofraņada etmek bol olsun ki Taırı Te'ālā saņa vërdiginden yoķsullara vëridurğıl kim (4) Taırı senün rüzün ğeņ eyleye. Bilgil kim yoķsullar kıyāmet ulularıdır. Gişi kim (5) ēki ciḥān 'azizliğin isterse yoķsulları ḥoş dutsun. Dāvud eyitdi Peyğāمبر: (6) Benüm özüm şuņa göynür kim bu ḥalk yoķsullıķ kıymetin bilmezler. Eger pādişāḥlar yoķsullıķ kıymetin (7) bilselerdi yoķsullardan olalardı. Dāvud Peyğāمبر eyitdi: Dağı vaşıyyetüm oldur kim cemā'ati (8) saklaņ. Yalan söylemeņ. İnşāf vërün ya'nī dād vërün. Zülüm eylemeņ

kim bu cihānda ‘azīz (9) olasız. Āhıretde ‘azābdan kurtulasız dēdi. Hātımē şordılar kim hālun nētedür? Eyitdi: (10) Şırāt geçmeyince hālum nēte olacağın bilmezven dēdi. Eyitdiler kim Şırāt geçmegün çäre[si] (11) nedür? Eyitdi: Şabr eylemek, Tañrıya zārılık eylemek dēdi. İlāhī şırātı geçmek selāmatlıgıla (12) sen rūzī kılğıl inşā’allāhu te‘ālā. **Bābu’l-münācātī 44.** Ammā bilün kim bir hākīm münācāt (13) içinde eyitdi: İlāhī, yazuqlularun yazuğundan saña ziyān yok. Muṭī’ların [88a] (1) ṭā’atından saña hīç aşşı ziyān yok. Hākīm eydür: Nēte ola ol güzel gün (2) ola. Nēte ola ol göñül kim sökel ola. Nēte yürür ol kim yazuqlu ola, (3) eriñmiş ola. Huseyin bin ‘Alī eydür münācāt içinde: Böyle yakın bulasın (4) beni saña kim senün hācetün yoqdur. Baña nēte ıraqdur ve yoqdur kim ben hācetliven (5) saña. Eger va’ de kılursañ doğrı kılursın. Eger qorqutsañ ‘afv kıldığun (6) kullardan kılıvēr dēdi. Dağı eyitdi kim kamu qorqum senün ‘adluñdandur. Kamu ümīdüm (7) senün rahmetün faẓluñdur. Varacağum yer sañadur. Yaḥyā bin Ma‘āz eyitdi münācāt içinde (8) kim İlāhī, yazuqlarum ‘afv kılursañ saña ziyān yok. Eger sen beni esirgemezsēñ ḥalk (9) içinde beni esirger kimsene yok. Kullarunda ‘aybsuz kimse yoqdur. Benüm tamu odına qatlanası (10) ṭāqatum yok. ‘Azāb kılsañ saña ḥuccet yok. Eger yarlıgasañ rahmetünden eksilmesi yok. (11) Yazuqlu kul senünven. Günāh üküş kıldum. Tamuyı gendözümē vācib kıldum. Eger beni tamuya (12) koyarsañ düşmenün İblīs la‘īn şād olur. Eger uçmağuna götürdürsēñ dostun Muhammed (13) Muştafā *ṣl‘am* şād olur. Eger Bārī Hudāyā ümīdüm şöyledür kim İblīs şād eyleyüp [88b] (1) dostun yerindürmeyesen. Hāşā senün luṭfun dan keremünden kim eyle ēdesin. Belkim (2) bizi şād eyleyesin. İblīs[i] kör, ḥacīl kılasın inşā’allāhu te‘ālā. **Bābu’l-mav’izātī 45.** (3) Ammā bilün kim bir er geldi. Hākīm[e] dēdi kim baña vēr. Hākīm eyitdi: Qorqğıl, kesil, ulaş, (4) bēzen, bağışla, dileğümü ayırma dēdi. [O]l er eyitdi: Bu sözler bilmedüm. Ma’nīsın eydivērgil (5) bileyin dēdi. Eyitdi: Qorqğıl yazuqlarundan, qorqmağıl yarınkı rūzuñdan kim rūzuñ (6) senden ayruğa degmez dēdi. Kesil yavuz yoldaşdan, ulaş eyü yoldaşa. Bēzengil (7) ḥāzır olğıl ölüm yarağına. Bağışla yoqsullara, za‘īflere mülkden inşāf vēr. (8) Gendözümē dileme. Eylügi ayruqlardan durkıl. Ṭā’atı üzerine qayıрмаğıl. Gişiler melāmetinden (9) varkıl. Muhammed dīnin sūnnetin¹⁷⁷ bekle dēdi. Hātımē bir er geldi. Eyitdi: Qatı ol, ārāste (10) ol, emīn ol. Ol er eyitdi kim bunların ma’nīsın eydivērgil. Eyitdi: Qatı ol, dīn (11) üzerinde kim İblīs seni yazuğa ēletmesün. Emīn olğıl kim senün rūzuñ vērmeğe. Ārāste (12) [ol]ğıl, Meleke’l-Mevt gelecek seni ārāste bulsun dēdi. Hākīmē bir er geldi. Eyitdi: (13) [...] g[i]l. Ḥalkdan ṭama’uñ kes kim qayğudan

¹⁷⁷ Yz. sūnet.

ķurtulasın. Ağzuńdan lezzeti ġeder kim [89a] (1) yazuķdan ıraġ olasın. Dũnyā ġarış ġońũlden ġeder kim ġalk ġüşmānlıġından ķurtulasın. (2) Ĥarām yēmegil kim ‘azābdan ķurtulasın. Ĥalāl aŗ yēgil kim ġasret ġitmeyũp (3) ķurtulasın. Ve ‘ilim ōġren kim ‘illiyyīne deġesin. Cāhil olma ki ġasret nedāmet ķekmeyesin. (4) İlāhī ķamu mũslimānları ‘azābdan sen beklegil inŗā’allāhu te‘ālā. **Bāb [46]** (5) Ammā bilũġ kim perhīz ve taķvā dŋrt dũrlũdũr: Evvel kũfũrden ve şirkden saķınmaķdur Taŗrı (6) Te‘ālā birligine ġũmān eylememekdũr. Ėkinci perhīz. Ĥarāmdan, yaramaz iŗlerden, yaramaz gelecilerden, (7) ġaybetden, bũhtāndan saķınmaķdur. Bu tā’ibler¹⁷⁸ iŗidũr. Őĩnci ġalāldan ķanā‘atıla (8) yēmek. Bu zāhidler iŗidũr. Dŋrdũnci Taŗrı tā‘atından usanmamak, iġlāŗıla tā‘at ķılmaķ, (9) ġaķ sŋzin sŋylemek. Bu ‘ārifler iŗidũr. Ĥanķı ġiŗi kim kũfũrden, şirkden perhīz eylese šamunuġ (10) ‘azābından ķurtıla. Ĥanķı ġiŗi kim yavuz iŗden, ġarāmdan perhīz ķılsa šamu odundan (11) azād ola. Ĥanķı ġiŗi kim ġalālũġ azına ġoġına ķanā‘at eylese ķıyāmet ġũnũnde (12) ġisābdan ķurtula. Ĥanķı ġiŗi kim iġlāŗıla eyũ ‘amel iŗlese ġaķsuzı to[...] (13) herze sŋzden dilin saķlasa ġasedden ķurtula. Rivāyet ķıldıla[r] [...] **[89b]** (1) ‘aleyhi bir ġiŗinũġ evi ġŋlgesinde alımlı ġiŗiye oturmaķ buyurmadı. Ribādur dēdi. (2) Kullu ķarzin carra manfa‘atan fahuva riban¹⁷⁹ dēdi. Ve ‘Abdu’llāh bin ‘Ab[b]ās eyitdi: Ol (3) va’llāhu kulli řay’in ‘alimun źa‘īf ola. řol ķadar namāz ķılsaŗuz kim ayaķlarũruz (4) [...]se fā’ide bulmayasız tā ġarāmdan saķınmayınca dēdi. (5) [İlāh]i ‘ināyetũġ keremũġle dũrlũ tā‘atlara tevfiķ, ġũnāhlardan saķınmaķ, āŗır vaķtinde imānsuz (6) [ŗe]yťān la‘in mekrinden saķlayup sen yoldaŗ eylegil. Ve ġarāmdan saķınmaķ, (7) [ġa]lāl loķma ūzerine ķanā‘at eylemek, ġoġına řũķũr eylemek sen rũzī¹⁸⁰ ķıluvērgil. (8) [Dī]dāruġdan ve raġmetũġden bī-naŗīb eylemegil yā ilāha’l-‘ālamīna va yā ġayra’n-nāŗirīna.

Biraġmatika yā arġama’r-rāhimīna temmet

Her kim dilerse Ĥaķ raġmetin ġoķ

Ĥazana, oķusun fātiġa yazana.

¹⁷⁸ Yz. *tāyib*.

¹⁷⁹ ‘Menfaat getiren her karz (ŋdũnġ) ribādır’ anlamında, hadis olduġu rivayet edilen bir fıkıġ tabiri.

¹⁸⁰ Yz. *arŗānī*.

4. DİZİN/SÖZLÜK

4.1.SözlerDizini

A

‘ābid (Ar.) ibadet eden

‘ā.+ler 2b-9

‘ā.+lerden 27a-5, 55b-5

‘ā.+den 28a-1

‘ā.+leründür 33b-4

ābdest (Far.) abdest 56a-8

ā.+i 29b-1, 85b-13

ābdest al- abdest almak

ā. a.-dı 47a-5

ā. a.-mağdur 29a-12

‘acāyib (Ar.) şaşılacak şey

‘a.+ler 7a-8, 7a-11

‘a.+lerin 18b-12

‘aceb (Ar.)

(1) acaba 73b-3, 74b-5, 83a-7

(2) şaşılacak şey 36a-6, 69b-7

‘acebe kal- şaşakalmak

a. k.-dı 51b-7

‘aceble- (Ar.-Tür.) şaşırmaq

‘a.-di 29b-12

acıq- <AT āç-ık- (krş. DLT ācık-) acıkmak

a.-dı 47b-3, 74b-3

‘āciz (Ar.) aciz 48b-6

aç- <ET aç- açmak

a.-ınca 19b-2

a.-arlar 19b-13, 41a-2

a.-alar 20a-4

a.-ar 31b-1

a.-dı 36a-12

a.-uñ 41a-13

a.-dılar 41b-4

a.-sunlar 45a-9

a.-ıncadır 76a-2

aç- <ET aç- <AT āç- acıkmak

a.-dı 47a-7

aç <AT āç aç 65b-10, 67b-5

a.+lar 32b-2

a.+dur 42a-8, 68a-2

açıl- <ET açıl- açılmak

a.-a 68b-12

a.-ur 21b-9

açın- <ET **açın-** açılmak, görülmek

a.-ını 72a-8

açlık <AT **āç+lık** (krş. DLT **āçlık**) açlık 11a-12, 52a-8, 54b-5

a.+dan 38b-5

a.+ıla 46b-2

a.+ın 47b-2

a.+dur 52b-13

ad <ET **at** <AT **āt** ad 2b-12

a.+ı 69b-8, 78a-10

a.+ın 3b-13, 34a-1, 72a-9

a.+um 4a-8, 33a-10

a.+uñ 81a-9, 82a-7

ādem (Ar.) insan 42a-6, 42b-8, 50b-9, 54b-11

a.+i 37b-1

a.+lık 4b-6

a.+lerüñ 55b-8

ādemī (Ar.) âdemoğlu, insanoğlu

ā.+ler 63a-13, 65b-13, 83b-12, 83b-13, 86a-8

ā.+lere 55b-11, 56-12, 62b-6

ā.+leri 56a-13

ā.+lerüñ 79a-8

ādem oğlanı (Ar.-Tür.) insanoğlu 18b-3, 22a-9, 22a-10, 45a-3, 48a-12, 50a-1, 54a-2, 54a-9; krş. *ādem oğlu*

ā. o.+nuñ 52b-7, 68a-3

ā. o.+dur 59b-4

ādem oğlu (Ar.-Tür.) insanoğlu 34a-6; krş. *ādem oğlanı*

ā. o.+nuḡ 7b-2

‘ādet (Ar.) usul, alışkanlık

‘ā.+idür 7b-11

‘ādil (Ar.) adaletli 36b-11, 42a-5

‘ādillik (Ar.-Tür.) adaletli olma 16a-4

‘adl (Ar.) adalet 16a-9

‘a.+uḡdandur 88a-6

‘āfiyet (Ar.) esenlik 63a-2, 63a-3

‘af (Ar.) af; krş. ‘afv

‘af èt- affetmek

‘a. è.-em 66a-9

‘afv (Ar.) af; krş. ‘af

‘afv eyle- affetmek 84a-9

‘a. e.-meyince 85b-12

‘a. e.-r 84b-4

‘afv kıl- affetmek

‘a. k.-dıḡuḡ 88a-5

‘a. k.-ur 14b-9, 84b-6

‘a. k.-ursan 88a-8

ağaç <ET ıgāç ağaç 4a-3, 37a-2, 45a-9

a.+a 45a-10

a.+ı 47a-6

a.+lardan 48b-7

a.+uñ 4a-5, 61a-2

a.+larda 7a-13

a.+da 32a-9

ağar- <AT āk+ar- ağarmak

a.-a 67a-9

a.-dı 9b-9, 9b-12, 67a-11, 67a-12

a.-duğı 59a-12, 67a-12

a.-ıcağ 56b-3

a.-sa 9b-3

a.-mış 9b-9

ağart- <ağar-t- ağartmak

a.-ana 9b-13

a.-mış 10a-2

ağır <ET ağır< AT āğır ağır 5b-11, 23a-12, 84a-3

a. mı 73a-1

ağırt- <ET ağırt- incitmek

a.-mış 65b-1

ağırla- <ET ağırla- saygı göstermek 70a-6

a.-mağı 4b-10

a.-r 84a-2

a.-sa 28b-3,

a.-mışdur 28b-3

a.-ya 28b-3

ağız <ET **ağız** ağız

a.+ı 66b-13, 70a-9

a.+ına 47a-8, 70a-11

a.+ında 47b-9

a.+ından 45a-7

a.+undan 88a-13

ağla- <ET **ığla-** ağlamak

a.-dı 9b-9, 39a-1, 40a-5, 57a-12, 64b-5

a.-mağdan 57b-8

a.-masa 54b-3

a.-r 22a-10

a.-sa 60b-3

a.-rsın 39a-2, 57a-13

ağlayı kal- ağlayıp kalmak

a. k.-dı 50a-9

ağlaş- <ET **ığlaş-** ağlaşmak

a.-urlar 46a-2

ağu <ET **ağū** zehir 55a-6, 55a-9, 70b-5

āh ah, yazık

āh èt- pişman olmak

a. è.-üp 39a-12

āḥır (Ar.): son 9a-7, 9b-10, 89b-5, 31b-7

ā.+ınuḡ 7a-4

ā.+ına 31b-8

ā. zamān 53b-3

āḥıret (Ar.) ahiret 29b-6, 30a-11, 30a-12, 39a-5, 52b-5, 54b-1, 56b-10, 64b-7, 76a-10, 87a-3

ā.+çün 31b-13

ā.+de 18b-5, 18b-6, 18b-8, 34b-2, 37a-10, 40a-6, 52b-3, 56b-6, 56b-7, 56b-9, 58a-1, 63a-3, 66a-8, 68a-2, 73a-5, 75a-6, 75b-5, 87b-9

ā.+den 75a-7

ā.+dedür 34b-4, 37a-12, 63a-5

ā.+dür 76b-6

ā.+e 10a-10

ā.+i 10b-11, 26b-2, 26b-4, 33b-3, 56b-8

ā.+ün 12a-4, 56b-11, 56b-12, 57b-13, 76a-1, 76a-13

aḥsenlık (Ar.-Tür.) güzellik, hoşluk 69b-1

aḥşam akşam

aḥşam namāzı akşam namazı 24b-6, 44b-1

aḡ <ET āḡ beyaz 48a-13, 51b-3, 57b-12

aḡ- <ET aḡ- akmak

a.-an 45b-3

a.-ar 85b-1

a.-dıḡı 59a-11

aḡçe akçe 29a-7, 39b-8, 39b-9, 39b-12, 42b-13

‘**ākıbet** (Ar.) son 70a-12

‘**ā.**+lerin 55a-12

‘**ā.**+i 70a-10

‘**akıl** (Ar.) akıl 4a-7, 4b-13, 5a-1, 5a-3, 5a-4, 5b-9, 67b-11, 77a-9

‘**a.**+ı 4a-12, 4b-7, 5b-3, 44a-9, 58a-1

‘**a.**+sın 4b-5

‘**a.**+dur 5b-13, 31a-7

‘**a.**+uñ 4b-8, 6b-12

‘**ākıl** (Ar.) akıllı 11b-12, 30b-4, 70b-8

‘**akılsuz** (Ar.-Tür.) akılsız

‘**ā.**+dur 77a-10

akıt- <ET **akıt-** akıtmak

a.-sun 65b-7

aklık <AT **āk+lık** beyazlık 9b-2

a.+ıdur 63a-5

a.+ın 48b-1

al- <ET **al-**

(1) almak 39a-1, 39b-11, 75a-1

(2) yardımcı fiil 29a-12, 33b-3, 33b-6, 33b-7, 36a-4, 38a-10, 46b-9, 47a-5, 71b-9, 81a-7; bk. *ābdest*, *şatun*.

a.-a 55a-7

a.-acağın 57b-10

a.-aydı 48b-12

a.-ayın 40b-4

a.-ğıl 51b-10, 52b-3, 55a-5

a.-mağa 58a-10

a.-mağıl 65b-2

a.-mağ 54a-5

a.-maya 34a-7

a.-dı 38b-3, 56b-8, 74b-13

a.-duñ mı 68a-7

a.-up 64a-10

a.ur 43b-8

a.-urın 68a-7

a.-ursın 50a-6

al al- alıvermek

a. a.-dum 50a-8, 50a-11

‘alāmet (Ar.) işaret

‘a.+dür 21a-13, 41b-9

‘a.+i 10a-9, 21b-6, 65b-8

‘a.+idür 11b-4

alçak <ET **alçak** mütevazı 83b-13

alçaklık <**alçak**+**lık** mütevazılık; krş. *alçaqlıq*

a.+ı 4b-10

alçaqlıq <**alçak**+**luq** mütevazılık 11a-6; krş. *alçaqlıq*

alda- <ET **alta-** <AT **ālta-** aldatmak

a.-dı 78b-13

a.-masun 78b-13

aldan- < **alda+n-** aldanmak

a.-up 75a-7

‘**ālem (Ar.)** dünya 1b-4, 48b-8, 57a-8

‘**ālim (Ar.)** alim 27b-11, 28b-4, 28b-11, 29a-6, 29a-8, 33b-9, 35b-9

‘ā.+e 27b-13, 46a-13

‘ā.+i 28b-2

‘ā.+ler 2b-9, 10b-5, 15b-9, 21a-12, 25a-10, 27a-3, 28a-12, 30b-11,
65b-7, 69b-3, 72b-1, 76b-5

‘ā.+lere 65b-8

‘ā.+leri 28a-13, 28b-1, 28b-3, 84a-2

‘ā.+lerinün 84a-3

‘ā.+lerle 27b-9

‘ā.+lerün 27a-5, 28b-6, 28b-8

‘ā.+leründür 86b-13

‘ā.+ün 28b-7, 41b-10

alkış <ET **alkış** dua

alkış eyle- dua etmek

du‘ā a. e.-di 51b-4

alımlı alacaklı 84a-1

alın <ET **alın** alın

a.+ı 41b-9

Allāhu ekber (Ar.) “Allah en yücedir” 23a-7

Allāhumma (Ar.) Allah’ım 39a-4

alt <ET **alt alt**

a.+ına 41b-2

a.+ındağıları 59a-13

a.+ında 74b-2

a.+ından 60a-13

altı <ET **altı altı** altı 37a-9, 40a-13, 42a-3, 42b-13, 60a-12, 66a-13, 67b-6, 79b-3

altıncı <ET **altıncı** altıncı 4a-1, 10b-11, 21a-13, 31b-12, 35b-5, 40b-2, 42a-5, 45a-6, 64b-2, 72b-12

altmış <ET **altmış** altmış 38a-11, 38a-13, 38b-7, 60b-13, 67b-5, 68b-12

altmış bin <ET **altmış bin** altmış bin 67b-5

altı yüz <ET **altı yüz** altı yüz 60a-12

altı yüz bin <ET **altı yüz bin** altı yüz bin 67b-6

altun <ET **altun** altın 29a-3, 29a-7, 34b-7, 38b-13, 39a-1, 39a-3, 51b-4, 51b-6, 55a-3, 55a-9

a.+ı 55a-5, 55a-6, 55a-11

altunluk < **altun+luğ** altın değerinde 38a-11, 38b-7; krş. *altunluk*

altunluk < **altun+luğ** altın değerinde 38a-13; krş. *altunluk*

‘**amel (Ar.)** iş 13a-9, 39b-4, 59a-7, 80b-1, 89a-12

‘a.+dür 63a-4

‘a.+e 30a-9

‘a.+i 19b-11, 42a-2, 62a-10, 63b-4, 77b-11

‘a.+in 18a-8, 65a-4

‘a.+indendür 44a-1

‘a.+le 28a-2

‘a.+ler 2b-10

‘a.+leri 35a-5

‘a.+lerle 59a-5

‘amel eyle- iş yapmak

‘a. e.-mek 25a-9

‘a. e.-mekdür 30a-9

‘a. e.-yem 58b-9

‘amel kıl- iş yapmak

‘a. k.-anlardan 25a-2

‘a. k.-ayın 59a-1

‘a. k.-dum 30a-5

‘a. k.-mağ 5b-4

‘a. k.-sa 62a-8

āmīn (Ar.) amin 12a-10, 39b-1, 39b-3, 41b-12, 43b-12

‘āmm (Ar.) sıradan 59b-6

ammā (Ar.) ama 1b-10, 2b-3, 3a-1, 3a-4, 5b-1, 11a-1, 13b-6, 13b-8, 13b-9, 21b-6

‘amūd (Far.) direk

‘a.+ıla 20a-2

aṇ- ET aṇ- anmak

a.-iṇ 25b-11, 25b-12, 25b-13

a.-ayın 25b-11, 25b-12, 26a-1

a.-uṇ 25b-13, 26a-1

a.-adura 26b-4, 26b-5

a.-ğıl 35b-6, 55b-12

a.-dı 37a-7

a.-maz 53a-11

ana <ET ana

(1) anne 7b-4, 14a-2, 49b-5, 56a-11

a.+dan 52b-2

a.+m 49b-7

a.+η 48a-8, 70b-1

a.+ηa 56a-5

a.+ηuzı 78b-13

a.+sı 23a-1, 48b-3

a.+sıla 40b-12

a.+sın 34a-9, 40b-2, 42b-10

a.+sıyıla 40b-13

(2) baş

a.+larından 50b-11

a.+sı 46a-8

a.+sıdur 45a-3

an̄a <ET an+ga ona; oraya 4a-13, 4b-4, 5b-4, 7a-3, 7a-8, 8a-9, 10b-9, 14a-1, 14a-2, 14a-4 vd.

anahtar (Yun.) anahtar

a.+ı 44b-8

anbar (Far.) ambar

a.+lar 42a-1

ancak (Far.) fakat 21b-11, 32b-10

and <ET and/ant yemin 42b-6

anda <ET anta onda; orada 4b-6, 8a-9, 35b-3, 41b-3, 41b-4, 44b-11, 52a-6, 64b-3, 66b-6, 66b-8, 71a-7, 71a-8, 73a-6, 73a-7, 73a-8, 75b-9, 77b-13

a.+dur 8a-7, 58b-8

andan <ET andan/andın ondan; orada; ondan sonra 1b-1, 2a-10, 4b-3, 4b-12, 5a-2, 5a-12, 11a-8, 13a-9, 15b-2, 15b-4, 15b-6, 15b-7, 16b-1, 16b-13, 17b-10, 22b-4, 28a-5, 28a-6, 31b-7, 38b-1, 42a-7, 44a-10, 44a-11, 45a-1, 45a-5, 47b-4, 47b-9, 48b-3, 48b-13, 51a-12, 52b-6, 54b-6, 55a-4, 57a-4, 57a-7, 59b-3, 60b-3, 60b-5, 62b-4, 70a-7, 70b-13, 71a-7, 71b-9, 74b-11, 75a-1, 78b-7, 79a-8, 79a-13, 79b-12, 82a-5, 82a-10, 84b-12, 84b-13, 85b-1

anı <ET anı onu 4b-8, 5a-6, 5a-13, 6a-10, 8b-7, 9a-11, 11b-12, 12a-12, 14a-5, 14b-10, 14b-11, 15a-9, 16b-2, 16b-4, 16b-7, 16b-10, 17b-12, 25b-6, 25b-7, 26a-2, 26b-6, 28a-2, 28a-8, 28a-9, 29b-5, 29b-12, 31a-5, 31a-6, 31b-10, 32b-6, 33b-13, 35a-10, 35b-7, 36b-1, 38a-10, 39a-1, 40b-4, 40b-9, 41a-7, 41a-13, 41b-1, 41b-4, 41b-8, 43b-8, 45a-8, 45a-11, 47a-4, 48b-11, 48b-12, 49a-10, 49b-8, 50a-13, 52b-2, 53b-7, 55a-7, 55a-8, 57a-2, 58b-5, 58b-6, 58b-8, 59b-3, 60b-3, 61b-4, 61b-10, 61b-11, 61b-12, 63a-10, 64b-6, 64b-10, 64b-11, 66a-7, 66a-10, 70a-3, 72a-13, 73a-13, 74b-2, 77a-4, 77a-13, 77b-1, 78b-7, 78b-11, 79a-4, 79a-13, 80a-1, 80a-2, 80b-5, 81a-4, 81a-8, 83a-13, 86a-9

anla- <ET anla- anlamak

a.-r 5a-5

anlar <an+lar onlar 6b-5, 7b-11, 41b-3, 48a-3, 51a-5, 54a-3, 57a-6, 85b-3, 86a-2

a.+a 5a-2, 11b-2, 14b-13, 20b-5, 29b-11, 31b-5, 39b-1, 43a-12, 47b-13, 58b-13, 59b-5, 84a-1, 85a-7

a.+dan 16a-10, 59a-8, 80b-3, 82b-7, 85a-7

a.+ı 31b-1, 40b-5, 44a-8, 53b-10, 64a-8, 65a-13, 70b-2, 85b-4

a.+uñ 7a-11, 8b-11, 15a-2, 22b-10, 40b-5, 41a-5, 43b-2, 53b-9, 84a-4

anuş <an+ıuş onun 1b-6, 2a-4, 2a-8, 2b-2, 4a-3, 4a-4, 5a-7, 5b-13, 6a-1, 6a-2 vd.

a.+dur 24a-5

a.+la 15b-5, 33b-4, 34b-5, 41b-6, 45b-6, 61a-12, 70b-1, 77a-7, 77a-9,
86a-6

a.+ıla 58b-9, 79b-1

anuşçün onun için 4b-5, 9b-12, 10a-10, 10b-11, 17b-11, 19b-1, 19b-4, 21a-10, 22a-6,
26b-11, 29a-4, 33a-1, 37a-9, 44b-9, 53a-10, 67a-8, 85b-10

ara <ET **ara** ara, esna

a.+da 50a-3, 50a-4

a.+mda 40a-2

a.+sı 60a-11, 76a-1

a.+sına 7b-10

a.+sında 15a-4, 16b-11, 17a-1, 24b-1, 31a-4, 34b-5, 40a-3, 50b-1,
54b-1, 54b-2, 61a-5, 69b-8, 72b-7, 72b-8, 75b-13

a.+sındadur 14a-1, 14a-2, 63b-10

ara- <ET **arka-** aramak

a.-dığın 87a-3

‘**Arab (Ar.)** Arap 61a-3, 61a-4, 61a-5, 67b-12

‘**Arafat (Ar.)** Mekke’de bulunan ve Hac ibadeti esnasında vakfeye durulan dağ

‘A.+da 24b-6

ārāste (Far.) süslenmiş 27a-9, 88b-12

ārāste ol- süslü olmak, süslenmek 88b-9

ā. o.-gül 88b-11

ārāste kıl- süslemek

ā. k̄.-up 36a-11

argur- <ET argur- yorulmak

a.-urlar 33b-4

arı <ET arıg̃ temiz 21b-6; krş. *aru*

a.+lardan 56a-3

arılık <arı+lık temizlik

a.+dur 21a-13

a.+1 22a-1, 29a-9, 29a-12, 29b-1

a.+1la 56a-2

arın- <ET arın- temizlenmek

a.-mağ 11b-4

arıt- < arı-t- (Uyg. arıt-) temizlemek

a.-dur 76b-11

a.-maya 76b-12

a.-mayınca 8b-1

‘ārīf (Ar.) irfan sahibi

‘ā.+ler 2b-9, 11b-5, 72a-3, 89b-9

‘ā.+lerün 33b-6, 81b-6

‘ā.+ün 12a-5

‘āriyet (Far.) ödünç 72b-10, 72b-11

‘ārlan- (Ar.-Tür.) utanmak

‘ā.-lanan 43a-6

arğa <ET arğa arka

a.+sından 23a-12

arpa <ET **arpa** arpa 58a-2

arslan <ET **arslan** arslan

a.+dur 71a-6

‘**arş (Ar.)** gök 26a-1, 40b-3, 66b-12, 69a-9, 82b-10

‘a+ -a 60b-2

‘a.+ı 18b-12

‘a.+uñ 21b-10

art <ET **art** arka

a.+ında 22b-2, 28b-7, 28b-8

a.+ınca 28a-6, 78a-8

a.+umda 28b-7

a.+umuzda 78a-9

art- <ET **art-** çoğalmak

a.-ar 53a-12, 69b-11

artuğrak <ET **artuğ+rak** daha fazla 60b-4

artuğ <ET **artuğ**

(1) başka 1b-1, 8a-3, 13a-9, 22b-11, 51b-1, 57a-5, 74b-11

(2) fazla 1b-12, 12b-3, 21a-10, 22b-9, 22b-10, 42b-13, 51b-7, 53a-8, 53b-1, 57b-7, 70b-11, 78a-1, 80a-6, 84a-3

a.+dur 2a-10, 27a-3, 29a-3, 29a-4, 42b-13

a.+mı 51a-13, 73a-1

artuğluk <ET **artuğ+luk** üstünlük

a.+ın 26b-12

artur- <ET **artur-** çoğaltmak, artırmak

a.ur 29b-10, 64b-10

a.-ğıl 52a-10

a.-am 62b-2

a.-ıvère 64b-10

aru <ET **arig** temiz 31b-8, 31b-9; krş. *arı*

aruqla- <ET **aruqla-** zayıflamak

a.-dı 57b-8

‘**arz** (Ar.) sunma, gösterme

‘**arz eyle-** göstermek

‘a. e.-di 27a-8

arzu (Far.) istek, heves 2a-6

arzu kııl- istemek

a. kı.-mağ 4a-8

arzula- (Far.-Tür.) istemek

a.-r 67b-3

a.-rlar 59b-1

a.-yu 64a-6

a.-mağdur 52a-1

aş- <ET **as-** asmak

a.-a kı.-ı 45a-10

‘**aşā** (Ar.) değnek

‘a.+ı 47b-7

‘a.+yıla 47b-7

aşhāb (Ar.) Hz. Muhammed’i gören ve sohbetinde bulunan kimseler

a.+ı 1b-6

‘āṣī (Ar.) isyankar

‘ā.+lerün 7a-8

‘āṣī ol- isyan etmek

‘ā. o.-duñ 61b-3

‘ā. o.-masa 19b-6

‘ā. o.-mayasın 72a-9, 82a-1

aşl (Ar.) asıl

a.+ıdur 4a-8

as-salāmu ‘aleyke (Ar.) Arapça ‘*Allah’ın selamı üzerine olsun*’ 75b-2

aşşı <ET aşığ fayda 17a-7, 54a-11, 88a-1

a.+ñ 71a-10

a.+sı 38a-3

a.+ya 41b-13

aş <AT āş yemek 55a-5, 82a-6, 82a-7, 85a-8, 85a-9, 85a-10, 85a-11, 85a-12, 85a-13, 85b-3, 89a-2

a.+a 55a-6

a.+dan 67b-10

a.+ı 55a-7, 55a-8

aşağa <ET aşak

(1) aşağı 40a-13, 40b-4, 77a-12; krş. *aşağı, aşağı; bk. baş*

a.+ları 53b-13

a.+sına 69b-7

a.+sında 86b-1

a.+kı 83b-12

(2) (mecaz) alçak 83b-7, 83b-9

aşağa gönüllü alçak gönüllü 83b-7, 83b-9

aşağı <ET **aşak** aşağı; krş. *aşağa, aşağı*

a.+sına 4b-12, 5a-11

aşağılık alçak gönüllülük 83b-11

aşağa <ET **aşak** aşağı 87a-4; krş. *aşağa, aşağı*

‘**āşık** (Ar.) aşık

‘**āşık ol-** aşık olmak

‘ā. o.-dum 38b-12, 39b-4

‘ā. o.-mı 39a-6

aşın- <ET **aşgın-** aşınmak

a.-dı 50a-1

āşikār (Far.) açık 35a-8; krş. *āşikāra, āşkāra*

ā.+ı 35a-8, 36a-7

āşikār ol- belirgin hale gelmek

ā. o.-dı 15b-5

āşikāra (Far.) açık 56a-1, 71b-2; krş. *āşikār, āşkāra*

āşkāra (Far.) açık; krş. *āşikār, āşikāra*

āşkāra kıl- açık etmek

ā. k.-am 15a-6

ā. k̄.-mağıl 56a-11

at <ET **at** at 27a-4

at- <ET **at-** atmak

a.-dukları 73b-13

a.-mağ 24b-7

ata <ET **ata** baba 14a-2, 56a-11, 82a-4, 82a-7

a.+larına 69a-10

a.+η 70b-1

a.+ηa 56a-5

a.+ηuzıla 78b-13

a.+sın 34a-9, 40b-2, 42b-10

a.+sına 78b-6

‘aṭā (Ar.) bahşiş 20b-12, 25a-12

‘aṭālu (Ar.-Tür.) bağışlayıcı 10b-7

aḥreb (Ar.) çok yıkık, harap 59b-13, 60a-1

aṭrāb (Ar.) eğlenceler 60a-1

av <ET **av** av 27a-13, 27b-1

āvāz (Far.) ses 21b-8, 74b-5

ā.+dur 21b-9

avla- <ET **avla-** avlamak

a.-mayalar 43a-12

a.-yamazlardı 43a-13

‘avrat (Ar.) kadın 14a-1, 29a-8, 29a-10, 29a-11, 36a-10, 36a-12, 36b-1, 36b-5, 37a-4, 38a-9 vd.

‘a.+uñ 9a-3, 9a-5, 44b-7, 50a-8

‘a.+a 25a-4, 37a-2, 38b-7, 38b-12, 39a-6, 39b-4, 39b-8, 39b-9, 79a-13

‘a.+lara 26b-8

‘a.+ı 36a-12, 36a-13, 37a-7, 38b-3, 39a-8, 59b-13

‘a.+dan 37a-8

‘a.+ına 40b-3, 41a-4

‘a.+ıla 40b-13, 41a-1, 41a-6, 44b-6

‘a.+lar 46a-2

‘a.+ları 66b-8

‘a.+lardan 79a-12

‘a.+larından 84a-11

‘avratlık (Ar.-Tür.) kadınlık

‘a.+ıla 38b-6

ay <ET ay

(1) yılın her on ikide birlik zaman dilimi 3b-5, 3b-8, 48a-9, 49b-5, 66b-10, 67a-2, 67a-6, 67a-13, 67b-5; bk. *Ramāzān, Şevvāl*

(2) ay 5b-8, 18a-3; bk. *tolun ay*

ayak <ET ayak ayak 7b-5, 43a-1, 43a-4, 80b-4, 80b-13, 82a-5

a.+dadur 42b-9

a.+ı 74b-1

a.+ın 80b-11

a.+ına 4b-11, 5a-11

a.+ları 57b-7, 68b-4

a.+laruñuz 89b-3

a.+uñuz 10a-11

ayaksuz <ET ~~ada~~+suz ayaksız 43a-1, 43a-4

ayduñ <ET aydıñ aydınlık

a.+mı 58b-1

āyet (Ar.) ayet 8b-3, 8b-9, 14b-3, 15a-8, 18a-1, 44a-10, 44a-12, 44b-3, 46b-1, 53b-7
vd.

ā.+de 6b-3, 6b-7, 7a-2, 7a-9, 8a-1, 18b-3, 21a-6, 21a-7, 24a-3, 24b-12
vd.

ā.+den 69a-12

ā.+lerile 2b-8

ā.+ler 34a-4

ā.+leri 45b-5

ā.+dür 72a-13

ā.+üñ 7a-10, 44a-3, 63b-3

ā.+inden 8b-2

ā.+inde 37a-7

ā.+i 47a-10, 47a-11, 85b-5

‘ayb (Ar.)

(1) kusur

‘a.+ı 77a-7, 77a-8, 77a-9

‘a.+ın 56a-11, 79b-7, 85a-2, 85a-6

‘a.+ına 85a-3, 85a-6

‘a.+ların 85a-6

‘a.+um 79b-7

‘a.+umuza 86a-12

(2) ayıp 6a-3

‘aybla- (Ar.-Tür.) ayıplamak

‘a.-ma 64b-6

‘ayblu (Ar.-Tür.) kusurlu 71b-12

‘aybsuz (Ar.-Tür.) kusursuz 71a-5, 88a-9

ayır- <ET adır- uzaklaştırmak

a.-ur 60a-7

a.-ma 88b-4

‘ayna’l-yakīn (Ar.) 'gözlem yoluyla elde edilen ve doğruluğu apaçık olan bilgi'
manasında bir terim 81b-5, 81b-7, 81b-9, 82b-2

ayrıl- <ET adrıl- uzaklaşmak

a.-a 20a-3

a.-dı 39b-2

a.-mayam 56a-7

a.-mış 58a-13

ayru <ET adruk ayrı 3a-12

ayruk <ET adruk

(1) başka, 5b-7, 7a-3, 9b-6, 12a-2, 13b-10, 14b-4, 19a-8, 20b-6, 26b-12, 38b-
2, 43b-9, 55a-1, 70b-7, 79b-7, 85a-2, 86a-2

a.+lar 63b-4, 63b-6

a.+lara 30a-4, 38a-5, 56a-7

(2) bundan sonra 65a-12, 68a-9, 86a-3

ayrukla- birleştirmek

a.-dum 2b-11

ayruksı başka, başka türlü, farklı

ayruksı eyle- başkalaştırmak

a. e.-mek 65b-8

ayrul- <ET **adrıl-** uzak durmak

a.-ur 30b-3

a.-dığına 50a-11

ayu <ET **adıg** ayı 43a-2, 43a-6

ayyāmu 'l-bayz (Ar.) her hicri ayın on ikinci, on üçüncü, on dördüncü ve on beşinci günleri 67a-12

az <ET **az** az, birkaç 2b-1, 13b-8, 13b-9, 25a-11, 25a-12, 25a-13, 30a-9, 31b-12, 37a-11, 37b-10, 41b-11, 43b-9, 50b-6, 51b-12, 62b-6, 68a-2, 68a-3, 77b-2, 81b-2

az- <DLT **āz-** <et **āz-** yoldan çıkmak

a.-dı 15a-13

a.-mağdan 15b-2

‘**azāb** (Ar.) işkence, keder 18a-12, 37a-13, 40b-7

‘a.+dan 6b-6, 41a-9, 66a-1, 87b-8, 89a-2, 89a-4

‘a.+ın 54a-10, 69a-5

‘a.+ına 58a-7

‘a.+ından 18b-8, 45a-13, 89a-10

‘a.+ı 18b-9, 19b-9

‘a.+ıdur 46b-8

‘a.+lar 41a-2

‘**azāb** **èt-** işkence etmek

‘a. è.-erler 41a-3

‘**azāb** **eyle-** işkence etmek

‘a. e.-mege 10a-2

‘a. e.-megil 73b-4

azacuk azıcık, biraz 52a-4, 57b-7, 75b-7; krş. *azcuğ*
azād (Far.) serbest 9b-11, 41b-5

azād  t- kurtarmak, serbest bırakmak

a.  .-erse 36a-6

azād eyle- kurtarmak, serbest bırakmak

a. e.-di 36a-4

a. e.-diler 41b-5

a. e..-d m 5a-4

a. e.-s n 10a-1, 38b-9

azād k l- kurtarmak, serbest bırakmak

azād  .-d sa 67b-9

azād  .-duğı 67b-7

azād  .-d m 84b-8

a.  .-duņ 38b-8

a.  .-ur 67b-6, 67b-7, 67b-8, 67b-9

azād ol- kurtulmak

a. o.-a 89a-11

a. o.-ur 52a-7

az dl k (Far.-T r.) serbestlik 36a-5, 52a-1

az d lu (Far.-T r.)  zg r 11b-11

‘**azamet (Ar.)** y celik

‘a.+ m 64a-7

‘a.+ ņ 87a-8

azarla- (Far.-T r.) azarlamak

a.-yan 40b-2, 43a-5, 45b-8

a.-maz 52b-5

a.-ya 56b-1

azarlaş- (Far.-Tür.) (birbirini) azarlamak

a.-asız 82b-8

azcuğ azıcık, biraz 2b-1, 30a-8; krş. *azacuğ*

azdur- <az-dur- yoldan çıkarmak

a.-mağ 10a-6

a.-ursın 79a-3

azgunluk <az+gun+luk azgınlık

a.+dan 41b-12

azık <ET azuk erzak; krş. *azuğ*

a.+ımdur 4a-9

a.+uğ 82a-6, 82a-8

azuk <ET azuk erzak 66b-5; krş. *azık*

a.+ı 76a-13

a.+umıla 82a-9

azuk edin- (mecaz) yanında bulundurmak

a. è.-esin 58b-12

‘**aziz** (Ar.) saygın 4b-4, 11b-9, 11b-11, 15a-10, 30b-11, 70a-6, 77a-13, 87b-8

‘**azizlik** (Ar.-Tür.) saygınlık 52a-5, 52a-6, 87b-5; krş. ‘*azizlik*

‘**azizlik** (Ar.-Tür.) saygınlık 11b-3, 30b-10; krş. ‘*azizlik*

azmış yoldan çıkmış

a.+lardandur 6b-9

a.+ları 13b-7

B

bāb (Ar.) bölüm

b.+da 21a-1

b.+lar 6a-11

b.+ı 6a-12

b.+ıdur 41b-13, 43b-13, 46a-10

Baca <Far. **bāca** <**bād-ca** Baca

b.+dan mı 49b-4

b.+dan 49b-5

bāğ (Far.) bağ 30b-3

bağışla- <ET **bağışlā-** bağışlamak 88b-4, 88b-7

b.-yam 5a-3, 66a-10

b.-dum 23a-9, 69a-3, 78a-12

b.-dı 57a-13

b.-ya 60b-6, 65b-13, 71b-9

b.-r 84b-5

bağla- <ET **bağla-** bağlamak; bk. *bél*.

b.-mayalardı 14a-11

b.-up 61a-3

b.-yam 74b-1

bahā (Far.) değer

b.+sıdur 9a-1

b.+sına 51b-5

baḥl (Ar.) cimri 34a-10, 34a-11, 79a-4, 79a-11

b.+leri 34a-3

b.+dür 34a-13

baḥllık (Ar.-Tür.) cimrilik 16a-4, 16a-10, 34b-13, 49b-9, 78a-3, 85a-13

baḥş (Far.) bağış 5b-3

b.+dur 5b-3

baḥşāyış (Far.) ihsan

b.+ıdur 17a-3

baḥtlık (Far.-Tür.) şanslılık 54b-3, 73a-10, 79a-12 krş. *baḥtlık*

baḥtlık (Far.-Tür.) şanslılık 53b-12 krş. *baḥtlık*

b.+dan 60a-8

baḥtlu (Far.-Tür.) şanslı 57a-10; krş. *baḥtulu*

baḥtulu (Far.-Tür.) şanslı 83b-13, 85a-6; krş. *baḥtlu*

baḥ- <ET **baḥ-** bakmak 4b-1

b.-arın 39b-13

b.-arsa 79a-13

b.-dı 4b-2, 36a-12, 41b-10, 74b-7

b.-dum 41b-9

b.-arsın 6b-11

b.-sa 27b-12

b.-mağıl 61b-3

b.-maḥ 40b-11

b.-maḥdan 35b-4

b.-maya 37b-4, 40b-1

baķıcı bakıcı 30b-7

baķır <ET **baķır** bakır

b.+dan 85b-6

bāķi (Ar.) sonsuz 36a-8

balık <ET **balık** <AT **bālık** balık 43a-12

b.+lar 43b-1

balta <ET **baltu** balta 55a-5

bāņ (Far.) ezan 35a-3

bāņ-ı namāz ezan 23a-2

bāņla- (Far.-Tür.) ezan okumak

b.-riken 21b-8

b.-yicek 21b-9

b.-sa 22b-13

b.-rken 23a-4

bār (Far.) yük 82b-1

barış- <ET **barış-** uyuşmak, geçinmek

b.-maya 45b-7

bārī (Far.) hiç olmazsa 38b-1, 71a-10, 71a-11

baş <ET **baş** baş, akıl; en büyük 7b-5, 18b-7, 24b-6

b.+dadur 42b-4, 42b-5

b.+ı 34b-4, 40a-13, 45a-9, 59b-4, 76a-5, 77a-6

b.+ımdur 4a-1

b.+ları 38a-4

b.+uñı 9b-7

b.+ın 9b-8, 44a-8, 80a-11

b.+ına 15a-13, 46a-7

b.+uñuza 76a-7

b.+ınuñ 9b-8

baş aşağı bırak- baş aşağı bırakmak

b.-ı a. b.-mağ 40a-13

baş <ET **baş** <AT **bāş** yara

b.+ı 70a-8

başdan yeniden 78a-11

başla- <ET **başlā-** başlamak

b.-yalum 6a-12

başlu <ET **başlığ** yaralı 36b-7

bat- <ET **bat-** batmak

b.-mayayıldı 10a-12

b.-maz 32a-9

bāṭıl (Ar.) beyhude, yalan 5b-11, 77b-11, 78a-10

b.+dan 5a-5, 5b-9

b.+dur 73a-4, 73a-5, 73a-6

b.+ı 5a-5

bāṭıl ol- boşa gitmek

b. o.-a 42a-12

b. o.-ur 42a-3, 73a-3

bāṭın (Ar.)

(1) gizli

b.+dur 21b-2

b.+ı 21b-2

(2) iç yüz 31b-9

bay <ET **bay** <AT **bāy** zengin 2b-10, 3a-4, 10b-7, 24b-9, 26a-7, 42a-4, 50b-6, 53b-9, 55b-6, 55b-9, 55b-10

bayacı <ET **bayacı** önceki, eski 55a-10

bayık <ET **bayık** kuşkusuz 6b-9, 14b-3

baylık zenginlik 4a-10, 11b-2, 33b-10, 33b-11, 50b-7, 50b-8, 51b-13, 52a-3, 52a-4, 54b-1

bayrak <ET **batrak** <krş. Soğd. <Sansk.?) bayrak

b.+ıdur 4a-4

bayrām <ET **badram** (<bir İran dilinden) bayram

bayrām günü bayram günü 67b-9

bāzīgān (Far.) tüccar 42a-4, 43b-6

b.+lar 41b-13

bāzīgānlik (Far.-Tür.) ticaret 6b-5, 55b-4

becidd (Far.) ciddi

becidd ol- ciddi olmak

b. o.-sun 78a-12

bed-baht (Far.) talihsiz 20a-1

bed-bahtlık (Far.-Tür.) talihsizlik 54b-3, 73a-10, 79a-12

b.+dan 60a-8

Bedr (Ar.) Hz. Muhammed'in dinsizlerle çarpıştığı Mekke ile Medine arasında bir yer olup, bu savaşa Bedir Gazası denir.

Bedr günü Bedir Savaşı'nın yapıldığı günler

B. g.+nde 77b-1

beg <ET beg <AT bg bey

b.+ler 37b-10

b.+n 82a-13

bek (Ar.) sonsuzluk 51a-2

bekle- <ET bekle-

(1) korumak 76b-1, 88b-9

b.-di 74a-10

b.-gil 89a-4

b.-mekdr 21b-6

b.-se 21b-7

b.-ye 78b-9

b.-yvrgil 83b-6

(2) beklemek

b.-rdr 86a-1

bl <ET bl bel 14a-10

b.+ile 5a-5

b.+inden 4b-12, 5a-11

b.+ine 4b-11, 5a-10

bl bağla- nem vermek; hazırlanmak

b. b.-mayalardı 14a-10

belā (Ar.) sıkıntı 24b-9, 61b-5, 61b-6, 62a-1, 62a-5, 74a-13

b.+dan 43b-8

b.+dur 6a-3

b.+larına 6a-6, 30b-7

b.+ya 53b-2, 61b-7, 62a-1, 62a-6, 62a-7, 62a-8, 62b-5

b.+sın 56a-1

b.+sını 62a-8

b.+larıña 62a-12

b.+sından 83b-6

belā dart- sıkıntı çekmek

b. d.-up 24b-9

belī (Ar.) evet 50b-6, 50b-7, 67a-5

belki (Far.) umulur ki 10a-2

belkim (Far.) umulur ki 59b-6, 88b-1

bellū <ET belgölüg belli 9a-7, 77b-13

belürd- <ET belgürt- belli etmek

b.-mez 64b-12

ben <ET ben ben 2a-7, 9a-6, 9b-3, 9b-6, 10b-4, 11a-9, 11b-1, 11b-2, 11b-3, 13a-10
vd.

b.+üm 3b-12, 3b-13, 4a-1, 4a-2, 4a-8, 4a-9, 4a-10, 4a-11, 4b-3, 5a-1
vd.

b.+ümle 3b-10, 3b-11, 9a-12, 39b-12, 63b-10

b.+den 4b-13, 9a-9, 14a-3, 36b-1, 38b-13, 40a-1, 48a-2, 53b-9, 54a-4,

54a-11

b.+de 36b-5

b.+a 4b-5, 9a-12, 12a-1, 19a-13, 20b-11, 23a-11, 28a-2, 28a-4, 30a-5,
30a-6

bencileyin benim gibi 54b-12

bende (Far.) kul, köle 31a-8

Benī İsrā'īl (Ar.) İsrail kavmi 28a-13, 38a-8, 46a-7, 80a-13, 86a-5

beñiz <ET beñiz yüz

b.+in 65b-8

beñze- <ET beñze- benzemek

b.-mez 7a-3, 7a-7

b.-r 22a-12, 22b-8, 22b-11, 59a-12, 63a-7, 64b-11, 64b-12, 70a-8,
71b-8, 71b-10

berāber (Far.) aynı 12a-5, 27a-2, 44b-5, 44b-6, 84a-12

berekāt (Ar.) bolluklar; mutluluklar, hayırlar 30a-7, 48a-10

b.+ında 9a-10, 9a-13, 18a-12, 27a-11, 74a-2, 74a-9, 82a-13

b.+ından 74a-5

b.+ıla 39b-3

berhizlik (Far.-Tür.) sofuluk

b.+de 52a-5

beriyye (Ar.) çöl 50a-13

b.+de 50a-7, 50a-13, 55a-3, 82a-11

berkit- <ET berkit- sağlamlaştırmak

b-ür 36b-7, 65a-12

b.-em 74b-2

b.-mek 65b-11

berü <ET **berü** buraya 47a-6

besle- <**besi+le-** yetiştirmek

b.-düm 50a-13

b.-r 48b-4

bêş <ET **bêş** <AT **bêş** beş 3a-1, 3a-4, 3a-6, 3b-3, 3b-6, 3b-7, 21a-4, 21a-8, 24b-4, 31b-5

b.+in 2b-13, 3a-1

b.+dür 21b-3

beřāret (Ar.) müjde 59b-7, 66a-1, 66b-8, 66b-12

b.+le mi 58a-10

b. ehli+nden 66b-12

bêřik <ET **bêřük** beşik

b.+de 49b-7

bêřinci <ET **bêřinç** beşinci 3a-2, 3a-8, 3b-5, 3b-9, 4a-1, 10b-10, 21a-13, 21b-5, 31b-11, 32a-6 vd.

bêş yüz <ET **bêş yüz** <AT **bêş ve yūz** beş yüz 39b-9, 40b-6, 40b-8

bêter beter 44b-9, 83b-1, 85b-9

beyān (Ar.) izah

beyān êt- açıklamak, izah etmek

b. è.-er 12a-11, 14a-13, 21a-3, 25a-3, 26b-7, 30b-13, 33a-13, 35a-6, 36b-13

beyān eyle- açıklamak, izah etmek

b. e.-dik 21a-1

beyān kıl- açıklamak, izah etmek

b. k.-alum 6a-12

b. k.-uvêrgil 44a-10

Beyti'l-Muḳaddis (Ar.) Kudüs

B.+e 18b-11

beze- <ET **bediz-e-** süslemek

b.-düm 2b-8, 62b-13

b.-rlar 69b-7

bezek <ET **bezek** süs

b.+lerin 35a-13

bèzen- <ET **bezen-** süslenmek 88b-4

b.-gil 88b-6

bıçak <ET **bıçak** bıçak

b.+dur 71a-6

bıraḳ- bırakmak; atmak, koymak; düşürmek; bk. *baş*

b.-up 14a-10

b.-urdu 23a-1

b.-urlar 35a-2, 45a-13

b.-maḳ 40a-13

b.-uḡ 45b-13

b.-dı 74b-7, 82b-1

b.-duḡı 74b-7

b.-urun 79a-13

bi Arap alfabesinin ikinci harfi 31a-8

bī-çāre (Far.) çaresiz 50a-1, 56b-3, 75a-4, 80b-8, 80b-11

bī-dādlık (Far.-Tür.) zalimlik

b.+ı 5a10

bid'at (Ar.) Peygamber döneminden sonra dinde ortaya çıkan şey 14b-1, 20b-13

bī-kār (Far.) iş yapamaz durumda 36b-8

bil- <ET bil- bilmek, inanmak 4b-2, 71a-2, 81b-12

b.-mek 2a-11, 5b-4, 10b-6, 10b-8, 18b-11, 49a-2, 76b-9

b.-se 12a-1, 42a-8, 76b-11, 77a-13

b.-düm 83b-1

b.-ip 87a-3

b.-digi 43a-10

b.-ür 33b-10, 35a-8, 35a-9, 35a-11, 36a-7, 49b-11, 50a-6

b.-ürin 72a-12

b.-ürven 76b-7, 76b-8, 79b-3

b.-ürken 79b-7

b.-ürüz 59b-2, 59b-3

b.-mezüz 59b-3

b.-ürken 59b-5

b.-ürem 39b-6

b.-mezdüm 39b-7

b.-mezdi 44b-3

b.-mezler 87b-6

b.-selderdi 87b-7

b.-gil 2a-13, 8a-4, 8a-5, 10a-4, 10b-2, 12a-11, 14a-13, 20a-8, 54b-6, 58b-3 vd.

b.-iñ 15b-13, 17a-5, 17b-6, 17b-11, 18a-3, 18b-1, 19a-8, 19b-5, 20a-4, 21a-3 vd.

b.-mezven 13a-3, 87b-10

b.-medüm 88b-4

b.-eyin 88b-5

b.-memek 77a-8

b.-megil 8a-5, 8a-6

b.-e 2b-4, 2b-5, 2b-6, 10b-6, 10b-7, 10b-9, 10b-11, 31a-5, 63b-8, 70b-11 vd.

b.-esin 10b-2, 27a-5

b.-selderdi 22b-5

b.-ün 3a-12, 6a-13, 17a-1, 18a-11, 18b-10, 19b-8, 22a-11, 23a-7, 23a-8, 25a-3 vd.

b.-üp 25a-10

b.-mezem 20a-2, 58a-10

b.-di 4b-2, 23a-8, 83a-5

b.-seydün 23b-3

b.-eler 4b-5, 6a-6, 67b-12

b.-seydün 68b-13

b.-medügünüzi 70a-1

b.-sünler 6b-1, 6b-2

b.-dügümçün 9b-1

b.-dügin 63b-6

b.-diler 57a-6

b.-dün mi 57b-12, 57b-13

b.-mez misin 57b-13, 58a-13

b.-mez 22b-11, 27b-1, 43b-5, 45a-1, 61a-12

b.-ür misin 47a-7

b.-mezler 44b-13, 49b-12

b.-ürler 49b-12, 81b-8

b.-mezven 49b-13

b.-dügi 81b-7

b.-mezsın 50a-2, 50a-3, 58a-11, 58b-1

b.-düm 10b-3, 10b-13, 11a-9, 11a-12

b.-mekdür 11a-2, 25a-11, 29b-8, 31a-3, 31a-8, 81b-6, 81b-7

b.-ürdüm 30a-4

b.-ürse 72a-13

b.-medin 73a-4, 73a-5

b.-enile 27a-1

b.-meyen 27a-2

b.-mese 76b-10, 78b-7

b.-dün 10b-5, 11a-11

b.-seğüz 10a-13

bildür- <ET **biltür-** bildirmek 44a-11; *bildir-* aynı anlamda 63b-1

b.-ür 10a-4

b.-di 20b-5, 49b-3, 86a-7, 86b-3

b.-em 63b-2

b.-diler 70b-6

b.-mek 82b-5

bile <ET **birle** birlikte, ile 16a-11, 17a-6, 21b-12, 27b-9, 29b-13, 41b-6, 46a-1, 52a-4, 55b-9, 63b-12

bilge <ET **bilge** bilge

b.+si 55b-8

bilin- <ET **bilin-** bilinmek

b.-ür 5b-9, 29a-5

bişi- <ET **bişi-** tanışıp konuşmak

b.-üp 14a-8

bī-naşīb (Far.-Ar.) nasipsiz 89b-8

biñ <ET **bıñ** (sayı) bin 1b-10, 20a-13, 22b-2, 27b-13, 29a-2, 29a-3, 29a-4, 34b-7, 38b-13, 46b-11, 64b-12, 66b-13, 67a-3, 67b-5, 67b-6, 73b-2

bir <ET **bir** <AT **bir** bir, tek 1b-9, 1b-10, 2a-6, 2b-4, 2b-6, 4a-3, 5b-13, 6a-6, 6a-12, 6b-1 vd.

b.+dür 7a-1, 7a-2, 7a-5, 7b-7, 8a-3, 42b-4

b.+inün 7b-9

b.+i 13b-5, 26a-11, 26b-4, 34a-9, 42b-4, 42b-5, 45a-5, 52b-13, 60a-10, 67b-3 vd.

b.+in 20a-7

b.+inden 68a-6

b.+ine 7b-9

b.+ini 78a-8

b.+isi 7b-10, 11a-2, 78a-3, 83b-3

b.+isiven 47a-13

b.+si 5b-13, 11a-2, 11a-3, 11a-4, 11a-5, 11a-6, 15b-10, 21b-1, 21b-2, 22a-2 vd.

b.+sin 10b-3, 16a-12, 16a-13, 44b-1, 46b-7, 84a-11

b.+sine 76b-2

b.+sini 55a-5

biraz biraz 22b-12

birbiri birbiri

b.+ne 7b-6, 20b-4

b.+nün 7b-11, 44a-8

b.+ni 7b-12

b.+nden 20a-3

b.+le 20b-3

b.+n 86b-4, 86b-7

b.+nüzden 82b-7

b.nüze 82b-7

biregü <ET **biregü** birisi, bir kimse 22b-12, 29a-5, 44b-9, 60b-3, 78b-8, 85b-10; krş. *biregi*

b.+nün 33b-12, 50b-5, 60b-5, 65b-1, 75b-11

b.+ye 33b-12, 61b-6, 83b-3

b.+yi 70a-8

biregi <ET **biregü** birisi, bir kimse; krş. *biregü*

b.+nün 83b-3

birik- <ET **birik-** bir veya aynı olmak; birbirine uymak

b.-meyedi 7b-10

bir kaç birkaç 75b-3

birle <ET **birle** ile 1b-3, 1b-6, 5b-9, 6a-12, 11a-12, 11b-7, 11b-9, 14b-8, 18a-7, 19a-6

birle- birliğini kabul etmek

b.-mekdür 22a-4

b.-ye 25b-6

birlik bir olma hali; krş. *birlük*

b.+i 29a-5

b.+in 3a-2

b.+ine 6a-6, 6a-7, 6b-11, 7a-12, 7b-1, 7b-2, 7b-8, 17b-13, 42a-8, 42b-5 vd.

birlük bir olma hali; krş. *birlik*

b.+ün 64a-6

bişir- <ET **bışur-** pişirmek

b.-gil 85a-9

b.-medi 85a-10

pişmān (Far.) pişman

pişmān ol- pişman olmak

p.-o.-dı 39a-12, 70b-3, 78a-7

p. o.-sun 65b-6

p. o.-up 65b-3

p. o.-ur 59a-4, 65a-10

p. o.-ursız 78a-1

pişmānlık (Far.-Tür.) pişmanlık 59a-10

bit- <ET büt-

(1) yetişmek, ortaya çıkmak

b.-digi 59a-11

b.-dügi 7a-13, 7b-1, 59a-11, 59a-12

b.-er 48b-7, 52b-9, 52b-10

(2) bitmek

b.-er 22b-12, 22b-13

b.-mez 22b-12

biti <ET **bitig** yazılmış şey, mektup; belge 57b-12, 59b-7, 78b-6, 84b-9, 84b-10, 84b-11, 84b-12, 84b-13

b.+ler 20a-10

b.+leri 59b-6

b.+sin 42b-12

b.+üñ 58a-11

bitir- <ET **bütür-** tamamlamak

b.-medin 73a-5

bitür- <ET **bütür-** yetiştirmek

b.-üp 47a-4

biz <ET **biz** biz 12a-9, 14a-11, 21a-2, 26b-6, 30b-13, 35a-5, 41b-12, 43b-11, 55a-7, 55a-11 vd.

b.+den 80b-1

b.+e 1b-2, 12a-7, 35b-13, 36a-2

b.+i 1b-3, 1b-5, 7b-7, 14a-9, 36a-13, 39a-10, 59a-7, 68a-12, 84a-5,
88b-2

b.+leri 76b-1

b.+üm 15b-1, 15b-10, 59a-7, 73b-3, 78a-9

b.+ümledür 74a-9

bîzār (Far.) rahatsız, şikayetçi 17b-11, 42a-7

bîzār ol- şikayet etmek

b. o.-mañ 82b-7

boğaz <ET **boğuz** boğaz

b.+ına 4b-10, 5a-8, 28a-10

bol çok 87b-3

borç <AT **bōrç** <Soğd. **purç** borç

b.+ı 3b-1, 4b-9

b.+um 74b-11

bostān (Far.) bahçe 57b-11

boy <ET **boğ** boy

b.+ı 21b-13, 51b-3

boyun <ET **boyın** boyun

b.+ına 4b-10

b.+larına 14a-10

b.+unda 83b-10

boz- <ET **buz-** bozmak

b.-dı 11a-10

bölük <ET **bölük** grup 46a-2, 64a-1

b.+i 64a-3, 64a-5

b.+ünde 34b-10

böyle böyle 2a-2, 2a-7, 2b-3, 9b-10, 23a-1, 23a-5, 37a-3, 78a-12, 87a-4, 88a-3

b.+dür 77b-9

bu <ET **bu** bu 1b-7, 1b-11, 2a-1, 2a-3, 2b-3, 2b-8, 2b-11, 6a-9, 6a-11, 6b-12 vd.

b.+dur 2a-13, 6b-4, 6b-8, 14b-3, 17a-11, 24b-13, 48a-1, 57a-5, 63b-3, 66a-6 vd.

b.+ları 49b-8

b.+ğa 6a-11, 38b-12

b.+nca 34a-4, 46b-1, 47b-10, 49a-4, 57a-13

b.+ncılayın 87b-1

b.+nda 4b-13, 68b-10, 76a-13

b.+ndan 1b-7, 59a-7, 62a-3, 78a-12

b.+nı 8a-11, 9a-5, 39b-9, 57a-5, 61a-6, 64b-4, 81a-10

b.+nlar 35b-13, 40a-3, 49b-9, 54a-2, 54a-3, 54b-13, 78b-3, 85a-10, 85b-2, 85b-7 vd.

b.+nlara 25b-9, 34b-12, 37b-8, 40b-11, 64a-3, 82b-1

b.+nları 40b-12, 45b-13, 46b-3, 53b-11, 64b-8, 78a-7

b.+nların 28b-9, 28b-10, 78a-8, 88b-10

b.+nlarınla 33a-9, 40b-11

b.+nın 10b-5, 40a-4, 44a-9, 46a-5, 63b-1, 76b-5, 79b-8, 81a-11

b.+nınla 11a-9, 47b-12

bucağ <ET **bıçğak** <AT **būçgak** köşe, kenar

b.+ında 47a-12

budağ <ET **butık** budak

b.+ıdur 4a-4

buğday <ET **buğday** buğday 51a-2, 73b-1

bugün **bū+kün** bugün 48a-3, 48a-4, 60b-12, 77b-4, 85b-3

buğul (Ar.) cimrilik 34a-8, 81b-13

bul- <ET **bul-** bulmak, kazanmak

b.-a 2a-4, 12a-2, 24b-8, 30b-8, 30b-9, 67a-4, 67a-5, 67b-1, 68b-12,
71b-9, 72b-11, 72b-12

b.-am 29a-7

b.-amaz 76a-9

b.-dı 36a-5, 61b-9, 61b-10, 61b-12, 61b-13

b.-dılar 38b-10

b.-madılar 41b-4, 85a-10

b.-maduğ 85b-3

b.-asın 88a-3

b.-sun 88b-12

b.-mayasız 89b-4

b.-uruz 45a-4

b.-ursağ 39a-7

b.-maduğ 38a-12

b.-madum 38b-2, 62a-9

b.-ıçağ 66b-6

b.-amayıcağ 66b-6

b.-dum 49a-5, 52a-4, 52a-5

b.-amayınca 58b-7

b.-sa 12a-2

b.-miş 12b-2

b.-mamışdır 12b-6

b.-ursañuz 41a-13

b.-mazsañuz 41b-1

b.-mağdur 22a-8

b.-mağa 29b-5, 29b-6, 39a-9

b.-maya 69a-5

b.-ur 22b-2, 26b-3, 27b-13, 28b-7, 28b-8, 33b-4, 45a-11, 47a-1, 61b-8, 62a-6, 62a-7

b.-madı 74b-3

b.-mazdı 48b-11

b.-maz 24a-12

bulın- <ET **bulun-** bulunmak; krş. *bulun-*

b.-a 5b-3

bulud <ET **bulıt** bulut 39b-1; krş. *bulut*

b.+ı 39b-3

bulun- <ET **bulun-** bulunmak; krş. *bulın-*

b.-masa 21b-3

b.-ursa 45b-6

buluş- <ET **buluş-** buluşmak

b.-sa 14a-7

bulut <ET **bulıt** bulut 39b-2; krş. *bulud*

b.+ları 7a-13

buğal- bunalmak; krş. *buğul-*

b.-duğuz 34a-7

b.-up 38b-5

b.-dılar 39a-13

b.-dum 79b-4

bunca <ET **buñça** bu kadar 34a-4, 46b-1, 47b-10, 49a-4, 57b-13

buncılayın <ET **munçulayı** bunun gibi 87b-1

buğul- <ET **buğ+al-** bunalmak; krş. *buğal-*

b.-cağ 44b-9

burhān (Ar.) delil

b.+dur 21a-13

burun <ET **burun** burun 47a-6

b.+ıla 7b-6, 80b-5

but (Far.) put; krş. *put*

b.+a 54a-4

buyruk <ET **buyruk** emir 73b-1, 73b-3

b.+um 5a-13, 23a-11, 83a-10

b.+ın 11a-7, 14b-12, 19b-7

b.+ı 16a-6

b.+ından 35a-7, 72a-9

b.+uğ 64a-7

b.+ları 76a-4

b.+ına 80a-12

buyur- <ET **buyur-** buyurmak

b.-dı 2b-6, 3a-3, 3a-8, 3a-12, 3b-2, 3b-3, 4a-3, 4a-7, 5b-1, 6b-2 vd.

b.-dışa 4a-13

b.-duşuz 58a-9

b.-sam 83a-8

b.-sa 86b-9

b.-ur 8a-1, 12b-12, 13b-3, 15a-11, 15b-4, 23a-6, 23b-9, 24a-5, 24b-11, 24b-12 vd.

buzagı <ET **buzagı** buzağı 15a-13, 46a-7

bühtān (Far.) iftira 59b-12

b.+dan 89a-7

bühtān ét- iftira atmak

b. è.-mekdür 42b-7

bühtān kıl- iftira atmak

b. k̄.-urdu 85b-8

bünyād (Far.) temel

b.+ı 3b-3

b.+larında 52a-11

b.+ıdur 76b-9

büyük <ET **bedük** büyük 7b-3

C

cāhid (Ar.) savaşan 83b-5

c.+dür 83b-5

cāhil (Ar.) cahil 27b-13, 42a-5, 48a-6, 89a-3

cāhillık (Ar.-Tür.) cahillik; krş. *cāhillık*

c.+ına 6a-2

c.+dur 46b-8

cāhillik (Ar.-Tür.) *cahillik* 48a-7; krş. *cāhillık*

cān (Far.) can 26a-9, 26a-10, 26b-6, 33b-2, 33b-4, 36b-11, 37b-9, 46a-3, 46a-4, 57b-1 vd.

c.+a 1b-10

c.+ı 9a-7, 9a-8, 24a-1, 24a-13, 36b-6, 54b-11, 57a-10

c.+ları 46b-10

c.+lar 50a-6, 72a-4

c.+um 72b-12

c.+uñ 26a-10, 57b-10, 58a-10

c.+ların 33b-5

c.+ın 50a-8, 50a-11

c.+ına 2a-9, 4b-9, 66a-7

c.+lardan 6b-11

cānāvar (Far.) canlı, yaratılmış 47a-13

c.+a 41a-5

c.+lar 54b-11, 59a-11

cānsuz (Far.-Tür.) cansız

c.+dan 6b-11

carlu meşhur, ünlü 78a-6

cāzılık (Far.-Tür.) cadılık 19a-5

cāzū (Far.) cadı

c.+lar 32a-11

cefā (Far.) sıkıntı 36b-7

c.+lar 80b-7

cehel (Ar.) cahillik 5a-7

celālet (Ar.) büyüklük

c.+ün 73b-3

cem^ç (Ar.) biriktirme, bir araya getirme

cem^ç ét- biriktirmek, bir araya getirmek

c. è.-mek 52b-9

cem^ç eyle- bir araya getirmek

c. e.-miş 1b-10

c. e.-yem 15a-9

c. e.-di 15b-7

c. e.-yedi 17a-12

c. e.-se 52b-10

cem^ç ol- bir araya gelmek, toplanmak

c. o.-dı 83b-2

c. o.-sa 52b-11

cemāl (Ar.) güzellik

c.+i 36a-11

cemā^ç at (Ar.) cemaat 12b-12, 14a-13, 14b-8, 14b-10, 17a-2, 20b-13, 21a-2, 22b-4, 22b-8, 22b-10 vd.

c.+e 14a-12, 22b-5, 35a-3, 45b-9, 71b-4, 87a-1

c.+i 87b-7

c.+ıla 71b-11

c.+ine 14b-6

c.+uñ 22b-11

c.+de 24a-13

cemī' (Ar.) bütün 6a-7, 10b-3, 21a-11, 33b-3, 55a-12

cem'i (Ar.) hepsi

c.+sinden 18b-13

cenābet (Ar.) cünüplük hali

c.+den 3b-9

cenāze (Ar.) cenaze 28b-12, 29a-2, 54b-10

c.+de 28b-13

c.+sine 9a-4, 9a-5, 46a-4

c.+ye 28b-13

ceng (Far.) savaş

ceng ét- savaşmak

c. è.-mişdür 42a-13

cennet (Ar.) cennet 18a-9

c.+e 34a-9

cevāb (Ar.) cevap 14b-13, 19b-12, 20a-2, 23b-5, 28a-5, 37a-7, 46b-1

c.+ı 19b-12

c.+ın 57b-11, 63b-1, 70a-7, 70a-8, 76a-2

Cevāhir kitābı (Ar.) Sofî bilginlerden Antakyalı Seyh İsaoglu Şeyh Kasım'ın, önce Arapça olarak yazıp sonra Türkçeye çevirdiği, din ve ahlak bilgileri veren eseri

‘Cevāhir’l-ahbār’

C. k.+dan 16b-9

cevmerd (Far.) cömert 34b-1, 34b-5 krş. *cömerd*

c.+dür 34a-13

c.+i 34a-11

c.+ler 34a-4

c.+leri 34a-2, 34a-3, 34a-4, 34b-7

c.+lerüñdür 34a-5

cevmerdlik (Far.-Tür.) cömertlik 33b-2; krş. *cevmerdlik*

c.+ı 52b-11

cevmerdlik (Far.-Tür.) cömertlik 16a-3, 16a-10, 33a-13, 34a-5, 34b-8, 63a-13; krş. *cevmerdlik*

c.+dür 4a-2

c.+i 4b-11, 33b-5, 33b-6

c.+idür 33b-1, 33b-2

cezā (Ar.) ödül

c.+sı 8b-11

cidd (Ar.) ciddiyet

c.+ile 39b-6

cihān (Far.) ālem 53a-1, 62b-3, 63a-4, 76a-1, 79a-12, 87b-5

c.+ı 15a-10, 56b-8, 59a-9

c.+da 36a-8, 39a-4, 63a-3, 87b-8

c.+dadur 63a-4

cimā’ (Ar.) cinsel ilişki

c.+dan 67b-11

cimā' eyle- cinsel ilişkiye girmek

c. e.-se 40b-7, 40b-11, 41a-4, 41a-5, 41a-7

cömerd (Far.) cömert; krş. *cevmerd*

c.+dür 67b-10

cum'a (Ar.) cuma günü

cum'a günü cuma günü

c. g.+nde 67b-7

cümle (Ar.) bütün 7a-4, 21a-2, 46a-8, 48b-6, 57a-8

c.+si 7b-1, 7b-6, 8a-8

Ç

çağır- <ET çağır- <AT cākır- çağırarak

ç.-ur 54b-11

ç.-dı 59b-13

ç.-ır 64b-13, 68b-12

çakır <ET çağır mavimsi 43a-2, 45b-4

Çalab (Far.) Allah 5a-6

Ç.+a 80b-10

Ç.+ım 63b-1

Ç.+um 13a-12, 14a-11, 21a-1, 22b-1, 24a-8, 30a-7, 34b-9, 35a-5, 43b-11, 47a-7, 55b-4, 59a-1, 60a-8, 63a-8, 65a-3, 66a-6, 69b-13, 71a-12, 75a-3, 77a-11, 80b-9, 80b-13, 81a-3, 85a-1

Ç.+umdan 69a-11

Ç.+umdur 81a-1

Ç.+umız 59a-7

çalkkoyın sırtüstü 49b-6, 49b-7

çāre (Far.) çare 29b-5, 29b-6, 38b-2, 87b-10

ç.+m 36b-9

çat- <ET **çat-** bağlamak

ç.-dı 7b-6

çek- <ET **çek-** çekmek

ç.-üp 7b-12

ç.-er 10a-9

ç.-düm 11b-1

ç.-meyince 29b-5

ç.-ene 71b-10

ç.-erler 83b-12, 83b-13

ç.-meyesin 89a-3

çekil- <ET **çekil-** çekilmek

ç.-miş 43a-3, 43a-9

çekiş- <ET **çekiş-** tartışmak

ç.-eler 76b-5

ç.-irlerdi 20b-4

çekürge <ET **çekürge** çekirge 47a-8

çemen (Far.) bahçe

ç.+dür 28b-9

ç.+lerinden 28b-9

ç.+lerinden mi 72b-13

ç.+i 76a-8

çenār (Far.) çınar

ç.+dur 59b-4

çeri <ET **çerig** asker 7b-12

ç.+mdür 31a-12

ç.+sine 32b-2

ç.+sinde 42b-9

ç.+sin 74a-4, 77b-2, 77b-4, 77b-6

ç.+sile 74a-6

ç.+si 74a-8, 77b-3

çevre etraf 39b-13

çığır- <ET **çakır-** <AT **çākır-** bağırmaq

ç.-ıp 40a-4

ç.-dı 53a-13

çık- <ET **çık-** çıkmak

ç.-a 9a-8, 45b-5

ç.-dum 47a-5

ç.-ar 26a-10, 26a-11, 45a-7, 45a-8, 48a-13, 66b-5

ç.-ıcağ 67a-8

ç.-sa 31b-2

ç.-ınca 12b-13

ç.-arsa 18a-7

ç.-dı 18b-11, 47b-7, 47b-9, 51a-1, 51a-10, 53a-13, 53b-6, 61a-4, 79a-9, 84a-3

ç.-maya 58a-5

ç.-duğı 48a-13

ç.-mağa 24a-11

çıkar- <ET taşı^{ık}+ar- çıkarmak; bk. *yol*.

ç.-maya 21a-2

ç.-uñ 41b-6

ç.-am 54a-4

ç.-ğıl 59a-7

ç.-urken 66a-9

ç.-urđı 70a-11

ç.-dı 73b-2, 79a-1

ç.-ursın 79a-3

ç.-urın 79a-4

çırāğ (Far.) mum 12a-8

ç.+ı 76b-8

çiftlin- (Ar.-Tür.) evlenmek

ç.-en 40b-1

Çin Māçin Çin'in güneyi 70b-10

çirk (Far.) kir

ç.+i 68b-9

çirkīn (Far.) çirkin 71b-11, 20a-4, 24a-11

çobān (Far.) çoban 33a-5, 33a-6, 33a-9, 35b-13, 36a-1, 36a-2, 79b-2, 79b-3

ç.+a 33a-4

çoğal- çoğalmak

ç.-ur 68a-10

çoğalt- <çok+al- çoğaltmak

ç.-uñ 53b-11

çok çok 2b-1, 13b-2, 13b-11, 19a-11, 22b-8, 22b-12, 25a-9, 25a-11, 25a-13, 25b-4, 29b-11, 30a-8, 30a-9, 30a-10, 32b-8, 36b-9, 36b-10, 43a-13, 52a-11, 52a-12, 53a-11, 64b-2, 68a-1, 68a-6, 68a-8, 68a-9, 68a-12, 73b-5, 75a-5, 77a-5, 77a-9, 77b-4, 78b-8, 84a-2, 85b-2

ç.+ısa 50a-10

çokluk çokluk

ç.+ına 23a-10

ç.+ında 50b-7

ç.+ıla 78a-4

çök- <ET çök- çökmek

ç.-eler 63b-12

çöker- <ET çökür- çöktürmek

ç.-üp 61a-3

çöp <ET çöb çöp

ç.+i 85a-5

çukur <ET çok- çukur 57b-11

çün (Far.) çünkü 18a-9, 38b-1

D

dad <AT **tāt** tat

d.+ın 57a-7

dad- <ET **tat-** <AT **tāt-** tatmak

d.-asıdur 57a-7

dād (Far.) adalet 87b-8

daḥı <ET **taḥı** dahi 1b-6, 1b-12, 2a-7, 2b-9, 3a-12, 3b-9, 3b-10, 4a-6, 6b-3, 6b-6 vd.

dāl (Ar.) Arap alfabesinin sekizinci harfi 31a-9; *dal* aynı anlamda 23a-11

dāne <ET **tana** tane 73b-1

d.+de 46b-12

da‘vet (Ar.) davet

da‘vet èt- çağırarak, davet etmek

d. è.-ün 6b-1

da‘vī (Ar.) dava

d.+sin 23b-5

d.+si 72b-9, 73a-2

da‘vīci (Ar.-Tür.) davacı 16b-6, 16b-8, 36b-10, 45b-6, 86a-6

dart- <ET **tart-** tartmak

d.-up 24b-9

d.-ar 51a-6

d.-dı 51a-9, 51a-10, 51a-11

daşra <ET **taşra** dışarı; krş. *taşra*

d.+ğı 33a-8

datlu <ET **tatıḡlıḡ** tatlı 53b-10

datsuz tatsız 49a-2

Dāvud (Ar.) Hz. Davut Peygamber 10b-1, 10b-5, 11b-13, 12a-1, 14a-3, 14a-4, 14a-5, 14a-6, 27b-5, 61a-6, 69a-8, 81a-5, 84b-1, 87a-13, 87b-1, 87b-2, 87b-5, 87b-7

dāyim (Ar.) sürekli 20a-1, 32a-13, 33a-7, 34a-10, 56a-8, 67b-13, 80b-5

de de bağlacı 62a-2, 63b-13

dê- <ET têt- demek

d.-di 2a-11, 2a-12, 2b-2, 2b-3, 3b-7, 3b-11, 4a-13, 4b-1, 4b-2, 5a-1 vd.

d.-gil 9b-11, 38b-2, 52a-10, 52b-2, 52b-4, 75a-1

d.-diler 3b-12, 6a-5, 8a-11, 11a-11, 12a-7, 14b-13, 15a-1, 17b-8, 24b-3, 24b-7 vd.

d.-dük 17b-8

d.-dügi 22b-1, 29b-9, 76b-13

d.-medüm 48a-3

d.-medi 55b-5

d.-medi mi 84b-8

d.-mişdi 84b-10

d.-megil 60a-1

d.-dügin 44b-3

d.-dügüm 85b-13

d.-mek 3b-4, 8b-12, 9a-1, 14b-13, 23b-6, 23b-9, 23b-10, 23b-11, 23b-12, 31a-8

d.-mekdür 62b-8

d.-mişler 10b-5, 23b-5

d.-mişdür 42a-12

d.-mezsiz 18b-1

def (Ar.) ortadan kaldırma

def **èt-** ortadan kaldırmak

d. è.-er 6a-1, 6a-2, 47b-2

def **eyle-** ortadan kaldırmak

d. e.-di 47b-2

def **ol-** ortadan kalkmak

d. o.-ur 52b-13

defn (Ar.) gömme

defn **èt-** gömmek

d. è.-ebileler 29a-1

d. è.-eler 31b-7

degir- <ET **tegür-** ulaştırmak 64b-12

dep- <ET **tep-** bırakmak

d.-di 55a-11

depren- <ET **tepren-**

(1) hareket etmek

d.-ür 80b-8

(2) sarsılmak, harekete geçmek

d.-eydi 10a-12

depret- <ET **tepret-** kımıldatmak, titretmek; bk. *ayağ*

d.-meñ 82a-5

d.-ür 80b-6

deg- <ET **teg-** değmek, dokunmak; bk. *göz*

d.-er 1b-10, 31a-6

d.-erem 34a-7

d.-sün 55b-11

d.-digin 33b-12

d.-medi 13b-11

d.-di 13b-12

d.-megile 13b-13

d.-se 60b-3, 60b-5, 61b-4, 62a-1

degin -e kadar, değin 6a-11, 20a-1, 20a-4, 22b-9, 24a-12, 28a-10, 41a-3, 48b-1, 60a-13, 60b-2, 78a-11, 82b-3, 86a-9

degme <ET **tegme** her bir 27a-4, 60a-11, 60a-12, 60b-2, 67b-6, 70b-8

degşür- <ET **tegşür-** dönüştürmek

d.-ür 65a-8

degül <ET **tegül** değil 77a-3

d.+di 33b-9

d.+dür 2a-11, 8a-8, 8a-10, 8b-7, 18a-12, 20b-2, 25b-2, 27a-2, , 32a-8, 32a-10, 32a-11, 36a-6, 50b-8, 75a-8, 75a-10

d.+misün 29b-13

d.+ven 48a-2

degür- <ET **tegür-** ulaştırmak

d.-e 47a-4

d.-di 51b-8

d.-mek 61b-6

d.-ür 62b-4, 62b-5

d.-em 34a-7, 66a-7

delil (Ar.) delil 8a-2, 24b-11, 24b-13, 25a-1

d.+dür 7a-11, 7b-1, 7b-7, 7b-9, 21a-10

d.+ler 7b-2

delilsüz (Ar.-Tür.) delilsiz 6a-3

delim <ET **telim** <AT **tēlim** çok 10b-5, 84a-4, 84b-6

delük <ET **telük** delik 41a-2

dem (Far.) zaman 74b-4

d.+den 63b-2, 80b-5

demür <ET **temir** demir 51b-5; krş. *temür*

d.+i 38b-11

demürçi <ET **temir+çi** demirci 38b-11; krş. *temürçi*

deñiz <ET **teñiz** deniz 74a-4, 74a-6

d.+lerde 7a-12

d.+ine 22b-1

d.+ler 31b-3

d.+e 43b-1

denk <ET **teñ** denk 51b-1

d.+i 51a-10, 51a-12

depele- tepelemek, öldürmek

d.-di 50b-13

deprenmek <ET **teprenmek** sarsıntı, deprem 37b-8

der <ET **tēr** ter

d.+e 28a-10

d.+in 28a-11

d.+den 28a-12

dēr- <ET **tēr-** <AT **tēr** biriktirmek

d.-er 53a-2, 58a-2

d.-mekdür 75a-12

dere dere 45a-12

d.+ye 45a-13

derecāt (Ar.) dereceler 78a-1

d.+a 11b-8, 59b-5

derece (Ar.) derece 19b-13, 20a-3, 27a-3, 30a-7, 59a-3, 59a-6, 60a-11, 60a-12, 60b-1

d.+den 27a-4, 60a-11, 60a-12, 60b-2

d.+ye 11a-12, 27a-4, 30a-7, 60a-11, 60a-13, 60b-2

d.+sin 59a-3

d.+leri 59a-6

d.+si 27a-3

d.+sinden 27a-3

derecük küçük dere

d.+ler 77b-6

dergāh (Far.) dergah

d.+ına 22a-5

d.+unda 63b-12

deri <ET **teri** <AT **tēri** deri 61a-5

dérle- toplamak

d.-diler 70b-8

derle- <ET **terle-** terlemek

d.-ye 28a-10

dermān (Far.) çare

d.+ı 28a-12

d.+ıdur 69b-3

destūr (Far.) izin 39b-11

dīv (Far.) dev

d.+ler 54a-2

deve <ET **tevey** deve 18a-9, 28a-11, 53b-6, 53b-8

d.+nūḡ 61a-3

d.+leri 37b-10

d.+yi 46a-7

devlet (Ar.) mutluluk 34a-5

d.+i 60a-4

devşir- <**dér-şür-** biriktirmek; krş. *dévşür-*

d.-ürsüz 52a-12

dévşür- <**dér-şür-** biriktirmek 55b-5; krş. *devşir-*

d.-mek 73a-11

d.-ür 29b-11

dırnaḡ <ET **tırṇaḡ** tırnak

d.+ları 85b-6

d.+larıla 85b-7

dībāce (Far.) önsöz

d.+si 6a-11

dīdār (Far.) yüz 10a-3, 12a-4, 31a-9

d.+ıla 12a-8

d.+um 8b-12

d.+a 11b-8

d.+ın 12a-10, 17b-12, 35b-6, 63b-3

d.+ına 35b-6

d.+uñı 69b-11

digsüz <ET tıgısız sessiz 71b-1

dik- <ET tik- dikmek

d.-er 30b-3

d.-üñ 45a-9

dil <ET tıl dil 7b-6, 26a-11, 62b-7, 71a-5

d.+ine 4b-9, 5a-9

d.+ile 6a-6, 26b-6, 63a-7, 65a-11, 65b-6, 84a-11, 86b-12, 86b-13

d.+den 11a-1

d.+dendür 11a-3

d.+in 21b-3, 35a-13, 67b-4, 70b-13, 89a-13

d.+ñüz 35b-10

d.+i 43a-3, 43a-9, 84a-10

d.+üm 61a-9

d.+ünj 62b-13, 70a-5

d.+ünj 64b-6

d.+ince 67b-12

d.+ini 71a-12

d.+inde 86a-8

d.+inden 86b-12

dile- <ET tile- dilemek 4b-13

d.-düm 1b-11, 34b-12

d.-señ 57a-8

d.-mek 66a-12, 69b-4, 82b-6

d.-dügünleyin 82b-6

d.-mese 74a-11, 80a-8

d.-rven 61a-8

d.-meyiserdür 57b-3, 57b-4

d.-meyiserven 57b-4, 57b-5

d.-yiserven 57b-6

d.-yiserdür 57b-3, 57b-4

d.-rsem 48a-10

d.-ye 49a-1

d.-yenler 51b-5

d.-rdi 51b-6

d.-rler 51b-6

d.-r misiz 53b-6

d.-mez 53b-7

d.-ye 85a-11

d.-meyince 85b-12

d.-yici 87a-6

d.-me 88b-8

d.-yedi 7b-10, 17a-11

d.-rüz 12a-9

d.-rse 17b-5, 20b-12, 37b-13, 54a-13, 63b-3, 74a-10, 74a-11, 80b-12,
81a-1, 81a-2 vd.

d.-rsej 27a-5, 67a-9

d.-rsin 36b-1, 51b-9, 53a-7, 83a-10

d.-rin 53a-7, 61a-7, 61a-10

d.-rsejüz 14b-5

d.-r 11a-7

d.-di 38b-13, 60b-8, 60b-10, 74b-9, 80b-2

d.-ye 12a-1

d.-yem 75a-2

d.-j 76a-7

d.-gil 79a-7, 80b-1

d.-dügin 79a-9

d.-se 12a-2, 54b-1, 74a-12, 80a-7

d.-sün 65b-2

dilek <ET tilek dilek

d.+üm 5a-1, 39a-1, 83a-11

d.+ümi 88b-4

d.+ümdür 48a-10

d.+üğ 81a-10

d.+ince 43b-4

d.+i 7b-10, 61a-6

d.+im 63a-13

d.+in 5a-7, 14b-1, 81a-13

d.+iğ 83a-11

d.+inde 67b-11

d.+ine 5a-13, 14b-12, 77a-11

d.+üğüz 25b-13

d.+idür 17a-10, 33a-8

d.+ile 17a-13, 25b-12

d.+inden 11b-5

dilenci dilenci

d.+ye 34b-7

dilgü <ET tilkü tilki

d.+nüğ 62b-11

d.+yi 62b-11

dilsiz dilsiz 70a-13, 72a-4; krş. *dilsüz*

dilsüz dilsiz 4b-1, 41a-5, 70b-3; krş. *dilsiz*

dīn (Ar.) din 2b-10, 6a-5, 12b-2, 12b-6, 29a-9, 29a-10, 29a-12, 29a-13, 29b-152b-5
vd.

d.+in 1b-7, 73a-9, 88b-9

d.+i 15b-5, 52a-8, 52b-5, 68a-11

d.+lerin 53b-4

d.+üñ 2b-13, 4a-3, 4a-5, 19b-11

d.+dür 19b-11

d.+üñi 15a-6

d.+ümün 4a-8

d.+inün 3b-3, 29b-1, 29b-2, 29b-3, 29b-4

dindār (Far.) dindar 52b-4

diñicilik İki kişinin hafifçe konuştuğu sözleri gizlice dinleme

d.+e 86a-9

diñle- <ET tıñla- dinlemek

d.-mişken 59b-6

dīnsüz (Ar.-Tür.) dinsiz

d.+dür 16b-2, 20b-7

direk <ET tirek direk

d.+i 85a-5

dirhem (Far.) eskiden kullanılan bir para birimi 20b-12, 37a-5

diri <ET tirig diri 47b-4

d.+ken 7b-4

d.+ler 58b-10, 58b-11, 59a-9

d.+ven 65b-4

d.+lerün 66a-7

diril- <ET **tiril-**

(1) geçinmek 64b-8

d.-mek 2b-8

d.-mekdür 30a-12

(2) canlanmak

d.-diler 54a-2

(3) yaşamak

d.-e 72b-12

dirilik <ET **tiriglik** dirilik

d.+inde 60a-4

dirilt- <ET **tiril-t-** diriltmek 34b-10

dirlik düzen 36b-3, 49a-2, 62a-8, 75a-9, 75a-10, 75a-11

d.+inde 18a-7

d.+dür 30a-8

d.+i 37a-11, 43b-9

diş <ET **tış** <AT **tış** diş

d.+lerüğ 50a-1

ditre- <ET **titre-** titremek

d.-di 38b-3

d.-rsin 38b-4

d.-r 40b-4

d.-dügi 69a-9

diz <ET **tiz** <AT **tiz** diz

d.+in 61a-3

d.+lerin 63b-12

doğru <ET **toğuru** doğru 10a-5, 14b-4, 19b-12, 30a-12, 39b-4, 58a-5, 88a-5; krş. *doğru*

doğru <ET **toğuru** doğru 54b-6; krş. *doğrı*

doğruluk doğruluk 4a-11; krş. *toğruluk*

dokın- <ET **tokın-** dokunmak

d.-ur 24a-12

d.-dı 80a-10

doksan dokuz <ET **tokson tokkuz** doksan dokuz 31b-1

dokuş- <ET **tokış-** mücadele ederek çarpışmak, krş. *tokuš-*

d.-urvan 33a-7

d.-ursın 33a-9

dost (Far.) dost 4b-4, 13a-9, 13b-12, 14a-7, 26a-9, 41a-8, 41a-9, 57a-10, 77a-3

d.+dur 77a-3

d.+a 57a-10

d.+ı 80b-13

d.+ıla 14a-8

d.+uñ 25a-11, 34a-12, 82a-8, 88a-12, 88b-1

d.+uğa 82a-8

d.+um 25a-12, 34a-13, 82a-9, 83a-8

d.+uma 80b-12, 83a-9

d.+umı 60a-2

d.+ların 57a-9

d.+larına 8b-6

d.+larum 54b-12

d.+larındur 81b-6

d.+larınınu 12a-3

dostlık (Far.-Tür.) dostluk 52a-1, 66a-13, 77a-7; krş. *dostluk*

d.+ı 14a-11

d.+ıçün 3a-5, 13a-12, 16b-13

dostluk dostluk 13b-13, 14a-1, 77a-9; krş. *dostlık*

d.+ı 4a-8

d.+u 25a-10

d.+u 57a-8

d.+da 73a-8

dög- <ET **tög-** dövmek

d.-er 38b-11

d.-megil 65b-1

dök- <ET **tök-** dökmek

d.-mekdür 42b-10

d.-dün 45b-6

dökil- <ET **tökül-** dökülmek; krş. *dökül-*

d.-ür 23b-2, 61a-2

dökül- <ET **tökül-** dökülmek; krş. *dökil-*

d.-ür 31b-2, 61a-2

dölen- mutmain olmak, huzura kavuşmak

d.-e 26a-13

d.-mez 46b-1, 50a-2

d.-serdür 46b-6

dölendür- mutmain etmek, huzura kavuşturmak

d.-gil 36a-8

dön- <ET tön-

(1) dönmek 4b-1

d.-di 4b-1

d.-er 76a-8

d.-ince 15a-13

d.-mediyise 45a-10

(2) vazgeçmek

d.-di 38b-7

d.-meñ 83a-2

dönder- <ET tön~~der~~- çevirmek, değiştirmek

d.-düm 2a-1

d.-mekdür 32b-11

d.-di 43b-2

d.-ür 56b-1

d.-mez 61b-7

d.-ürler 64a-12, 64a-13

d.-dün 64b-3

d.-sün 86b-11, 86b-12,

d.-mek 86b-13

dördüncü <ET **törtünç** dördüncü 3a-2, 3a-7, 3b-4, 3b-8, 4a-1, 8b-2, 11b-2, 15b-11, 16a-4, 21a-13 vd.

dört <ET **tört** dört 8a-13, 11a-13, 13b-13, 15b-8, 15b-10, 15b-13, 16a-2, 16a-11, 16a-12, 20a-5 vd.

d.+ünden 20a-7

d.+i 42b-4

d.+den 36b-4

d.+dür 32b-1, 72a-2

döşek <ET **töşek** yatak

d.+in 69a-2

döşün- kendine çekidüzen vermek

d.-üp 36a-10

du' ā (Ar.) dua 22a-5, 51b-4

d.+dan 2a-3

d.+m 56a-9

d.+mıla 39b-3

d.+rı 69a-8

d.+sı 19a-5, 19a-6, 19a-7, 43b-10, 53a-9, 66a-4, 66b-3, 67b-2

d.+sında 20b-1, 34b-9, 79a-5

d.+ıuzla 10a-12

d.+sın 12a-9, 28b-6, 66a-7

du' ā kı1- dua etmek

d. kı.-a 12b-13

d. .-ayın 69a-7

d. .-dı 38b-8, 39a-3, 39b-1, 53a-5, 74b-10

d. .-ğıl 69a-8

d. .-maya 69a-9

d. .-ur 24a-8

dudağ <AT **tōtak** dudak

d.+ları 45b-4

d.+ın 80b-6

d.+uğ 80b-8

dumrı tef

d.+sı 52b-8

d.+yı 52b-8

dur- <ET **ṭur-**

(1) durmak 3a-7, 4a-13, 4b-1, 20a-7, 22b-8, 24b-6, 57b-8, 58a-4, 58b-7, 63b-12; bk. *ḳavl*, *vaḳfe*; krş. *ṭur-*

(2) kalkmak, uyanmak, dirilmek; krş. *ṭur-*

d.-duğı 60a-5

d.-ur 34b-6

d.-up 69a-1

(3) süreklilik ifade eden yardımcı fiil 22b-13, 78b-8; bk. *egir-*, *ḳorḳa dur-*; krş. *ṭur-*

dut- <ET **tut-**

(1) yapmak 3b-5, 3b-8, 13a-8, 13b-2, 29a-2, 30a-6, 31b-8, 31b-9, 31b-13, 35b-2 vd.; bk. *‘ibret*, *kīn*, *oruç*, *ögüt*, *ṭanuḳ*, *ümīd*.

(2) farz etmek 28b-4, 28b-5, 30a-4, 64b-7, 64b-8, 68a-10, 70b-2, 87b-5 vd.;
bk. *hor, hoş, ilerü, yalan*.

dutı rehin

dutıya koy- rehin olarak vermek

d. kı.-up 77a-4

duzak <ET **tuzak** tuzak 43a-13

d.+a 43b-1

d.+um 79a-13

d.+uma 79a-13

dübr (Ar.) makat

d.+ünden 41a-4, 41a-6

dükān (Far.) dükkan

d.+ında 71b-10

dükel <ET **tükel** hep, hepsi, herkes 2a-11, 17a-8, 17a-10, 44b-3, 54a-2, 58b-11, 68a-2, 70b-9, 70b-10, 70b-11; krş. *dükeli*

dükeli <ET **tükel** hep, hepsi, herkes 2b-11, 7a-11, 8b-3, 9a-1, 12b-2, 15b-9, 17a-12, 19a-9, 20a-3, 21a-4; krş. *dükel*

düken- <ET **tüken-** tükenmek

d.-di 50a-1

dün <ET **tün** <AT **tün**

(1) gece 46a-5, 50a-4, 57b-7, 67b-6, 68b-3, 69a-5, 69a-8, 69b-12, 73b-2

d.+de 32a-11

d.+i 49a-2

d.+e 58a-8

d.+leri 58a-9

d.+lerün 58a-11

d.+dür 58b-1

d.+in 69b-9

(2) dün 60b-11, 60b-13

dünle <ET **tünle** geceleyin 32b-2, 38b-9, 39b-10, 46a-2, 68a-8, 68b-1, 68b-3, 68b-9, 68b-11, 69a-1, 69b-3, 69b-5, 74b-9, 86a-1, 87a-2

dünyā (Ar.) dünya 24a-4, 24a-13, 30a-6, 30a-11, 35a-13, 39a-4, 50b-11, 51a-3, 52b-5, 54b-1 vd.

d.+yı 10b-10, 26a-9, 53a-13, 53b-4, 53b-10, 54a-3, 54a-13, 54b-4, 72b-10, 75a-5 vd.

d.+ya 25a-13, 52a-1, 52b-8, 53a-11, 53a-13, 53b-4, 54b-12, 59a-1, 68b-7, 76a-6 vd.

d.+dan 9a-11, 10a-9, 15b-1, 18a-6, 22b-3, 45b-5, 56b-9, 56b-12, 72a-2, 73a-9 vd.

d.+daki 46b-9

d.+da 12a-5, 12a-6, 17b-12, 18b-4, 18b-5, 18b-7, 26a-1, 30a-3, 30a-4, 30a-13 vd.

d.+dadur 34b-3, 37a-10

d.+dur 76b-6

d.+nuñ 7b-11, 12a-3, 75a-7, 75b-11, 76a-12

dünyālık (Ar.-Tür.) dünyalık 73a-11; krş. *dünyālık*

dünyālık (Ar.-Tür.) dünyalık 29b-4; krş. *dünyālık*

d.+ile 46b-9

dürüş- çalışmak, çabalamak; krş. *dürüş-*

d.-e 10b-11

d.-ür 51a-7

d.-ürsin 51a-7

dürlü <ET **törlüg** çeşit, çeşitli 20a-1, 37b-3, 37b-12, 38a-8, 41a-2, 43a-1, 48b-7, 51a-1, 54b-5, 56a-1, 67b-3, 72b-8, 77a-5, 77a-7, 80b-6, 89b-5

d.+dür 14a-1, 18b-3, 21b-1, 32a-1, 33b-1, 33b-12, 46b-6, 60a-10, 61b-8, 62b-7, 67b-10, 72b-1, 81b-4, 89a-5

dürt- <ET **türt-** dürtmek

d.-er 80b-5

dürüst (Far.) dürüst 8a-13, 81a-2

dürüş- çalışmak, çabalamak; krş. *dürüş-*

d.-mekdür 29b-8

d.-mek 29b-9, 68b-5

d.-señüz 31a-10

d.-medüm 59a-4

düş <ET **tüş** <AT **tüş** rüya 75b-4

d.+de 9a-11, 41b-8

d.+inde 74b-12,

d.+de 76a-8

d.+ümde 86a-1

düş- <ET **tüş-**

(1) yardımcı fiil; bk. *ihtilāfa düş-*

d.-eydi 7b-11

d.-di 38b-6

d.-diler 43b-1

d.-müş 46a-3

(2) düşmek

d.-düğine 37b-11

d.-di 51a-2, 78a-9

(3) kapılmak

d.-di 51a-3

düşmān (Far.) düşman 10b-9, 28b-2, 41a-8, 41a-9, 54b-7, 78b-11, 82b-7; krş. *düşmen*

d.+lar 15a-4

d.+larum 45b-13

d.+lardan 77a-2

d.+laruḡdan 15a-5

d.+uḡuzdan 34b-13

d.+sın 36a-13

d.+dur 77a-3

d.+ıdur 78b-11

düşmānlık (Far.-Tür.) düşmanlık 89a-1

d.+da 77a-2

d.+ından 89a-2

düşmen (Far.) düşman 79b-8, 80a-3, 80a-4; krş. *düşmān*

d.+üm 79b-7

d.+üḡ 88a-12

düşvārlık (Far.-Tür.) zorluk

d.+ı 57b-1

düz <ET **tüz** düzlük

d.+dür 20a-13

düz- <ET **tüz-**

(1) düzeltmek

d.-üp 36a-10

(2) hazırlamak

d.-di 39a-8

düzen düzen

d.+ile 65a-3

E

ebedî (Ar.) sonsuz 18a-12, 18a-13

ebediyet (Ar.) sonsuzluk

e.+iyile 7a-5

ebedlik (Ar.-Tür.) sonsuzluk

e.+in 77a-10

ecel (Ar.) ecel

e.+i 67b-12

edeb (Ar.) edep 24a-7, 77a-5

e.+lerüğ 77a-6

edepsüz (Ar.-Tür.) edepsiz 16a-3

edin- <ET **etin-** sahip olmak

è.-em 4b-4

è.-megile 13b-12

è.-meyem 79b-8

è.-mek 26a-9, 53b-4

è.-e 51b-5

è.-esin 58b-12

è.-üñ 68a-3

efendi (Yun.) efendi

e.+ñe 36a-1

e.+sin 41a-10

e.+sinüñ 41a-13

e.+sinden 45b-9

e.+ñ 41a-11

eger (Far.) eğer 6a-10, 7b-9, 10a-11, 10a-12, 14b-5, 14b-8, 14b-9, 17a-11, 19b-7, 19b-11

egerçi (Far.) eğer ki 48a-6, 71b-11

egir- <ET egir- sarmak

egiri dur- sarıp durmak

e. d.-duğı 22b-13

eglen- <egle-n- vakit geçirmek

e.-ür 7a-11, 66b-6

e.-mez 66b-6

ehil (Ar.)

(1) doğru kişi

e.+ine 3a-13, 3b-1

(2) topluluk; bk. *beşâret*

e.+inüñ 9a-2, 45b-3, 64b-9

e.+in 61a-6

e.+üñle 63b-13

e.+iñüz 46b-3

e.+idür 40b-12, 72a-11

e.+i 25b-3, 37b-2, 59a-6

e.+inden 13a-5, 66b-11, 75a-4

ehl (Ar.) sahip, malik

ehl-i sünnet Hz. Muhammed ve sahabelerine uyanlar 17a-1, 20b-12, 21a-1, 21a-2

ek- <ET **ek-** ekmek

e.-eler 47a-4

e.-medin 49b-7

e.-di 49b-8

e.-mişidi 82a-11

ëki <ET **ëkkî** iki 7b-9, 7b-10, 8a-4, 11a-1, 11a-2, 11a-3, 11a-4, 11a-5, 20a-2, 20b-2 vd.

è.+dür 52b-13, 66a-12

è.+den 77a-3, 83a-7, 83b-1

ekin <ET **ekin** ekin 47a-4, 82a-11

e.+ine 82a-11

ëkinçi <ET **ëkking** ikinci 2b-6, 3a-2, 3a-6, 3b-4, 3b-7, 3b-12, 5b-4, 5b-8, 6a-1, 8a-5 vd.

ëkindü <ET **ëkkinti** ikinci vakti

e.+de 47b-3

ëkindü namāzı ikinci namazı 24b-6

ëki yüz <ET **ëkki yüz** iki yüz 39b-8, 67b-4

ekse- <ET **eksil-** eksilmek

e.-mese 12b-7

eksil- <ET **egsü-1-** eksilmek

e.-mez 7a-7, 49a-8, 49a-13

e.-memiş 28a-11

e.-ür 45a-5, 45a-7

e.-mekile 46b-3

e.-mesi 88a-10

eksük <ET **egsük** eksik 27a-10, 47b-11, 48a-9, 48b-4, 49a-3, 59b-12

eksüklük <ET **egsüklüg** eksiklik 20b-8

el <ET **elig** el 7b-5, 73a-4, 80b-4, 80b-13

e.+ine 4b-11, 84b-11

e.+leri 86b-6

e.+in 10a-9, 22a-12, 22a-13, 37a-5, 44b-11, 80b-11

e.+üğe 57b-12, 58a-11, 58a-12

e.+inde 68a-5

e.+inden 86b-12

e.+ündekiler 68a-6

e.+i 44b-12

e.+ümden 51b-6, 79a-6

e.+ünle 52b-3

e.+ile 38b-11, 86b-11, 86b-13

e.+in 40b-1

e.+ñüzle 35b-10

e.+dedür 42b-4, 42b-8

elige gir- ele geçmek

e. g.-mez 29b-5

e. g.-mezse 38b-1

e. g.-diginden 39b-4

elin götür- el açmak

e. g.-di 53a-5, 74b-10

él <ET él memleket, halk 50b-1

è+-leri 74b-9

è.+ünde 81a-13

è.+inde 31b-4

elbette (Ar.) elbette 39b-12, 58b-4, *elbetde* aynı anlamda 58b-5

èlet- <ET èlt- iletmek

è.-ür 11b-8, 64a-10

è.-düm 39a-1

è.-di 39a-8, 51a-10, 51a-11

è.-ürler 41b-2, 41b-3, 64b-3

è.-gil 59a-1

è.-ürler 59a-13

è.-eler 64a-3

è.-iver 74b-13

è.-everdi 74b-13

è.-eyin 81a-2

è.-meñ 82a-6

è.-diler 85b-6

è.-ürsen 88a-12

è.-mesün 88b-11

elḥamdüli 'llāh (Ar.) Arapça *'ḥamd Allah'a mahsustur'* 9a-1

elif (Ar.) Arap alfabesinin birinci harfi 23a-11, 24b-13, 44b-3

elli biñ <ET ellig biñ elli bin 57b-2

elma <ET alma elma 16a-12, 16b-1, 16b-3, 16b-5, 16b-6

e.+sında 16b-1, 16b-2, 16b-4, 16b-6

elsüz <el+süz elsiz 43a-1, 43a-4

emānet (Ar.) emanet

e.+e 35b-4

èmdi <ET amtı şimdi 2b-2, 7b-6, 12a-9, 17b-2, 24a-9, 36a-4, 36a-5, 38b-1, 39a-4, 39b-4 vd.

emekle- <ET emgekle- emeklemek

e.-yü 22b-5

emerce süttten kesilmemiş yaşta 50a-8

emīn (Ar.) güvende, korkusuz 49a-6, 69a-4

emīn eyle- güvende olmayı sağlamak

e. e.-yüp 36b-12

emîn kıl- güvende olmayı sağlamak

e. k.-dı 66a-2

e. k.-a 66a-3

emîn ol- güvende olmak 88b-10

e. o.-a 60a-3

e. o.-ğıl 88b-11

e. o.-maya 42a-9, 70b-12

e. o.-ur 19b-6

emînlik (Ar.-Tür.) emin olma 36b-2

emir (Ar.) emir

emir kıl- emir vermek, emretmek

e. k.-dı 43a-12

Emîra'l-Mü'minîne (Ar.) Mü'minler'in başkanı anlamında, Hz. Ömer için kullanılan bir unvan 84b-7

emmāre (Ar.) nefsin mertebelerinden 76b-2, 76b-6; bk. *nefs*

emr-i ma'rûf nehy-i münker (Ar.) iyiliği emredip kötülüğü yasaklama 35a-4

emzür- <ET emüzür- emzirmek

e.-di 49b-7

ên- <ET ên- <AT ên- inmek

ê.-di 44a-10, 44a-12, 44b-4

ê.-digin 49b-12

ê.-düginden 57b-6

ê.-er 24a-12, 49b-4

è.-e yürü-rken 73b-13

endām (Far.) vücudun azaları

e.+lardan 11a-1

e.+lardandır 11a-4

e.+lardur 11b-7

e.+dadur 42b-5, 42b-10

e.+lar 20a-3

endām-süst (Far.) vücutça zayıf 68a-10

endişe (Far.) endişe 85a-3

e.+sinde 24a-4

e.+dür 31a-5, 31a-6

e.+si 57b-7

e.+sidür 76a-10

ëniş <ET ëniş iniş

è.+dür 20a-13

enşāri (Ar.) Mekkeli müslümanlara yardımcı olan Medineliler

e.+lerle 44a-7

eñse ense

e.+sinden 43a-3, 43a-9

er <ET er adam 13a-2, 14a-1, 28a-1, 28a-5, 28b-11, 37a-4, 37a-8, 38a-13, 39b-8, 41a-6, 47a-2, 49a-11, 49a-11, 49b-1, 49b-2, 49b-4, 49b-6, 49b-7, 49b-8, 51b-3, 51b-4, 55a-4, 58a-7, 58b-8, 58b-11, 63a-12, 69b-8, 75a-1, 75b-2, 75b-3, 79a-13, 82b-10, 86a-7, 88b-3, 88b-4, 88b-9, 88b-10, 88b-12

e.+üğ 32b-1, 41b-4

e.+ile 37a-2, 45b-7, 55a-2

e.+i 37a-7, 45b-8, 51a-6, 51b-4

e.+ler 37a-8

e.+di 50a-10

e.+dür 62a-2, 62a-3, 82b-11

e.+leri 66b-8

êr- <ET êr- ulaşmak

ê.-dün 11a-13, 18a-9, 38a-2

ê.-düm 11a13

ê.-mez 19a-10, 19b-2

ê.-imince 19b-12

ê.-esiz 52b-3

ê.-medüm 54a-11, 54a-12

ê.-se 61b-5

ê.-medi 84a-11

eren <ET eren

(1) erkekler

e.+lere 26b-8

(2) ermişler

e.+lerün 32a-12

ergen <ET ermen yetişkin 37a-1

êrgür- <ET êrgür- ulaştırmak

ê.-di 30a-2, 30a-7

eriy- <ET **erin-** tembellik etmek, gevşek davranmak

e.-miş 88a-3

ëriş- <ET **ëriş-** buluşmak, ulaşmak 74b-11

è.-mege 14a-8

è.-mek 22b-3, 57a-10

è.-dün 30a-1, 38b-12

è.-e 30b-10, 41b-11

è.-medüm 59a-5

ërişdür- ulaştırmak 40a-8

è.-e 36b-13

ërkek <ET **ërkek** erkek

ërkek oğlan erkek çocuk

è. o.+1a 40b-7

erlik <ET **erlik** yiğitlik 75b-10

ërte <ET **ërte** <AT **ër** sabah 53b-3

ërte namāzı sabah namazı

è. n. 24b-5

è. n.+n 22b-4

ërte gece <ET **ërte kèçe** gece gündüz 47b-11

eşer (Ar.) iz 84a-3

e.+i 12a-4

esirge- <ET **es+(i)rke-** korumak, esirgemek

e.-düm 39a-2, 50a-7

e.-dügün 50a-12

e.-mese 54b-4

e.-gil 56a-4

e.-r 84a-1, 88a-9

e.-mezseñ 88a-8

esirgeyici koruyucu 73b-9

eski <ET **eski** eski 51b-3

esle- dinlemek, kabul etmek

e.-mediler 55a-4

esirik <ET **esrük** sarhoş 43a-8; krş. *esrük*

esri- <ET **esür-** sarhoş olmak

e.-r 45a-1

e.-se 45a-5

e.-meyince 46a-6, 46a-7

esrük <ET **esrük** sarhoş 43a-4, 44a-13, 45a-11, 45a-12, 79a-5; krş. *esirik*

e.+lerün 38a-4

e.+di 44b-3

e.+le 45a-8, 45a-11

eş <ET **èş** <AT **èş** arkadaş

e.+leri 85a-13

eşek <ET **eşgek** eşek

e.+ler 49b-11

èşit- <ET **èşid-** işitmek 4b-2

è.-dügümi 2b-11

è.-di 4b-2, 9a-5, 27a-6

è.-digi 76a-2

è.-e 31b-11, 35a-3

è.-eler 43b-7

è.-ür 35a-8, 54b-11

è.-ürin 35b-9

è.-icek 34a-1, 36b-5, 40a-4, 47a-11, 49b-8, 57a-5, 81a-10

è.-esin 71b-11

è.-mişken 59b-5

è.-mege 35b-7

è.-meye 40b-8

è.-düm 23a-2, 23b-1, 38a-8, 39b-8, 39b-9, 40b-10, 41b-2

êşitdür- <ET **êşidtür-** duyurmak

è.-ür 64b-13

et <ET **et** et 85b-2, 85b-3

e.+in 44b-9, 85b-4, 85b-7

e.+ile 61a-5

èt- <ET **èt-** <AT **èt-** etmek, yapmak 2a-2, 2a-3, 3a-11, 5b-5, 5b-10, 6a-1, 6a-2, 6a-7, 6a-9, 6b-1 vd.; bk. *‘afv, āh, azād, ‘azāb, beyān, bühtān, cem‘, ceng, da‘vet, def‘, defn, fark, feryād, ğaybet, gile, ħarc, ħāşıl, ħılāf, ħile, ıkrār, ‘ināyet, infāk, istiġfār, kanā‘at, kesb, livāṭa, men‘, muṭali‘a, nāz, perḥīz, raġbet, rivāyet, şabr, savaş, şahādet, şefā‘at, şikāyet, şükr, ṭā‘at, ta‘bīr, ta‘cīl, ṭama‘, ṭa‘n, tana‘um, taşnīf, temyīz, terk, tevbe, tevḥīd, ün, zabt, zikir, zinā.*

etmek <ET **etmek/ötmek** ekmek 34b-6, 55a-5, 87b-3

e.+le 52b-13

e.+den 54a-8

ev <ET **ev** ev 40b-8

e.+cağuzum 29a-11

e.+idür 12b-12

e.+inde 71b-5

e.+i 89b-1

e.+inden 31b-2

e.+den 53a-12

e.+dür 57a-1

e.+ine 38a-11, 38b-8, 40b-9, 44b-1, 51a-2, 51a-10, 51a-11, 71b-4,
82a-8, 82a-9

e.+ün 44b-7, 44b-8

e.+ge 40b-10

ev- acele etmek

e.-erdi 23a-4

evlā (Ar.) daha iyi 19b-3

evliyā (Ar.) veli kullar

e.+laruḡdur 19a-9

e.+laruḡ 19a-9

e.+lardan 19a-10

evvel (Ar.) birinci, önce 3a-1, 3a-4, 3b-3, 3b-7, 3b-12, 5b-4, 5b-7, 5b-13, 6a-13, 6b-6
vd.

e.+inün 7a-4

e.+den 7a-5

e.+ümüz 7b-4

e.+ine 31b-8

evvelki (Ar.) birinci 22b-7, 23b-8, 23b-9, 67a-2

e.+si 84b-3

ey (Far.) seslenme edatı 4b-3, 4b-13, 5a-3, 5b-6, 6b-4, 20b-10, 22b-1, 23a-1, 23a-5, 23a-7 vd.

eyit- <ET ayıt- söylemek 7a-2, 29a-10, 79a-9

e.-düm 39a-2, 39b-9, 46a-4, 51a-7, 51a-8, 67a-6, 67a-7, 82a-3, 82a-4, 82a-7 vd.

e.-di 3b-12, 4b-3, 4b-7, 4b-13, 5a-1, 5a-2, 5a-13, 5b-2, 5b-9, 6a-5 vd.

e.-diler 13b-4, 13b-13, 17b-9, 26a-9, 26a-11, 26b-1, 26b-3, 30b-7, 31a-3, 31a-8 vd.

e.-se 48a-5, 48a-8, 48a-9, 54a-10, 54a-12

e.-ür 2a-5, 2a-10, 2b-8, 2b-13, 3b-6, 3b-10, 4a-12, 5b-6, 5b-11, 5b-12 vd.

e.-ürler 8a-13, 8b-3, 19b-2, 22a-5, 22a-7, 25b-1, 25b-5, 59a-1, 59a-7, 65b-7, 66b-5

e.-ürse 33b-9

e.-ürsüz 52a-12, 52a-13, 52b-1

e.-e 45b-13, 51b-11, 63b-13, 64a-4, 64a-5, 64a-6, 64a-7

e.-gil 16a-2, 78a-11

e.-mek 22b-1

e.-mege 59a-13

e.-me 64b-7

e.-miş idi 84b-9

eyle <ET ayla öyle

e.+dür 47a-1

eyle- <ET **edle-** etmek, eylemek 1b-10, 2a-7, 2b-3, 3a-7, 3a-10, 3b-1, 3b-9, 5a-4, 5a-12, 5b-3 vd.; bk. ‘*afv*, *alkış*, ‘*amel*, ‘*arz*, *azād*, ‘*azāb*, *beyān*, *cem*’, ‘*cimā*’, ‘*def*’, ‘*emīn*, *farq*, *hile*, *hīle*, *ğark*, *ğaybet*, *gēn*, *gile*, *ğusūl*, *gümān*, *ğarāb*, *ğarc*, *helāk*, *hılāf*, *hışım*, *hizmet*, *hor*, *hoş*, *hoşnūd*, *hüküm*, *ıkrār*, *ırak*, *istiğfār*, *izāfet*, *qabūl*, *qahr*, *qan*, *kanā*’at, *kaşd*, *kavul*, *kayğulu*, *kerem*, *kıyās*, *livāta*, *ma*’lūm, *maḥrūm*, *ma*’şıyet, *meded*, *melāmet*, *meyl*, *minnet*, *muḥālefet*, *mülzem*, *münāzara*, *münevver*, *naẓar*, *perḥīz*, *rağbet*, *raḥmet*, *rivāyet*, *rükū*’, *şabr*, *secde*, *su* ’āl, *şād*, *şādlık*, *şefā*’at, *şikāyet*, *şükür*, *ṭā*’at, *taḫdīr*, *ṭama*’, *tamām*, *ṭar*, *ta*’zīm, *tekbīr*, *tekye*, *terk*, *tesbīh*, *tevbe*, *tevekkül*, ‘*ucub*, *oğruluq*, *va*’d, *var*, *vaşıyyet*, *vefā*, *yaraq*, *yazuq*, *zārılık*, *zārılık*, *zelīl*, *zem*, *zıkr*, *zinā*, *zulüm*

eylet- yaptırmak

e.-di 78b-5

eylük <ET **edgölük** iyilik 26a-8, 56a-6, 69b-12, 82b-6, 83b-3, 83b-4

e.+ler 84b-6

e.+lerünj 76a-5, 76a-6

eyü <ET **edgü** iyi 4a-4, 11a-1, 11a-3, 11a-5, 17a-2, 19b-11, 30a-12, 31a-6, 31a-7, 33a-8 vd.

e.+sin 9a-4

e.+sün 9a-6

e.+si 9a-7

e.+ler 9a-11, 66a-4

e.+lerden 55b-11

e.+lerünj 59a-3

e.+dür 71b-6

e.+ven 77b-12, 78b-4

e.+yiz 78b-3

eyürek daha iyi 22b-12

eyyāmi 'l-bayz (Ar.) Her hicri ayın on iki, on üç, on dört ve on beşinci günleri 67a-7;
eyyāmi 'l-baş aynı anlamda 66b-10

Eyyüb (Ar.) Hz. Eyüp Peygamber 61b-8

eẓelīyet (Ar.) başlangıcı olmama

e.+iyile 7a-5

F

faḥırlan- (Ar.-Tür.) gurur duymak

f.-ur 69a-2

faḥr (Ar.) övünç

f.+ı 1b-4

f.+umdur 4a-10

faḳıḥ (Ar.) fıkıh âlimi

f.+lar 14b-11, 14b-13

faḳīr (Ar.) fakir 9b-6

fānī (Ar.) sonu olan 20b-2, 51a-3, 57a-3, 57a-4, 57a-9, 68b-7, 75a-13

fāriḡ (Ar.)

(1) vazgeçmiş

fāriḡ ol- vazgeçmek

f. o.-mayaduḡ 23b-3

f. o.-mazdı 46a-6

(2) işini bitirmiş

fāriğ ol- işini bitirmek

f. o.-up 55a-8

farīza (Ar.) farz 22a-3, 22a-4, 22a-5, 26b-10; krş. *farz*

f.+dur 2b-4, 23b-8, 46b-7, 62b-1, 63a-9, 65a-5, 72a-6, 79b-10

f.+ları 73a-4

f+-ların 13a-8

f.+dan 22a-3, 22a-4

f.+yıduğın 25a-9

f.+larımı 55b-5

farz (Ar.) farz 25a-10; krş. *farīza*

f.+dur 25a-4, 26b-8, 50b-4

farķ (Ar.) fark 24b-2

farķ ét- ayırmak

f. è.-mekdür 5b-10

farķ eyle- ayırmak

f. e.-r 31a-4

feryād (Far.) feryat

feryād ét- feryat etmek

f. è.-er 22a-9, 45a-13

f. è.-erler 37b-2

f. è.-erin 61a-7, 61a-10

f. èr-iş 74b-11

fā'ide (Ar.) fayda 89b-4; *fāyda, fāyide*

f.+ler 2a-1

f.+si 84a-1

faşıh (Ar.) düzgün 2a-1

fāsık (Ar.) günahkar 34a-11

f.+lara 3a-13

fāyda (Ar.) fayda; krş. *fā'ide, fāyide*

fāyda+η 55b-11

fāyide (Ar.) fayda 18b-4, 18b-5, 62a-10, 71a-9; krş. *fā'ide, fāyda*

f.+si 13b-12, 18b-6, 18b-7, 18b-8, 75a-13

fazīlet (Ar.) fazilet 21b-11, 22a-2

faẓl (Ar.) lütuf 14a-11, 26b-5, 47b-1

f.+ıla 10a-3

f.+ıyla 14b-9

f.+ıdur 17b-4

f.+ı 36b-12, 46a-9, 67a-2, 67a-3, 67a-4

f.+uη 33a-12, 41b-11, 56b-10, 75a-3, 86a-11

f.+uηdur 88a-7

fehm (Ar.) anlayış 4b-9

fenā (Ar.) yokluk 51a-2

ferc (Ar.) avret yeri

f.+ine 5a-10

f.+in 35b-5

f.+i 37b-2

f.+dedür 42b-5, 42b-9

f.+işi 56a-10

ferişte (Far.) melek 20a-2, 23b-2, 30b-2, 40a-2, 51b-11, 70a-5, 73a-13

f.+lerdür 3a-2

f.+leri 64a-11, 64a-13, 64b-1, 64b-2, 69a-1

f.+lerinden 64b-3

f.+lerce 49a-10

f.+lerüm 5a-3, 23a-7, 23a-10, 69a-2

f.+lerime 61b-5

f.+lere 6a-8, 6b-8, 25b-8, 27a-8, 27a-11, 64a-10, 82b-5

f.+lerün 27a-10

f.+lerin 18b-12

f.+ler 22b-8, 27a-6, 27a-7, 27a-9, 39a-11, 57a-3, 57a-5, 64a-9, 64a-10,
64b-3 vd.

fermān (Far.) emir 38b-2, 47b-6, 47b-10, 50a-8, 50a-11

f.+ıla 48b-2

ferzendük (Far.) çocuk 9a-5, 9a-6, 9a-9, 9a-11

f.+ıla 9a-3

fesād (Ar.) bozukluk

f.+ı 5a-11, 81b-13

fevt (Ar.) elden kaçma

fevt ol- elden kaçmak

f. o.-maya 2a-2

f. o.-dı 54a-11

fi‘l (Ar.) iş 22a-11

f.+idür 17a-3

f.+lerden 22a-6

f.+i 46a-5

fitne (Ar.) fitne 55a-11, 78b-13

f.+dür 55a-3

f.+sinden 55a-11

folluk tavukların yumurtlaması için yapılan yer 64b-13

Furkân (Ar.) Kur'an-ı Kerim 10b-12

fuzûl (Ar.) lüzumsuz 84a-5

fülân (Ar.) filan 29b-12, 46b-13, 54a-12, 68a-7, 74b-12, 75a-1

G

ġāfil (Ar.) gafil, gaflette bulunan

ġāfil ol- gaflette bulunmak

ġ. o.-mañ 56b-3

ġ. o.-duklarına 59a-13

ġāfillık (Ar.-Tür.) gafillik 59a-9

ġ.+ıla 76b-13

ġaflet (Ar.) gaflet

ġ.+den 26b-6

ġ.+ile 58b-13, 59a-1, 59b-1

ġālib (Ar.) yenen 7b-11, 16b-7

ġālib ol- baskın gelmek

ğ. o.-dı 85a-10

ğammāzla- (Ar.-Tür.) iftira etmek

ğ.-sa 86a-10

ğanīmet (Ar.) ganimet 28b-6

ğark (Ar.) boğma; boğulma

ğark eyle- boğmak, batırmak

ğ. e.-di 74a-6

ğark ol- boğulmak

ğ. o.-sa 22a-12

ğ. o.-dum 22b-1

ğ. o.-a 28a-10

ğarrā (Ar.) parlak, gösterişli 53a-13

ğayb (Ar.) sır

ğ.+ın 15a-3

ğaybet (Ar.) gıybet 30b-9, 59b-12, 64a-11, 71a-8, 82b-12, 85b-9, 85b-13, 86a-2, 86a-3, 86a-4, 87a-6

ğ.+den 21b-3, 35a-13, 71a-12, 89a-7

ğ.+in 71a-11, 86a-12

ğ.+üm 86a-6

ğaybet èt- gıybet etmek

ğ. è.-en 85b-11

ğ. è.-erdi 85b-8

ğaybet eyle- gıybet etmek

g. e.-mişsiz 85b-4

ġāyīb (Ar.) kayıp

ġāyīb ol- kaybolmak

ġ. o.-dı 76a-3

ġayrı (Ar.) diğır 17b-8

ġazā (Ar.) savaş

ġ.+ya 85a-7

ġazā eyle- savaşmak

ġ. e.-mek 32b-10

ġazā kıl- savaşmak

ġ. k.-an 71b-4

ġ. k.-mağdan 29a-4

ġ. k.-urken 80a-10

ġāzī (Ar.) gazi 33a-1

ġ.+leri 31a-11, 32b-7, 32b-8

ġ.+lere 31b-1, 32b-5, 32b-6

ġ.+ler 31b-2

ġāzīlık (Ar.-Tür.) gazilik 32a-1, 32b-12, 32b-13, 33a-5, 33a-6

ġ.+uñ 77a-1

ġ.+dur 4a-1

ġ.+dan 32b-12

ġ.+ı 32b-12

ġeçe <ET kēçe <AT kēçe gece 34b-5, 39b-8, 39b-9, 39b-12, 47b-11, 53b-3, 58a-12, 68a-8, 85b-6; bk. *erte ġeçe*

g.+leri 7a-12

g.+ler 14a-6, 14a-8

g.+si 67b-8

g.+sinde 67b-9

geç- <ET keç-

(1) geçmek

g.-di 16a-6

g.-üp 18b-13

g.-e 23a-13

g.-eni 35a-11

g.-erdüm 39b-8

g.-er 40b-9

g.-di 41b-11

g.-erdi 60b-10

g.-dügünden 60b-13

g.-mekdür 63a-6

g.-icek 64b-3

g.-en 72b-7, 72b-8, 81a-6

g.-er 75b-5, 76a-8, 76a-13

g.-meyince 87b-10

g.-megün 87b-11

g.-mek 87b-11

g.-esidür 57a-1

(2) kabul olmak

g.-mez 44b-7

geçmiş geçmiş 68b-4

geçür- <ET **keçür-**

(1) geçirmek

g.-diler 44b-2

g.-ürler 59b-1

(2) kabul etmek

g.-mezler 64a-11, 64a-12, 64a-13, 64b-1, 64b-2

geçürt- <ET **keçürt-** geçmesini sağlamak

g.-ür 68b-9

gèder- <ET **kèter-** gidermek, yok etmek 84b-11

g.-icisidür 4a-9

g.-ür 36b-7, 44a-9, 52a-8, 52a-9, 56a-13, 68b-9, 69b-5, 69b-6, 79a-12,
84b-1, 84b-2, 84b-4, 85b-13

g.-sin 84b-12

gel- <ET **kel-** gelmek 47a-6, 51a-8; bk. *tevbe, tuş gel-, yèr, yol*

g.-medi 2b-1, 39a-9, 66a-6, 74b-4

g.-mezdi 43a-12

g.-mezse 86b-12

g.-miş 39b-3

g.-gil 39b-8, 39b-9

g.-di 2b-1, 13a-2, 16a-7, 20b-5, 20b-10, 21b-8, 28a-1, 28b-11, 29a-9,
29b-12 vd.

g.-düm 38b-5

g.-icek 45a-11, 55a-8, 57a-3, 72b-11

g.-elerdi 22b-5

g.-mez 38a-5, 86b-12

g.-digin 13b-7

g.-dügi 15a-4

g.-dügin 13b-8

g.-ür 5b-11, 5b-12, 19a-12, 19a-13, 20a-4, 27b-13, 31a-5, 31b-9, 48b-4, 48b-7 vd.

g.-ecegin 57b-13

g.-mezsın 79b-3

g.-ürdi 32b-12, 43a-13, 49b-5, 74b-3, 74b-4, 78a-8

g.-en 43a-13

g.-cek 88b-12

g.-mişdür 34a-5

g.-diler 54a-2, 85a-10, 85b-2

g.-mezler 35a-1

g.-meye 35a-3, 38a-6, 87a-1

g.-dün 38a-12, 38b-5, 40b-10, 86a-2

g.-ün 55a-3

g.-üp 20a-10, 58b-13

g.-e 20a-1, 35a-4, 37b-8, 58a-10, 58a-11, 58a-12, 58a-13, 58b-1, 61b-5, 61b-6 vd.

g.-ene 71a-4

g.-eler 63b-12

g.-eceksin 68b-6

g.-ince 85a-9

g.-sün 64a-7

g.-dük 36a-4

g.-mekden 8a-10

g.-medin 10a-10

g.-ürse 11a-8, 17a-8, 17a-10, 66b-7, 82a-2

g.-se 12a-1, 19a-8, 28b-12, 52b-10, 52b-11

geleci <ET **keleçü** söz 10b-5, 35b-10, 58b-4, 70b-1, 70b-8, 84a-12

g.+sin 14a-8

g.+den 58b-4

g.+yise 70a-11

g.+lerden 89a-6

geleci kıl- konuşmak

g. k.-dı 19a-1, 19a-3

gemi <ET **kemi** gemi

g.+leri 7a-13

gên <ET **kên** <AT **kên** geniş

gên eyle- genişletmek

g. e.-r 10a-5

g. e.-ye 87b-4

gendü <ET **kentü** kendi 12a-9, 13b-9, 32b-7, 32b-8, 54a-1, 57b-3, 57b-4, 63b-8, 70b-10, 71b-5 vd.

g.+ne 2a-2

g.+ne 36b-3

g.+nün 23a-8, 85a-4, 85a-5

g.+nüze 83a-3

g.+ye 31b-9, 82b-6

g.+ler 81b-3

g.+lerin 35a-1, 77b-4, 78b-3, 78b-4

g.+leri 38a-4

g.+den 53b-13, 59a-3

gendözi <ET **kentü özi** kendisi 11b-10, 31a-7, 31a-11, 36a-10, 64a-12, 74b-2, 76b-9;
gendüsi aynı anlamda 15b-1, 55a-6, 70b-12

g.+n 10b-6, 10b-7, 11b-10, 12b-3, 31a-7, 36a-10, 76b-9, 76b-10, 77b-1, 77b-8 vd.

g.+ne 31a-11, 74b-2

g.+ni 38a-10, 70a-6, 71a-4, 76b-13

gendözin gör- kibirlenmek

g. g.-mek 77b-10, 77b-11, 77b-12

g. g.-megi 5a-9

g. g.-enün 64a-13

g. g.-mekden 78b-9

gendözlerin gör- (çoğul) kibirlenmek

g. g.-dükleri 77b-6

gendöziñ kendin; krş. *gendözün*

g.+i 38a-10, 70a-6, 71a-4, 76b-13

gendözñüz kendiniz 66a-11

gendözüm kendim

g.+i 9a-13

g.+e 88a-11

gendözün kendin 38a-12, 56a-2, 64b-6; krş. *gendöziñ*

g.+i 10b-2, 69b-9, 70a-6

g.+e 88b-8

geñez <ET **keñ**+ez kolay 44b-9, 69a-5

geñezlik kolaylık 29b-8

g.+dür 29b-7

gèñit- genişletmek

g.-ürler 19b-12

gèñlik <ET **kèñlik** genişlik

g.+i 19b-13

gerbüç <ET **kerpiç** kerpiç 55a-3, 55a-10

g.+i 55a-7

gèrçek gerçek, doğru 12a-12, 16a-8, 20b-12, 23b-1, 30a-12, 30b-5, 36a-5, 41b-4, 50b-2, 63b-4, 64a-8, 72b-9

g.+den 10a-11

gèrçeklik doğruluk

g.+i 4b-9

gerek <ET **kergek** lazım, gerekir 12b-9, 12b-10, 12b-11, 13a-9, 14a-7, 17a-13, 17a-2, 18b-11, 21a-8, 30a-5 vd.

g.+dür 3a-1, 3a-7, 3a-8, 12a-6, 19b-7, 30b-12, 35a-7, 35a-8, 35a-13, 35b-1 vd.

g.+di 70b-4

gerek- <ET **kerge-** gerekmek

g.-mez 20b-11

gereklü gerekli 52a-10

gèrü <ET **kèrü** geri, tekrar 6a-11, 9b-10, 12b-13, 15a-13, 16a-7, 23b-10, 23b-11, 23b-12, 24a-12, 34b-12, 38a-11, 39b-11, 43b-1, 51a-11, 51b-10, 52a-12, 52b-1, 54a-7, 55a-9, 57b-12, 59a-1, 60b-10, 60b-12, 61b-7, 64a-12, 64a-13, 65b-2, 70a-11, 70b-3, 70b-4, 76a-2, 78a-11, 84b-7, 85b-10; bk. *şimden gèrü*

git- <ET **kèt-** <AT **kèt-** gitmek

g.-mekden 8a-10

g.-düginden 9a-11

g.-dügi 15b-1

g.-di 39b-2, 51b-5, 76a-3

g.-icek 58b-13

g.-e 62b-4

g.-em 72b-12

g.-meyesin 59a-2

g.-meyüp 89a-2

g.-erem 23a-12

g.-erdüm 46a-2, 82a-2

g.-erken 51b-2, 55a-3, 64a-10

g.-er 26a-3, 26a-4, 28b-10, 37a-11, 48b-1, 56a-11, 68a-9, 69b-11, 82a-3

g.-erlerdi 39b-2

g.-eyim 39b-11

g.-elüm 55a-3

g.-erdi 36b-1, 50a-7, 78a-6, 78a-8

getür- <ET **keltür-** getirmek, iletmek 69a-10; bk. *şalavāt, şahādet, şek, şirk, yér*

g.-düm 2a-8, 2b-11, 46a-3, 47a-5, 50b-1

g.-eler 87a-1

g.-e 47b-1

g.-medi 46a-3

g.-di 16a-12, 19b-3, 23a-11, 47b-4, 51a-11, 66a-5

g.-üp 18a-1

g.-se 19b-5

g.-ür 7b-3, 20b-8, 47a-3, 50a-4, 64a-10, 68a-12, 79a-12

g.-düginden 21a-4

g.-cek 16a-5, 55a-7

g.-mek 10a-5, 37b-6

g.-mese 66a-9

g.-meye 34a-2

g.-meyesiz 72a-10

gevher (Far.) mücevher 53b-6, 53b-8; krş. *güher*

g.+i 29a-9, 29a-13

güher (Far.) mücevher krş. *gevher*

g.+i 29b-3

gey <ET **ked** (Soğd.) çok 16b-10, 22b-12, 25b-9, 34a-12, 34a-13, 57a-10, 86b-1

gey- <ET **ked-** giymek 9b-7

g.-di 9b-8

g.-mekdür 21b-6

g.-mek 24b-5

g.-gil 58a-2

g.-mez 63a-8

g.-er 51b-3

g.-ecek 53a-8

g.-ürsin 81a-8

geyür- <ET **ked-ür-** giydirmek

g.-di 5a-7

g.-meydi 14a-10

g.-ürseñ 81a-8

gez defa 15a-8, 15a-13, 21a-9, 29a-4, 37b-2, 40b-12, 42b-13, 46a-3, 48b-9, 48b-10 vd.

gez- <ET **kez-** dolaşmak, gezmek

g.-düm 59a-9

g.-erler 66b-6, 66b-7

g.-di 74b-9

gezdür- <ET **kez-dür-** gezdirmek

g.-ür 51b-5

gibi <ET **kibi** <AT **kēp+i** benzetme edatı 4a-3, 5b-7, 5b-8, 6a-10, 6a-11, 10a-13, 18a-3, 23a-11, 23a-13, 28a-11 vd.

gile (Far.) şikayet

g.+m 75a-2, 80b-8

gile èt- şikayet etmek

g. è.-ersin 65a-1

gile eyle- şikayet etmek

g. e.-dük 61b-7

g. e.-megil 61b-5

g. e.-yem 61b-5

g. e.-mezin 63a-2

gile kıl- şikayet etmek

g. k.-masa 60b-5

g. k.-ursın 63a-1

g.-mi k.-ursın 62b-12

gileci (Far.-Tür.) şikayetçi 87a-7

gir- <ET kir-

(1) girmek 83a-6

g.-e 3b-7, 35b-3, 42a-3, 63a-12, 82b-9

g.-esidür 18a-13, 57a-1

g.-ür 22a-10, 28a-2, 28b-10

g.-esin 28a-3, 59a-3

g.-iserin 22a-11

g.-üp 23b-11

g.-mek 63a-6

g.-mekdür 56b-12

g.-meye 34a-9, 78a-4

g.-meyem 78a-5

g.-meyedi 66a-4

g.-diler 74a-7

g.-se 53b-7

g.-mez 68a-5, 71a-3

g.-di 38b-3, 40b-9, 41b-6, 47a-9, 62b-11, 83a-6

(2) yardımcı fiil; bk. *e/*

g.-mez 29b-5

g.-mezse 38b-1

g.-diginden 39b-5

giriŧār (Far.) yakalanmış

giriŧār ol- yakalanmak

g. o.-a 53b-2

g. o.-asın 58a-7

gişi <ET **kişi** kişi 2b-10, 5a-5, 10a-9, 10b-6, 12b-2, 12b-6, 12b-8, 13b-3, 13b-10, 14a-6 vd.

g.+le 71b-6, 71b-7, 71b-9

g.+ler 3a-4, 14b-12, 22b-7, 28a-9, 55a-1, 57b-13, 58a-2, 59b-6, 63a-7, 66b-2 vd.

g.+leri 83b-8, 85b-6

g.+lerüŋ 50b-8, 75b-7, 86a-12

g.+lerden 59b-12, 65b-9, 71b-13

g.+lerdür 66b-6, 85b-8

g.+lere 52a-7, 65b-10

g.+ye 2b-4, 22b-9, 24a-8, 29a-6, 30b-11, 36b-7, 37b-3, 40b-1, 50a-7,
55a-6 vd.

g.+nün 5b-3, 9a-7, 13b-1, 24b-8, 29b-12, 35a-2, 35a-3, 43b-6, 45b-7,
64a-12

g.+nündür 58a-1

g.+yi 53a-11, 55a-9, 60a-6, 69b-7, 80a-4, 86a-7

g.+de 5a-4, 12b-5, 76b-9, 78a-3

g.+den 22b-10, 34a-10, 78b-1, 78b-2, 85b-11

g.+dür 9a-7, 9a-8, 11b-11, 11b-12, 57a-10, 60a-3, 63b-7, 75b-9

g.+sin 49b-3

givir- <ET **kigür-** sokmak

g.-em 8b-12

g.-eyin 65a-13

gizle- <ET **kizle-** gizlemek

g.-se 42a-6

g.-ye 61a-13

gizlü gizli 56a-1, 71b-3

g.+yi 35a-8, 36a-7

göç- <ET **köç-** göçmek

g.-iser 18a-9

g.-er 56b-12

g.-ür 66b-7

g.-se 75b-12

g.-en 75b-13

gögüs <ET köküz göğüs

g.+sine 4b-10, 5a-9

g.+si 45b-5

gök <ET kök <AT kök gök 7b-13, 18b-11, 18b-12, 24a-11, 24b-1, 37b-1, 57a-3, 60a-11, 60a-13, 64a-9, 64a-11, 64a-13, 64b-1, 64b-2, 64b-3

g.+lerüŋ 7a-10

g.+de 8a-3

g.+den 21b-8, 47a-4, 47a-6, 49b-12

g.+ler 21b-9

g.+deki 49a-9

g.+dedür 83b-11

gök yüzü gök yüzü

g. y.+nde 18a-3

gölge <ET kölige gölge 34b-4, 39b-1, 76a-8

g.+m 36b-10

g.+sinde 66b-12, 82b-10, 89b-1

göm- <ET köm- gömmek

g.-e 45a-8

gönder- <ET köndger- göndermek

g.-di 38b-8

g.-diler 55a-5

g.-e 64a-8

gönül <ET köñül gönül 11b-7, 24a-1, 24a-9, 26a-3, 33b-2, 33b-6, 36b-7, 46b-1, 46b-5, 46b-6 vd.; bk. *aşağa*

g.+le 2b-13, 6a-6, 32a-6

g.+lerine 66b-7, 84a-3

g.+e 62a-4, 31a-5, 31a-6

g.+ile 31b-11, 32b-10, 63a-7, 65b-6, 86b-12

g.+inde 63b-11, 65a-12

g.+iñüzden 35a-11

g.+ine 2a-2, 5a-9, 30b-2, 38b-6, 47b-2, 53b-10, 82a-13

g.+içün 43b-4

g.+üm 3b-13, 61a-8

g.+ümi 33a-8

g.+ün 33a-2, 36a-8, 50a-2

g.+ünji 62b-13

g.+i 9a-5, 12a-5, 24a-4, 24a-13, 26a-12, 26a-13, 26b-2, 32a-13, 32b-11, 47b-6 vd.

g.+in 10a-5, 10a-6, 21b-4, 54b-5, 65b-1, 65b-2, 65b-11, 77a-12, 84a-11

g.+ündeki 68b-9

g.+indeki 68b-11, 74b-1

g.+inden 84a-3

g.+ini 12a-10

g.+inün 13a-6

g.+leri 59b-6

g.+lerin 33b-5

g.+de 13b-5, 36b-8

g.+dedür 13b-6

g.+den 17b-13, 84a-5, 89a-1

g.+dendür 11a-1

gör- <ET kör- görmek 4b-2, 61b-4; bk. *gendözi, revā*

g.-düm 1b-8, 1b-10, 2a-6, 29a-11, 38a-4, 38a-5, 38a-6, 38b-11, 46a-2, 47a-8 vd.

g.-medüm 82a-11

g.-dün 85b-3

g.-dük 74a-4

g.-dügi 75b-5

g.-dügüm 61a-5

g.-e 10a-3, 12b-4, 37a-13, 40b-7, 48b-3, 49b-10, 62a-8, 66b-13, 87a-1

g.-esin 59a-3

g.-iserven 60a-2

g.-iserlerdür 17b-12

g.-medin 17b-13, 81b-8

g.-mezseñ 81b-12

g.-edür 81b-12

g.-meyesi 39a-7

g.-meye 39a-10

g.-meyince 29b-6

g.-üp 29b-12, 40b-9, 54b-4, 59a-12, 76a-10, 87a-3

g.-mekdür 31a-9

g.-mezüz 59b-2, 59b-4

g.-e durur 35a-10, 35a-11, 39a-11, 40a-3

g.-e dururken 40a-3, 79b-5

g.-e dururlar 39a-10

g.-e dururuz 80a-12

g.-emezin 39b-13

g.-mek 54a-10, 61a-6, 63b-3, 77b-10, 77b-11, 77b-12, 77b-13, 78a-3

g.-sin 63b-4

g.-digin 63b-6

g.-enün 64a-13, 64b-2

g.-mezseñüz 35a-10

g.-en 44b-6, 44b-7

g.-ürler 18a-3, 59b-7

g.-dügünden 18a-12

g.-di 4b-2, 9b-8, 18b-12, 18b-13, 19a-11, 38a-10, 39b-9, 41a-7, 44a-8, 51a-10 vd.

g.-icek 48b-1, 59a-4

g.-se 41a-7, 56b-3, 56b-4, 56b-5, 56b-6, 77b-1, 85a-2, 86b-11

g.-ürven 69b-7

g.-ürdi 70a-10

g.-seler 59a-7

g.-medi 10a-1

g.-mekden 78b-9

g.-mediler 76a-3

g.-megi 5a-9

g.-ür 6a-10, 76a-9, 85a-5, 85a-6

g.-ürken 79b-5

g.-mez 6a-10, 85a-5, 85a-6

g.-mezin 47b-13, 48a-1, 48a-2, 48a-4

g.-dükleri 77b-6

g.-gil 61b-3

g.-ürsen 6b-12

g.-diler 9a-11, 20b-6, 27a-9, 35b-13, 39b-1, 41b-8, 55a-3, 77b-4, 78b-3

g.-ün 23a-10, 61a-6, 69a-2

göre göre 72b-12, 73b-4

görin- <ET **körün-** görünmek

g.-ür 12a-3

görk <ET **körk** gösteriş

g.+i 29a-10, 29a-13, 29b-3, 37a-11, 68b-5, 68b-6

görkli <ET **körklüg** yüce, gösterişli 5b-4, 24a-7; krş. *görkli*

görklü <ET **körklüg** yüce, gösterişli 8b-3, 34a-4, 38a-10, 40b-9, 51b-3, 71b-9; krş. *görkli*

göster- <**kös+ter-** göstermek

g.-ür 7a-9

g.-em 8b-12

g.-iserdür 17b-12

g.-ecegine 18a-1

g.-di 30a-6

götür- <ET kötür- götürmek; bk. *el, parmak*.

g.-düm 11b-1

g.-mek 22a-12

g.-üp 47a-9, 51b-2, 52b-6

g.-di 53a-5

g.-mediler 54b-13

g.-ür 64b-12

g.-en 71b-8

g.-di 74b-7, 74b-10

g.-üverürsen 82a-8

g.-dürseñ 88a-12

götürül- <AT kötürül- kaldırılmak

g.-ür 21b-10

gövde gövde

g.+sine 48b-2

göyün- <ET köñ- yanmak; bk. *öz*.

g.-di mi 50a-6

g.-di 50a-7 , 50a-10, 50a-12, 51b-3

g.-ür 59b-1, 87b-6

göyündür- <ET köñ-ün-dür- yakmak; bk. *od*

g.-em 9b-4

g.-mek 12b-4

g.-meye 34a-7

g.-ürsin 36a-13

g.-üserin 40b-5

g.-ür 66a-12, 71a-5, 71b-10

g.-e 86a-9

göz <ET köz göz 19b-2, 19b-12, 72a-8, 73a-11

g.+üm 3b-13, 4a-11, 47a-7

g.+ine 5a-8, 12a-3

g.+le 31b-11

g.+leri 45b-4, 57b-8

g.+lü 43a-3

g.+i 54b-1, 54b-2, 77b-12

g.+in 35b-4, 53a-1

g.+indeki 85a-5

g.+üñ 76a-1

g.+ündeki 85a-4

göz deg- nazar

g. d.-mek 19a-5

göz erimi gözün görebildiği mesafe

g. è.+nce 19b-12

gözet- <ET közed-

(1) gözetlemek 85a-7

g.-meye

(2) göz önünde bulundurmak

g.-e 53b-13, 54a-1

gözsüz <ET köz+süz gözsüz 43a-4, 43a-9, 45b-12, 47a-6, 47a-8

göz yaşı göz yaşı

g. y.+n 65b-6

gūr (Far.) kabir 19b-9, 36b-9, 57b-13, 59b-5, 69a-5

g.+da 19b-10, 57b-1

g.+nı 19b-12

g.+ına 19b-13, 20a-4, 41a-2, 79a-10

g.+ınuñ 20a-3

g.+ın 41a-13, 41b-4

g.+ı 41a-13, 41b-1, 59b-6, 59b-7

g.+unda 86a-9

g.+undan 43a-1, 58b-2, 60a-5

g.+un 45a-9

g.+uma 54b-13

g.+a 56b-12, 58a-12

g.+uñ 57b-11, 58b-1

g.+dan 58a-3

g.+um 72b-13

g.+uñı 58b-5

ğuşşa (Ar.) endişe

ğ.+sı 31b-12

ğuşşa yè- endişe etmek

ğ. y.-yeler 48a-4

ğ. y.-rsiz 48a-12

ğ. y.-men 49a-8

ğ. y.-rsin 50a-2

ğ. y.-mek 50a-4

ğ.-sın y.-yici 87a-6

ğuşşalan- (Ar.-Tür.) endişelenmek

ğ.-ursın 47b-12

ğ.-a 72b-12

ğusül (Ar.) cünüblük, hayız ve nifas hallerinden sonra din gereği yıkanma, arınma

ğusül eyle- yıkanmak

ğ. e.-mek 3b-9

ğ. e.-yüp 32b-3

güç <ET küç <AT kũç

(1) güç

g.+i 3b-5

g.+in 54a-5

(2) zorlama 45b-9

g.+ile 87a-1

gül (Far.) gül

g.+ile 74a-2

gül- <ET kül- gülmek

g.-mese 30b-9

g.-er 57b-9

g.-ersin 57b-10

güleş- güreşmek

g.-mek 71a-8

gümān (Far.) şüphe

gümān eyle- şüphe etmek

g. e.-memekdür 89a-6

gümānsuz (Far.-Tür.) şüphesiz 18b-11, 59b-2

gümüş <ET **kümüş** gümüş 74b-13; krş. *gümüş*

gümüş <ET **kümüş** gümüş 78b-5; krş. *gümüş*

gün <ET **kün** gün 13a-3, 20b-3, 21b-7, 29a-2, 29b-10, 32b-11, 33a-4, 34a-11, 36a-10, 36b-10 vd.; bk. *bayrām, Bedr, cum‘a, kıyāmet, Ramazān, şenbe*

g.+ine 3a-2, 6a-8, 6b-9, 20a-1, 41a-2, 49a-11, 82b-5

g.+i 43a-12, 43a-13, 49a-2, 58a-3, 58a-11, 58b-2, 67a-7, 67a-10, 67b-9

g.+idür 67a-7

g.+lere 67a-7, 67a-12

g.+ki 47b-2

g.+ler 67a-12

g.+lerde 43a-12

g.+leri 58a-8, 66b-10

g.+lerdür 67a-6

g.+dür 58a-10

g.+inde 3b-10, 16a-11, 18a-4, 21b-12, 27b-9, 28a-9, 32b-9, 34a-7,

35a-2, 37b-3 vd.

g.+ile 67b-6

g.+e 35b-1, 48b-1

g.+den 48b-3, 82b-8

g.+ün 57b-2

g.+inün 76a-8

g.+ünde 28b-1, 60a-5, 73b-8, 77b-3, 86a-6, 89a-11

g.+de 21a-8, 24b-8, 32a-12, 51a-7, 51a-8, 51a-13, 67b-3

günāh (Far.) günah 25b-3, 56a-11, 61b-5, 72b-4, 73b-2, 77a-4, 88a-11

g.+ı 13a-7, 18a-12, 38a-9

g.+dan 30b-1

g.+ına 40a-5, 73b-4

g.+ıla 58b-6

g.+lardan 89b-5

günāhkār (Far.) günahkar 1b-7, 49a-9

günāhlu (Far.-Tür.) günahlı 43b-12

gündüz <ET **küntüz** gündüz

g.+leri 7a-12

gündüzin gündüz vakti 69b-9

g.+i 87a-2

güneş <ET **küneş** güneş 5b-7

günile- <ET **künile-** kıskanmak; krş. *günüle-*

g.-di 50b-13

günüle- <ET **künile-** kıskanmak; krş. *günile-*

g.-di 83a-12

güreş- <ET **küreş-** güreşmek

g.-ügi 75a-11

güt- <ET **küt-** gütmek

g.-erdük 29b-13

g.-er 35b-13

güzel güzel 88a-1

Güzide (Far.) Kitāb-ı Güzide 2b-12

güzide (Far.) gözde

g.+sidür 15b-9

H

habbe (Ar.) tane 75a-2

haber (Ar.) haber 12a-7, 16a-5, 19a-1, 74a-3, 78b-6

h.+i 58a-2

Habeş (Ar.) Habeş 51a-6

habīb (Ar.) Hz. Muhammed için kullanılan, Arapça '*sevgili*' anlamında bir sıfat

h.+üm 2a-13, 16a-8

hac (Far.) haç

h.+ca 15a-1

hacc (Ar.) hac 24b-5, 24b-8, 43b-11

h.+ı 21a-9

h.-a var-mak 3b-5, 3b-8

ḥ.-a var-makdan 29a-4

ḥācet (Ar.) dilek 7b-9, 8a-9, 25b-12, 47b-5, 69b-4, 70b-9, 74b-3

ḥ.+üñ 4b-13, 39a-7, 74a-1, 75a-1, 88a-4

ḥ.+üm 5a-1, 74a-1, 75a-2, 75a-3

ḥ.+ler 7a-8

ḥ.+e 38a-9

ḥ.+in 73b-12, 74a-11, 74b-10

ḥ.+leri 74b-1

ḥācetlū (Ar.-Tür.) muhtaç 74a-12, 88a-4

ḥad (Ar.) şeriatçe verilen ceza

ḥad ur- ceza vermek

ḥ. u.-mak 37a-2

ḥadīş (Ar.) Hz. Muhammed'in sözleri

ḥ.+ile 2b-9

ḥ.+de 18a-5

hafta (Far.) hafta

ḥ.+sında 67b-7

ḥacīl (Ar.) utancından yüzü kızarmış 88b-2

ḥaḳ (Ar.)

(1) doğru, gerçek 2b-5, 5b-9, 5b-11, 6b-2, 89a-9, 89a-12

ḥ.+ḳı 5a-5

ḥ.+dur 18b-10, 19b-9, 20a-5, 20a-10, 20a-11, 20b-2, 26a-2, 52a-12,

52a-13

(2) hak

h.+kı 36b-10, 73b-3

h.+kın 52b-10

h.+kıçün 4b-3, 23a-12, 45b-1, 64a-7, 87a-8

h.+kında 2b-3, 34a-5, 82b-12

Hak~ Hak Te' ālā~ Hak Subhānehu ve Te' ālā (Ar.) Allah 2a-12, 2b-2, 4b-3, 7a-8, 7b-13, 8b-6, 15a-4, 15a-7, 15b-4, 16a-1 vd.

H.+kuñ 1b-5, 7a-12, 7b-1, 60b-6

H.+kıla 15a-12, 18b-13, 19a-3, 79a-9

H. S. T.+nuñ 2a-7

H. T.+dan 9b-2, 72a-6, 72a-8, 80a-8

H. T.+ya 63b-10, 69a-6

H. T.+nuñ 63b-12

hakikat (Ar.) gerçek 10a-13, 13b-3, 18b-11, 59b-3, 73b-9

hakim (Ar.) hikmet sahibi

h.+ler 26b-3

hakīm (Ar.) hekim 36b-7

hakīr (Ar.)

(1) parlak 63a-8

(2) değersiz 10b-4

hakka'l-yakīn (Ar.) kesinlik açısından en ileri derecede bulunan doğru bilgi anlamında bir terim 81b-6, 81b-7, 81b-9

haksuz (Ar.-Tür.) haksız 42a-5, 42b-8

hāl (Ar.) durum 81a-3

h.+umdur 4a-1

h.+um 9b-10, 87b-10

h.+in 31b-9

h.+uñ 36b-8, 87b-9

h.+ında 41a-6

h.+ına 54a-1

h.+ı 73a-5

h.+umuz 73b-3

h.+inden 78b-9

h.+ıñ 81a-4

halāl (Ar.)

(1) helal 2b-4, 21b-5, 41a-7, 54a-6, 72a-4, 86a-6, 89a-2

h.+ı 5b-9, 31a-3, 79b-5

h.+dur 45a-1

h.+a 54a-7

h.+dan 54a-7, 89a-7

h.+uñ 54a-10

h. yè-mek 69b-4

(2) eş

h.+uma 38a-5

h.+ıla 71b-13

halālīk (Ar.-Tür.) helallik

halālīk dile- helallik istemek

h. d.-meyince 85b-12

ḥ.-ın d.-sün 65b-2

ḥalāyık (Ar.) yaratılmışlar 66b-11

ḥ.+uḡ 9a-4

ḥālī (Ar.) başka 25b-2, 77a-3

ḥalīfe (Ar.) halife 15b-3, 15b-5, 15b-7, 87a-11, 87b-1

ḥ.+sidür 86b-9, 86b-10

ḥalīl (Ar.) dost

ḥ.+um 19a-4

ḥalīm (Ar.) yumuşak huylu kimse 85a-1

ḥ.+e 76a-9

ḥalīmlik (Ar.-Tür.) yumuşak huyluluk; krş. *ḥalīmlik*

ḥ.+ı 12b-7

ḥalīmlik (Ar.-Tür.) yumuşak huyluluk; 30b-1, 30b-12, 84a-6, 84a-7; krş. *ḥalīmlik*

ḥālīş (Ar.) samimi 86b-2

ḥalk (Ar.)

(1) halk 9a-4, 11b-3, 30b-6, 48b-6, 49b-10, 49b-11, 59b-8, 64a-4, 64a-10, 72a-3 vd.

ḥ.+a 11a-2, 11a-3, 11a-5, 11a-6, 13b-12, 45b-1, 60b-5, 61b-5, 64b-13, 65a-1 vd.

ḥ.+uḡ 2a-6, 2a-9, 2b-3, 9a-6, 11a-13, 48b-5

ḥ.+ınuḡ 48b-8

ḥ.+da 52a-5

ḥ.+dan 11b-1, 12b-7, 21b-13, 29a-7, 29a-13, 49b-9, 60a-6, 65a-2, 74a-11, 88b-13

h.+ı 6a-13, 6b-1, 26b-2, 26b-5, 29b-11, 52b-4, 52b-10

h.+ıla 30a-12, 64b-8

(2) yaratılmışlar

h.+ı 17a-12, 57a-3

halka (Ar.) halka

h.+sın 14a-10

halvet (Ar.) تنها 14a-7, 39a-1, 39a-7, 39a-8, 39a-9, 39b-13, 40a-1

h.+de 71a-13

h.+e 38b-3

hamd (Ar.) hamd

h.+ın 23b-1

hamiyyet (Ar.) şeref 45a-6, 52a-9

hammām (Ar.) hamam

h.+a 41b-5

harāb (Ar.) yıkık, viran 57b-9, 58b-4, 84a-13

harāb eyle- yıkmak

h. e.-gil 58b-5

harābat (Ar.) harabe yer 39b-7

harām (Ar.) haram 2b-4, 19b-6, 21b-5, 21b-7, 35b-5, 42b-10, 43b-8, 43b-12, 54a-6, 56a-9, 67b-12, 79a-13, 86a-11

h.+dan 4a-4, 4a-5, 10b-10, 12b-6, 35a-13, 43b-9, 54a-6, 87a-4, 89a-6, 89a-10, 89b-4, 89b-6

h.+ı 5b-9, 31a-3, 43b-8

h.+a 35b-4, 79b-5

h.+dur 40b-11, 44a-1

h.+uñ 54a-10

h. yè-yen 64b-1

h. yè-megil 89a-2

ḥarāmlik (Ar.-Tür.) haram olma

h.+ı 44b-13

ḥarc (Ar.)

(1) vergi

h.+ından 18b-7

(2) harcama 43b-8, 53b-11, 54b-5

ḥarc ét- harcamak

h. è-erler 33b-3

h. è.-üp 24b-9

ḥarc eyle- harcamak

h. e.-dün 54a-9

h. e.-se 54a-7, 54a-8

ḥarf (Ar.) harf

h.+dür 24b-10, 31a-8

ḥarīr (Ar.) ipek 43b-6

ḥarīṣ (Ar.) hırslı 31b-12, 52b-1, 53a-1, 53a-2, 53b-11, 89a-1

ḥarīṣlık (Ar.-Tür.) hırslılık 50b-10, 51a-1, 51a-2, 51a-3

h.+dur 53a-1

h.+ı 69b-6

ḥased (Ar.) kıskançlık 79b-6, 82b-11, 83a-12, 83b-6

ḥ.+i 5a-9

ḥ.+den 21b-4, 89a-13

ḥāşıl (Ar.) ortaya çıkma

ḥāşıl ét- ortaya çıkarmak

ḥ. è.-er 48b-8

ḥ. è.-erler 24b-9

ḥāşıl ol- ortaya çıkmak

ḥ. o.-a 2a-2

ḥ. o.-sun 29a-7

ḥ. o.-ur 11b-7

ḥaşım (Ar.) düşman 65b-3, 85b-12

ḥ.+ın 65b-7

ḥasīs (Ar.) cimri 27a-13

ḥasīslık (Ar.-Tür.) cimrilik

ḥ.+la 27a-13

ḥaş (Ar.) seçkin

ḥ.+lar 59b-7

ḥasratā (Ar.) elden kaçırılan bir nimet için duyulan üzüntüyü bildiren bir ünlem 55a-1

ḥasret (Ar.) iç sıkıntısı, keder 59a-13, 60a-7, 89a-2, 89a-3

ḥasret ye- hasret çekmek, kederlenmek

ḥ. y.-meyesin 59a-5

ḥasrethık (Ar.-Tür.) pişmanlık 59a-10

ḥasta (Far.) hasta 2a-9

ḥasūd (Ar.) kıskanç 83b-2, 83b-4, 83b-6

ḥasūdılık (Ar.-Tür.) kıskançlık 50b-12, 64b-1, 66b-2

ḥ.+dur 50b-11

ḥāṣā (Ar.) hāṣā 88b-1

ḥaṣyet (Ar.) korku 72b-4

ḥ.+dür 72b-2

ḥaṭā (Ar.) hata 14b-9, 17a-9

ḥ.+dur 6a-4

ḥaṭālu (Ar.-Tür.) hatalı 10b-6

ḥātif (Ar.) sesi işitilip de kendi görülmeyen kimse

h.+den 74b-5

havā (Ar.) hava

h.+da 7a-13, 32a-9

h.+dan 73b-13

havā yüzü gök yüzü

h. y.+nde 10a-13, 32a-10, 51b-2

ḥavf (Ar.) korku 72b-2

ḥ.+dur 72b-1

ḥayā (Ar.) utanma duygusu 45a-6

ḥayālī (Ar.) hayali 75b-5

ḥayāsuz (Ar.-Tür.) utanmaz 61a-12

ḥayāsuzluk (Ar.-Tür.) utanmazlık 16a-9

ḥayıf (Far.) yazık 54a-11, 54a-12, 59a-13

ḥ.+lar 59a-4

ḥayır (Ar.) hayır; iyilik 14b-7, 17a-7, 17b-1, 55a-12, 72a-4, 73a-6, 73a-7, 73a-8, 80a-7, 80a-8, 82a-2; krş. *ḥayr*

ḥ.+a 82b-5

ḥ.+ı 2b-4, 6a-8, 33b-12

ḥ.+dan 33b-13

ḥayırlı (Ar.-Tür.) hayırlı 70a-11

ḥayırsuz (Ar.-Tür.) hayırsız 86b-6

ḥayr (Ar.) hayır; iyilik 31a-6; krş. *ḥayr*

ḥayz (Ar.) hayz 41a-6

ḥaz (Ar.) nasip 56b-9

ḥazān (Far.) sonbahar 61a-2

ḥāzır (Ar.)

(1) (her yerde) bulunan

ḥ.+dur 35a-8

ḥāzır ol- hazırlanmak, bulunmak

ḥ. o.-dılar 9a-4, 9a-5

ḥ. o.-gıl 88b-7

(2) hazır 74b-8

ḥazīne (Ar.) hazine; krş. *ḥazne*

ḥ.+dür 60b-4

ḥ.+lerinden 60b-5

ḥazne (Ar.) hazine; krş. *ḥazīne*

ḥ.+sinde 8b-5

ḥ.+si 29a-10, 29b-1, 29b-4

ḥ.+sidür 26a-11, 26a-12, 26a-13

ḥazret (Ar.) hazret

ḥ.+inden 2a-9, 4a-2, 4a-7, 5b-2, 8b-9, 9b-1, 23a-2, 38a-7, 41b-2

ḥ.+i 2b-5, 3b-2, 8b-13, 12b-5, 18a-5, 19b-10, 20a-13, 27a-2, 27b-8,
32b-11, 35a-9, 72b-6, 85b-5

ḥ.+ine 8a-6, 28b-11, 30a-10, 37b-11, 57a-11, 58a-8, 59b-10, 64a-3

ḥ.+leri 86a-3

hediye (Ar.) hediye 66a-5

ḥ.+dür 16b-1, 16b-3, 16b5, 16b-7

helāk (Ar.) mahvolma

helāk ol- mahvolmak

h. o.-aydı 7b-13

h. o.-masına 15b-8

h. o.-a 37b-9

h. o.-acağdur 57a-5

h. o.-maz 62a-1

helāk eyle- mahvetmek

h. e.-mezem 14a-4

h. e.-dün 69b-10

helāk kııl- yok etmek

h. kı.-ur 78a-2

helāklik (Ar.-Tür.) mahvolma 37b-8

h.+ime 22a-9

hem (Far.) hem (bağlaç) 18b-4, 39a-2, 45a-1, 46b-6, 55a-5, 73a8, 84b-5

hemān (Far.) hemen 60b-7, 76a-2

hemīše (Far.) her zaman 7a-6, 8a-8, 10b-3, 74b-4, 74b-5, 76b-9

her (Far.) her 1b-10, 2b-4, 3b-6, 3b-10, 4a-13, 5a-3, 5a-13, 6a-12, 6b-8, 6b-11 vd.

hergiz (Far.) asla 7a-3, 16a-9, 65b-4, 66b-3, 72a-9, 74a-12, 88a-9

herze (Far.) boş söz 89a-13

h.+ler 44a-9

h.+den 67b-4, 71a-12

hevā (Ar.) arzu, heves 20b-13

h.+yı 5a-6

h.+sıyla 5a-12

h.+sına 5b-13, 76b-10, 78a-3

h.+dur 6a-3

h.+sında 24b-1

heves (Ar.) heves

h.+içün 13a-11

h.+üm 69b-11

heves kıl- heves etmek, çok istemek

h. k.-urlar 2a-6

heybet (Ar.) heybet 30b-9

h.+ile 58a-13

h.+inden 16b-11

h.+i 57b-2

heybeti (Ar.) heybete dayalı 14a-2

heybetlü (Ar.-Tür.) heybetli 16b-12

hicāb (Ar.) perde

h.+lar 18b-13

hılāf (Ar.) karşı, zıt

hılāf eyle- karşı gelmek

h. e.-meye 35b-3

hılāf èt- karşı gelmek

h. è.-mezin 48a-7

hıl'at (Ar.) giysi

h.+ın 14a-10

hıle (Ar.) (mecaz) bulaşma

hıle èt- bulaşmak 43a-11

h. è.-diler 43a-11

hıle eyle- bulaşmak

h. e.-ye 43a-11

hırşlık (Ar.-Tür.) aç gözlülük

h.+ı 5a-10

hışım (Ar.) akraba

h.+larının 3a-5

hışım (Ar.) öfke

h.+ı 36a-9

h. + ıla mı 58a-10

h. + ı 41a-5

h. + uñ 84b-11

h. + ın 84b-11

hışım eyle- öfkelenmek

h. e.-ye 37a-12

hışım kıl- öfkelenmek

hışım k.-a 54b-5

hıyānatlık (Ar.-Tür.) hainlik

h. + dan 21b-4

hızlān (Ar.) zelillik

h. + dur 17b-2

hī (Ar.) Arap alfabesinin yirmi yedinci harfi 31a-9

hiç (Far.) hiç 5b-7, 7b-7, 8a-8, 9a-9, 13a-4, 13b-11, 16a-3, 16a-4, 16a-8, 16a-9 vd.

hidāyet (Ar.) hidayet 2a-4, 33b-4

h. + üñ 10a-9

hikāyet (Ar.) hikaye

h. + in 27a-6

hikmet (Ar.) hikmet 29b-7, 29b-10, 30b-2, 30b-8, 30b-13, 31a-2, 31b-3, 31a-4, 31a-7, 31b-11, 37a-7, 60b-12, 68a-10

h. + ile 30a-1

h. + dür 38b-12, 48b-9

hīle (Ar.) hile

h. + i 43b-1

h  le eyle- hile yapmak

h. e.-diler 43a-13

h. e.-me  83a-3

h  lim (Ar.) yumu ak huyluluk 84b-3

h.+led r 68b-6

h.+i 84b-3, 84b-4, 84b-5

himmet (Ar.) gayret 45a-5

h.+d r 31a-10

h  s b (Ar.)

(1) Kıyamet g n nde verilece ine inanılan hesap 20a-8, 52a-12, 53a-12, 58a-3; bk. * ori,  oru*

h.+ı 37a-13

h.+ların 40b-5

h.+ın 55a-2

h.+ından 58a-2

h.+dan 89a-12

h  s b v r- hesap vermek

h. v.-mekden 53b-2

h. v.-e 54a-8

h. v.-mek 54a-10

h. v.-d kleri 66b-12

(2) hesap

h.+ın 22b-10

h  s bsuz (Ar.-T r.)

(1) sayısız 25a-13

(2) hesap vermeden 42a-3

hizmet (Ar.) hizmet

hizmet eyle- hizmet etmek

h. e.-ye 85a-8

hōca (Far.) hoca 48a-5

hōd (Far.) kendi 6a-10, 36a-3, 57a-13

hor (Far.) değersiz 8b-7, 11b-10, 12a-3, 30b-10, 38a-7, 83b-13

hor dut- değersiz görmek

h. d.-sa 28b-4, 28b-5

h. d.-mışdur 28b-4, 28b-5

h. d.-ma 64b-8

h. d.-ğıl 68a-10

hor eyle- değersizleştirmek, (mec.) alçaltmak

h. e.-señ 70a-6

h. e.-yüp 8b-7

hor kıl- değersizleştirmek, (mec.) alçaltmak

h. k.-am 15a-11

h. k.-ur 52b-10

horla- (Far.-Tür.) değersiz görmek

h.-yan 43a-5

horlık (Far.-Tür.) alçaklık 11b-3, 52a-7; krş. *horluk*

horluk (Far.-Tür.) alçaklık; krş. *horlık*

h.+a 30b-11

hoş (Far.) güzel, tatlı 31b-9, 38a-5, 38a-6, 64b-8, 65b-2, 66b-6, 66b-7, 71b-13, 82b-9

hoş dut- hoş tutmak

h. d.-gıl 70b-2

h. d.-sun 87b-5

hoş eyle- isteğini yerine getirerek sevindirmek

h. e.-sün 65b-2

hoş dê- şahadet getirmek

h. d.-di 52b-6

hoşnūd (Far.) memnun, razı 24a-11, 58b-6, 80b-1

hoşnūd eyle- memnun etmek

h. e.-gil 58b-6

h. e.-sün 65b-5

hoşnūd kıl- memnun etmek

h. k.-am 80a-1

h. k.-ıvère 65b-7

h. k.-mayam 80a-2

h. k.-sunlar 65b-5

hoşnūd ol- memnun olmak

h. o.-duğumçün 37b-13

h. o.-sunlar 80b-3

hoşnūdlık (Far.-Tür.) memnuniyet, rıza

h.+ın 14a-11, 33b-6, 76a-5, 87a-7

ḥ.-ı 58b-8

ḥū (Far.)

(1) huy 4a-4, 34a-8, 56a-13

ḥ.+yumdur 4a-2

ḥ.+dan 11a-1, 12b-7

ḥ.+dandur 11a-5

(2) tabiat, adet

ḥ.+sı 76a-12

ḥuccet (Ar.)

(1) delil 49b-2

ḥ.+misin 49b-1

(2) hak gösteren belge 88a-10

ḥ.+üm 36b-11

ḥullet (Ar.) gerçek dostluk 61b-13

ḥūlu (Far.-Tür.) huylu 45b-8, 56a-13

ḥūn (Far.) şarap

ḥ.+lar 66b-12

ḥūr (Ar.) huri 26b-2

ḥūrī (Ar.) huri

ḥ.+leri 68b-11

ḥuşūʿ (Ar.) kullukta samimiyet 72b-3, 73a-7

ḥ.+dur 22a-2, 72b-2

Ḥuzā (Far.) Allah 80b-11

Ḥ.+yā 80a-3, 80a-11, 88a-13

ḥuzūr (Ar.) makam

ḥ.+ın 24a-10

ḥücre (Ar.) oda

h.+sinden 53b-5

ḥüküm (Ar.) hüküm

ḥ.+ile 19b-9

ḥ.+ine 62a-3

ḥüküm eyle- hükmetmek, hakim olmak

ḥ. e.-se 26a-5

ḥ. e.-mese 35b-1

ḥüner (Far.) marifet 32a-8, 32a-10, 32a-11, 32a-13

h.+i 32a-12, 32b-1, 77b-7

ḥürmet (Ar.) saygı 29a-7, 73a-8

ḥ.+dür 22a-2

ḥürmetsüz (Ar.-Tür.) saygısız 37a-10

I

ıkrār (Ar.)

(1) kabul

ıkrār eyle- kabul etmek

ı. e.-miş 23a-10

ı. e.-yüp 9a-13

(2) dille söyleme

ıkrār êt- söylemek

1. ê.-eler 6a-7

ılķı <ET **yılķı** hayvan

1.+dan 48b-7

‘ılliyyīn (Ar.) iyilerin amel defterlerinin bulunduğu yer

‘1.+e 64b-3, 89a-3

ıraĝ <ET **ırā-ķ** <AT **hīra-** uzak 89a-1 krş. *ıraķ*

ıraķ <ET **ırā-ķ** <AT **hīra-** uzak 82a-5; krş. *ıraĝ*

1.+dur 88a-4

ıraķ eyle- uzak tutmak

1. e.-yesin 61a-10

ıraķ ol- uzak durmak

1. o.-a 11b-11

1. o.-dışa 18a-7

1. o.-ĝıl 40a-6, 79a-12

1. o.-maĝıla 13b-13

1. o.-maķ 65b-10

1. o.-uŋ 50b-11

1. o.-ur 59b-12, 59b-13, 71a-7

ısır- <ET **ısır-** ısırmak

1.-ur 71a-6

ısıtma sıtma 60b-13, 61a-4

ısmarla- <ET **ospurla-** <Far. **sipār+la-** emanet etmek; bk. *cān*

1.-dı 15b-2, 24a-9, 46a-4

1.-asın 55a-1

1.-riken 59b-13

1.-rdı 85a-8

‘ışk (Ar.) sevgi 2a-2

‘ıvaz (Ar.) karşılık

‘1.+ıdur 9a-2

‘ıyāl (Ar.) eş

‘1.+lar 14a-2

‘1.+uma 38a-5

‘1.+ıuz 46b-3

‘1.+ıla 71b-13

İ

i- <ET er- imek, var olmak

i.-ken 59b-5

i.-miş 52a-4, 82a-10, 83b-1

i.-se 60a-13, 86b-12

‘ibādet (Ar.) ibadet 25b-3

‘i.+den 71b-1

‘i.+dür 9a-2, 21a-11, 21a-12

‘ibādet kıl- ibadet etmek

‘i. k.-mağa 65b-13

‘i. k.-mıslardı 27a-8

‘i. kı.-urdu 16b-10

‘ibāret (Ar.) Şekil 2a-3

‘i.+den 2a-1

‘ibāretce (Ar.-Tür.) ibaretiyle 1b-11

‘ibret (Ar.) ibret

‘i.+ler 7a-9

‘i.+dür 59a-10, 59a-12

‘i.+leri 59a-12

‘ibret dut- ibret almak

‘i. d.-mağdur 76a-10

iç <ET iç iç

i.+i 18b-8, 20a-3

i.+inde 2b-10, 7a-9, 9b-3, 10a-2, 10a-7, 12b-12, 16b-12, 21a-11, 22a-4, 22a-5 vd.

i.+indeki 7a-11

i.+inekiden 22b-3

i.+inden 74a-6

i.+indedür 23b-8, 26a-8, 26a-9, 48b-6, 68b-8, 72b-4, 81b-13

i.+ine 4b-8, 32a-12, 68a-5

i.+ümde 33a-7

i.+indeven 47b-11

iç- <ET iç-

(1) içmek

i.-mez 8a-4

i.-mek 44a-5, 44a-7, 44b-9, 47b-4

i.-erken 44a-8

i.-se 28a-11, 44b-8, 44b-10, 45a-5, 45b-2

i.-en 34a-10, 40b-2, 44b-13, 45a-1, 45b-9

i.-ene 45b-3, 45b-11

i.-eni 44b-4, 44b-6

i.-enile 45b-12

i.-enler 43b-13

i.-enlerdür 45b-13

i.-enlere 44b-5

i.-enleri 45a-13

i.-er 68a-11

i.-esidür 57a-2

i.-medüm 38a-3

i.-mekde 45a-4

i.-mekdür 42b-7, 44b-8, 46a-8

(2) yardımcı fiil; bk. *and iç-*

i.-mek 42b-6

içerü <ET iç+gerü içeri 83a-6

içüm içimlik 54a-8

içün (Far.) için 53a-7, 53b-4, 58b-7, 59b-7, 59b-8, 59b-9, 59b-10, 59b-11, 61b-9, 62a-4, 63b-5, 63b-6, 64a-2, 64a-4, 64a-5, 64a-6, 64b-4, 65a-11, 67a-12, 67b-4, 68a-9, 69a-11, 70b-12, 72a-1, 73b-2, 73b-3, 74b-6, 75a-3, 77b-7, 77b-10, 78b-3, 83b-5

i.+dür 81b-9

içür- <ET içür- içirmek

i.-di 44b-1, 47b-4

i.-eler 45b-4

idi <ET erdi i(mek) fiili+görülen geçmiş zaman eki 19a-10, 41b-9, 69b-8, 84b-9, 84b-11, 84b-12, 84a-13

igine <ET yigne iğne 23a-1

ihlāş (Ar.) samimiyet 4b-9, 33a-10, 63b-5, 63b-8, 63b-9, 63b-10, 63b-12, 64a-5, 65a-4

i+ıla 21b-6, 25b-3, 28b-1, 30b-5, 49a-6, 63a-9, 63a-10, 63a-11, 64a-2, 64a-9, 72b-10, 75b-10, 89a-8, 89a-12

i.+dur 22a-4, 63a-4

i.+a 63b-13

ihlāşsuz (Ar.-Tür.) samimiyetsiz 62a-8

ihrām (Ar.) ihram 24b-5

ihtilāf (Ar.-Tür.) anlaşmazlık

ihtilāf düş- anlaşmazlığa düşmek

i. d.-eydi 7b-10

ihtiyāc (Ar.) ihtiyaç 7a-7

ihtiyār (Ar.) istek

i.+uñ 81a-9

i.+ı 81a-10

İlāhī (Ar.) ey Allah'ım anlamında Arapça ifade 10b-3, 23b-10, 33a-12, 39b-6, 40a-6, 40b-4, 41b-11, 44a-9, 44a-11, 50a-6, 53a-5, 53a-9, 56b-10, 61b-1, 62a-12, 65b-1, 65b-3, 68a-12, 73b-3, 74b-4, 74b-10, 76b-1, 79b-8, 80a-4, 80b-6, 82a-12, 82b-11, 83b-6, 84a-4, 86a-11, 87a-8, 87a-12, 87a-13, 87b-11, 87b-13, 88a-8, 89a-4

ile <ET birle ile 3a-10, 14a-1, 22b-2, 35b-6, 52a-7, 53a-2, 54b-11, 56a-8, 58b-1, 63b-12

ileri <ET ilgerü ön; krş. *ilerü*

i.+de 22b-8

ilerü <ET ilgerü

(1) ön 44b-2; krş. *ileri*

ilerü dut- önde görmek

i. d.-ma 64b-7

(2) fazla 82b-8

ilerüki önceki 19b-3

iley huzur, ön, kat

i.+ine 58b-5

i.+inde 73b-8

ilhām (Ar.) ilham 31a-6, 47b-2

i.+ıla 31a-4

ilhām-ı Rabbānī (Ar.) Allah'tan gelen ilham 38b-6

‘imārat (Ar.) bayındır 34b-3, 54b-5

‘imāratlık (Ar.-Tür.) bayındırlık

‘i.+ı 13a-6

‘ināyet (Ar.) lütuf 1b-3, 26a-1, 89b-5

‘ināyet èt- lutfetmek

‘i. è.-üp 35a-5

‘işmet (Ar.) masumluk 61b-10

‘ilim (Ar.) ilim 2a-6, 2a-13, 2b-4, 4a-1, 5b-8, 20b-4, 26b-7, 26b-12, 27a-1, 27a-2 vd.;

krş. *‘ilm*

‘i.+ün 2a-11

‘i.+i 2b-2, 2b-3, 27a-10, 27a-11, 29b-3, 42a-5, 58b-11, 58b-13, 59a-3, 59a-6 vd.

‘i.+in 27a-13, 27b-1, 58b-10, 58b-11

‘i.+ile 29a-5, 30a-13

‘i.+dür 6a-2, 68b-5

‘i.+den 2b-1, 27b-8

‘ilimsüz (Ar.-Tür.) ilimsiz 26b-12

illā (Ar.) ancak 2b-1, 74a-1, 75a-9, 75a-10

‘ilm (Ar.) ilim 33b-9, 58b-9, 62a-9, 62a-10; krş. *‘ilm*

‘i.+dür 29b-1, 63a-4

‘ilma’l-yakīn (Ar.) kesin bilgi 81b-5, 81b-6

imām (Ar.)

(1) imam 22b-2, 45b-9

i.+a 49a-4

(2) rehber 87a-12

i.+ı 29a-9, 29a-11

imāmlık (Ar.-Tür.) imamlık 44b-2

imān (Ar.) iman 1b-2, 4a-3, 6a-4, 6a-7, 6b-5, 9a-8, 14b-5, 17a-3, 17a-8, 17a-12 vd.

ī.+dur 6a-9

ī.+da 12b-2, 12b-6

ī.+dan 56a-7

ī.+ı 84a-13

ī.+ıla 57a-10, 72b-12

ī.+ında 14b-7

ī.+ınuḡ 18b-7

īmānsuz (Ar.-Tür.) imansız 9a-8, 72b-12

in <ET **in** mağara

i.+e 62b-11

i.+i 62b-12

inan- <ET **ma-n-** inanmak

i.-a 2b-5

i.-maḡ 3a-1, 6a-9, 46a-10. 50b-2

i.-alar 6a-6, 6a-7, 6a-8, 6a-9

i.-asız 6b-6

i.-masa 6b-9

i.-up 25a-9

i.-maduḡ 42a-8

i.-maduḡı 46b-5

i.-mazısa 49a-9

i.-mayınca 49a-10

i.-urlar 81b-8

i.-maḡdur 82b-6

ince <ET **yinḡe** ince 20a-11

İncıl (Ar.) İsa Peygamber'e indirilen kutsal kitap 84a-10

inek <ET **ingek** inek 83a-13

i.+den 83a-13

i.+i 83a8, 83a-13

i.+üñ 83a-9

i.+ini 83a-11

i.+üm 83a-12

infāk (Ar.) yardımda bulunma, geçindirme, besleme

infāk **ët-** yardım etmek

i. è.-di 36b-6

inşāf (Ar.) adalet 88b-7

inşā' allāhu te'ālā (Ar.) inşallah 2a-4, 2a-9, 6a-12, 10a-4, 14a-12, 21a-3, 30b-13, 33a-12, 35a-6, 53a-3, 56b-11, 60a-9, 62a-13, 63a-8, 65a-4, 70a-1, 81b-3, 82b-2, 86a-12, 87a-9, 87b-12, 88b-2, 89a-4

iñen çok 52a-10, 56b-3, 70b-9

iñile- <ET **iñi+le-** inlemek

i.-se 61a-1, 61a-3

iplik <ET **yıp+lik** iplik

i.+i 22b-13

isde- <ET **iz+te-** <AT **iz** istemek 68b-7; krş. *iste-*

İslām (Ar.) İslam 1b-7, 3b-3, 6a-5, 6a-9, 82b-4

İ.-çün 10a-6

issi <ET **isig** sıcak 36b-10, 50a-9, 50a-13, 62b-6

i.+nde 66b-11

issilik <ET **isig+lik** sıcaklık

i.+dür 61a-5

iste- <ET iz+te- <AT ĩz istemek 26b-12; krş. *isde-*

i.-rseŋ 8a-7, 80b-13

i.-ŋ 76a-5

i.-se 10a-5, 10a-6, 28a-8, 29b-5, 29b-6, 30b-10, 42a-2, 53b-2, 61b-6,
70a-10 vd.

i.-seŋ 70a-7

i.-r 10b-13, 28a-8, 28a-9, 47a-1, 58b-7, 59b-3, 65a-11, 75b-11, 84b-5,
87a-7 vd.

i.-di 11b-3

i.-dü 11b-2

i.-rse 14a-4, 14b-10, 30b-9, 87b-5

i.-gil 52b-2, 58b-7

i.-rseŋüz 35b-8, 61a-6

i.-rsin 51b-1

i.-me 26b-13

i.-mese 28a-8, 33b-13

i.-mek 26b-7, 46b-7, 46b-8, 46b-9, 50b-10, 65b-9, 66a-13, 72a-4

i.-meye 12a-2

i.-mekdür 13b-6, 13b-7, 13b-8, 22a-8

i.-mez 81b-1

i.-düm 11b-2, 11b-3, 52a-3, 52a-4, 52a-5

i.-yen 41b-13, 42a-1, 42a-4, 52b-5

i.-yü 82b-9

i.-yüp 78a-2

istigfār (Ar.) bağışlanma dileme 66a-11

istigfār èt- af dilemek

i. è.-di 40a-5

i. è.-er 31b-3

istigfār eyle- af dilemek

i. e.-di 36b-5

iş <ET iş <AT iş iş 6a-3, 14b-8, 16a-3, 23a-2, 23a-3, 35b-6, 35b-10, 40a-4, 52a-3, 58a-8, 77b-13, 81b-11, 86b-11

i.+dür 17a-4, 52a-11, 65b-1

i.+ler 17a-6, 69b-6

i.+i 22b-12, 63b-7, 63b-8, 65a-12, 65a-13, 65b-11, 71a-9, 87a-2

i.+leri 87a-3

i.+lerden 89a-6

i.+idür 37a-8, 86b-13, 89a-7, 89a-8, 89a-9

i.+inden 37b-12

i.+iden 38b-7

i.+ne 39a-12

i.+in 52b-5, 63b-8

i.+e 54a-6, 65a-10, 65b-3, 65b-6, 86b-4, 86b-7, 86b-9

i.+de 55b-12

i.+ün 56a-1

i.+üne 71a-3

i.+den 60b-1, 65a-11, 86b-4, 89a-10

i.+üm 80b-9

i.+ini 64b-7

i.+inden 64b-7

işbu <ET oşbu bu 44a-9

işle- <ET iş+le- <AT iş işlemek, yapmak

i.-mek 3a-1, 3a-4, 36b-6, 44b-8, 69b-6, 77b-11

i.-mege 35a-5, 65b-11

i.-megil 77a-4

i.-mez 52b-6

i.-mezseñ 64b-8

i.-rseñ 82b-13

i.-rsin 81b-11

i.-rsiz 66a-10

i.-ñ 35b-10, 76a-4

i.-gil 35b-7, 58a-8, 58b-7

i.-miş 31b-8

i.-se 3b-10, 37b-8, 78b-8, 89a-12

i.-seler 47b-13

i.-rdi 38a-9, 83a-8

i.-di 4a-13, 14b-11

i.-dise 18a-8

i.-dügi 65b-3, 65b-6, 78a-12

i.-düm 38a-3

i.-dün 39b-4

i.-r 5a-5

i.-rüz 73b-3

i.-sün 14b-11, 63b-4

i.-medüm 78a-1

i.-mesün 63b-4

i.-meyem 65a-12

i.-yem 48a-1, 79b-5

i.-yeyin 40a-4

i.-sünler 16a-2, 65a-13

i.-ye 31a-6, 63b-8, 68a-6, 81b-11

i.-yelüm 59a-7, 80b-1

işlen- <ET işlen- işlenmek

i.-e 14b-8

i.-en 23a-3

it <ET it <AT it köpek

i.+i 27a-13

i.+ün 27b-1

i.+leri 64b-8

iti <ET yitig keskin

i.+dür 20a-12

izāfet (Ar.) bağlama

izāfet eyle- bağlamak

i. e.-di 31a-11

‘izzet (Ar.) yücelik

‘i.+üm 4b-3, 23a-12, 64a-7

‘i.+ün 73b-3, 87a-8

K

ķabūl (Ar.) kabul 18a-4

ķabūl eyle- kabul etmek

ķ. e.-mez 3b-1, 63a-10

ķabūl kıl- kabul etmek

ķ. ķ.-a 64b-6

ķ. ķ.-am 66a-10

ķ. ķ.-ayın 79a-10

ķ. ķ.-ur 14b-9

ķ. ķ.-ursa 79a-7

ķabūl ol- kabul olmak, kabul edilmek

ķ. o.-ur 12b-13, 85b-11

ķ. o.-dı 50b-13

ķ. o.-dumı 72b-7

ķ. o.-maya 35a-2, 43b-10, 66b-3, 86a-4

ķ. o.-maz 23b-7, 45b-2, 45b-7, 66b-1, 85b-11

ķaç kaç 42b-3, 70b-3

ķaç- <ET ķaç- kaçmak

ķ.-mañ 3a-10

ķ.-arsa 14a-3

ķ.-mazlar 35a-1

ķ.-uŋ 35a-1

ķ.-maķ 36b-11

ķ.-maķdur 42b-9

ķ.-a 45b-9

ķ.-up 47a-1

ķ.-ana 56b-13

ķ.-dılar 74a-7

ķ.-dı 84b-6

ķaçar kaçan 59b-3

ķaçan <ET **ķaçan** ne zaman 2a-5, 3a-10, 5b-6, 13a-3, 18a-9, 19a-7, 22a-9, 22b-2, 22b-10, 22b-13 vd.

ķadar (Ar.) kadar 2b-3, 2b-4, 18a-11, 18a-12, 19b-1, 22b-8, 22b-9, 25a-9, 27a-7, 28a-10 vd.

ķadeķ (Ar.) kadeh 45b-2, 47b-3

ķader (Ar.) kader

ķ.+in 78b-7

ķādir (Ar.) “her ŧeye gūcū yeten” Allah

ķ.+dür 7a-5, 8a-3

ķ.+sūn 10b-3

ķādirlık (Ar.-Tür.) (Allah’ın) her ŧeye gūcūnūn yettięi

ķ.+ına 7a-12, 7b-2

ķadr (Ar.) değer

ķ.+ın 70b-10, 77a-6, 77a-8

ķ.+ından 70b-11

kāfir (Ar.) kâfir 14b-13, 15a-1, 15a-10, 17b-7, 17b-11, 18b-5, 18b-6, 18b-8, 19b-1, 31b-4, 32b-2, 33a-1, 36a-3, 41a-7, 42b-9, 45a-1, 50b-12, 52a-10, 52a-11, 52b-2, 53b-3, 73a-13

k.+e 52a-10

k.+i 77b-4

k.+dür 15a-1, 18b-4

k.+lerüñdür 18a-13

k.+ler 3a-10, 15a-1, 15a-4, 18b-8, 73b-13, 81b-9

k.+leri 15a-10

k.+lerüñ 13b-6, 15b-8, 19a-7

k.+le 32a-1, 32a-2, 32b-3

kāfirluk (Ar.-Tür.) kâfirlik

k.+umda 38a-2

kāhil (Ar.) ağır hareketli, tembel 23a-6, 64b-9

kāhillik (Ar.-Tür.) tembellik 52a-13

ķahr (Ar.) üstün gelerek mahvetme

ķahr eyle- mahvetmek

ķ. e.-yüp 7b-12

ķak- <ET **ķak-** (kapı) çalmak

ķ.-dı 83a-5

ķakı- <ET **ķakı-** öfkelenmek; krş. *ķaku-*

ķ.-mağı 3a-8

ķ.-yup 20b-5

ķ.-ġan 79a-5, 79b-1

ķ.-maķ 84a-13

ķ.-sam 84b-10

ķ.-d1 84b-10

ķakıt- <ET **ķakıt-** kızdırmak

ķ.-maġıl 58b-5, 58b-6

ķaku- <ET **ķakı-** öfkelenmek krş. *ķakı-*

ķ.-dıġın 84b-1, 84b-2

ķal- <ET **ķal-**

(1) kalmak

ķ.-madı 9b-6, 85a-12

ķ.-a 42b-2

ķ.-dılar 55a-4

ķ.-d1 55a-9

ķ.-ası 18a-12

ķ.-ay1dı 48b-12

ķ.-duġına 50a-11

ķ.-maķ 18a-13, 36b-10

ķ.-mış 55a-10, 65b-9, 73a-4

(2) yardımcı fiil; 50a-9, 51b-7; bk. *‘aceb, aġla-*.

ķalan diġer 2b-3, 21a-10, 43a-12, 44b-8

ķaldur- <ET **ķaltur-** kaldırmak

ķ.-duġı 22a-13

ķ.-ur 22a-13

ķ.-dı 80a-11

ķalem (Ar.) kalem 18b-13

ķalk- <**ķalık-** kalkmak

ķ.-mağuş 23b-11

ķalkān <ET **ķalkān** kalkan 5b-13, 6a-2, 56b-2

ķ.+um 33a-10

ķamçı <ET **ķamçı** kamçı

ķ.+la 52b-8

ķ.+dan 52b-9

ķamu <ET **ķamağ**, DLT, KB **kamuğ** bütün 13b-6, 13b-7, 21a-13, 53b-1, 61a-1, 65b-13, 66a-9, 72a-5, 76a-5, 76a-6, 76b-1, 82b-6, 87a-8, 88a-6, 89a-4

ķ.+lar 76a-12

ķ.+muzı 78b-9

ķan <ET **ķan** <AT **ķān** kan 68a-3

ķ.+ı 19b-6

ķ.+ıyla 32b-8

ķ.+ından 45b-3

ķan eyle- cinayet işlemek, kan akıtmak

ķ. e.-mek 37b-6

ķan revān ol- her yanı kana bulanmak

ķ. r. o.-dı 80a-10

ķan- <ET **ķan-** <AT **ķan-** (suya) kanmak

ķ.-maķ 26a-10

ḵanāʿ at (Ar.) kanaat 4a-10, 4b-10, 26a-7, 30b-6, 31a-9, 31b-12, 51a-5, 51b-12, 52a-6, 52a-7, 53a-2, 53a-3, 55b-6, 56b-7, 58a-3, 71a-1, 79b-13, 80a-1, 80a-5, 80a-7, 80a-9, 81b-1

ḵ.+den 52a-4

ḵ.+dur 33b-11

ḵ.+ıla 89a-7

ḵanāʿ at ʿet- kismete razı olmak, kanaat etmek

ḵ. ʿ.-diler 51b-12

ḵ. ʿ.-mekdür 31a-9

ḵanāʿ at eyle- kismete razı olmak, kanaat etmek 55b-10

ḵ. e.-düm 79b-4

ḵ. e.-mek 50b-4, 89b-7

ḵ. e.-mekdür 51b-13

ḵ. e.-meye 50b-8

ḵ. e.-se 89a-11

ḵ. e.-ye 81b-2, 87a-5

ḵanat <ET ḵanat <AT kānat kanat

ḵ.+ı 69b-12

ḵançarı <ET ḵanča+ru nereye 76a-3

ḵanda <ET ḵanta nerede 8a-7, 37b-13, 40a-1, 50a-3, 51b-11, 82a-6, 85b-3

ḵandan <ET ḵantan nereden 49a-12, 49b-13

ḵanı <ET ḵanı hani, nerede 40b-3, 57b-1, 57b-2

ḵanḵı <ET ḵanīḵī hangi 2b-10, 4b-3, 4b-6, 5a-3, 5a-4, 11b-9, 12b-5, 12b-8, 13b-3, 14a-7 vd.

ķ.+sıdur 45a-3

ķ.+sını 81a-3

ķ.+ņuz 82b-8

ķapı <ET **ķapıġ** kapı, kat; krş. *ķapu*

ķ.+dur 57a-1

ķapu <ET **ķapıġ** kapı, kat; krş. *ķapı*

ķ.+dan 57a-1

ķ.+sı 21b-9, 66a-12, 68b-12

ķ.+sında 32b-3, 38b-10, 40b-9

ķ.+sına 35a-4, 83a-5

ķ.+ņa 75a-2

ķara <ET **ķara** kara 9b-9, 26b-2, 43a-2, 43a-7, 45b-4, 57b-12; bk. *yüz*

ķ.+sı 9a-13

ķaraņılık <ET **ķaraņġu+luk** karanlık; krş. *ķaraņu*

ķ.+dur 76b-8, 76b-9

ķaraņu <ET **ķaraņġu** karanlık 36b-9, 69a-7; krş. *ķaraņılık*

ķ.+mı 58b-1

ķarār (Ar.)

(1) karar 73a-1

ķ.+um 73a-1

(2) durma 75b-12, 75b-13

ķarār ķıl- durmak, beklemek

ķ. ķ.-ur 66b-6

ķ. ķ.-urlar 33b-8

ķarār ol- durmak

ķ. o.-mazdı 23a-4

ķarar- <ET **ķarar-** kararmak

ķ.-ur 48b-3

ķ.-mışdı 67a-9

ķaravař <ET **kara baş** carıye, hizmetçi 9b-6, 9b-7

ķ.+ı 9b-5, 9b-11

ķ.+ları 50a-10

ķardař <ET **ka+daş** kardeş 58a-12; krş. *ķarındař*

ķ.+ı 15a-12

ķ.+um 85b-7

ķarı- <ET **ķarı-** yaşlanmak

ķ.-dıgunca 50b-9

ķarın <ET **ķarın** karın

ķ.+ına 5a-10

ķ.+ın 21b-5, 35a-13,

ķ.+dadur 42b-4, 42b-7

ķ.+um 47a-7

ķ.+ı 47b-2

ķ.+ındayiken 48a-8

ķ.+ında 49b-5, 64b-12

ķarındař <ET **ķarın+dāř** kardeş 82b-7; krş. *ķardař*

ķ.+.larum 54b-12

ķ.+.1 57b-3

ķ.+.um 60b-11

ķ.+.larına 85b-8

ķarşı <ET kar-(1)ş-1 karşılık 24a-11

ķaşd (Ar.)

(1) kasıt

ķ.+.ıla 36a-3

ķ.+.1 84a-1

(2) niyet

ķaşd eyle- niyet etmek

ķ. e.-düm 2a-7

ķaşşāb (Ar.) kasap 39a-8, 39a-9, 39a-10, 39a-12, 39a-13, 39b-1, 39b-2, 39b-3, 39b-4, 60b-13

ķ.+.a 39a-6, 60b-8, 60b-10, 60b-11

ķat <ET ķat

(1) yan, huzur

ķ.+.ında 2b-2, 7b-2, 12a-4, 12b-13, 17b-9, 19a-11, 22b-7, 29a-7, 43b-3, 53b-4 vd.

ķ.+.ından 19a-13, 36a-13

ķ.+.ıma 20b-10

ķ.+.ına 28b-10, 29a-8, 29b-11, 41a-10, 53b-6, 54a-2, 57b-9, 61a-4, 67a-1, 83a-6

ķ.+.uma 34a-6

ķ.+umda 78b-4

(2) kat, basamak 18b-12, 23a-11, 37b-1, 41b-2, 60a-13, 64a-9, 64a-11, 83b-11

ķat- <ET ķat- eklemek

ķ.-alar 53b-10

ķ.-dı 55a-6

ķatˆ (Ar.) ilgi kesme 52b-12

ķatı <ET ķatıĝ çok, ŝiddetli 18b-9, 27b-13, 37a-12, 37a-13, 41a-5, 51a-6, 52b-11, 53a-12, 57a-12, 70b-9, 71a-2, 79a-4, 88b-9, 88b-10

ķatılık <ET ķatıĝ+lık sertlik

ķ.+ı 54b-3, 73a-11

ķ.+ın 69b-5

ķatır <ET ķatır katır 49a-4

ķatlan- <ET ķat-(ı)g+lan- katlanmak

ķ.-ası 88a-9

ķatre (Ar.) damla 7b-5

ķav <ET kab yılan derisi

ķ.+ı 60b-8

ķavı (Ar.) kuvvetli

ķ.+lerden 56a-4

ķavim (Ar.) kavim 43a-11

ķ.+ını 15a-12, 80b-1

ķ.+ı 41b-2, 42a-4, 46a-6, 49b-8, 53b-3

ķ.+uıdan 78a-13

ķ.+uŋda 78a-2

ķ.+ından 86a-5

ķavl (Ar.) söz, anlaşma 83a-2; krş. *ķavl*

ķ.+umuz 39a-9

ķ.+uŋ 71a-2

ķ.+uŋuzdan 83a-2

ķavlına dur- sözünde durmak

ķ. d.-maķ 3a-7

ķavl (Ar.) söz, anlaşma; krş. *ķavl*

ķavl eyle- anlaşmak, sözleşmek

ķ. e.-diler 55a-7

ķ. e.-dügidi 39a-10

ķaya <ET **ķaya** kaya

ķ.+dan 40a-12

ķayġu <ET **ķadġu** üzüntü, endişe 16a-5, 52b-13

ķ.+dan 88b-13

ķ.+m 4a-9

ķ.+sı 53a-1, 54b-1

ķayġu ol- endişelenmek

ķ. o.-dı 16a-5

ķayġulıķ <ET **ķadġu+lıķ** endişe 36b-4

ķayġulu <ET **ķadġu+luġ** endişeli 49a-2, 71a-11

ķayġulu eyle- endişelendirmek

ķ. e.-mekdűr 22a-8

ķayır- <ET **kad-ġu+r-** endiűe etmek; krű. *ķayır-*

ķ.-maġıl 5b-7, 88b-8

ķ.-masun 16a-8

ķ.-maŋ 49a-8

ķ.-maķ 50a-3

ķayna- <ET **ķayın-** (**kañ-**) kaynamak

ķ.-r 44b-12

ķayűar (Ar.) imparator 70b-8

ķayur- <ET **kad-ġu+r-** endiűe etmek; krű. *ķayır-*

ķ.-maġıl 58b-6, 74a-8

ķazā (Ar.)

(1) Allah'ın takdiri

ķ.+larına 5b-5, 63a-5, 79b-9, 79b-11, 80a-7, 80a-9

ķ.+sın 83b-5

ķ.+sına 19a-7, 71a-1, 81a-12

ķ.+laruma 51b-12, 79b-13

(2) (namaz) kaza

ķ.+ya 73a-4

ķazan- <ET **ķazġan-** kazanmak

ķ.-ursın 51a-7

ķ.-urım 51a-8

ķ.-mıű 53b-8

ķ.-uņ 53b-11

ķ.-sa 54a-6, 54a-7

ķ.-duņ 54a-8

ķ.-dumsa 54b-12

ķ.-duġum 55a-1

ķ.-ıġör 59a-6

ķazanċ <ET **ķazġanċ** kazanċ

ķ.+ı 12a-6

ķ.+ından 49b-12

ķ.+a 73a-4

ķazanıl- kazanılmak

ķ.-ılan 43b-7

ķāzī (Ar.) kadı

ķ.+lar 54b-6

kefāret (Ar.) bir ġünaha karşılık yapılan veya verilen şey 59b-9, 60b-13, 62a-6

k.+i 56a-12

k.+dür 59b-11, 62a-5, 69b-5

kefen (Ar.) kefen 31b-7

k.+e 32b-7

kelime (Ar.) kelime; bk. *řahādet, tevġīd*

k.+sin 3b-4

k.+sidür 3b-12

k.+din 18a-7

k.+si 45a-8

kemāl (Ar.) eksiksizlik 36a-11

kerāhiyyet (Ar.) baskı 45b-10

kerāmet (Ar.) ihsan 2a-4, 19a-9, 24b-8, 25b-9, 62a-6

k.+e 40a-7

k.+i 19a-6, 19b-1, 19b-3

kerāmetlū (Ar.-Tür.) keramet sahibi

k.+ye 62a-5

kerem (Ar.) lütuf, ihsan 9b-12

k.+i 30b-12, 36b-12

k.+ile 12a-9, 14b-9, 21a-1, 26b-6, 46a-9, 66a-10, 85a-1

k.+ine 8b-7

k.+iyile 14a-11

k.+üğ 33a-12, 40a-7, 56b-10

k.+üğden 88b-1

k.+üğle 41b-12, 75a-4, 89b-5

k.+üğile 86a-11

kerem eyle- iyilik etmek

k. e.-di 9a-12

kerih (Ar.) çirkin 59b-6

Kerīm (Ar.) “cömert” Allah 69b-13

kervān (Far.) kervan 75b-13

k.+uğ 75b-12

kes- <ET **kes-** kesmek 88b-13; bk. *ṭamaʿ, ümīd*

k.-düm 11b-1

k.-mekdür 13b-10

k.-üñ 37a-5

k.-erisen 49b-9

k.-evüz 55a-6

k.-mese 66a-7, 73b-6

k.-er 71a-6

kesb (Ar.) çalışıp kazanma

kesb ét- çalışıp kazanmak

k. è.-meyince 29b-5

kesil- <ET **kesil-**

(1) kesilmek

k.-ürken 59b-4

k.-miş 80b-4

(2) uzak durmak 88b-3, 88b-6

Kevşer (Ar.) Cennet'te bir havuzun adı 20a-4

kıble (Ar.) kible

k.+den 45a-10

kıgır- <ET **kıgır-** <AT **kī** çağırmaq

k.-ur 23b-2

k.-dum 35a-1, 38a-2

k.-dı 38a-2, 39a-8, 51b-4, 53b-1

ķ.-duņ 39b-11

ķ.-alar 51b-10

ķ.-sa 82a-8

ķıl <ET **ķıl** ķıl

ķ.+1 9b-9

ķ.+dan 20a-11

ķıl- <ET **ķıl**- yapmak, etmek, eylemek 1b-2, 2a-6, 2a-10, 2b-7, 2b-10, 3a-6, 3a-10, 3b-4, 3b-6, 3b-7 vd.; bk. ‘afv, ‘amel, ārāste, arzu, āşkāra, azād, beyān, būhtān, du‘ā, emir, emīn, ġazā, geleci, gile, helāk, heves, hıřım, ħor, ħořnūd, ‘ibādet, ķabūl, ķarār, maħrūm, mel‘ūn, münācāt, münāzara, münevver, müstecāb, namāz, nidā, perĥīz, raĥmet, revā, rivāyet, rūzī, řabr, savař, secde, selām, řād, řādlık, řefā‘at, řükūr, řā‘at, taķdīr, telef, tevbe, tevekkūl, va‘de, vaĥiy, var, vařıyyet, yād, yoķ, zārı, zelīl, zinā.

ķılıķ <ET **ķılıķ** ķılıķ

ķ.+dan 19b-5, 20a-12

ķ.+ımdur 33a-11

ķılıķ ur- ķılıķ çekmek

ķ. u.-maķdur 32b-2

ķılın- <ET **ķılın**-

(1) yapılmak

ķ.-ur 21a-11

(2) (gibi) hareket etmek

ķ.-dı 36a-12

ķına- <ET **ķına**- <AT **ķīn** kınamak

ķ.-salar 64b-11

ķ.-dı 75a-6, 81a-11

ķ.-rlar 76a-12

ķınayıcı kınayan 71a-4

ķındur- <ET **ķıntur-** tahrik etmek

ķ.-am 53b-10

ķıraŋ kenar

ķ.+ında 74a-4

ķırķ <ET **ķırķ** kırk 27b-8, 42a-2, 42a-6, 43b-10, 45b-2, 48a-13, 48b-1, 48b-3, 48b-4, 66a-3, 70a-13, 86a-4

ķışal- <ET **ķısġa+1-** kısalmak

ķ.-ur 37a-11

ķismet (Ar.) kısmet 79b-13, 80a-1

ķ.+ine 81a-6

ķıyāmet (Ar.) Kıyamet 13a-2, 13a-3, 59b-6, 87a-6, 87b-4

ķ.+de 49b-2

ķ.+e 20a-4, 24a-12, 86a-9

ķ.+i 2b-5

ķıyāmet ġüni kıyamet ġünü 58a-11, 58b-2

ķ. ġ.+ne 3a-2, 6a-8, 6b-9, 20a-1, 41a-2, 49a-11, 82b-5

ķ. ġ.+nde 3b-10, 16a-11, 18a-4, 21b-12, 27b-9, 28a-9, 28b-1, 32b-9, 34a-7, 35a-2, 37b-3, 45a-11, 45b-4, 45b-12, 51b-10, 53a-8, 53a-12, 53b-2, 55a-1, 56a-10, 57b-1, 57b-12, 60a-5, 63b-11, 64a-11, 66b-11, 78a-1, 86a-6, 89a-11

ķıyās (Ar.) bir şeyi başka şeye benzeterek hüküm verme

ķıyās eyle- hüküm vermek 2b-3, 51a-4

ķıymet (Ar.) kıymet

ķ.+in 87b-6

ķız <ET ķız <AT ķīz kız 58a-12

ķ.+lar 40b-11

ķ.+ını 53a-10

ķ.+ım 58a-2, 58a-6

ķ.+um 58a-4

ķız oğlan kız çocuk

ķ. o.+ıla 40b-13

ķızdur- <ET ķız-dur- hararetlendirmek

ķ.-ur 38b-11

ķ.-urlar 69b-8

ķızıl <ET ķızıl altın 37a-5

ķızlığ <ķız+luk kıtlık 42a-7; krş. ķızlık

ķızlık <ķız+luk kıtlık 41b-13, 42a-1, 42a-2, 42a-4; krş. ķızlık

ķi (Far.) ki (bağlaç) 7b-7, 8a-8, 11a-1, 11a-9, 16b-9, 17b-10, 21a-10, 22b-1, 22b-7, 22b-11

ķici <ET ķiçig küçük 32b-12, 77b-12, 82a-3, 85a-6

ķ.+ken 7b-3

ķicilik <ET ķiçig+lik küçüklük

ķ.+ine 61b-3

ķıfāf (Ar.) yaşayacak kadar (rızk) 53a-5, 53a-6, 53a-7, 53a-9, 53b-1

ķim <ET ķim kim 3b-6, 3b-10, 5a-13, 5b-3, 6b-8, 9b-3, 10a-5, 10a-6, 12a-1, 12a-2

ķim ki (bağlaç) 1b-1, 1b-2, 1b-5, 1b-6, 1b-7, 1b-8, 1b-10, 1b-11, 2a-1, 2a-3

ķimisi <ķim+i+si kimisi 54a-4, 87a-10, 87a-11

k.+n 54a-4

kimse <**kim er-ser** kimse, kişi 22a-12, 22b-11, 38a-5, 39a-7, 48b-12, 59b-2, 64b-10, 71a-4, 71a-5, 81b-12, 83b-4, 84a-11, 88a-9

k.+ye 2a-11, 7b-7, 27b-10, 50a-6, 62a-1, 62a-10, 64b-7, 71a-4, 81b-11, 81b-13, 83a-3, 85a-3

k.+yi 64b-6

k.+si 6b10,

k.+lere 19a-8,

k.+nün 36b-10, 40a-3, 56a-10, 68b-7

k.+den 70b-12

kimsene <**kim er-se ne** kimse 13b-11, 39a-10, 50a-9, 51b-7, 59b-8, 59b-10, 74b-9, 78a-4, 88a-9

k.+de 36b-10

kīn (Far.) kin

kīn dut- kin beslemek

k. d.-c1 52b-4

k. d.-anlara 84a-12

kīne (Far.) gizli düşmanlık 68b-9

k.+sin 84b-4

kitāb (Ar.) kitap 1b-9

k.+lar 49a-4

k.+1 2b-8, 2b-10, 2b-11

k.+ına 27b-12

k.+ında 84a-10

k.+ından 16b-9

k.+uñ 6a-11

kitāblar (Ar.-Tür.) Allah tarafından Peygamberlere indirilen kutsal kitaplar

k.+ın 59b-6

k.+ınuñ 86b-10

k.+a 3a-2, 6a-8, 6b-9, 49a-11, 82b-5

k.+ını 10b-12

ko- <ET kod-

(1) koymak; krş. *ko-*

ko.-mağdur 32b-2

ko.-dı 51b-4

ko.-duñ 52b-3

ko.-r 54b-1, 54b-2

ko.-rlar 86a-1

ko.-rvan 63b-11

ko.-salar 54b-10

(2) bırakmak, terk etmek 83a-13, 85a-1; krş. *ko-*

ko.-ñ 14b-1, 34a-6, 45a-8, 45a-10, 53a-13

ko.-ğıl 40b-5

ko.-dı 44b-3, 69a-2

ko.-dum 30a-6, 54b-13

ko.-madı 82a-12

ko.-maz 52b-5

ķ.-duņuz 50a-13

ķ.-r 48b-1

ķ.-rlar 32b-7, 32b-8

ķoca ihtiyar, yaşı 7b-4, 33a-4

ķ.+ları 56b-3

ķ.+lar 56b-4, 82a-4

ķocal- <**ķoca+l-** yaşlanmak

ķ.-mıssın 33a-5

ķ.-madın 61a-13

ķocalık <**ķoca+lık** yaşlılık 36b-3

ķocalt- yaşlandırmak

ķ.-a 61a-13

ķok- <ET **ķok-** kokmak

ķ.-a 66b-13

ķoku koku 71b-9

ķ.+lar 19b-13

ķ.+sın 40b-7, 71b-11

ķ.+sı 40b-8, 44b-12

ķ.+sıdur 44b-12

ķon- <ET **ķo-n-**

(1) konmak

ķ.-ar 37b-13

(2) konaklamak

ķ.-dılar 35b-13

ķonŗı <ET **ķonŗı** komŗu 3b-11, 40b-3, 61a-13; krŗ. *ķonŗu*

ķ.+larıŗa 56a-5

ķ.+muŗ 83a-11

ķ.+sın 42a-8

ķ.+sınuŗ 83a-8

ķonŗu <ET **ķonŗı** komŗu; krŗ. *ķonŗı*

ķ.+ların 40b-2

ķ.+larıŗuzdan 35a-12

ķonŗulık komŗuluk

ķ.+ında 13a-1

ķonukluk <ET **konak/konuk+luk** misafirlik

ķ. eyle-di 44a-13

ķop- <ET **ķop-**

(1) haŗrolmak

ķ.-a 3b-10, 16a-11, 27b-9, 43a-1, 43a-2, 43a-3, 43a-4, 43a-7, 43a-8,
43a-9 vd.

ķ.-acaķvan 23b-12

ķ.-ar 34b-10, 43a-5, 43a-6, 43a-7

ķ.-asıdur 43a-1

ķ.-asın 58a-3, 58b-2

ķ.-asuŗı 57b-12

(2) ortaya çıkmak 39b-1

ķ.-acağın 13a-3

ķ.-acağına 2b-5

ķ.-ar 13a-3

ķ.-dı 39b-1

ķorkķ- <ET **ķorkķ-** korkmak

ķ.-a 72b-9

ķ.-saņuz 10a-11

ķ.-ar 30b-7

ķ.-ardı 16b-11

ķ.-arın 72b-9

ķ.-arsın 65a-2

ķ.-arvan 23a-5, 38b-4, 39a-2, 73a-12

ķ.-ma 66a-1

ķ.-arduņ 38b-5

ķ.-adur 73a-2

ķ.-dılar 20b-6

ķ.-dum 39a-3, 39b-5

ķ.-mazam 38b-7

ķ.-ğıl 36a-7, 55b-9, 60a-6, 88b-3, 88b-5

ķ.-mağıl 60a-6, 88b-5

ķ.-uban 38b-6

ķ.-uņ 76a-6

ķ.-maķ 35a-7, 72a-6, 72a-8, 73a-10

ķ.-maķdur 29a-13

ķ-up 13a-7, 64a-6

ķorka dur- korkmak

ķ. d.-sa78b-8

ķorkı <ET **ķorkınc** korku 30a-2; krş. *ķorku*

ķ.+la 46b-2

ķorku <ET **ķork-ķu** korku 24a-7, 36b-2, 72b-1, 72b-6, 72b-8; krş. *ķorkı*

ķ.+dur 40a-6

ķ.+y1 4b-12

ķ.+lardan 36b-12

ķ.+sı 29b-2, 33a-11, 72a-10

ķ.+sıdur 29b-10

ķ.+m 88a-6

ķ.+sın 6a-1, 30a-5, 58b-12

ķ.+sından 13a-12, 40b-4, 54b-3, 69a-4

ķorkulu korkulu 56a-1

ķorkut- <ET **ķorkıt-** korkutmak

ķ.-dı 30a-3, 40a-11

ķ.-saŋ 88a-5

ķoy- <ET **ķod-**

(1) koymak 4b-8, 5a-6, 5a-13, 8b-8, 54b-13, 70a-12, 84a-3, 88a-12; krş. *ķo-*

ķ.-dı 4b-8

ķ.-ar1dı 70a-12

ķ.-a 8b-8

ķ.-ar 5a-6

ķ.-am 5a-13

ķ.-arsaŋ 88a-12

ķ.-asız 54b-13

ķ.-salar 84a-3

(2) bırakmak. terk etmek 81a-3; krş. *ķo-*

ķ.-a 63b-8

ķ.-ayın 81a-3

ķ-up 5a-13, 77a-4

ķoyın <ET **ķōñ** koyun 35b-13, 36a-2; krş. *ķoyun*

ķoyun <ET **ķōñ** koyun 29b-13, 35b-13 krş. *ķoyın*

ķ.+ı 36a-1

kök <ET **kök** <AT **kōk** kök 47b-9

k.+idür 4a-4

kör (Far.) kör 47a-7, 88b-2

körük <ET **körük** demirci körüğü 71b-10

ķudret (Ar.) güç

ķ.+üm 50b-1

ķul <ET **ķul** kul 1b-7, 10a-1, 11b-9, 20a-1, 22a-13, 23a-7, 23a-9, 23b-1, 23b-2, 23b-3 vd.

ķ.+a 11b-10

ķ.+lar 8b-10, 17a-5, 17a-13, 25a-10, 52a-7, 63a-8, 63b-8, 77a-12, 77a-13

ķ.+ı 9a-9, 24a-2, 24a-9, 29b-13, 36a-4, 60b-6, 62b-4, 62b-5, 84b-6

ķ.+.ın 64b-12, 84b-13

ķ.+.ına 84b-9

ķ.+.ını 65a-3

ķ.+.larıla 2b-8

ķ.+.lardur 51b-11

ķ.+.lardan 88a-6

ķ.+.lara 14a-12, 26b-6, 30b-13, 35a-5, 82b-1

ķ.+.ların 36a-5, 37a-1, 43b-12, 46a-9, 65a-6, 68b-1, 83b-7

ķ.+.larına 5b-12, 14a-13, 27b-3, 48b-4, 48b-9, 55a-13

ķ.+.larını 16b-13, 40a-7, 46b-2

ķ.+.larını 40a-9

ķ.+.larum 25a-7, 48a-2, 50b-1, 51b-11, 55b-5, 63b-10, 63b-11, 64a-8, 65a-13

ķ.+.laruma 48a-3, 73b-9

ķ.+.larumı 48a-1

ķ.+.larumun 26a-6

ķ.+.larun 18a-11, 51b-11, 71a-12, 73b-4, 75a-4

ķ.+.larunđa 26a-5, 88a-9

ķ.+.larundan 80a-3, 87a-9

ķ.+.larınun 17a-1, 46a-10, 46b-10, 49a-8

ķ.+.ları 3a-11, 5a-2, 16b-10, 16b-11, 21a-2, 26a-2, 41b-12, 48b-13, 50a-10, 55a-12 vd.

ķ.+.larından 3a-11, 5b-10, 10b-13, 11a-7, 85a-1

ķ.+.am 75a-2

ķ.+um 4b-4, 23a-8, 23a-10, 23b-1, 69a-2

ķ.+larumdan 34b-11

ķ.+uma 5a-3

ķ.+umı 5a-4, 9b-4, 69a-3

ķ.+uı 24a-8, 26a-12, 74b-10, 80a-6, 80b-11, 81a-10

ķ.+uı 80a-3

ķ.+uıdur 54b-7

ķ.+ısın 54b-8

ķ.+van 10b-4, 81a-1

ķ.+da 4b-6

ķ.+dan 17a-7, 17a-9, 17b-1

ķulağuzla- <ķulağuz+la- <ET kulavuz/ kulağuz yol göstermek

ķ.-yayım mı 6b-5

ķ.-r 33a-8, 33a-9

ķ.-mağdur 82b-5

ķulak <ET ķulğak kulak 7b-6, 14a-10

ķ.+ıla 31b-11

ķ.+ına 5a-8

ķulluk <ET ķul+luk hizmetçilik 6a-9, 23b-5, 25b-13, 81a-12, 81b-2

ķ.+da 9b9

ķ.+ında 9b-12, 9b-13, 10a-2

ķ.+a 14a-10

ķ.+ını 23a-8

ķ.+ına 68a-1

ķ.+uŋ 76b-9

ķullukķı <ķulluk+ķı hizmetkâr

ķ.+larına 84a-12

ķum <ET ķum kum 50a-9, 50a-13

ķumâr (Ar.) kumar 44a-1, 44a-5

ķumaş (Ar.) kumaş 50b-7

ķur- <ET ķur-

(1) kurmak

ķ.-dılar 43a-13

(2) hazırlamak

ķ.-up 29b-11

ķur'ân (Ar.) Hz. Muhammed'e indirilen kutsal kitap 2b-8, 7a-9, 10a-7, 15b-12, 19b-9, 23a-4, 25a-8, 26a-3, 34a-4, 43a-9 vd.

ķ.+da 3a-3, 3a-8, 3a-12, 3b-2, 6b-2, 7b-7, 8b-2, 8b-4, 12a-12, 12b-12
vd.

ķ.+ı 12b-9, 15a-8, 15b-7, 17b-6, 29b-8, 41b-11, 51a-8

ķ.+a 17b-10

ķurbân (Ar.) kurban

ķ.+ı 50b-13

ķurbet (Ar.) Allah'a yakınlık 61b-11

ķ.+dür 22a-3

ķurd <ET kurt <AT kūrt kurt 47b-9; krş. *ķurt*

ķurdcuğaz <kurt+cuğaz <AT kūrt kurtcağız

ķ.+a 47b-9

ķurılıķ <ET **ķuruĝ+lık** kuruluk

ķ.+ı 73a-11

ķurit- <ET **ķurit-** kurutmak

ķ.-ursen 85b-2

ķurt <ET **ķurt** <AT **kūrt** ķurt 36a-2; krş. *ķurd*

ķ.+dur 71a-6

ķurtar- <ET **ķurtĝar-** kurtarmak 22b-1

ķ.-a 6b-5

ķurtıl- <ET **ķurtul-** kurtulmak; krş. *ķurtıl-*

ķ.-am 9a-11

ķ.-a 66a-1, 89a-10

ķ.-asız 86b-3

ķurtul- <ET **ķurtul-** kurtulmak; krş. *ķurtıl-*

ķ.-a 89a-12, 89a-13

ķ.-ur 18b-7

ķ.-maĝuĝ 28a-12

ķ.-maķ 34a-3, 56b-13, 63a-6

ķ.-maĝa 36b-9

ķ.-maya 43b-5, 43b-6, 43b-7, 43b-8, 53b-9, 74a-12, 79a-6

ķ.-mışlardan 44a-4

ķ.-maz 47a-1

ķ.-mayalar 54a-4

ķ.-am 58b-9

ķ.-dı 74a-3

ķ.-ması 79a-8

ķ.-asız 87b-9

ķ.-asın 88b-13, 89a-2, 89a-3

ķuru <ET **ķuruğ**

(1) **ķuru** 32a-8

(2) **eli boş** 38a-12

ķuřūr (Ar.) 26b-3 köřkler

ķuř <ET **ķuř** **ķuř** 10a-13, 32a-10, 37b-13, 47a-6

ķ.+mısaydı 69b-11

ķ.+lar 80b-4

ķ.+uı 47a-8

ķuřcağaz <**ķuř**+**cağaz** **ķuřcağız** 47a-7

ķuvvet (Ar.) **ķuvvet** 34a-8, 62a-12

ķ.+ümdür 4a-11

ķ.+i 29a-12, 29b-2

ķuvvetlendür- (Ar.-Tür.) **ķuvvetlendirmek**

ķ.-di 1b-6

ķuvvetlü (Ar.-Tür.) **ķuvvetli** 77b-4

ķuzğun <ET **ķuzğun** **ķuzgun** 48b-1

ķ.+uı 48a-12

ķüfr (Ar.) Allah’a ve dine ait şeylere inanmama 1b-3; krş. *ķüfür*

küfür (Ar.) Allah'a ve dine ait şeylere inanmama 17a-4, 17a-8, 17a-9, 17a-13, 18a-7, 34a-3, 45a-7, 46a-4, 52b-12; krş. *küfr*

k.+den 76b-12, 89a-5, 89a-9

küp <ET **küp** **küp**

k.+e 44b-11

kürsi (Ar.)

(1) taht 51b-4, 51b-10

(2) makam 18b-13

küsülü <ET **küs** dargın 82b-8

L

lā-cerem (Ar.) şüphesiz 15b-2

lafz (Ar.) söz

l.+ından 47a-11

la'ın (Ar.) kovulmuş (Şeytan için kullanılan bir sıfat) 88a-12, 89b-6

lākin (Ar.) fakat 17a-4, 50b-8

la'net (Ar.) lanet 26a-2

l.+ine 42a-1

la'net oku- lanet etmek

l. o.-r 24a-12, 37b-1, 70a-5

laṭīf (Ar.) hoş 1b-12, 19b-13

lāyık (Ar.) layık 5b-4, 8b-7, 24b-8, 25a-2, 30a-5, 35b-6, 49b-10

lāzım (Ar.) gerekli

l.+dur 50b-4

lehv (Ar.) boş iş

l.+dür 75a-11

levh (Ar.) Allah tarafından takdir edilen şeylerin yazılı olduğu “Levh-i mahfuz”

l.+i 18b-13

levvāme (Ar.) nefsin mertebelerinden 76b-3, 76b-6, 76b-7

lezzet (Ar.) lezzet

l.+i 88b-13

livāṭa (Ar.) erkekler arası cinsel ilişki

l.+dan 40a-11, 43b-5

livāṭa ʿet- (iki erkek) cinsel ilişkiye girmek

l. ʿ.-eni 40a-12

livāṭa eyle- (iki erkek) cinsel ilişkiye girmek

l. e.-di 41a-12

l. e.-mekden 40a-9

l. e.-rse 41b-3

l. e.-se 40b-3

l. e.-yen 40b-1

l. e.-yendür 41a-9

loḳma (Ar.) lokma 34b-6, 43b-10, 45b-11, 54a-8, 56a-9, 72a-4, 89b-7

l.+dan 21b-5, 43b-12

luṭf (Ar.) iyilik, güzellik 9b-12

l.+ı 1b-12, 30b-12, 85a-1

l.+ına 8b-7

l.+ıla 21a-1

l.+uŋ 40a-6

l.+uŋdan 88b-1

M

ma‘būd (Ar.) ilah

m.+um 8a-12

ma‘de (Ar.) mide 68a-9

mağāra (Ar.) mağara

m.+ya 74a-7

mağbūn (Ar.) şaşırmış

mağbūn ol- şaşırmak

m. o.-ur 76a-9

mağrūrlik (Ar.-Tür.) aldanma 75a-10

m.+dur 62a-7

mağrūr (Ar.) aldanan

mağrūr ol- aldanmak

m. o.-mazlardı 75b-8

m. o.-mağdan 76b-1

maḥalle (Ar.) mahalle

m.+de 70b-3

maḥlūk (Ar.) yaratılmış 17b-6, 17b-8, 17b-10

m.+ıdur 17a-8

m.+a 32a-13, 74a-13

m.+uŋ 9b-13

mahrūm (Ar.) mahrum, nasipsiz

m.+laruḡ 12a-9

mahrūm eyle- nasipsiz bırakmak

m. e.-meyem 66a-7

mahrūm kıl- nasipsiz bırakmak

m. k.-maya 63a-8

mahrūm ol- nasipsiz olmak

m. o.-maḡ 75a-7

m. o.-ur 53a-2

mā'ide (Ar.) sofrā 74b-4

makām (Ar.) yer

m.+ıdur 28b-4, 28b-5, 75b-7

m.+dur 75b-8

māl (Ar.) mal 29a-7, 33b-1, 34b-12, 36b-6, 37b-9, 43b-7, 50b-1, 52a-12, 52b-9, 52b-10, 53a-11, 53b-13, 55a-11, 55b-4, 58a-6, 58a-13, 61a-11, 61b-12, 75a-12

m.+a 52b-5

m.+larınuḡ 3a-5

m.+ı 12a-6, 34b-3, 44a-9, 45a-7, 50a-10, 53a-1, 55a-1

m.+da 13b-5, 73a-7

m.+dadur 13b-9

m.+ından 13b-9, 13b-10

m.+lar 24b-9

m.+ları 46b-2

m.+dan 30a-10

m.+ların 33b-3

m.+uñ 58a-4

m.+uñuzı 34a-6

m.+ıñuz 56b-5

m.+ını 53a-10

m.+ıla 52a-3

m.+ın 42b-7, 58a-2, 65b-2

m.+larına 53b-10

m.+ına 60b-5, 75b-7

m.+um 86a-5

ma' lūm (Ar.) belli, bilinen

ma' lūm ol- bilinmek, bilinir hale gelmek

m. o.-a 50b-2

m. o.-aydı 49a-1

m. o.-dı 6b-13, 17a-12, 27a-2

m. o.-duğından 24a-1

ma' lūm eyle- bildirmek

m. e.-gil 58a-9

ma' nī (Ar.) mana 23b-9

m.+si 2a-13, 6b-4, 6b-8, 7a-10, 14b-3, 17a-11, 22a-8, 23b-11, 31a-2,
31a-3, 57a-4, 63b-3, 81b-10, 81b-11, 85a-5

m.+dür 23b-8, 68b-5

m.+ler 24a-1

m.+dendür 44b-13

m.+dür 50a-3

m.+sin 76b-13, 88b-4, 88b-10

ma'rifet (Ar.) Allah, insan ve alem hakkında manevi birikim yoluyla kapsamlı bir şekilde elde edilen bilgi anlamına gelen tasavvuf terimi 1b-3, 5b-8, 5b-10, 6a-4, 6a-5, 8b-11, 10a-4, 11a-11, 11b-6, 11b-7, 11b-8, 11b-9, 12a-8, 12a-10, 31b-10, 45a-7, 72a-11

m.+den 12a-7

m.+dür 76b-7

m.+e 35b-11

m.+ile 62b-13

ma'siyet (Ar.) isyan, günah 17a-4, 17a-9, 17b-1, 72b-4, 72b-11, 79b-5

m.+den 76b-12

m.+inden 7a-8

m.+ile 11b-10

m.+le 58b-5

ma'siyet eyle- isyan etmek

m. e.-mekden 36a-9

maşharalık (Ar.-Tür.) soytarılık 43a-7

maymūn (Ar.) maymun 43a-6, 43a-11

m.+a 43b-2

meclis (Ar.) ortam 28b-11

m.+de 28b-12, 71a-6

m.+inde 29a-1

m.+i 29b-11

m.+ine 75b-2

meded (Ar.) yardım

meded eyle- yardım etmek 74b-11

Medine (Ar.) Medine

M.+de 46a-1, 57a-12

meger (Far.) ancak 8b-11, 9a-10, 63b-1, 70b-9, 87a-1

Mekke (Ar.) Mekke 35b-12, 82a-2

M.+ye 32a-11

mekān (Ar.) mekan 8a-9

mekr (Ar.) hile 83a-3

m.+inden 89b-6

melāmet (Ar.) kınama

m.+inden 88b-8

melāmet eyle- kınamak

m. e.-me 69b-10

Melekü 'l-Mevt (Ar.) ölüm meleği, Azrail 50a-6, 50a-12, 72b-11; *Meleke 'l-Mevt* 57b-10, 58a-10, 88b-12

M. M.+e 50a-5

mel' ūn (Ar.)

(1) lanetlenmiş 83a-7, 83b-1

m.+dur 42b-11

mel' ūn kıl- lanetlemek

m. k.-dı 73a-13

(2) 'lanetlenmiş' anlamında Şeytan için kullanılan bir sıfat 41a-8, 68a-6, 83a-

5, 83a-6

memleket (Ar.) memleket 24b-12

m.+dür 24b-10

men^ç (Ar.) engelleme, yasaklama 52b-11, 52b-12

men^ç ét- engellemek, yasaklamak

m. è.-e 33b-13

men^ç eyle- engellemek, yasaklamak

m. e.-mek 52b-10

menfa^ç at (Ar.) fayda 62a-9

menzil (Ar.) durak

m.+i 56b-12

m.+dür 57b-13

mertebe (Ar.) derece

m.+si 19a-9

m.+siyile 19a-10

m.+sine 19b-1

m.+ye 30a-1, 38a-2

merzūk (Ar.) rızkı verilmiş 53a-2

mescid (Ar.) mescit 47a-12

m.+ler 12b-11

m.+leri 12b-11

m.+i 12b-12

m.+den 12b-13

m.+e 46a-2, 53b-7, 71b-4

meşel (Ar.) örnek, benzer

m.+i 4a-3, 22b-11, 63a-7, 64b-11, 71b-8, 71b-9

mes'ele (Ar.) önemli konu 27b-8, 27b-10, 79b-3

meşgûl (Ar.) bir işle uğraşan, meşgul 47a-12, 74b-2

meşgûl ol- uğraşmak, meşgul olmak

m. o.-a 85a-7

m. o.-alar 25a-10

m. o.-avuz 86a-12

m. o.-dı 9a-5, 47b-6

m. o.-masa 85a-3

m. o.-ur 53a-11, 72a-1

m. o.-ursam 47a-3

meşk (Far.) tulumdan yapılmış su kabı

m.+i 47a-11

metā' (Ar.) mal

m.+ı 75a-7

m.+dur 75a-9, 75a-10

m.+ına 75a-7

Mevlā (Ar.) Allah

M.+da 12a-5, 12a-6

M.+yı 26b-3

meyl (Ar.) eğilim

meyl eyle- eğilim göstermek

m. e.-me 68b-7

mezheb (Ar.) mezhep

m.+in 20b-13, 21a-1

mısmıl temiz 27b-1

miftāh (Ar.) anahtar 21b-1

m.+ıdur 21a-13

miḥnet (Ar.) sıkıntı 25b-5, 25b-12, 29b-6

m.+lerine 51a-3

miḥnetlū (Ar.-Tür.) sıkıntılı 65a-1

millet (Ar.) topluluk 34b-8

mīm (Ar.) Arap alfabesinin yirmi dördüncü harfi 24b-10, 24b-12, 67b-13

mināre (Ar.) minare

m.+den 40a-13

minnet (Ar.) başa kakma

minnet eyle- başa kakmak

m. e.-medi 27b-4, 27b-6

m. e.-di 27b-4, 27b-6, 31a-1

mi' rāc (Ar.) Miraç

m.+a 18b-10, 85b-6

mīrās-ḥōr (Far.) mirasyedi

m.+lara 54b-12

misk (Ar.) misk 66b-13; krş. *müşg*

miskīn (Ar.) aciz, zavallı

m.+ler 34b-10

m.+lere 3a-6

m.+i 34b-10

mu‘cizāt (Ar.) mucizeler 19a-6, 19a-8

muḥabbet (Ar.) sevgi 12a-8, 12a-11

muḥālefet (Ar.) aykırılık, düşmanlık

m. kıl-a 10b-9

muḥālefet eyle-

m. e.-ye 14b-7

m. e.-mek 20b-9

m. e.-yümez 76b-10

muḥālif (Ar.) aykırı

m.+dür 62a-4

muḥabbat (Ar.) düzensiz 1b-11

muḥallel (Ar.) bozuk 1b-11

muḥlīş (Ar.) samimi, ihlaslı 87a-8

m.+lardan 55b-12

m.+laruḡdur 81b-5

muḥtāc (Ar.) muhtaç

muḥtāc ol- muhtaç olmak, ihtiyaç duymak

m. o.-maya 18a-8, 62b-6

muḥaddim (Ar.) önde giden

m.+ler 1b-8

muḳarrab (Ar.) Allah'a yakın 25b-8

muḳtaşid (Ar.) tutumlu

m.+lar 84b-3, 84b-4

murād (Ar.) kasıt 69a-12

murdār (Far.) mundar, pis 27b-1, 43a-3, 86a-1, 87a-2

m.+dur 44a-1

m+uŋ 46a-4

murdārlik (Far.-Tür.) mundarlık, pislik

m.+ı 5a-10

m.+unuŋ 44b-10

muşibet (Ar.) musibet 41b-11, 60b-3, 60b-5

m.+e 60a-10

muştıla- (Far.-Tür.) müjdelemek

m.-yalar 60a-6

muṭāla' ā (Ar.) okuma

m.+sından 2a-4

muṭāla' ā èt- okumak

m. è.-enlerüŋ 2a-2

muṭbah (Ar.) mutfak

m.+a 85a-11

muṭī' (Ar.) itaatkar

m.+laruŋ 7a-7, 87b-13

muṭī^c ol- itaat etmek

m. o.-mağ 19b-7

m. o.-sun 68a-10

m. o.-ursağ 49b-10

muṭma 'inne (Ar.) nefsin mertebelerinden 76b-3, 76b-6, 76b-7

muṣāfık (Ar.) uygun 35b-7, 35b-10, 35b-11, 65b-10

m.+dur 14a-8, 62a-4

mübārek (Ar.) mübarek 57b-8, 70a-9, 80a-10, 80a-11

mübtelā (Ar.) düşkün 80b-4

mücerred (Ar.) yalnız 71b-13, 72a-1

müctemi^c (Ar.) toplu

m.+dür 21a-12

müdāvet (Ar.) devamlılık

m.+dür 67b-13

mü 'ezzin (Ar.) müezzin 22b-13, 23a-4

m.+lerüñ 21b-13

müfācāt (Ar.) ansızın

müfessir (Ar.) müfessir

m.+ler 17b-8

mühlet (Ar.) süre 14a-4

mülk (Ar.) mülk

m.+den 88b-7

mülzem (Ar.) susturma

mülzem eyle- baskın çıkararak susturmak

m. e.-mekçün 20b-4

m. e.-yem 29a-6

münācāt (Ar.) yakarış 87b-12, 88a-3, 88a-7

m.+dur 22a-3

münācāt kıl- yakarmak

m. k.-dı 79a-9

m. k.-duğı 15a-12

m. k.-urdu 82b-10

m. k.-ursın 23b-3, 68b-13

münādī (Ar.) tellal

m.+ler 51b-10

münāfık (Ar.) münafık 18b-7, 61a-2, 64b-11

m.+dur 18b-4, 28b-2

m.+laruñ 18b-9, 86a-13, 86b-3, 86b-5, 87a-1

m.+lar 22b-5, 49b-11, 87a-4, 87a-6, 87a-7

m.+larla 32a-4

münāfıklık (Ar.-Tür.) münafıklık

m.+dan 86b-2

m.+dur 86b-4

münāzara (Ar.) tartışma 20b-8, 20b-10, 20b-11

münāzara eyle- tartışmak

m. e.-meyeler 20b-6

m. e.-rse 20b-7

münāzara kıl- tartışmak, sohbet etmek

m. k.-urlardı 20b-3

müneccimlik (Ar.-Tür.) müneccimlik 20b-8

münevver (Ar.) aydınlık 12a-10

münevver eyle- aydınlatmak

m. e.-yüp 10a-6

münevver kıl- aydınlatmak, aydınlık eylemek

m. k.-up 12a-10

münezzeh (Ar.) uzak

m.+dür 8a-9

münkir (Ar.) inkarcı

m.+dür 83b-5

Münkir (Ar.) kabirdeki sorgu meleklerinden biri 19b-9, 45a-11; *Münekir* aynı anlamda 57b-10; *Münkir* aynı anlamda 58a-13, 69a-5

M.+e 54b-13

mü'min (Ar.) mümin 13a-6, 18a-11, 18b-1, 18b-4, 25a-10, 26a-13, 27b-10, 28a-8, 40a-7, 42a-6, 46a-8, 53b-3, 60b-7, 61a-1, 64b-11, 67b-7, 70a-4, 72b-6, 87a-7, 87a-8

m.+ler 66a-10, 81b-7, 87a-5

m.+lere 11b-6, 12a-8, 17b-11, 25a-12, 36b-12, 83b-9

m.+lerle 60a-8

m.+leri 55a-12, 56a-7, 56b-10

m.+dür 18b-4

m.+em 14b-6

m.+üñ 68b-8, 73b-5

m.+lerüñ 18a-13, 19a-6, 59b-11, 60a-4, 71a-9, 78b-10, 86b-7, 87a-2

m.+e 25a-3

mürüvvet (Ar.) cömertlik 45a-6

mürüvvetlü (Ar.-Tür.) cömert 30b-6

müstecāb (Ar.) kabul

m.+dur 19a-6, 67b-2

müstecāb kıl- kabul etmek

m. k.-asın 69a-7

m. k.-am 69a-8

müstecāb ol- kabul edilmek

m. o.-a 56a-9

m. o.-maya 43b-10

m. o.-ur 19a-8

müslimān (Ar.) müslüman 13b-6, 18b-5, 19b-6, 20b-12, 26b-8, 52b-7, 86b-2

m.+ı 86a-10

m.+lar 23a-1, 29a-9, 29a-11, 43a-5, 45b-8, 49a-13

m.+lara 19b-6, 33b-13, 53a-3, 56a-6, 69b-13, 71a-9, 79b-8, 82b-4

m.+lardan 64b-6

m.+ları 61b-1, 64b-7, 71a-10, 76b-1, 77a-11, 83b-6, 84a-5, 87a-8,
89a-4

m.+larıla 75a-4

m.+larla 21a-2, 65a-4

m.+larıñ 15b-5, 71a-10

müslimānlık (Ar.-Tür.) müslümanlık 14a-9, 15b-11, 15b-12, 45b-11

m.+da 52a-5

müşebih (Ar.) Allah'ı insan biçiminde tasvir eden mezhebin mensupları

m.+ler 15a-1

müşg (Ar.) misk 71b-8; krş. *misk*

m.+ünden 71b-8

müşrik (Ar.) müşrik

m.+lere 44b-5

m.+lerle 44b-5

müyesser (Ar.) kolaylıkla yapılan

müyesser ol- nasip olmak

m. o.-mı 2a-11

müzd (Far.) sevap 54a-12, 67a-3, 67a-4, 67a-5

m.+e 65a-8

m.+üm 73a-1

m.+in 24b-8, 27b-11, 67a-4, 68b-12, 85b-13

N

nafaka (Ar.) nafaka 81b-2

nāgāh (Far.) ansızın 39b-2

nāḥaḳ (Far.)

(1) haksız 45b-8, 52b-10, 53b-4, 53b-11

(2) gereksiz 54a-5

namāz (Far.) namaz 3b-7, 3b-12, 4a-4, 12b-13, 13b-1, 21a-4, 21a-5, 21a-8, 21a-9, 21ab-10; bk. *aḥşām, ékindü, érte, öyle, yatsu*

namāz kıl- namaz kılmak 39b-12, 55b-4

n. k.-a 68b-9

n. k.-ıdır 41a-8

n. k.-ıvère 45b-10

n. k.-up 3a-6, 24b-8

n. k.-ur 39b-10

n. k.-mağ 3b-4, 4a-11, 69b-3, 69b-5, 73a-5

n. k.-mağdan 68b-3

n. k.-sa 24a-2, 24a-7, 24a-13, 28b-7, 68b-12

n. k.-ıcağ 69a-1

n. k.-mış 28b-7, 28b-8

n. k.-dı 24a-9, 74b-10

n. k.-mağdur 29a-12, 32b-3

n. k.-sağuz 89b-3

nāşih (Ar.) öğüt veren 63b-7

naşib (Ar.) pay 81a-13

n.+idür 18a-13, 23a-3

naşihat (Ar.) öğüt 29b-11, 35b-9, 79b-6, 82b-4

n.+ı 62a-10

n.+dur 82b-3

naşüh (Ar.) halis, temiz

n. tevbesi+nüh 65b-10, 66a-8

n. tevbesi+n 66a-12

nāz (Far.) yalvarma

nāz ét- yalvarmak

n. è.-ersin 65a-1

n. è.-mek 54b-9

n. è.-mese 54b-9

naz' (Ar.) kökünden çekip çıkarma

n.+ına 46a-3

n.+ın 57b-10

naẓar (Ar.) bakış

n.+ıla 37b-4, 40b-1, 41b-10

naẓar eyle- bakmak

n. e.-meye 31b-11

nāzenīn (Far.) zarif 59b-1

ne <ET ne <AT nē ne 2b-3, 3b-11, 4a-13, 6a-4, 6a-5, 6b-11, 6b-12, 11a-8, 11a-9, 13a-3 vd.

nebāt (Ar.) bitki 59a-11

n.+lar 7b-1

Nebī (Ar.) Peygamber 84b-1

nēce <ET neçe

(1) nasıl 2b-8, 8a-6, 36a-3, 64b-5

n.+si 2b-7

(2) çok, birçok 7b-2, 9b-8, 24b-9, 56b-4, 85b-6; *nēçe* aynı anlamda 24b-4, 27a-7, 40a-11, 73b-2

n.+ler 31a-2, 31a-3, 31a-7, 66b-5, 76b-5

n.+lerin 54a-5

n.+lerün 54a-4

n.+si 2a-6, 75b-6

(3) ne

n.+si 80b-10

neçün <ET **ne** **üçün** niçin 23a-5, 78b-3

nedāmatā (Ar.) pişmanlık bildiren bir ünlem 55a-1

nedāmet (Ar.) pişmanlık 89a-3

neden <ET **ne+den** nasıl 38b-12

nefis (Ar.) kendi 11b-5, 14b-12; krş. *nefs*

nefs (Ar.) kendi 5a-7, 5a-13, 76b-2; krş. *nefs*

n.+i 5a-12, 5b-13, 32b-10, 77a-1, 77a-11

n.+ile 32a-5, 32b-10

n.+in 10b-10, 57b-3, 57b-4

n.+ine 15a-2, 26a-5

n.+üm 33a-8, 57a-6

n.+ün 77a-2, 77a-3

n.+üğe 82b-13, 83a-1

n.+ünji 68a-11

n.+üğüz 14b-1

nefs-i emmāre (Ar.) nefsin mertebelerinden 76b-2

Nekīr (Ar.) kabirdeki sorgu meleklerinden biri 19b-9, 45a-11, 57b-10, 58a-13, 69a-5

N.+e 54b-13

nèrden nereden 19a-12

nereye nereye 51a-4, 54a-9

nesne nesne, şey 3b-3, 3b-6, 3b-10, 4b-6, 5b-7, 5b-11, 5b-12, 7a-3, 7a-7, 8a-8 vd.

n.+de 45a-4

n.+den 8b-1, 12b-3, 25b-2, 34b-12, 48b-5, 48b-8, 48b-10, 49a-5, 61a-7, 61b-1

n.+dür 2b-1, 3b-11, 25a-11, 29b-7, 30a-8, 31b-10, 33b-11, 34b-9, 60a-4, 63a-3 vd.

n.+ler 6b-12, 8a-2, 68a-6

n.+lerden 67b-12

n.+lere 27b-3

n.+m 9b-6

n.+nün 6b-13, 48b-6

n.+si 21a-12, 50b-9

n.+sin 25a-11

n.+yile 11a-13, 13b-12, 26b-4, 46b-2, 54a-4, 65b-6, 73a-3

n.+yiledür 2b-13, 10b-8, 13a-7

n.+yi 6a-9, 8a-4, 8a-5, 30b-5, 38a-2, 52a-3, 52a-8, 52b-3, 59b-8, 82b-12 vd.

n.+yiçün 5b-7

n.+ye 7a-3, 7a-4, 10b-3, 22a-11, 23a-4, 31b-12, 35b-5, 36b-2, 51b-12, 73b-7

nesnesüz nesnesiz 43b-3

nèt- <ne+ét- ne yap-

n.-elüm 38b-1, 74a-8

nête <ET **neteg**< **ne+teg** nasıl 10a-3, 11a-11, 11a-12, 16a-6, 24b-3, 30a-2, 33a-6, 33a-9, 33b-9, 36a-1

nêtekim nitekim 2a-12, 3a-3, 3a-8, 3a-12, 3b-1, 4a-5, 5b-1, 6b-2, 7a-1, 7b-7

nêtelik nitelik 44a-9

nêteliksiz mahiyeti bilinmeyen şekilde 17b-12; krş.; *nêteliksüz, nêtelüksüz, nêtesiz, nêtesüz*

nêtelüksüz mahiyeti bilinmeyen şekilde 17b-13; krş. *nêtelüksüz, nêteliksiz, nêtesiz, nêtesüz*

nêtelüksüz mahiyeti bilinmeyen şekilde; krş.; *nêteliksüz, nêteliksiz, nêtesiz, nêtesüz*

n.+dür 7a-4

nêtesiz mahiyeti bilinmeyen şekilde 17b-12, 17b-13; krş.; *nêteliksüz, nêteliksiz, nêtelüksüz, nêtesüz*

nêtesüz mahiyeti bilinmeyen şekilde 7a-4; krş.; *nêteliksüz, nêteliksiz, nêtesiz, nêtelüksüz*

neyle- <**ne+eyle-** ne yapmak

n.-sün 65b-4

nidā (Ar.) ses 69b-9

nidā kıl- seslenmek

n. k.-dı 4b-13

n. k.-ur 23a-7

nihāyet (Ar.) son

n.+i 2a-8, 2b-1, 7a-4

nīk-baht (Far.) şanslı 76b-11

nīk-bahtlık (Far.) şanslılık 60a-8

ni‘met (Ar.) nimet 25b-4, 25b-11, 60a-2, 60a-3, 62b-4, 62b-5, 72b-2

n.+lere 25b-4, 62b-1, 62b-2

n.+lerüñ 9a-1

n.+lerüñe 62a-12

n.+ler 19a-11, 19a-12, 19a-13, 20a-1, 25a-13, 76a-9

n.+leri 51a-1

n.+lerinüñ 72a-10

n.+e 30a-9, 62a-7, 62b-3, 62b-4, 62b-5

n.+dür 57a-10

n.+ñüz 62b-2

n.+i 50a-10, 62b-5, 62b-6

n.+in 62b-4

ni‘metlü (Ar.-Tür.) nimetli 65a-1

nişān (Far.) alamet 12a-3, 53b-12, 68a-7, 80a-7

n.+ıdur 11b-4, 11b-5, 54b-3, 73a-9, 73a-10

n.+ı 13b-1, 13b-5, 15a-2, 25a-11, 64b-9, 65a-10, 80a-8, 86b-6, 86b-7,
87a-1, 87a-4, 87a-5, 87a-6

n.+ın 86b-3

niyyet (Ar.) niyet 29a-5

niyyetsiz (Ar.-Tür.) niyetsiz 6a-3

noķşān (Ar.) eksiklik

n.+dan 18a-7

nūn (Ar.) Arap alfabesinin yirmi beşinci harfi 24b-10, 31a-9

nūr (Ar.) nur, ışık, aydınlık 4b-8, 26b-2

n.+ıdur 3b-13, 4a-11

n.+danmıdur 8a-11

n.+ı 8a-12, 21b-13

n.+umdur 9b-3

n.+ıla 10a-6, 12a-10

n.+dur 21a-13, 31a-4

nuşrat (Ar.) üstünlük 24b-11, 32b-5, 77a-12, 77a-13, 77b-2

n.+dur 24b-10

n.+ı 68b-8

nuşratlu (Ar.-Tür.) başarılı 77b-8

nübüvvet (Ar.) peygamberlik 15a-3

nüşa (Ar.) nüsha

n.+nuş 1b-12

O

od ateş 20a-3, 36b-11, 66a-12, 71b-10, 74a-2, 85a-9, 86a-9

o.+dur 71a-5

o.+a 73b-13

o.+ından 5a-4

o.+dan 20a-2,

o.+una 21b-7

o.+undan 36a-6, 38b-9, 86b-3, 89a-10

o.+ı 39a-4, 39a-5, 52a-8, 52b-13

o.+ın 39a-5

o.+ına 56b-2, 88a-9

o.+1la 44b-12

oda göyündür- ateşe yakmak

o. g.-em 9b-4

o. g.-mek 12b-4

o. g.-ürsin 36a-13

o. g.-meye 34a-7

oda yandır- ateşe vermek, yakmak

o. y.-salar 80b-6

odun <ET otuñ odun

o.+1 66a-12

oğlan <ET oğlan çocuk 40b-9, 41a-10, 41a-11, 41b-1, 41b-6, 82a-4; bk. *ādem oğlu, erkek, kız*

oğlancık çocuk; krş. *oğlancuğ, oğlançuğ*

o.+1 50a-8

oğlancuğ çocuk; krş. *oğlancık, oğlançuğ*

o.+larmuz 38b-1

oğlançuğ çocuk; krş. *oğlancık, oğlancuğ*

o.+ları 50a-11

oğrı <ET oğrı hırsız 33a-7, 33a-8, 34a-7, 78a-7, 78a-11; krş. *oğru*

o.+nuñ 24b-2

o.+yıla 33a-6

o.+ya 78a-10

oğru <ET oğrı hırsız 78a-8; krş. *oğrı*

oğruluk <ET oğrı+lık hırsızlık 37a-7, 37a-8

o.-una 78a-7

oğruluk eyle- hırsızlık yapmak

o. e.-se 37a-4

oğul <ET **oğul** erkek evlat 5b-6, 13a-13, 40a-5, 58a-12, 61a-11, 70a-5; bk. *ādem oğlu*

o.+ına 5b-6, 13a-13, 40a-5, 70a-5, 78b-6

o.+ı 46b-13

o.+ını 53a-10

o.+um 57b-5, 70a-6

oğurla- <ET **oğrı+la-** çalmak

o.-mağ 24b-3

o.-yandır 24b-2

o.-ya 24b-3

o.-sa 37a-5

o.-yadı 48b-12

oğ <ET **oğ** ok 70a-8

o.+umla 33a-11

o.+ıla 36b-7, 70a-8

oğı- <ET **oğı-** okumak; krş. *oğu-*

o.-mağ 20a-10

oğu- <ET **oğı-**

(1) okumak; krş. *oğu-*

o.-dı 44b-2, 57a-12, 85b-5

o.-dum 49a-5

o.-rsa 2b-10

o.-rdı 47a-10

o.-sa 29a-6, 53b-7, 53b-8

o.-duğum 2b-11

o.-duğın 59b-6

o.-dum 10b-13, 16b-9

o.-mağ 69b-3

o.-mazdı 23a-4

o.-mağı 59b-7

o.-mağıla 26a-3

o.-ı 76a-4

o.-yanlar 67b-4

o.-yup 43a-9

(2) çağırmaq; bk. *la'net, selām*

o.-r 24a-12, 37b-1, 37b-12, 70a-5

o.-dı 44b-1

o.-dılar 46a-2

oğun- <ET **oğın-** (ezan) okunmak

o.-urken 23a-2

ol <ET **ol** o 1b-1, 1b-2, 1b-4, 1b-8, 1b-12, 2b-1, 2b-5, 3a-1, 3a-4, 3b-1

ol- <ET **ol-** yardımcı fiil 1b-2, 1b-5, 1b-6, 1b-12, 2a-2, 2a-7, 2a-9, 2a-11, 2b-3, 2b-11
vd.; bk. *ārāste*, *āṣī*, *āṣıq*, *āṣikār*, *azād*, *bāṭıl*, *bızār*, *cem*^ç, *def*^ç, *emîn*, *fāriğ*, *fevt*,
ğāfil, *ğālib*, *ğarq*, *gıriftār*, *hāşıl*, *hāzır*, *helāk*, *hoşnūd*, *ıraq*, *qabūl*, *kan*, *karār*, *kayğu*,
mağbūn, *maḥrūm*, *ma*^ç *lūm*, *meşğūl*, *muḥtāc*, *muṭi*^ç, *müstecāb*, *müyesser*, *pişmān*,
rāzī, *red*, *sebeb*, *şād*, *tamām*, *tanuq*, *vācib*, *var*, *yakın*, *zāyī*^ç.

olğa bolğa karışık dilli eserler için kullanılan Türkoloji terimi 1b-11

oloķ o

oloķ sâ'at o anda 44b-11

on <ET **on**< **AT òn** on 2b-13, 22b-9, 22b-10, 37a-4, 38b-13, 41b-7, 43a-1, 45a-5, 51a-9, 51a-10, 51a-11, 63a-3, 65b-8, 70a-9, 70a-12, 75a-2

on beşinci <ET **on beşinç** on beşinci 67a-7

on biñ <ET **on bıñ** on bin 67a-2

on b.+den 77b-3

on bir <ET **on bir** on bir

on b.+dür 42b-4

on dördünci <ET **on törtünç** on dördüncü 67a-7

oñıl- <ET **oñul-** iyileşmek krş. *oñul-*

o.-maz 70a-9

oñul- <ET **oñul-** iyileşmek 61b-9; krş. *oñul-*

o.-ur 70a-8

onuncı <ET **onunç** onuncu 43a-4, 45a-7, 65b-11, 73a-1

on üçünci <ET **on üçünç** on üçüncü 67a-6

ortaklık <ET **ortukluğ** ortaklık

o.+ı 44b-11

oruç (Far.) oruç 66b-8, 67b-10, 68a-4, 69b-12, 72a-4

o.+a 67b-12

o.+ı 13b-2, 21a-9, 85b-13

o.+ıdur 67b-10, 67b-11

oruç dut- oruç tutmak 55b-4

o. d.-mak 3b-5, 3b-8, 56b-2, 66b-4

o. d.-makdan 29a-2, 56b-2

o. d.-arın 63a-12

o. d.-anu 67b-2

o. d.-anlar 66b-7, 66b-12, 67b-3

o. d.-anlara 69b-1

o. d.-an 66b-8

o. d.-ardı 69b-9

o. d.-sa 66b-10, 67a-13

o. d.-arsa 66b-13

o. d.-gıl 67a-2, 67a-10

o. d.-mı 67a-4, 67b-1, 68a-4

o. d.-du 68a-7

o. d.-mı 67a-3

o. d.-du 67a-3

ot <ET ot ot 47b-9

otla- <ET otla- otlamak

o.-dğı 49b-11

otur- <ET ol-tur- oturmak 4a-13

o.-dı 4b-1, 36a-11, 40b-9, 47a-12

o.-dılar 55a-8

o.-makdan 8a-10, 71b-6, 71b-7

o.-urdu 17b-9

o.-up 51b-2, 71b-5

o.-ur 82b-11

o.-urken 25a-6,

o.-mak 28b-12, 71b-6, 71b-7, 71b-13, 89b-1

o.-mayalar 86a-3

o.-mağun 29a-1, 71b-8

o.-mağa 71b-8

o.-sa 45b-12

otuz <ET **ottuz** otuz 59a-9, 62a-9

otuz altı <ET **ottuz altı** otuz altı 42b-13

otuz bin <ET **ottuz bin** otuz bin 23a-13, 67a-4

oy <ET **oy** kül renginde 43a-4

oyna- <ET **oyna-** oynamak

o.-duğı 79b-1

o.sa 43b-5

o.-mağa 44a-1

o.-mak 44a-5

o.-yam 79b-1

oyun <ET **oyun** oyun

o.+dur 75a-11

o.+1 75a-11

o.+lar 79b-1

Ö

öde- <ET öte- ödemek

ö.-miş 16a-1

ö.-yübildüm mi 63a-1

ö.-yesiz 72a-10

öden- <öten- ödenmek

ö.-mez 3b-1

ödünç <ET ötünç/ötenç ödünç 34b-12, 38b-13

ög- <ET ög- övmek, yüceltmek

ö.-er 24a-2

ö.-se 26b-2, 26b-3, 64b-10

ö.-sün 64a-4

ö.-me 64b-7

ö.-di 68b-1, 84a-7

öğren- <ET öğür-en- öğrenmek 28a-2, 28a-4, 28a-7, 51a-8, 89a-3

ö.-di 51a-9

ö.-düm 62a-9

ö.-meyince 62a-9

ö.-medin 73a-3

ö.-mege 2a-6, 43a-6

ö.-e 2b-7

ö.-dügümi 2b-11

ö.-eyin 29a-11, 52b-2, 52b-4

ö.-mekdür 4a-1, 28a-12, 32b-1

ö.-mek 26b-7, 26b-10, 26b-11, 28a-8

ö.-se 27b-1, 27b-8, 27b-10

ö.-dünüz 33b-8, 33b-9

ö.-dük 33b-8, 33b-10

öğret- <ET **öğret-** öğretmek 28a-2

ö.-se 27b-10

ö.-gil 58b-9

ö.-em 79a-8

öğücü <**ög-üci** övücü 71a-4

öğünmek <ET **öğün-** övünmek

ö.-mekdür 75a-12

öğüt <ET **öğüt** öğüt 15b-1, 35b-9, 79b-6

öğüt dut- öğüdü dikkate almak

ö.-leri d.-mağa 31b-13

ö.-üm d.-sa 35b-2

ö.-ler d.-uñ 76a-4

öğüt vèr- öğüt vermek, nasihat etmek

ö. v.-üp 5b-6

öğütle- <**öğüt+le-** öğüt vermek 65a-13

ö.-se 60b-3

ö.-yen 60b-3

öl- <ET **öl-** ölmek

ö.-ür 7b-4, 38b-1, 56b-4

ö.-üp 23b-12, 56b-11

ö.-diler 31b-5,

ö.-ürken 36b-7, 81b-7

ö.-di 38b-10,

ö.-ücek 41b-2,

ö.-dügin 70b-6

ö.-düginden 41b-8,

ö.-en 43a-7

ö.-eceedür 57a-6

ö.-meyesin 57a-9

ö.-ecegün 59b-2

ö.-se 45a-8, 45a-11, 60a-7

ö.-e 45b-9, 60a-5

ö.-ürken 60a-5

ö.-em 56a-2

ö.-miş 55a-10, 65b-3

ö.-dise 65b-4

ö.-dügi 83a-13

öldür- <ET öltür- öldürmek 34b-10

ö.-mek 7b-10, 42b-8, 76b-13

ö.-miş 66b-3

ö.-ürven 14a-5

ö.-dügi 27b-1,

ö.-di 31b-6, 41a-10, 55a-9

ö.-diler 55a-8

ö.-ürseñ 33a-1

ö.-ürse 33a-1, 33a-2

ö.-esin 33a-3, 83a-11

ö.-esiz 41b-1

ö.-dünj 41a-11

ö.-meye 33a-3

ö.-mezler 46a-7

ö.-megile 46b-3

ö.-elüm 55a-7

ö.-meñ 41a-13, 41b-1

ö.-seler 65b-11

ö.-eyin 81a-2

öldürücü <öl-dür-ücü öldüren 42a-6

ölü <ET ölüğ ölü

ö.+yi 54b-10

ö.+ler 58b-10, 58b-13

ö.+lerde 59a-10

ö.+leri 66a-7

ölüm <ET ölüm ölüm 10a-10, 31b-3, 36b-3, 36b-9, 49a-1, 49a-7, 56b-11, 57a-1, 57a-2, 57a-7, 58b-13, 59b-11, 60a-1, 65b-4, 76b-6, 77b-13, 88b-7

ö.+den 47a-1, 56b-12, 81b-7

ö.+ü 49a-7,

ö.+üñ 55b-13

ö.+i 26b-4, 37b-9, 59b-1, 59b-7, 59b-10, 60a-6, 60a-7

ö.+inden 60a-6

ölümlü <ET ölümlüg ölümlü 10b-4

öñ <ET öñ

(1) ön

ö.+inde 36a-11

ö.+ünde 28a-12, 59b-5

ö.+üne 32b-2

ö.+ünden 39b-7

ö.+ümde 86a-1

(2) önce 82b-9

ö.+i 75b-12, 75b-13

(3) ilk 22a-3

öñdin <ET öñdün önce 70a-7, 82b-9, 85a-9

ö.+den 46b-11

öp- <ET öp- öpmek

ö.-se 40b-6, 40b-12

ört- <ET ört- örtmek

ö.-sem 66a-8

ö.-er 66a-11

örtüci <ört-üci örten 87a-6

örtülü <ört-ülü örtülmüş halde 34b-4

örü **tır-** ayakta durmak

ö. ʈ.-urken 25a-6

‘**öşr** (Ar.) öşür

‘ö.+i 3a-13

öt- <ET **öt-** ötmek

ö.-e 47a-6

ötri <ET **ötrü/ötürü** dolayı 58a-7; krş. *ötri, ötürü*

ötrü <ET **ötrü/ötürü** dolayı 45a-1; krş. *ötri, ötürü*

ötürü <ET **ötrü/ötürü** dolayı 13a-12, 34b-12, 48b-10; krş. *ötri, ötrü*

öyke öfke

ö.+sin 81b-3

öyle <ET **ödleg** ögle

ö.+den sonra 47b-3

öyle namāzı ögle namazı 24b-5

öz iç

özi göyün- içi acımak

özün g.-dü mi 50a-6,

özüm g.-di 50a-7, 50a-10, 50a-12, 51b-3

özüm g.-ür 87b-6

özdek gövde

ö.+idür 4a-3

‘**özür** (Ar.) özür

‘**özür dile-** özür dilemek

‘ö. d.-yici 87a-6

‘özür dileş- birbirinden özür dilemek

‘ö. d.-esüz 82b-8

P

pāre (Far.) parça 39b-1, 47b-8

parmak parmak

parmak götür- işaret parmağını kaldırıp imana gelmek

p. g.-üp 52b-6

pas <ET bas pas

p.+ı 26a-3

pādišāh (Far.) padişah 37b-4, 42a-5, 50a-12, 56b-7, 56b-9

p.+a 50a-9

p.+lar 1b-2, 9b-13, 53b-4, 56b-8, 87b-6

p.+ları 51a-5

p.+ıyıldı 78b-5

p.+larıu 84a-3

p.+ı 70b-8, 70b-10, 70b-11, 70b-13

p.+ına 1b-2

p.+ınıu 9b-13

p.+sın 50a-7

pādišāhlık (Far.-Tür.) padişahlık 27b-6

p.+a 50a-13

p.+ına 67b-9

p.+ı 36a-8

p.+ından 7a-7

pāy-endāz (Far.) büyük kimselerin geçeceği yerlere serilen halı 35b-2

pend (Far.) öğüt 29b-11

perde (Far.) perde 34b-5

p.+ler 18b-13

p.+leri 21b-10

perhîz (Far.) dinen yasak olan şeylerden uzak durma 89a-5, 89a-6

p.+i 62a-11

perhîz èt- uzak durmak

p. è.-e 67b-13

perhîz eyle- uzak durmak

p. e.-se 89a-9

perhîz kıl- uzak durmak

p. k.-mağ 4a-10

p. k.-sa 89a-10

perhîzkār (Far.) sofı

p.+lardan 55b-6

perhîzkārılık (Far.-Tür.) sofuluk 30b-12

pes (Far.) işte, o halde 2a-2, 2a-7, 8a-2, 17a-12, 17b-2, 33a-3, 41b-5, 43a-12, 43a-13, 43b-1, 44b-3, 46a-8, 65a-3

peygāmbēr (Far.) peygamber

Peygāmbēr (Far.) Hz. Muhammed'i kast ederek kullanılan bir sıfat 2b-2, 2b-9, 3b-2, 3b-9, 6a-10, 8b-9, 8b-13, 9b-1, 9b-11, 10a-10, 12a-13, 13a-2, 13a-4, 13b-3, 13b-5,

15a-3, 16a-1, 16a-5, 17b-9, 18a-2

peygamberlik (Far.-Tür.) peygamberlik 15b-10, 15b-11, 29b-8

p.+dur 29b-8, 31a-3

pîşe (Far.) huy 68a-3

pul <Far. pūl para

p.+dan 54a-8

put (Far.) put; krş. *but*

p.+a 38a-3, 43a-8, 44a-6, 44b-13

R

Rabbi (Ar.) 'Rabbim' anlamında Arapça ifade 5a-1, 26a-4, 26a-6, 48a-5, 48a-8, 48a-9, 61a-7, 62b-11, 69a-7, 69b-10

Rabbi 'l-' ālamīna (Ar.) Arapça '*Alemlerin Rabbi*' 12a-10, 41b-13

rağıya 'llāhu 'anhu (Ar.) 'Allah ondan razı olsun' anlamında, velilerin ismini zikrettikten sonra kullanılan Arapça ifade 3b-5, 4a-6, 8b-9, 10b-8, 11a-9, 21b-2, 22b-13, 28b-10, 32b-1, 34b-6 vd.

rağbet (Ar.) rağbet

rağbet èt- arzulamak

r. e.-esiz 75a-6

rağbet eyle- arzulamak

r. e.-r 10a-10

r. e.-mekdür 52a-1

r. e.-memekdür 76a-6, 76a-12

r. e.-meñ 53b-1

r. e.-meyesin 75a-6

rāḥat (Ar.) rahat 36b-11, 56b-10, 66b-12

r.+dur 59b-11

rāḥatlık (Ar.-Tür.) rahatlık 52a-4

r.+ın 56b-10

Raḥīm (Ar.) “mümin kullarına merhamet eden” Allah 9b-3, 69b-13

raḥīm (Ar.) merhametli 84a-10

raḥm (Ar.) rahim

r.+ında 7b-4

Raḥmān (Ar.) ‘bütün yaratılmışlara merhamet eden’ Allah 16b-6, 32b-3, 49a-12

raḥmāni (Ar.) Allah tarafından gelen

r.+dür 31a-6

raḥmet (Ar.) rahmet, merhamet 25b-6, 25b-11, 28b-9, 30b-9, 31b-1, 37a-12, 37b-3, 40b-1, 58b-1, 68b-12, 71a-7

r.+ine 1b-5, 13a-8, 73b-7

r.+e 30b-10, 40a-7

r.+i 66a-5

r.+ümden 66a-6

r.+in 73b-5

r.+ile 78a-5

r.+ün 88a-7

r.+ünden 88a-10, 89b-8

raḥmet eyle- merhamet etmek

r. e.-di 9a-13, 38b-10

r. e.-ye 18a-10

rahmet kıl- merhamet etmek 84b-12

r. k.-a 56a-3, 56a-4, 84b-13

r. k.-dı 57a-13

r. k.-up 10a-3

r. k.-ur 5a-6

rahmetlü (Ar.-Tür.) merhametli 14a-11, 21a-1, 43b-11

Ramazān (Ar.) Ramazan ayı 67b-8

R.+uñ 67b-7

Ramazān ayı Ramazan ayı 3b-5, 3b-8

R. a.+n 66b-10, 67a-13

R. a.+ında 67b-5

Ramazān günü Ramazan günü

R. g.+inde 67b-8

rāst (Far.) doğru 62b-13

Rāzık (Ar.) ‘rızık veren’ Allah

R.+dur 8a-3

rāzī (Ar.) razı 5b-5, 11a-8, 37a-8, 56a-11, 79b-9, 80a-1, 80a-2, 80b-3, 81a-12

r.+van 80b-10, 81a-1

rāzī ol- rıza göstermek

r. o.-a 71a-1

r. o.-am 65b-11

r. o.-anlar 81a-6

r. o.-asın 82a-2

r. o.-dı 39a-1, 39b-10

r. o.-dular 51b-12

r. o.-madı 38a-11

r. o.-madum 38a-13

r. o.-mağ 62a-3

r. o.-mağdur 63a-5

r. o.-maya 80a-9

r. o.-mayam 65b-11

r. o.-mışvan 80b-7

r. o.-sa 79b-13

r. o.-ur 79b-12, 80a-8

r. o.-ursa 79b-11

rāz rāz (Far.) gizli gizli 64b-5

red (Ar.) geri çevirme

red ol- geri çevrilmek

r. o.-maya 56a-9

rekʿ at (Ar.) rekat 74b-10

renclü (Far.-Tür.) sıkıntılı 14a-5

rencūr (Far.) rahatsız 37b-2

Resūl (Ar.) Peygamber 2a-9, 2b-5, 3b-6, 4a-2, 4a-7, 5b-2, 12b-5, 14b-11, 27a-2, 35a-9 vd.

R.+i 12b-2, 23a-5, 41b-4

R.+den 4b-7, 12b-8, 31b-4

R.+ine 2a-12, 6b-6

Resūlu 'llāh (Ar.) *'Allah'ın Peygamberi'* anlamında Hz. Muhammed için kullanılan bir sıfat 26a-3, 37b-5, 47a-2, 64b-5, 75b-2, 78a-5, 82b-4; *Resūla 'llāh* aynı anlamda 3b-11, 32b-13, 51a-12, 53a-6, 55b-7, 56a-11, 56a-12, 57a-8, 57a-12, 61a-4 vd.

R.+a 63a-12

revā (Far.) uygun, yerinde 10a-1, 10a-3, 47b-13, 48a-1, 48a-2, 48a-3, 75a-3

r.+dur 14b-13

revā kıl- yerine getirmek, uygun duruma getirmek

r. k.-am 5a-1, 39a-7

r. k.-dı 73b-12

r. k.-ıcı 74b-11

revnaḵ (Ar.) güzellik

r.+ı 4a-5, 4a-6

reyḥān (Ar.) reyhan 74a-2

rızık (Ar.) rızık 46a-10, 47a-1; krş. *rızık*

r.+çün 46b-1

rızık (Ar.) rızık 8a-6, 46b-5, 48a-7, 48a-13, 49a-8, 50b-2, 52b-1, 53a-6, 53a-10; krş. *rızık*

r.+um 30a-4, 47a-3, 47b-11, 49b-5

r.+a 30b-6, 79b-13

r.+ın 46a-11

r.+çün 47b-6, 48a-4

r.+ını 46b-11

r.+ıdur 46b-13

r.+ıñ 48a-9

r.+ın 48b-4, 48b-5, 48b-8, 48b-9

r.+unı 48b-4

r.+ı 49a-3, 49a-8

r.+uı 49b-4, 53a-6

r.+uıdur 58b-7

rızksız (Ar.-Tür.) rızksız 52b-1

ribā (Ar.) faiz 53b-10

r.+da 42b-11

r.+nuı 42b-12

r.+dan 42b-13, 43b-7, 43b-9

r.+dur 89b-1

r.+ya 43a-11

ribā yē- faiz yemek

r. y.-seler 37b-8

r. y.-yiciye 42a-10

r. y.-mekdür 42b-8

r. y.-yen 42b-11

r. y.-yenlerden 43a-8

rivāyet (Ar.) rivayet

rivāyet ēt- rivayet etmek

r. ē.-er 8b-13, 9b-1

rivāyet eyle- rivayet etmek

r. e.-di 86a-3

rivāyet kıl- rivayet etmek

r. k.-dı 4a-6, 12a-13, 12b-4, 16a-1, 53a-4, 69a-6

r. k.-dılar 2a-10, 3b-9, 4a-2, 4a-12, 4b-7, 5b-2, 5b-5, 8b-8, 9b-4, 10b-1
vd.

rivāyet k.-ur 3b-6, 13a-1

riyā (Ar.) ikiyüzlülük 64a-4, 64b-9

r.+y1 5a-7,

r.+y1a 64a-2, 64a-9

riyāsuz (Ar.-Tür.) samimi 13a-9, 34a-5

rukūʿ (Ar.) namazda öne doğru eğilme hareketi 23b-4

r.+dur 21b-13

r.+ın 24a-6, 24a-10

r.+1la 24a-8

r.+un 24b-4

rukūʿ eyle- rükûya eğilmek

r. e.-se 23a-9

r. e.-di 23a-11

r. e.-mek 23b-5

rūşen (Far.) belli, açık 2a-1, 44a-11

rūz (Far.)

(1) rızık 46b-6, 46b-8, 46b-9, 50a-4, 53a-7, 61b-4

r.+a 50b-4

r.+1 37a-11, 48a-2, 49b-13, 74b-8

r.+ın 48a-1, 49b-12

r.+ıñı 47b-1, 48a-6

r.+ların 49b-12

r.+umı 47a-8

r.+um 47a-13, 48a-6, 48a-8, 74b-4, 74b-5, 82a-13

r.+uma 48a-9

r.+uñ 49b-6, 71a-2, 74b-6, 87b-4, 88b-5, 88b-11

r.+uñdan 88b-5

(2) gündüz 46b-11

rūzgār (Far.) zaman 59b-1, 72b-7, 72b-8; krş. *rūzigār*

r.+dur 47b-10

rūzī (Far.) rızık, nasip

rūzī kıl- nasip etmek

r. k.-a 12a-10, 14a-12, 26b-6, 30b-13, 35a-6, 43b-12, 53a-3, 60a-8, 60b-1, 67a-3 vd.

r. k.-dı 1b-2, 11b-6, 27a-7, 61b-4

r. k.-dığından 8b-6

r. k.-dığuñ 63a-1

r. k.-dum 50b-1, 51a-13

r. k.-duñ 5a-2

rūzigār (Far.) zaman 59b-1, 72b-7, 72b-8; krş. *rūzgār*

r.+ımuñ 84a-2

rūzsuz (Far.-Tür.) nasipsiz 48b-12, 48b-13

S

sa' ādet (Ar.) mutluluk 73a-9, 77a-9

sā' at (Ar.)

(1) zaman 4b-8, 23b-3, 44b-11, 60a-5, 70b-3, 74b-8, 76a-2, 78a-9; bk. *oloğ*,
şoloğ

(2) saat 16a-6

s.+de 67b-6

sābık (Ar.) rütbece önde bulunan

s.+lar 84b-3, 84b-5

şabır (Ar.) sabır 4a-9, 36b-8, 61b-8; krş. *şabr*, *şabur*

şabır eyle- sabretmek

ş. e.-gil 80a-12

ş. e.-se 60b-7

şābır (Ar.) sabreden 62a-2

şabr (Ar.) sabır 60a-10, 62a-3; krş. *şabır*, *şabur*

şabr eyle- sabretmek

ş. e.-ı 56b-7

ş. e.-se 30b-10, 30b-11, 60a-10, 60a-12, 60b-5

ş. e.-mek 3a-7, 3a-10, 11a-6, 60b-1, 60b-4

ş. e.-mekdür 60a-10, 60a-12

ş. e.-ile 25b-5

ş. e.-ye 30b-7

şabr ét- sabretmek

ş. è-ün 3a-10

ş. è-en 3a-11, 60b-4

ş. è-erse 61b-7

ş. è-üp 5b-5

şabr kıl- sabretmek

ş. k.-an 62a-6

ş. k.-ıcı 26a-12

şabırlı (Ar.-Tür.) sabırlı 3a-11; *şaburlu* aynı anlamda 61a-8

şabur (Ar.) sabır 61b-10, 61b-11, 61b-12; krş. *şabır, şabr*

ş.+dur 33a-10

şabur eyle- sabretmek

ş. e.-mek 62a-4

ş. e.-mese 62a-1

şabursuzluk (Ar.-Tür.) sabırsızlık

ş.+dur 52a-2

saç <ET saç saç 59a-12

s.+1 9b-3, 10a-1

s.+um 9b-9

s.+ın 9b-13

saç- <ET saç- saçmak

s.-ar 71b-10

şa'd (Ar.) Arap alfabesinin on dördüncü harfi 67b-12

şadağa (Ar.) sadaka 3a-13, 13b-10, 29a-3, 30a-10, 34b-1, 34b-4, 47a-11, 56b-1, 69b-5, 78b-7, 81b-2, 86a-5, 86b-6

ş.+y1 13b-2

şaf (Ar.) sıra

ş.+da 22b-7

ş.+ına 22b-8

şafâlık (Ar.-Tür.) barış 82b-9

şâfi (Ar.) katıksız 42a-5

sağ <ET **şağ**

(1) sağ 57b-12, 58a-11

(2) sağlıklı 80b-11, 80b-12

sağınç <ET **şakınç** emel, endişe 54b-4

s.+ında 64a-12

şahābe (Ar.) Hz. Muhammed'i gören müslümanlar, sahabe 15b-8

ş.+lerün 15b-9

ş.+ler 20b-3, 20b-8

ş.+lerüme 53a-5

ş.+lere 77b-5

şahar (Ar.) seher 69a-9, 69a-12, 69a-13, 69b-1

s.+da 69b-4

şahra (Ar.) çöl

s.+ya 47a-5

şahūr (Ar.) sahur 69b-1

şaka (Ar.) su dağıtan 47a-9, 47a-11

şakal <ET **şakal** sakal 59a-12

s.+ı 9b-3, 10a-1

şakın- <ET **şakın-** kaçınmak, uzak durmak, (kendini) korumak 40a-6, 59a-1, 59a-5, 59a-8

s.-mak 4a-4, 73a-9, 89b-5, 89b-6

s.-mağdur 89a-5, 89a-7

s.-mayınca 4a-5, 89b-4

s.-maz 87a-5

s.-a 10b-10, 35b-4, 35b-5, 70b-13

s.-masa 12b-6

s.-uñ 34b-13, 40a-12, 56b-6, 76a-4, 78b-12, 86b-2

s.-ur 87a-3

s.-ğıl 36a-9

s.-madılar 34b-13

sakız <ET **şagız/şakız** sakız 86a-8

sakım (Ar.) hastalıklı 1b-12

sakla- <ET **şakla-** korumak 40a-7, 56a-2, 68a-13, 70a-6

s.-dı 1b-3, 15b-3

s.-mağ 3a-6, 73a-9

s.-yam 15a-5,

s.-yuvère 21a-2,

s.-yuvèrgil 71a-12

s.-mağdur 21b-4, 21b-5

s.-ñ 87b-8

s.-k 23a-8

s.-ğıl 24a-10, 61b-1, 77a-11, 84a-5

s.-mağdur 29b-9,

s.-masına 48b-11

s.-ya 30b-5, 43b-12

s.-yan 67b-4

s.-yavère 55a-12

s.-yivère 46a-9

s.-sa 35a-13, 89a-13

s.-yup 89b-6

saklayıcı koruyucu 70a-4

sā'ih (Ar.) gezgin 66b-5, 66b-6

şal- <ET şal-bırakmak

ş.-ıvêrdüm 39a-3

şalāhıyet (Ar.) rahatlık

ş.+i 81b-13

şalavāt (Ar.) salavat 1b-4, 34a-2

şālih (Ar.) iyi, uygun 59a-1

ş.+ken 45b-8

şan- <ET şan-

(1) zannetmek, istemek, tercih etmek

ş.-dılar 85a-13

ş.-duğunuzlayın 8a-10

ş.-dumsa 11a-9

ş.-urdum 39b-3

ş.-ursız 2a-11

ş.-mağıl 56a-7

(2) düşünmek

ş.-madın 70a-8

şanmak düşünce

ş.+lar 46b-6

şar- <DLT **şaru-** sarmak

ş.-madın 23a-1

ş.-arlar 31b-8, 32b-7

sarāy (Far.) saray

s.+ından 51a-2

s.+da 51a-4

s.+ı 58a-1

s.+ıdur 58a-1

şark- <ET **şark-** sarkmak

ş.-mı 45b-5

şaru <ET **şarig** sarı 45b-3

şat- <ET **şat-** satmak 36a-1

ş.-ayım 9b-7

ş.-ayın 36a-1

ş.-gıl 36a-2

ş.-amaz 51b-5

ş.-alar 53b-4

ş.-ar 77a-10

ş.-asun 78b-6

şataş- <DLT **şatgaş-** rastlamak

ş.-dum 82a-3

şatıl- <ET **şatıl-** satılmak

ş.-mağ 9b-10

ş.-mağı 10a-1

şatun <ET **şatğın** satın

şatun al- satın almak

ş. a.-urlar 33b-3, 33b-6, 33b-7

ş. a.-dı 36a-4, 81a-7

a.-a ş. 38a-10

ş. a.-alar 46b-9

ş. a.-a 71b-9

şavāb (Ar.) dürüst 14b-8

şavaş <ET **şavaş** savaş; krş. *savaş*

şavaş kıl- savaşmak

ş. k.-sağuz 3a-10

savaş <ET **şavaş** savaş; krş. *şavaş*

savaş ét- savaşmak

s. è.-erken 42b-9

şavaş- <ET **şavaş-** savaşmak

ş.-dılar 44a-8

şavm (Ar.) oruç 67b-12

sa'ye (Far.) gölge 87a-3

şayru hasta 7b-4, 14a-5, 29a-3, 46b-3

şayruluk hastalık 60b-7; krş. *şayruluk*

ş.+a 60b-7

şayruluk hastalık; krş. *şayruluk*

ş.+ı 59b-9

sebeb (Ar.)

(1) sebep

s.+inden 51a-3

s.+le 30a-7

s.+i 44b-11

s.+dendür 46b-5

sebeb ol- yol açmak

s. o.-a 37b-11

s. o.-dı 15b-8

(2) vasıta

s.+ile 58b-9

s.+ünle 4b-5

secde (Ar.) secde 22a-6, 23b-4, 23b-7, 23b-8, 23b-9, 23b-10, 73a-13

s.+den 23b-11

s.+nün 22a-8

secde eyle- secde etmek

s. e.-medi 50b-12

s. e.-medügümiçün 22a-10

s. e.-mek 23b-6

s. e.-se 22a-9

s. e.-sün 79a-10

secde kıl- secde etmek

s. k.-mayınca 71b-3

s. k.-sa 23b-2

s. k.-uñ 27a-11

s. k.-ur 22a-10

seçil- <ET **seçil-** ayrılmak 75b-6

sefer (Ar.) yolculuk

s.+e 35b-12, 66b-5

sêgirdim akın, hücum; koşma

s.+ile 27a-4

sekiz <ET **sekkiz** sekiz 10b-13, 37a-2

sekizinci <ET **sekizinç** sekizinci 43a-3, 45a-6, 65b-10, 72b-13

seksen biñ <ET **seksön biñ** seksen bin 70a-5

selām (Ar.) selam

s.+ın 51b-8

selām kıl- selam vermek

s. k.-ur 16a-7, 67a-2

selām oñu- selam söylemek

s. oñu-r 37b-12

selām vër- selam vermek

s. v.-e 60b-8

s. v.-esin 60b-9

s. v.-meyedi 60b-10

s. v.-mekden 60b-12

s. v.-meye 34a-1

s. v.-mekdür 22a-1

selāmatlık (Ar.-Tür.) rahatlık, emnlik 52a-1, 71b-12

s.+ıla 87b-11

s.+ı 62a-11

selāmet (Ar.) korku ve endişeden uzak olma 74a-3

sen <ET **sen** ikinci tekil şahıs zamiri 4b-5, 6a-10, 9a-6, 13a-5, 22b-1, 24a-10, 28a-4, 29a-10, 29b-12, 32a-8 vd.

s.+a 2b-1, 5b-6, 15a-5, 16a-7, 19a-12, 24a-8, 24a-9, 28a-3, 33a-12, 34b-11 vd.

s.+adur 82a-12, 88a-7

s.+de 40a-2

s.+den 58a-13, 61a-7, 61b-5, 74a-1, 74b-11, 75a-2, 83a-11, 84b-12, 88b-6

s.+dendür 82a-13

s.+i 4b-4, 6a-10, 9b-7, 10b-3, 13a-12, 15a-5, 15a-10, 33a-1, 33a-3, 38b-9 vd.

s.+ün 4b-5, 15a-6, 22b-6, 33a-2, 34a-12, 38b-2, 39b-3, 39b-12, 40a-6, 47b-1 vd.

s.+ündür 50a-2, 50a-3

s.+ünle 4b-5, 39b-13, 40a-1, 40a-2

s.+ünven 88a-11

senā (Ar.) övgü 1b-1

sencileyin senin gibi 87b-2

sermāye (Far.) sermaye

s.+mdür 3b-12, 4a-7

s.+si 30a-11, 30a-12

server (Far.) baş

s.+i 1b-4

setr (Ar.) gizli

s.+i 34b-4

sev- <ET sev- sevmek

s.-di 21a-10

s.-e 12b-3, 12b-9, 12b-10, 12b-11, 31b-11

s.-eler 54a-3

s.-en 52b-4, 52b-5

s.-enler 75b-9

s.-er 3a-11, 12a-12, 32b-4, 34b-8, 48b-13, 65a-6, 83b-7

s.-erler 59b-7

s.-erlerise 54a-3

s.-erin 13b-3, 14a-6, 55b-8, 55b-9, 55b-10, 55b-12, 55b-13, 56a-1,
56a-3, 56a-4 vd.

s.-ersin 39b-6

s.-erse 14a-5, 53a-9

s.-gil 56a-7, 68b-6

s.-dügi 9a-2, 13b-1, 17a-3

s.-dügin 12b-3

s.-dügine 77a-10

s.-dügüm 63b-11

s.-dügüñi 39b-6

s.-düklerinden 53b-4

s.-üñ 28b-1

s.-üp 52b-4

s.-medügi 17a-4

s.-mekdür 50b-11, 76a-5

s.-se 12a-12, 12b-9, 12b-10, 12b-11, 14a-7, 15b-13

s.-mek 54b-4, 73a-12

s.-mese 20a-7

s.-meyeydi 14a-9

s.-meyesin 63b-7

s.-meyüp 28b-2

s.-mez 15a-3, 59b-8, 59b-9, 59b-10, 78b-8, 83b-5, 83b-8

s.-mezin 42b-1, 83b-2, 83b-3, 83b-4

s.-mezse 16b-2, 16b-4, 16b-6, 16b-7, 53a-10

şevāb (Ar.) sevap 17a-9, 22b-2, 22b-4, 56a-13, 61b-8, 67a-3, 67b-1, 71b-11

ş.+1 60b-4

ş.+ın 22b-5, 22b-9, 27b-13, 29a-2, 43b-11

ş.+ından 63a-8

ş.+ları 22b-9

ş.+ının 22b-10

sevāblu (Ar.-Tür.) sevabı olan 69b-6

sevgü <ET **sevig** sevgi

s.+sinden 55a-11

sevgülü <ET **seviglig** sevgili 17a-1, 34b-8, 65b-13, 83b-12

sevin- <ET **sevin-** sevinmek

s.-mekdür 31a-9

sevindir- <ET **sevintür-** sevindirmek

s.-e 71a-10

şı- <ET **şı-** < AT **şı-**

(1) (emre) uymamak

ş.-ruz 73b-3

ş.-dıgı 83a-10

ş.-yup 73b-1

(2) yenmek, bozguna uğratmak; *sı-* aynı anlamda

s.-rız 77b-4

ş.-yup 7b-12

(3) (abdest) bozmak

s.-r 85b-13

şıfat (Ar.) vasıf, nitelik 45a-5

ş.+ıdur 84a-6

ş.+ları 84a-10

şıfatlu (Ar.-Tür.) vasıflı 79a-5

şığır <ET şığır sığır 87a-2

şın- <ET şın- yenilmek

ş.-duğı 77b-6

şına- <ET şına- <AT şın- sınamak

ş.-r 46b-2

şınmak imtihan 77b-5

sır (Ar.) sır 76b-9

s.+rın 49b-9

s.+dur 63b-10, 76b-8

s.+rı 63b-11

şırāt (Ar.) Üstünden geçip Cennet'e gitmek üzere Cehennem'in üzerine kurulacak olan çok dar ve güç geçilir köprü 18a-9, 87b-10, 87b-11

ş.+ı 63a-6, 68b-9

Ş. Köprüsi+n 23a-13

Ş. Köprüsi+ni 81a-6

Ş. Köprüsi+si 20a-11

şıyānet (Ar.) koruma

ş.+dür 67b-12

şıyāşī (Ar.) kaleler 41a-5

sipās (Far.) hamd 1b-1

sihir (Ar.) sihir

s.+le 32a-11

silah (Ar.) silah

s.+ımdur 4a-9

sişek <ET sişek sinek

s.+ler 48b-2

s.+leri 48b-3

siz <ET siz ikinci çoğul şahıs zamiri 2a-11, 5a-3, 8a-10, 10a-11, 10a-13, 23a-8, 25a-7, 25b-11, 25b-12, 25b-13 vd.

s.+e 25b-8, 32b-5, 33b-7, 34a-7, 78a-1, 78b-12

s.+i 6b-2, 6b-5, 25a-8, 25b-11, 25b-12, 26a-1, 35a-11, 56b-5, 78b-13

s.+lerden 77b-13

s.+ün 10a-12, 34b-1, 53b-7, 62b-2, 69a-11, 70b-2, 76a-7

s.+ünleyin 35b-8

şofra (Ar.) sofra 32b-2

ş.+ında 87b-3

şohbet (Ar.) sohbet

ş.+i 28b-9, 69b-3

ş.+ine 28b-9

sok- <ET şok- sokmak

s.-ar 44b-11, 80b-5

şol <ET şol sol 57b-12, 58a-12

solu- nefes alıp vermek

s.-duğı 67b-2

şonj <ET şonj

(1) son

ş.+ında 36b-2, 36b-3, 36b-4, 44a-3

(2) arka

ş.+1 75b-13

şonra sonra 1b-7, 3b-7, 5a-12, 8b-7, 9a-11, 15b-2, 15b-4, 15b-6, 15b-7, 16a-10, 16b-1, 18a-13, 21a-4, 22a-5, 23b-12, 24a-1, 25a-12, 25b-4, 28a-6, 39b-5, 41b-8, 44a-10, 44a-12, 47a-13, 47b-3, 47b-4, 48b-3, 57b-6, 60b-13, 62a-3, 63b-2, 66b-1, 81b-7, 84b-7, 85b-1; bk. *öyleden şonra*

şor- <ET şor- <ATşör(a)-

(1) sormak 55b-7

ş.-a 64a-3

ş.-dılar 3b-11, 6a-4, 8a-6, 8a-11, 9a-12, 11a-11, 11a-12, 12a-7, 14b-11, 23a-1 vd.

ş.mağ 65b-9

ş.-am 29a-6

ş.-ana 8a-12

ş.-arın 28a-3

ş.-arlar 19b-10

ş.-arlardı 20b-4

ş.-arlarsa 33b-7, 33b-11, 37a-6

ş.-ayın 55b-7

ş.-du 13a-2

ş.-dı 19a-11, 21b-8, 21b-10, 26a-4, 26a-5, 26a-7, 28a-1, 28a-5, 28b-11, 36b-8 vd.

ş.-dum 37b-5, 45a-2, 46a-5, 63a-2

ş.-ısarlar 54a-9

ş.-ısarlardur 55a-2

ş.-ğıl 49b-13, 75b-4, 80b-12

ş.-sun 38a-1

ş.-salar 23b-4

(2) hastayı ziyaret etmek

ş.-an 71b-5

şorı <ET şoruğ soru; krş. *şoru*

ş. **hısāb** Kıyamet günü verileceğine inanılan hesap 52a-12

şoru <ET şoruğ soru; krş. *şorı*

ş. **hısāb** Kıyamet günü verileceğine inanılan hesap 20a-8

şovuk <ET şoğık soğuk 39a-4, 39a-5

şoy- <ET şoy- soymak

ş.-arlardı 85b-7

şoyıl- <ET şoyul- soyulmak

ş.-ılur 60b-7, 60b-8

sög- <ET sög- < AT sōk- sövmek

s.-di 8a-12

s.-mezlerdi 46a-6

s.-megil 65b-2

s.-ersin 80b-8

s.-em 80b-9

sökel <ET sökel hasta 61a-1, 61a-2, 71b-4, 88a-2

sökellik hastalık 66a-4, 69b-2

söyle- <ET sözle- söylemek, konuşmak 4b-1, 47b-10

s.-gil 56a-6, 70a-7

s.-me 71a-3, 71a-12

s.-yübilmege 73b-8

s.-diler 77a-5

s.-düm 70b-4

s.-mezdi 70b-5

s.-mek 11a-3, 70a-7, 70a-10, 85b-9, 85b-13, 89a-9

s.-megi 68a-3

s.-meyem 79b-6, 79b-7

s.-mekden 59b-12, 68a-13

s.-mekdür 13b-9, 30a-13

s.-r 14a-6, 41b-1

s.-rdi 70a-11

s.-sün 14b-10, 15a-3

s.-mesünler 16a-3

s.-medüm 38a-6

s.-meñ 70a-2, 87b-8

s.-mezsən 71a-11

s.-ñüz 35b-10

s.-ye 16a-8, 30b-5, 35b-3, 61b-1, 70b-6, 71a-10, 82b-9

s.-yenüñ 64a-11

s.-yeyim 36a-3

s.-yeler 53b-5

s.-yen 36a-3, 36a-5, 42a-4, 86a-3

s.-medi 70a-13, 70b-7, 82b-12, 84a-13

s.-megil 82b-12

s.-di 4b-1, 14b-11, 46a-4, 47b-10, 70b-1, 86a-2

s.-digne 70b-3

s.-meye 16a-8, 70b-9, 70b-11

s.-miş 71a-2

s.-meyince 43b-4

s.-se 43b-4, 70a-4, 86a-4

s.-rse 86a-6

s.-señ 70a-8

s.-me 30b-8

s.-rseñüz 70a-3

s.-mese 30b-9

söylen- <ET sözlen- söylenmek

s.-di 9a-4

s.-e 71a-8

söyleş- <ET sözleş- konuşmak

s.-e 14a-8

söz <ET söz söz 6a-3, 35b-3, 43b-4, 52a-10, 70a-3, 70a-7, 70a-8, 70a-10, 70a-13, 70b-2, 71a-2, 71a-3, 77a-5, 79b-6, 84a-13, 87a-2

s.+ün 70a-7, 70a-10

s.+idür 49b-3

s.+in 70a-11, 89a-9, 89a-12

s.+den 89a-13

s.+dür 31a-7, 52a-10

s.+i 1b-10, 36b-5, 40a-4, 61a-4, 71a-7, 83b-13

s.+üm 61a-11, 83a-10

s.+ler 29a-12, 53b-5, 88b-4

sözlü

(1) söyleyecek sözü olan 49b-2

(2) konuşan 84a-2

şu <ET şūv su 10a-11, 21b-3, 32a-8, 45b-11, 47a-5, 47b-7, 51a-6, 68a-11

ş.+dan 54a-8, 67b-10

ş.+lar 59a-11

ş.+ları 45b-3,

ş.+yıduķ 7b-5

ş.+yın 52a-9

ş.+yıyla 60a-7, 60a-8

ş.+ya 10a-12, 22a-12, 32a-9, 47b-7, 74a-6, 85b-1

ş.+yla 21b-3

su 'āl (Ar.) soru 29a-6

s.+üm 75b-4

s.+i 76a-2

s.+e 20a-1

s.+in 57b-11, 69a-5

su 'āl eyle- soru sormak

s. e.-ye 58a-13

suç <ET **şuç** suç 84a-9

s.+ın 84a-9, 84b-5, 84b-6

suçlu suçlu 65a-2

sultān (Ar.) sultan 29a-6, 43b-3, 43b-4

s.+lara 19b-6

s.+a 22b-12, 86a-10

s.+lar 37b-10, 54b-6, 75a-12, 86b-13

şun- <ET **şun-** <AT **sū-n-** el uzatmak

ş.-mağdan 35b-5

sūre (Ar.) sure

s.+sin 44b-2, 57b-6

şūret (Ar.) biçim, görüntü 7b-5, 24a-7, 24a-11

ş+e 15a-1

ş.+inde 43a-2

ş+in 43b-2

şuşa- <ET **şuvsā-** susamak

ş.-miş 28a-10

şusalık <ET **şuvsalık** susuzluk

ş.+ı 26a-10

şusuz <ET **şuvsız** susuz 45b-5

şusuzluk susuzluk 26a-9

süci <ET **süçig** içki 34a-10, 38a-3, 40b-2, 42b-7, 43b-13, 44a-5, 44a-7, 44a-9, 44b-5, 44b-8, 44b-9, 44b-10, 44b-12, 44b-13, 45a-1, 45a-4, 45a-5, 45a-13, 45b-2, 45b-3,

45b-9, 45b-10, 45b-12, 45b-13, 46a-8

s.+dür 45a-3

s.+nün 44b-10, 44b-12

s.+den 43a-7, 44a-3, 46a-5, 46a-9

s.+ye 44a-1

sücūd (Ar.) secdeler 22a-6

s.+dur 22a-1

s.+ın 24a-6, 24a-10

s.+ıla 24a-8

s.+un 24b-4

süd <ET sūt <AT sūt süt 48b-7

s.+ünden 83a-9

Sükrān (Ar.) 45a-12 (metinde yazıldığına göre) Cehennemde bir dere

sünnet (Ar.) Hz. Muhammed'in yaptığı işler 14a-13, 14b-8, 14b-10, 17a-1, 20b-13, 21a-1, 21a-2; bk. *ehl-i sünnet*

s.+lerin 10b-10

s.+ler 29b-9

s.+e 65b-10

s.+in 14b-12, 88b-9

s.+ine 14b-5, 14b-6

sūḡū <ET sūḡū mızrak

s.+mdür 33a-11

sūḡūk <ET sūḡūk kemik

s.+leri 7b-6

sür- <ET sür-

(1) kovmak

s.-di 36b-1

(2) karıştırmak

s.-se 54a-6

süst (Far.) gevşek 68a-10, 71a-2; bk. *endām-süst*

Ş

şāhid (Ar.) şahit 7b-1

şākīr (Ar.) şükreden 62a-2

şākird (Far.) öğrenci 41b-11

ş.+i 41b-10

şākirdlik (Far.-Tür.) öğrencilik 49a-4

Şām (Ar.) Şam 78b-5

şarāb (Ar.) şarap 20a-7, 20a-8, 47b-4

ş.+1 20a-5

şart (Ar.) şart

ş.+larından 4b-6

şād (Far.) mutlu 58a-1

şād eyle- sevindirmek

ş. e.-yesin 88b-2

ş. e.-yüp 88a-13

şād kıl- sevindirmek

ş. k.-mazsañ 71a-11

şād ol- sevinmek

ş. o.-ur 88a-12, 88a-13

şādlık (Far.-Tür.) mutluluk 8b-3, 36b-4

ş.+dur 60a-1

ş.+la 64a-8

şādlık eyle- sevinmek, mutlu olmak

ş. e.-mek 73a-6

şādlık kıl- mutluluk vermek

ş. k.-dı 12a-8

şahādet (Ar.)

(1) şahadet kelimesini söyleme, şahadet 3b-4, 11b-6, 11b-8, 18a-6, 60a-5

ş.+e 35b-7, 35b-10

şahādet getir- şahadet getirmek, şahadet kelimesini söylemek

ş. g.-se 19b-5

ş. g.-düm 46a-3

(2) şahitlik 3b-6

şahādet ét- şahitlik etmek

ş. è.-e 37a-2

şeb (Far.) gece 46b-11

şecā' at (Ar.) yiğitlik

ş.+1la 1b-7

şefā' at (Ar.) birinin suçundan geçilmesi veya dileğinin yerine getirilmesi için edilen aracılık

ş.+a 18a-8

ş.+ı 1b-6, 32b-10

ş.+um 66a-4, 86a-11

ş.+umdur 4a-11

şefā' at ét- aracılık etmek

ş. è.-eceedür 28b-1

ş. è.-esidür 18a-4

şefā' at eyle- aracılık etmek

ş. e.-yeler 32b-9

şefā' at kıl- aracılık etmek

ş. k.-am 27b-9

Şefik (Ar.) 'şefkatli' Allah 16b-1

şefkat (Ar.) şefkat 11a-2, 45a-6

şehveti (Ar.) şehvete dayalı 14a-1

şehid (Ar.) şehit 31b-3, 32b-7

ş.+leründür 33b-5

ş.+lerle 56a-8

ş.+ler 31b-8, 32b-9

şehir (Ar.) şehir

ş.+inde 9a-3

ş.+e 55a-5, 55a-6, 55a-8, 79b-3

ş.+ün 66a-2

şehvet (Ar.) şehvet 40b-10, 41b-10

ş.+in 42b-10

ş.+idür 76b-7

ş.+i 5a-8, 40b-11

ş.+ile 40b-6, 40b-12

şek (Ar.) şüphe 52b-12

ş.+ki 5a-11

ş.+den 8b-1

ş. getür-meyesiz 72a-10

şeksüz (Ar.-Tür.) şüphe 59b-2

şenbe (Far.) perşembe

şenbe günü perşembe günü 43a-12, 43a-13

şerbet (Ar.) şerbet 2a-8

ş.+dür 57a-2

şeref (Ar.) yücelik

ş.+i 1b-12

ş.+in 29b-10

şerîf (Ar.) şerefli, asil 1b-11, 27a-13

ş.+lerün 29b-10

şerî‘ (Ar.) din kuralları 23b-7

şerr (Ar.) kötülük 17a-7, 82a-2

ş.+e 82b-5

ş.+i 2b-4, 5a-8, 6a-8

ş.+in 6a-1, 6a-2

ş.+inden 10b-10, 40a-7, 74a-9

şeş- <ET seş-/şeş- çözmek

ş.-miş 61a-3

şevk (Ar.) sevinç 2a-2

Şevvāl (Ar.) Hicrî ayların onuncusu

Şevvāl ayı Şevval ayı

Ş. a.+ndan 67a-13

şeyh (Ar.) şeyh 48a-5

Şeytān (Ar.) Şeytan 30a-3, , 44a-1, 59b-12, 78b-10

Ş.+ı 10b-9, 22a-8, 30a-4

Ş.+uñ 23a-3

Ş.+dur 31a-5

Ş.+ıla 32b-13

Ş.+a 34a-12

şifā (Ar.) şifa 2a-9, 73b-7

ş.+sı 36b-8

şikāyet (Ar.) şikayet

şikāyet èt- şikayet etmek

ş. è.-erem 34b-11

şikāyet eyle- şikayet etmek

ş. e.-me 71a-4

ş. e.-yem 63a-2

şimden gèrū bundan sonra 6a-11

şimdi <ET oş emdi şimdi 39a-10, 48a-9

ş.+ye 78a-11

şimdiki şimdiki 81a-4

şirk (Ar.) şirk 63b-12, 66a-8

ş.+i 5a-11

ş.+den 8b-1, 89a-5, 89a-9

ş.+e 63b-13

ş. getür-mek 37b-6, 42b-6

şiş- <ET şiş- <AT sîş- şişmek

ş.-miş 45b-4

ş.-di 57b-8

ş.-erdi 68b-4

şol <ET oş ol şu 5a-2, 8b-10, 14b-11, 23a-12, 28a-10, 29a-1, 29a-5, 58a-3, 59a-13, 60b-7, 75b-4, 75b-13, 81a-3, 89b-3

ş.+dur 9a-10

şolok <ET oş ol ok şu

şolok sâ' at 70b-3, 78a-9

şu <ET oş şu 22a-12, 22b-11, 31b-4, 72b-12, 87b-6

şübhe (Ar.) şüphe

ş.+den 8b-1

şükir (Ar.) şükür; krş. *şükir, şükür*

şükir èt- şükretmek

ş. è. mi 62a-2

şükr (Ar.) şükür 1b-1; krş. *şükir, şükür*

şükür (Ar.) şükür 31a-11, 62a-2, 62a-12, 63a-4, 67b-9; krş. *şükir, şükür*

ş.+idür 9a-1

ş.+in 63a-1, 72a-10

ş.+i 16a-1, 62b-7, 62b-8

şükür èt- şükretmek, teşekkür etmek

ş.-in è.-erdi 15b-11, 15b-12, 15b-13

şükür eyle- şükretmek, teşekkür etmek

ş. e.-di 74b-8

ş. e.-gil 58a-6

ş. e.-megile 25b-4

ş. e.-mek 62a-4, 62a-13, 62b-4, 62b-6, 89b-7

ş. e.-mekdür 30a-9

ş. e.-mese 62b-4

ş. e.-rseñüz 62b-2

ş. e.-se 62b-3, 63a-7

ş. e.-ye 31b-10, 54a-1

şükür kıl- şükretmek, teşekkür etmek

ş. k.-an 26a-12

şükürlü (Ar.-Tür.) şükreden 61a-8

T

tā (Far.) kadar, ki anlamlarında bir edat 8a-13, 20a-4, 28a-2, 29b-5, 49a-10, 50b-1, 55b-11, 62a-9, 69a-5, 71b-1

ta‘ accüb (Ar.) şaşkınlık 48b-6

ta‘ ām (Ar.) yemek, yiyecek 35a-3, 48b-7, 65b-10, 68a-8

ţ.+ın 66a-7

.+dan 81a-7

 at (Ar.) Allah'ın emirlerini yerine getirme, ibadet 2a-6, 4b-5, 11b-7, 11b-8, 13a-11, 13a-12

.+a 35b-11, 47a-2, 60a-11, 60a-12, 63a-4, 78a-12

.+da 73a-6, 81b-1

.+dan 27a-2, 53a-11

.+dur 67b-2

.+ı 2b-7, 36b-8, 43b-10, 45b-2, 45b-7, 63b-6, 64b-4, 64b-7, 64b-11, 75b-11 vd.

.+ıla 13b-11, 25b-11, 58b-6, 62b-13, 76b-11

.+ıladur 68b-5

.+ımla 78a-5

.+ın 64a-12, 64a-13, 64b-1, 64b-2, 64b-10, 77b-13, 78a-3, 78a-10, 78a-11

.+ına 7a-7, 31a-9, 32b-11, 33b-4, 72a-1

.+ından 56b-5, 88a-1, 89a-8

.+ını 64a-11

.+lara 89b-5

.+lardan 21a-8, 21a-10

.+larıı 21a-4

.+ııuz 64a-10

 at - ibadet etmek

. .-eler 55b-1

 at eyle- ibadet etmek 55b-3

ṭ. e.-mek 27b-12

ṭā'at kıl- ibadet etmek

ṭ. k.-a 2b-7, 10b-9, 53b-13, 75b-10

ṭ. k.-alum 64b-5

ṭ. k.-am 28a-3

ṭ. k.-an 64a-2, 64a-3, 68b-1

ṭ. k.-asın 68b-8

ṭ. k.-asız 72a-8

ṭ. k.-dıgıçün 62b-8

ṭ. k.-maduṇ 68a-8

ṭ. k.-mağa 31b-12, 33a-12

ṭ. k.-maḵ 11a-4, 26b-11, 29a-5, 52a-13, 89a-8

ṭ. k.-maḵdur 29b-9, 30a-8, 62b-8

ṭ. k.-mamışdı 27a-7

ṭ. k.-maṇ 64a-9

ṭ. k.-maya 13a-9

ṭ. k.-saṇ 65a-2

ṭ. k.-sun 65b-7

ṭ. k.-uṇ 35a-10

ṭ. k.-up 30a-12, 30b-5, 49b-10, 59a-4, 77b-12

ṭ. k.-urdı 16b-13

ṭ. k.-ursaṇ 49a-10

ta'bir (Ar.) anlatma

ta‘bīr ét- anlatmak

t. è.-eni2a-3

tāc (Ar.) taç

t.+1 76a-6

t.+1n1 76a-7

ta‘cīl (Ar.) acele etme

ta‘cīl ét- acele etmek

t. è.-ersin 23a-5

ṭāġ <ET tag <AT ṭāġ dağ

ṭ.+lar 10a-12, 31b-2

ṭ.+1na 79a-8

ṭāġlan- <ET tag+lan- yaralanmak

ṭ.-mıṣ 41b-9

ṭahāret (Ar.) temizlik 21b-2, 21b-3, 21b-4, 21b-5

ṭ.+dür 21b-1

ṭahıl (Ar.) tahıl 38a-10, 38a-11, 38a-12, 38a-13, 38b-1, 38b-7, 42a-6

ṭahıyyāt (Ar.)

(1) selam 1b-1

(2) namazda okunan “ṭahıyyāt” duası

t.+dur 22a-1

ṭahlıl (Ar.) çözümleme 22a-1

t.+dür 21b-1

ṭahrīm (Ar.) namaza başlarken tekbir alma 22a-1

t.+dür 21a-13

taht (Far.) taht 51b-2

t.+ın 19b-2, 51b-2

t.+ını 51b-4

tahta 's-serā (Ar.) toprağın altı 60b-2

tā 'ib (Ar.) tevbe eden

t.+ler 89a-7

tākat (Ar.) güç

t.+um 88a-10

takdir (Ar.) Allah'ın istemesi 17a-2

t.+i 11a-10

t.+ile 17a-2

t.+iledür 17a-4, 38b-9

t.+ine 49a-11

t.+imden 51a-13

t.+iñledür 80b-7

t.+iñe 80b-7

t.+üm 51b-9

t.+üme 80b-2

t.+in 61b-7

takdir eyle- istemek, dilemek

t. e.-di 37a-9, 46b-11

t. e.-rse 80b-10

t. e.-ye 72b-8

taḳdīr kıl- istemek, dilemek

t. k.-dum 51b-9

taḳṣīrlık (Ar.-Tür.) kusur 81b-1

t. kıl-maḡ 66a-11

taḳvā (Ar.) Allah'tan korkma 89a-5

t.+dur 72b-2

ṭalāk (Ar.) boşama 45a-7

ṭamaʿ (Ar.) çok isteme, açgözlülük 11b-12, 52a-6, 52a-7, 52a-8, 52b-9, 52b-11, 64a-2

ṭ.+1 5a-8, 64a-5, 64b-4

ṭ.+um 11b-1

ṭ.+ın 13b-10

ṭ.+uḡ 49b-9, 88b-13

ṭamaʿ ét- açgözlülük etmek

ṭ. è.-üp 52b-5

ṭamaʿ eyle- açgözlülük etmek

ṭ. e.-me 68b-7

ṭamaʿ dār (Ar.) açgözlü 50b-9

tamām (Ar.) tamam, tam 19b-12, 24a-8, 35a-12, 36a-12, 51a-11, 62a-3, 67b-1, 76a-2

tamām eyle- tamamlamak

t. e.-meye 24a-10, 24b-4

t. e.-se 24a-7

tamām ol- tamamlanmak

t. o.-ur 5b-3

tamāmlık (Ar.-Tür.) tamamlık

t.+1 2b-13, 4a-6

ṭamaʿsuzlık (Ar.-Tür.) açgözlü olmama 30b-12

ṭamu <ET **ṭamu** <Soğd. **tmw** cehennem 5a-4, 13a-5, 13a-12, 20b-1, 21b-7, 28a-8, 28b-5, 30a-5, 33a-2, 34b-5, 36a-6, 36b-10, 37b-2, 38b-9, 40b-12, 45a-12, 45a-13, 45b-3, 46b-8, 52b-13, 56b-2, 58a-7, 58b-11, 59a-6, 59b-3, 59b-5, 61a-6, 64b-8, 72b-13, 73a-2, 75b-8, 86b-3, 88a-9, 89a-10

ṭ.+ya 5a-13, 8b-7, 22a-11, 33a-8, 35a-1, 42a-3, 45b-13, 54a-11, 64a-1, 64a-5, 75b-6, 88a-11

ṭ.+sı 24a-5

ṭ.+yı 18b-12, 69b-7, 69b-10, 88a-11

ṭ.+yıla 30a-3

ṭ.+dur 16b-4, 40a-6

ṭ.+da 18a-12, 18a-13, 37a-13, 40b-5, 40b-7, 42b-2, 45a-12, 59a-6

ṭ.+lar 59a-6

ṭ.+dan 20a-3, 35a-1, 41a-2, 43b-5, 43b-7, 57b-11, 58a-5, 63a-6, 64a-6, 79a-8

ṭ.+nuṣ 86a-13, 89a-9

ṭamulık <ET **ṭamu+luḡ** cehennemlik 54a-6, 54a-7, 67b-6

ṭ.+dur 29a-8

ṭ.+1 67b-5

ṭaʿn (Ar.) ayıplama

ṭaʿn ét- ayıplamak

ṭ. è.-er 15a-2

tana'um (Ar.) bolluk içinde rahat etme

tana'um ét- rahat etmek

t. è.-er 73b-1

tanış- <ET **tanuş-** danışmak

ţ.-dılar 54a-2

Taṇrı~Taṇrı Te'ālā <ET **teṇrī** Allah 1b-1, 2b-6, 3a-5, 3a-8, 3a-11, 3b-1, 3b-13, 4a-8, 4a-12, 4b-7 vd.

T.+da 36a-7

T.+dan 8a-3, 10a-11, 13a-7, 16b-2, 16b-3, 16b-5, 16b-7, 16b-12, 17a-13, 17b-2 vd.

T.+dandur 6a-8

T.+dur 52b-1, 74a-2

T.+la 13a-8, 32a-13, 42a-12

T.+sın 10b-4

T.+ya 1b-1, 4a-10, 6a-10, 6b-6, 6b-8, 11a-4, 15b-2, 22a-6, 23b-6, 24b-8 vd.

T. T.dan 13a-11, 35a-7, 80a-7

T.+m 30a-5, 47a-13, 55b-2, 68b-6, 72b-8

T.+ma 75a-1, 75a-2

T. T.+nuṇ 2b-7, 8b-5, 16b-11, 35b-6, 41a-5

T. T.+ya 16b-9, 26a-4

T. T.+yı 5b-10, 11a-8, 11b-9, 12a-11, 22a-4, 25b-2, 26a-8, 26a-10, 26b-5, 71b-5

T.+çün 12b-3, 81b-12

T.+nuṇ 3a-1, 5b-4, 6a-5, 6a-6, 6a-7, 7b-8, 11a-5, 12b-11, 13a-8, 17a-3

vd.

T.+nuḡdur 17a-2

T.+ven 9b-4, 48a-12, 73b-9

T.+y1 4a-8, 4a-9, 10a-13, 10b-7, 10b-8, 11a-2, 11a-3, 11a-9, 12b-8,
13b-3 vd.

ṭanuk <ET ṭanuk tanık, şahit 5a-3, 6b-11, 23b-7

ṭ.+dur 18a-1

ṭ.+larudur 23b-6

ṭanuk dut- şahit kılmak

ṭ. d.-ar 69a-2

ṭanuk ol- şahit olmak, görmek

ṭ. o.-an 42b-12

ṭ. o.-uḡ 69a-3

ṭanuklık <ET ṭanuk+luk tanıklık, şahitlik; krş. ṭanukluk

ṭ.+1 44b-7

ṭanuklık ver- şahitlik etmek

ṭ. v.-meyen 43a-10

ṭanukluk <ET ṭanukluk tanıklık, şahitlik; krş. ṭanuklık

ṭanukluk ver- şahitlik etmek

ṭ. v.-ür 6b-12

ṭ. v.-mek 42b-6

ṭ. v.-en 43a-10

ṭ. v.-üp 17b-13

ṭap- <ET tap- tapmak

ṭ.-a 54a-4

ṭ.-ar 15a-1, 15a-2

ṭ.-arvan 23b-6

ṭ.-asın 65a-3

ṭ.-alar 48a-2

ṭ.-arsaṇ 48a-7

ṭ.-dı 69a-3

ṭ.-dılar 15a-13

ṭ.-sa 54b-7, 54b-8

ṭ.-u 38a-3, 49b-11

ṭ.-anlar 43a-8, 44b-13

ṭ.-madılar 46a-8

ṭ.-maḵ 44a-6

ṭar <ET **tar** <AT **tār** dar 37a-11

ṭar eyle- daraltmak

ṭ. e.-ḡ 68a-4

ṭ. e.-r 10a-7

ṭara- <ET **ṭarā-** taramak

ṭ.-rken 9b-8

ṭarlıḵan- bunalmak

ṭ.-duḡı 61b-7

taṣnīf (Ar.) kitap haline getirme

taṣnīf èt- kitap haline getirmek

t. è.-eni 2a-3

taş <ET **taş** <AT **tāš** taş 47b-7, 47b-8, 70a-10, 80a-10

ţ.+lar 24b-7, 31b-2

ţ.+uŋ 47b-11

ţ.+ı 47b-7, 70a-11, 78b-5

ţ.+da 29a-12

taş <ET **taş** dış

ţ.+ı 18b-5, 18b-6, 18b-8

ţ.+umda 33a-7

taşra <ET **taşra** dışarı 35a-7, 53a-12, 72a-9; krş. *daşra*

taţ <AT **tāt** tat

ţ.+ını 69a-4

tav kumar ve bahis parası 9b-3

ṭavāf (Ar.) tavaf 24b-7

tavar <ET **ṭavar** hayvan, mal 37b-9, 50b-1, 50b-7, 58a-13

ţ.+ından 49a-13

ţ.+uŋdan 49b-1

ţ.+ı 50b-6

ţ.+ına 68b-7

tavuk <ET **ṭakıgu** tavuk 64b-12

t.+a 64b-12

ṭayan- <ET **tayan-** güvenmek

ţ.-sa 74b-1

ṭāyife (Ar.) topluluk 34b-8

ṭāzī (Far.) tazı 64b-11

ta' zīl (Ar.) ayıplama

t.+den 8b-2

ta' zīm (Ar.) saygı gösterme

ta' zīm eyle- saygı göstermek

t. e.-di 16b-10

tedbīr (Ar.) tedbir 11a-10, 81b-2

t.+imi 11a-10

tefek্কür (Ar.) düşünme 68a-9

tefsīr (Ar.) yorum

t.+inden 8b-9

tekbīr (Ar.)

(1) namaza başlarken elleri kulaklara götürmek suretiyle yapılan hareket

t.+dür 22a-1

t.+de 22a-12

t.+e 22b-2

tekbīr eyle- tekbir getirmek

t. e.-se 22b-2

(2) yüceltme

t.-ile 23a-9

t.-ini 23a-9

tekebbūr (Ar.) kibirli 42a-4, 84a-5

tekebbürlik (Ar.-Tür.) kibirlilik 37b-5, 43b-7, 50b-12, 52a-8, 59b-4, 66b-2, 78b-9, 83b-12

t.+den 43b-6

t.+dür 50b-11

tekye (Ar.) dayanma, güvenme

tekye eyle- dayanıp güvenmek

t. e.-meye 32a-13

telef (Ar.) yok etme

telef kıl- yok etmek

t. k.-ur 44a-9

temyîz (Ar.) ayırt etme

temyîz êt- ayırt etmek

t. ê.-mekdür 5b-10

temmet (Ar.) “tamamlandı”

temür <ET temir demir 71b-11; krş. *demür*

temürçi <ET temir+çi demirci 71b-10; krş. *demürçi*

t.+dür 62b-6

ten (Far.) beden 26a-12, 33b-1, 33b-3, 60a-6, 61b-8, 62b-6, 62b-7, 62b-8, 67b-10, 67b-13, 76b-7, 76b-8

t.+ile 63a-7

t.+in 36a-11, 76b-12

t.+ine 4b-8, 5a-7

t.+inüñ 67a-10

t.+e 5b-11, 67b-12, 68a-12

t.+i 12a-5, 21b-7, 24a-1, 24a-4, 36b-7, 41a-2, 57b-8, 60a-3, 60a-7,
65a-11, 67a-8, 67a-11, 67a-12, 67b-13, 68a-3, 68a-10, 76b-11

t.+iyile 65b-7

t.+üm 36b-8, 61a-8, 76b-7, 77a-10

t.+de 13b-5

t.+den 26a-9

t.+dedür 13b-8

t.+inden 23b-2, 31b-2, 72b-10

t.+ün 67a-9, 71a-2

t.+ünj 62b-13

ten-dürüstlik (Far.-Tür.) sağlam vücutluluk

tennür (Ar.) fırın

t.+ven 9b-4

terāzū (Far.) terazi 51a-9, 63a-6

t.+ya 84a-3

terk (Ar.) terk 31a-5, 38b-10

terk èt- bırakmak

t. è.-dügiçün 36a-5

t. è.-er 14b-12, 64b-11

t. è.-evüz 86a-12

t. è.-se 35b-1

terk eyle- bırakmak

t. e.-di 69a-3

t. e.-mekdür 13a-7

t. e.-memekdür 13a-8

t. e.-sün 20b-13

terkīb (Ar.)

(1) meydana getirme 1b-10

t.+e 2a-8

(2) birleştirilmiş

t.+dür 4b-9

tesbīh (Ar.) Allah'ı yüceltme

t.+dür 67b-2

tesbīh eyle- Allah'ı zikretmek 55b-3

teṭavvu' (Ar.) nafile, farz olmayan 73a-5

tevāzu' (Ar.) alçakgönüllülük 59b-9

tevbe (Ar.) tevbe 13b-7, 36b-5, 46a-9, 66a-4, 66a-12; bk. *naşūh tevbesi*

t.+ler 11b-4

t.+den 66b-1

t.+si 66b-1, 74a-10, 85b-11

t.+m 36b-9

t.+mi 79a-7

t.+sinüğ 65a-10, 65b-8

t.+sin 65b-12, 66a-9, 79a-10

t.+ye 39a-12

t.+yile 56a-11

tevbe ét- tevbe etmek

t. è.-e 25b-4

t. è.-en 65a-6

t. è.-eni 39b-6

t. è.-enleri 65a-7

t. è.-enün 65a-8

t. è.-üp 40a-5

tevbe eyle- tevbe etmek

t. e.-di 78a-11, 86a-3

t. e.-diler 20b-6

t. e.-düm 39b-5

t. e.-mek 65a-5

t. e.-mekdür 21b-2

t. e.-meyince 45b-2

t. e.-se 30b-1, 66a-9, 85b-11

tevbe kıl- tevbe etmek

t. k.-ayın 79a-7

t. k.-dı 49b-8, 78a-7

t. k.-sa 66a-2, 85b-10

t. k.-up 65b-3, 65b-5

tevbeye gel- tevbe etmek

t. g.-dügin 13b-7

t. g.-di 39a-12

tevbesüz (Ar.-Tür.) tevbe etmeden 43a-7

tevekkül (Ar.) işi Allah’a bırakıp kadere razı olma 4b-11, 32a-13, 33a-10, 50b-2, 73b-10, 74a-2, 74a-5, 74b-5, 74b-6, 75a-4

t.+üm 74a-2

tevekkül eyle- kadere razı olmak

t. e.-di 73b-12, 73b-13, 74a-9

t. e.-düğüm 75a-3

t. e.-düm 74a-4

t. e.-gil 56a-5

t. e.-mese 74a-13

t. e.-sün 74a-10, 74a-11

tevekkül kıl- kadere razı olmak

t. k.-sa 74a-12

tevfiğ (Ar.) yardım 17b-1, 17b-2, 17b-4, 25a-2, 25b-7, 31b-13, 33a-12, 43b-12, 62a-12, 69b-13, 76a-7, 76b-11, 79b-8, 81b-3, 86a-11, 89b-5

t.+ı 6a-12

t.+ıdur 17b-1, 76a-6

tevḥīd (Ar.) Allah’ın birliğine inanıp dille ikrar etme 6a-4, 6a-6, 8a-13, 8b-2, 8b-11, 8b-13, 9a-1, 9a-2, 9a-10, 9a-13, 10a-2

t.+dür 6a-13

t.+i 8b-6

t.+ledür 8b-4

t.+ile 62b-13

t.+den 8b-5

tevḥīd èt- Allah’ın birliğine inanmak

t. è.-erven 9a-10

tevhîd kelimesi (Ar.) Lâ ilâhe illâllâh sözü

t. k.+dür 3b-12

Tevrît (Ar.) Tevrat kitabı 10b-12, 34a-6, 48a-5, 48a-11, 50b-13

têz (Far.) çabuk, hızlı 36b-11, 68b-9, 79a-4, 79a-5, 79b-1, 81a-6

têzcek (Far.) çabucak 14a-4, 75b-5, 76a-8

tımarcı (zor durumda olan kimseyle) ilgilenen 50a-9

töhmət (Ar.) birine suç isnat etme 80a-4, 80a-5, 82a-1

tüy <ET **tüg** tüy

t.+i 48b-3

toğ- <ET **tuğ-** doğmak

ı.-duğ 52b-2

toğrıl- <ET **togrı+l-** doğrulmak

ı.-uban 23a-11

toğruluk <ET **togru+lık** doğruluk; krş. *doğruluk*

ı.+ıla 45b-1

toğur- <ET **tuğur-** doğurmak

ı.-ur 64b-12, 64b-13

tok <ET **tok** tok 42a-7, 68a-2

tokuš- <ET **tokış-** mücadele etmek; krş. *dokuš*

ı.-a 49a-6

tokuz <ET **tokkuz** dokuz 48a-9, 49b-5

tokuzıncı <ET **tokkuzunç** dokuzuncu 45a-7; krş. *tokuzuncı*

toğuzuncı <ET toğuzunç dokuzuncu 43a-4, 65b-10, 73a-1; krş. toğuzıncı

toğuz yüz <ET toğkuz yüz dokuz yüz 60b-1

tol- <ET tol- <AT töl- dolmak

ı.-ar 68a-9

toğdur- <ET toğtur- doldurmak

ı.-up 42a-1

tołu <ET tolu dolu 82a-12

tołun ay <ET tołun ay dolunay 18a-3

ton <ET ton <AT tön elbise 21b-6, 50a-4, 51b-3, 51b-5

ı.+uı 9b-7

ı.+ın 9b-8, 36a-11, 65b-10

ı.+ıla 32b-7

ı.+ı 43b-6, 63a-7

toğuz <ET toğuz domuz 43a-2, 43a-5, 43a-11, 44b-9, 45a-9

ı.+a 43b-2

top <ET toğ top 79b-1

toprak <ET toğrak toprak 23b-11, 23b-12, 60a-3

ı.+ıla 21b-3

ı.+dan 23b-10

ı.+a 23b-10

toğtołu dopdolu 20a-3

topuk <ET toğık topuk

ı.+ından 28a-10

toy- <ET **tod-** doymak

ţ.-unca 58a-4

ţ.-ınca 68a-9

toyur- <ET **todur/todğur-** doyurmak

ţ.-maz 53a-2

ţ.-an 67b-4

ţ.-ursan 68a-11

Ṭūr-ı Sīnā (Ar.) Mısır'da Sina Yarımadasında yer alan, Hz. Musa'nın Allah'la konuştuğu yer olduğuna inanılan dağ

Ṭ. S. ṭağı+na 79a-8

tur- <ET **tur-** kalkmak, uyanmak

(1) 9b-7; krş. *dur-*

ţ.-mağı 4b-11

ţ.-dı 9b-7

ţ.-up 32b-3, 69b-3

(2) durmak; krş. *dur-*

ţ.-an 64b-3

(3) süreklilik ifade eden yardımcı fiil; bk. *örü tur-*; krş. *dur-*

ţ.-urken 25a-6

tuş <ET **tuş** taraf, cihet

tuş gel- rast gelivermek

ţ. g.-se 19a-7

tut- <ET **tut-** saklamak, koymak

ţ.-mağdur 25a-12

ğ.-dı 70a-10

U

‘**ucub** (Ar.) kendini beğenmişlik

‘**ucub eyle-** kendini beğenmek

‘u. e.-mek 77b-10

uç <ET **ūç** kenar

u.+unda 45a-9

uç- <ET **uç-** <AT **ūç-** uçmak

u.-ayduñuz 10a-13

u.-a u.-a 20a-10

u.-arsın 32a-9

u.-ar 32a-10, 37b-13

uçmak <Soğd. **uštmañ** cennet 9a-2, 10a-3, 13a-11, 15b-11, 15b-13, 20b-1, 28a-8, 28b-3, 28b-9, 30a-5, 30a-6, 37b-13, 40b-7, 46b-5, 46b-9, 51a-1, 51a-5, 58b-10, 59b-3, 60b-5, 64a-6, 66b-7, 67b-3, 68b-11, 72b-13, 73a-1, 73b-1, 75b-7, 77a-10

u.+a 3b-7, 5a-6, 8b-11, 11b-8, 18a-13, 22a-10, 28a-2, 28a-3, 35a-1, 35b-3, 54a-13, 59a-3, 63a-6, 63a-12, 63b-13, 64a-8, 66a-4, 75b-6, 78a-4, 81a-2, 82b-9

u.+uma 65a-13

u.+ı 18b-12, 60a-6, 68b-7, 69b-7, 86a-11

u.+da 3b-11,

u.+dur 46b-7

u.+uñ 9a-1, 10a-3, 40b-8

u.+uñ 88a-12

u.+dan 19b-13, 47b-3, 51a-1, 57b-11, 67a-8, 73b-2, 79a-1

u.+lar 59a-2

uçmaklık < ET **uçmak**+lık cennetlik 33a-2

u.+dur 71b-3

uğra- <ET **uğra-** rastlamak, rast gelmek

u.-sa 32b-9, 33b-13

u.-dı 33a-4, 34a-12, 60b-8, 60b-10, 82a-12

u.-yacağın 59b-5

uğraş- <ET **uğraş-** savaşmak

u.-alardı 7b-12

u.-mağdur 32a-1, 32a-2, 32a-4, 32a-5, 32a-6, 32b-13, 77a-1

u.-anı 32b-3

uğrat- <ET **uğrat-** uğratmak

u.-alar 73a-2

‘ukūbet (Ar.)

(1) azap

‘u.+i 36a-9

‘u.+dür 53a-8

‘u.+inden 73a-12

(2) ceza 62a-7

‘u.+i 37a-9

‘u.+dür 62a-5

ulaş- <ET **ulaş-** yakın olmak 88b-3, 88b-6

u.-mağ 59b-8

ulaşdırıcı < ulaş-dır-ıcı ulaştırıcı

u.+dur 1b-5

ulaşdur- < ulaş-dur-getirmek

u.-urđı 47a-9

‘ulemā (Ar.) alimler 24b-4

‘umre (Ar.) umre 24b-5

‘uzlet (Ar.) inziva 72a-1

‘u.+idür 72a-2, 72a-3, 72a-4

ulu <ET uluğ yüce, büyük 7b-3, 21a-4, 22b-4, 25b-9, 30b-1, 32b-12, 32b-13, 33a-3, 42b-3, 44a-5, 57a-10, 64b-2, 77b-1, 82a-13, 83b-7, 85a-5

u.+sı 1b-8, 45a-3

u.+sıdur 66b-4, 73a-13

u.+dur 30a-13, 37b-6, 77b-10

u.+lar 44b-7, 79a-5

u.+lardan 55b-13

u.+larıdur 87b-4

ulula- <uluğ+la- yüceltmek

u.-dı 16b-11, 23a-8

ululan- <ET uluğ+lan- kibirlenmek

u.-mağdur 75a-12

ululık <ET uluğluk yücelik; krş. *ululuk*

u.+a 13b-11

ululuk <ET uluğluk yücelik 23a-9; krş. *ululuk*

u.+um 25b-13

u.+un 78b-2

um- <ET **um-** ummak

u.-arsın 65a-2

u.-sa 73b-5

unut- <ET **unut-** unutmak; krş. *unut-*

u.-a 26a-5

unut- <ET **unit-** unutmak; krş. *unit-*

u.-mayalar 2a-3

u.-dum 41b-11

u.-an 43a-9

u.-maya 49a-7

u.-mağ 55b-13

u.-duğ mı 57b-10, 57b-12

u.-mağıl 58a-4

u.-mayasız 72a-10

ur- <ET **ur-**

(1) seslenmek

u.-alar 20a-2

(2) vurmak 47b-7; bk. *kılıç*

u.-mağdur 32b-2

u.-mağ 37a-2, 73a-4

u.-alar 70a-8

u.-dı 47b-7, 47b-8

usan- <ET **osan-** tembellik etmek

u.-mamağ 89a-8

uş <ET **oş** işte, işte bu 39a-4, 39a-10, 74a-3

uşaçuğ ufacık 50a-11

uşbu <ET **oşbu** işte bu 14b-3, 75a-1

uşda <ET **oş** işte 61a-6, 74a-7

utan- <ET **uvtan-** utanmak

u.-urvan 13a-10, 13a-11

u.-a 16a-9

u.-urdu 16b-12

u.-ur 16b-13, 35a-12

u.-mağdur 29a-13

u.-mağı 29b-3

u.-mağ 35a-7, 73a-10

u.-uğ 35a-10, 35a-12

u.-sa 35a-13

u.-mamağ 73a-11

uy- <ET **ūd-** uymak

u.-arsa 5a-13

u.-sun 13b-3

u.-mağuş 13b-5

u.-mağ 14a-12, 78a-3

u.-uğ 14b-4, 14b-6

u.-ar 14b-12

u.-anların 15a-2

u.-mağdan 77a-11

u.-mağ 14b-4

uyan- <ET **odun-** uyanmak

u.-mağ 26b-6

u.-uğ 56a-3

u.-ur 76a-9

uyku <ET **u+dı-ğü** uyku 85a-10

u.+sın 57b-7, 69a-2

u.+dan 68a-12

u.+yı 68a-12, 69a-2

u.+m 69b-11

uyu- <ET **udı-** uyumak

u.-maz 8a-4

u.-mağdur 13b-9

u.-r 14a-6, 57b-7, 69b-8

u.-masa 30b-8

u.-duğ 68a-8

u.-rken 75b-4

u.-dı 85a-10

uyut- < **udı-t-** uyutmak

u.-mağ 30b-8

uzat- <ET **uzat-** uzatmak

u.-ur 64b-10

uzun <ET **uzun** uzun 21b-13, 40b-5, 51b-3, 52a-2, 52a-4, 54b-4, 56a-5, 56a-6

uzunluk uzunluk; krş. *uzunluk*

u.+ı 20a-12, 50b-10, 57b-2

uzunluk uzunluk; krş. *uzunluk*

u.+ın 73a-12

Ü

üç <ET **üç** üç 5b-3, 5b-7, 5b-12, 11a-7, 11b-6, 12a-3, 12b-1, 12b-5, 13a-7, 13b-1 vd.

ü.+dür 62b-5, 76b-2

ü.+i 13b-5, 34b-2, 37a-10, 42b-4, 55a-10

ü.+in 78b-1

ü.+ünün 73b-12

üç bin <ET **üç bin** üç bin 20a-12

üçüncü <ET **üçünç** üçüncü 61a-12, 61b-11, 62b-7, 63a-6, 64a-2, 64a-12, 64b-10, 65b-9, 66a-8, 66b-2; krş. *üçüncü*

ü.+si 83b-3

ü.+sine 76b-3

üçüncü <ET **üçünç** üçüncü 2b-7, 3a-2, 3a-7, 3b-4, 3b-8, 3b-13, 5b-4, 6a-2, 8b-1, 11a-8; krş. *üçüncü*

üç yüz <ET **üç yüz** üç yüz 74b-8, 74b-12

üküş <ET **üküş** çok 13b-1, 25a-11, 26a-10, 30a-8, 30b-7, 30b-8, 37a-8, 37b-9, 50b-6, 52a-3, 57a-9, 59a-9, 68a-11, 68a-12, 68b-10, 68b-11, 69b-5, 75a-12, 87a-4, 88a-11

üleş- <ET **üleş-** paylaşmak

ü.-evüz 55a-6

üleşdür- <üleş-dür- dağıtmak

ü.-ler 20a-7

ülfet (Ar.) dostluk 24b-13

ülü <ET **ülüg** kısım

ü.+den 67a-11

ü.+si 67a-11

ümîd (Far.) ümit 30a-2, 59b-7, 73b-7

ü.+dür 2a-3, 39a-5

ü.+i 4b-12

ü.+üm 9a-9, 82a-12, 88a-6, 88a-13

ü.+in 30a-5, 30a-6, 66a-6, 73b-5

ümîd dut- ümit etmek, ummak

ü. d.-up 13a-8

ü. d.-dum 30a-6

ü. d.-gıl 36a-7

ü. d.-ar 41b-13, 42a-1

ü. d.-a 73b-8

ümmet (Ar.) bir peygambere inanıp bağlanan topluluk

ü.+i 15a-13, 66a-9

ü.+e 67a-5

ü.+in 15b-2, 21b-12

ü.+içe 16a-2

ü.+üm 16a-6, 28a-13, 28b-1, 37b-7, 57b-5, 64a-1

ü.+üme 53a-5

ü.+ümüş 81b-12, 81b-13

ü.+üş 53a-7

ü.+ünün 75b-9

ü.+lerüş 19b-3, 19b-4

ü.+inde 19b-3

ü.+lerine 87a-11

ü.+ine 25b-10, 32b-10

ü.+imde 51a-5

ümme (Ar.) Arapça ‘ümme

ün <ET ün ses 21b-10

ü.+in 35a-3

ü.+i 53a-13, 54b-11

ün et- haykırmak

ü. è.-di 70b-4

ür- <ET **üdür-** seçmek

ü.-di 78b-1

ü.-gil 78b-1

ürül- <ET **üdrül-** seçilmek

ü.-mişdür 58b-4

üründü seçkin

ü.+si 2b-12

üst <ET üst üst

ü.+ünde 26a-1, 51b-2, 57b-8

ü.+üne 39b-2, 45b-5, 54b-10, 69b-7, 71b-10

ü.+üme 45b-6,

ü.+ine 51b-4, 60a-13

ü.+ündekiler 59a-12

üstün <ET üz+tün galip 54b-7

üşendür- rahatsız etmek

ü.-en 40b-2

ü.-ür 80b-5

ü.-ürler 80b-5

üş- <ET üş- üşüşmek

ü.-er 48b-3

üyü- <ET udı- uyumak

ü.-dügi 67b-2

ü.-mek 68a-12

ü.-megi 68a-2

üzere <ET üz+e+re üst

ü.+dür 61b-8, 61b-10, 61b-11, 61b-12, 72b-2

üzer(i) <ET üz+e+r(i) üst

ü.+ne 1b-5, 1b-6, 7b-11, 17a-12, 20b-4, 26a-2, 27b-12, 29a-5, 34b-4,
41a-5, 50b-4, 60a-5, 60b-6, 67b-13, 76b-5, 88b-8, 89b-7

ü.+nedür 3b-3

ü.+nde 10a-11, 32a-8, 88b-11

ü.+nden 11a-13

ü.+lerine 20b-5

ü.+ne 22b-6, 68b-8

ü.+nüzze 34b-1

ü.+üme 80b-10

V

vācib (Ar.) vacip, gerekli 88a-11

v.+dür 87a-10

vācib ol- vacip olmak, gerekmek

v. o.-acağ 58a-6

v. o.-ur 52b-13, 60b-6

va‘d (Ar.) söz, vaat; krş. *va‘de*

va‘d eyle- söz vermek

v. e.-di 5a-12

va‘de (Ar.) söz, vaat 46a-11, 69a-12; krş. *va‘d*

v.+sine 3a-7, 35b-3, 36a-8, 46a-10, 46b-5, 48a-7, 49a-9, 50b-2

va‘de kıl- söz vermek

v. k.-dı 15a-4, 15a-6, 15a-8, 15a-10, 34a-4

v. k.-mısdur 42a-10

v. k.-.-ursan 88a-5

Vāḥid (Ar.) “bir, tek” Allah

V.+dür 7a-5, 7a-6, 7a-7

vaḥiy (Ar.) vahiy; krş. *vaḥy*

vahiy kıl- vahyetmek

v. k.-dı 8a-4, 10b-1, 11b-13, 14a-3, 47b-13, 61b-2, 62b-12, 78a-9

vahy (Ar.) vahiy; krş. *vahiy*

vahiy kıl- vahyetmek

v. k.-dı 78a-13

vakfe (Ar.) Haccın kısımlarından

vakfeye dur- vakfe ibadetini yerine getirmek

v. d.-mak 24b-6

vakit (Ar.) vakit 22b-5; krş. *vakıt*

vakıt (Ar.) vakit 3a-6, 3b-7, 21a-4, 21a-9, 24b-4, 69a-9, 75a-1; krş. *vakıt*

v.+inde 3b-7, 61a-2, 69a-12, 69a-13, 69b-1, 89b-5

v.+ın 4a-13, 5a-6, 15a-4, 15a-12, 15b-1, 27a-6, 31a-5, 34a-7, 48a-13,
49b-5, 54a-2, 59a-5, 66a-1, 66b-12, 69a-7, 69a-9, 73b-13, 77b-8

v.+e 9a-7, 65b-3, 74b-3

v.+i 9b-5, 44b-1

v.+idür 69a-10, 69a-12, 76b-6

v.+indedür 77b-13

var <ET bar <AT bār

(1) var 10b-4, 18b-6, 20b-1, 38a-3, 54b-9, 62b-12, 63a-7, 68a-6, 74b-7, 75a-2
vd.

v.+dur 7a-1, 7a-5, 7a-6, 12a-3, 13b-1, 13b-5, 24b-2, 33a-7, 34b-2, 37a-
10 vd.

v.+dı 9b-5, 39a-6, 50a-8, 54a-11, 54a-12, 69b-8, 74b-9, 78a-7, 82a-11,
83a-8 vd.

v.+dur-ur 7b-2

v.+ısa 44b-3

v.+ıdı 46a-5

v.+ken 79b-6

v.+mı 70b-1, 74a-1, 83a-7

v.+mıdur 20b-10

var kıl- var etmek

v. k.-ur 7a-6, 7b-3

var eyle- var etmek

v. e.-di 6b-13, 8a-9

v. e.-meye 8a-8

var ol- varlığını sürdürmek

v. o.-asıdur 8a-8

(2) elde olan şey

v.+ları 7a-6

(3) mal mülk

v.+umı 11b-2

var- <ET bar- gitmek, ulaşmak 28a-2, 63b-13, 64a-1, 85a-12; bk. *ḥacc*

v.-a 57a-11

v.-asın 58a-12

v.-ayın 9b-7, 59a-1

v.-alum 32b-12, 59a-7

v.-an 55a-6, 55a-8, 71b-4

v.-avuz 51a-4

v.-acağum 88a-7

v.-cağ 38b-3

v.-dı 18b-11, 20b-5, 28a-6, 38a-8, 38a-12, 39a-8, 57b-9, 62b-11, 83a-5

v.-dılar 35b-12

v.-duğı 18b-10

v.-dum 46a-2, 47a-6, 67a-1, 75a-2

v.-ısarlar 75b-9

v.-ısarsın 58b-4, 58b-5

v.-ğıl 38b-1, 80b-12, 85a-9

v.-ınca 53a-13

v.-kıl 55a-5, 88b-9

v.-madılar 43b-1

v.-mağa 82a-9

v.-mağ 14b-10, 59b-10

v.-mağdur 75b-6

v.-mağmı 28b-13

v.-mayam 79b-4

v.-sa 22b-12, 85a-7, 86a-9

v.-sun 79a-10

v.-ur 32a-12, 40b-8, 54a-12, 54a-13, 56b-12

v.-urısa 85b-1

v.-ursın 32a-11, 82a-4

varlık <ET bar+lık var olma

v.+ına 6b-10, 7a-12, 7b-1

vaşf (Ar.) hāl

v.+ın 59a-13

vaşıyyet (Ar.) vasiyet

v.+üm 87b-7

vaşıyyet eyle- vasiyet etmek

v. e.-di 22b-6

v. e.-diler 87a-10

v. e.-mek 87a-9

vaşıyyet kıl- vasiyet etmek

v. k.-dılar 87a-10, 87a-11

v. k.-dı 87b-2

vay eyvah 22a-9

vaylun (Ar.) yazık ki 24a-5

ve (Ar.) ve 1b-1, 1b-3, 1b-4, 1b-6, 1b-7, 1b-11, 1b-12, 2a-1, 2a-3, 2a-4

vebāl (Ar.) ağırlık

v.+dür 53a-8

vefā (Ar.) vefa

vefā eyle- vefa göstermek, sözünde durmak

v. e.-yicidür 36a-9

velākin (Ar.) fakat 9a-9, 13a-3, 13a-12, 13b-11, 21a-11, 52a-11, 53a-7, 61b-7, 71b-12, 71b-13

vēr- <ET bër-

(1) vermek

v.-di 4b-9, 4b-10, 4b-11, 4b-12, 5a-8, 5a-9, 5a-10, 5a-11, 5a-12, 7b-5
vd.

v.-digim 48a-2

v.-diginden 87b-3

v.-digne 71a-1

v.-digiñüz 3a-13

v.-digüm 39b-11

v.-digüñ 51b-6

v.-diler 14b-13, 28a-7, 70b-5

v.-dügi 25a-13, 27b-3, 30b-6, 34b-4, 50b-3, 62b-1

v.-dügine 27b-4, 27b-6, 31a-8, 56b-7, 81b-1

v.-dügüne 80a-7, 80a-8

v.-dügini 39b-11

v.-dügüme 55b-6, 80a-5

v.-dügüne 55b-11, 58a-3

v.-düm 2b-12, 11b-2, 34b-12, 37b-13, 38b-13, 39a-3, 48a-1, 74b-6

v.-dün mi 57b-11

v.-e 39b-11, 43b-11, 46a-9, 47a-13, 54b-6, 77a-13

v.-ebilür 19b-12

v.-eler 3a-5

v.-em 15a-5, 32b-5, 51a-8, 79b-6

v.-emeye 20a-2

v.-ene 49b-13

v.-esin 61a-9, 81a-8

v.-esiz 34b-1

v.-eyim 38a-13

v.-eyin 38a-11, 39b-8, 39b-10, 80b-13, 83a-11, 83a-13

v.-me 48a-6, 61a-13

v.-medi 15a-8, 31b-5, 32b-6, 38b-13, 48b-9, 48b-10, 58a-6, 74b-9,
85b-1

v.-mediler 34b-12

v.-medüm 38b-13

v.-medün 75a-2

v.-mege 86a-5

v.-megil 51b-1, 61a-11, 61a-12

v.-megile 25b-13

v.-mek 3a-6, 3b-8, 51b-1, 56b-1, 57b-1, 69b-6

v.-mekden 29a-3, 34b-7

v.-mekdür 3b-4, 13b-10, 30a-10

v.-meñ 3a-13

v.-mese 58a-5

v.-meseler 37b-9

v.-meye 35a-4, 88b-11

v.-meyeler 20a-8, 53b-10

v.-meyen 43a-6

v.-mez 30a-4, 32b-9, 51b-7, 86b-6

v.-mişdi 84b-9

v.-ün 3a-13, 87b-8

v.-üp 25a-12

v.-ür 13b-2, 17b-5, 27b-11, 31b-5, 48b-5, 50a-1, 60a-11, 74a-4, 77a-10, 77a-13, 82a-6

v.-ürdi 83a-9

v.-ürdün 74b-4

v.-ürem 14a-4, 48a-10

v.-ürler 33b-5, 33b-6

v.-ürse 31a-1, 87a-5

v.-ürseñ 38a-11

v.-ürven 8a-6, 35b-8, 48a-6, 48a-13

(2) yardımcı fiil 5b-6, 6b-12, 12a-7, 17b-13, 19a-1, 19b-12, 20a-2, 22a-1, 24a-11, 28a-5; bk. *hîsâb, ögüt, selâm, tanuqluq*

vèribi- < bër-(i)p 1d- göndermek

v.-di 6b-1, 9b-11, 15a-8, 16a-1, 45b-1, 75a-3, 78a-8, 85a-11

v.-diler 85a-9, 85a-11

v.-dün 78a-12

v.-iyüdura 87a-4

vèrici <vèr-ici veren

v.+ven 52b-1

vèril- <ET bërîl- verilmek

v.-meye 3b-1

v.-mez 19a-9

vesvese (Ar.) vesvese 31a-4, 47a-13, 47b-1, 59b-13

vilāyet (Ar.)

(1) şehir

v.+dür 67b-13

(2) toprak 50b-1

vīrān (Far.) yıkma 54b-5, 68a-11

vur- <ET ur- vurmak

v.-dı 47a-6

v.-ur 52b-9

vücūd (Ar.) var olma

v.+a get-ür 7b-3

Y

yā (Ar.) Arapça ‘ey’ 2a-13, 3b-11, 5a-1, 7a-2, 8a-4, 8a-7, 9a-6, 10b-1, 10b-5, 12a-1

yaban

(1) yabancı 42a-4

(2) ıssız yer

y.+a 74b-7

yabraq <ET yapırğak yaprak; krş. *yapraq*, *yıbraq*

y.+ı 61a-2

yād (Far.) anma

yād kıl- anmak

y. k.-an 26a-11

y. k.-anlar 81a-6

y. k.-dı 34a-3, 37a-7, 40a-11, 55b-1, 63a-10, 68b-1, 69a-13, 69b-2, 70a-2, 72a-7 vd.

y. k.-mağ 4a-9, 11a-8

y. k.-mağdur 3b-13

y. k.-maya 26a-3

y. k.-sa 25b-6

y. k.-ur 25b-6, 25b-7, 26a-2, 87a-5

yağ- <ET yağ- yağmak

y.-ar 28b-9

y.-a 37b-10, 47a-4

y.-maya 54b-6

y.-duğı 59a-11

y.-dı 62b-11

yağmur <ET yağmur yağmur 37b-10, 47a-4, 48b-6, 54b-6, 59a-11, 62b-10

y.+ı 28b-9

yāhūd (Far.) yoksa, veya 8a-11, 27b-10, 41a-4, 56b-9, 58a-10, 58b-1, 71b-9, 72b-11, 73a-1

yakın <ET yakın

(1) yakın 38b-3, 54a-11, 54a-13, 67b-12, 88a-3

yakın ol- yakın olmak, yaklaşmak

y. o.-mağ 44b-5, 44b-6

y. o.-maz 71b-2

(2) sağlam bilgi

y.+dur 6a-1

yakınlık <ET **yakın+lık**

(1) yakınlık 4a-11, 23b-8

y.+ı 24a-9, 33a-10, 62a-12, 73a-9

(2) sağlam bilgi sahibi olma, yakīn mertebesinde olma

y.+dur 76a-10

yakınlı <**yakın+lu** sağlam bilgi sahibi 82a-10

yalan <ET **yalğan** yalan 14a-6, 16a-3, 16a-8, 35b-3, 36a-3, 36a-4, 38a-6, 41b-1, 42a-4, 42b-6, 43a-10, 70a-4, 79b-6, 87b-8

y.+dan 71a-12

y.+ı 5a-9

yalan dut- inanmamak

y. d.-dum 30a-4

yalancı <ET **yalğan+çı** yalancı 38a-6

yalınca <ET **yalın+cak** çıplak 56a-10, 63a-8

yalıncalık <**yalınca+lık** çıplaklık 52a-9

yalıuz <ET **yalıus**

(1) tek, yalnız 22b-12, 27b-13, 50a-13, 71b-6, 71b-7

y.+dur 7a-3

y.+van 8a-5

y.+sın 10b-3

y.+dı 15a-4

(2) sadece 21b-11, 40a-1, 57b-5, 66a-2, 67a-5, 72a-1, 77a-7

yalıuzluk <**yalıuz+lık** yalnızlık; krş. *yalıuzluk*

y.+dur 52a-1

yalıuzluk <yalıuz+lık yalnızlık; krş. *yalıuzlık*

y.+dur 71b-12

y.+dan 71b-13, 72a-5

yalvar- <ET **yalvar-** yalvarmak

y.-dı 80b-10

yan <ET **yan**<AT **yān** yan

y.+ında 20a-6, 74b-7

y.+ın 25a-7

y.+muzdağı 39a-11

yanadan tarafa 49a-5

yancuk <ET **yançuk** kese

y.+ına 74b-7

yanıl-<ET **yanıl-** yanılmak

y.-dum 52a-3

yanlış <yanıl-ış, krş. ET **yanluk** yanlış 52a-3

ya'nī (Ar.) yani 5a-7, 7a-2, 8b-10, 13a-9, 19a-11, 19a-12, 20b-3, 20b-7, 23b-6, 25a-6

yaprak <ET **yapurğak** yaprak; krş. *yabrağ, yıbrağ*

y.+ın 47b-9

yār (Far.) dost

y.+umdur 4a-8

y.+ıyıldı 15b-3

y.+ı 15b-13

y.+ıla 16a-11

y.+dur 20a-6

y.+dan 20a-7

yar- <ET yar- yarmak

y.-dılar 44a-8

yaradıcı <yarat-ıcı yaratan

y.+sı 6b-13

y.+dur 8a-13

yaradıl- <ET yaratıl- yaratılmak; krş. *yaradıl-*, *yaratıl-*

y.-mişdur 17a-6

y.-dı 57a-8

y.-dığı 59a-11

yaradılmış <yaratıl-mış yaratılmış, mahluk

y.+ı 7a-11

y.+lar 31b-3

yaradıl- <ET yaratıl- yaratılmak; krş. *yaradıl-*, *yaratıl-*

y.-duğu 27a-6

yarak < yara-k, krş. D. TÜR. yarak hazırlık

y.+ın 49a-7, 59b-2

y.+ına 88b-7

y.+umdur 33a-10

yarak eyle- hazırlık yapmak

y. e.-dün 13a-4

y. e.-medüm 13a-4

y. e.-r 10a-10

yaraqlan- <yara+qlan- hazırlanmak

y.-ur 76a-13

yaramaz <ET **yara-maz** yararsız 56a-7, 89a-6

yārān (Far.) dost

y.+ı 38a-6, 53b-6

y.+ını 44b-1

y.+lar 15a-5

y.+larına 15a-2, 33b-7

y.+um 13a-10, 13a-11

y.+umı 60a-2

y.+ıla 78a-6

yarar <ET **yara-r** yararlı 58a-8

yaraş- <ET **yara-ş-** yakışmak

y.-ur 11b-10

yarat- <ET **yara-t-** yaratmak

y.-an 7b-7

y.-dığı 4a-13

y.-sam 4b-4

y.-duğu 4b-8, 7a-12, 7a-13, 7b-12

y.-dı 5a-7, 6a-13, 27a-13, 46b-11, 80b-9

y.-madın 46b-10

y.-duğıla 7b-12

y.-dum 48a-1, 48a-6

y.-duŋ 23b-10, 80b-6

yaraşıl- <ET **yarat-(ı)-l-** yaratılmak; krş. *yaradıl-*, *yaradul-*

y.-an 57a-1

yardum yardım 11a-5

y.+umdur 4a-10

yardumcı yardımcı 61a-10

yarıl- <ET **yarıl-** yarılmak

y.-dı 47b-7

yarım <ET **yarım** yarım 62a-2; krş. *yarum*

yarum <ET **yarım** yarım 62a-3; krş. *yarım*

yarın <ET **yarın** ahiret günü 34a-7, 58b-2

yarındası ertesi gün 60b-9

yarınkı <ET **yarınkı** yarınki 48a-3, 48a-4, 88b-5; krş. *yarınki*

yarınki <ET **yarınkı** yarınki 35b-1, 49a-7; ; krş. *yarınkı*

yarlıġa- <ET **yarlıġ+ka-** baġışlamak

y.-yasın 5a-1

y.-r 5a-6, 31b-2, 65a-7, 65a-8

y.-saŋ 88a-10

y.-maz 49a-10

y.-dı 9a-12, 57a-13, 68b-4

y.-dum 69a-3, 86a-7

y.-up 18a-10

y.-ya 60b-6

yarlıgacı <ET yarlıkançuçı bağışlayıcı 73b-9

yarlıgan- <yarlıga-n- bağışlanmak

y.-mağ 66a-12

y.-masına 73a-7

y.-duğın 65a-11

yarmağ <ET yarmağ <AT yār- para 51a-8, 51a-9, 51a-10, 51a-11, 51a-12, 51a-13, 51b-1, 51b-8, 51b-9, 54a-8, 74b-7, 74b-9, 74b-13, 78b-5

y.+a 51b-6

yastuğ <ET yastuğ yastık 27b-12

yaş <ET yaş <AT yāş ömür

y.+uñ 52a-2

y.+da 52a-4

yaş <ET yaş <AT yāş göz yaşı

y.+ın 65b-6

yat- <ET yat- yatmak

y.-ğıl 56a-8

y.-mağ 57b-1

y.-maz 8a-4

y.-ur 14a-6, 34b-5, 55a-3, 69b-8, 87a-2

y.-urken 25a-7, 27b-12, 49b-6

y.-sam 39b-13

y.-sa 42a-7

y.-an 42a-8

y.-dum 49b-7

y.-duğum 49b-5

yatlu kötü 43b-4, 84a-11

yatsu yatsı 24b-7

yatsu namāzı yatsı namazı

y. n.+n 22b-4

yavlaḡ <ET yavlaḡ çok 9b-5, 47b-3, 74b-4

yavrı yavru

y.+sına 48a-13

y.+sın 48b-1

y.+laruḡ 48b-2

y.+ya 48b-4

yavuz <ET yavız

(1) kötü 9a-4, 9a-8, 9a-9, 12b-7, 17a-2, 30b-3, 31a-4, 33a-8, 34a-8, 40a-4, 46a-5, 49a-11, 56a-13, 59b-11, 65b-9, 71b-6, 71b-9, 78b-7, 84a-12, 84a-13, 85a-3, 86b-4, 86b-11, 87a-3, 87a-7, 88b-6, 89a-10

y.+dan 86b-9

y.+dur 66b-1, 78b-3, 78b-4

y.+ısın 9a-6

y.+ı 9a-7, 50b-8, 78b-2

(2) en kötü

y.+ı 24b-2

yavuzluḡ <yavız+luḡ kötülük 24a-9, 26a-8, 84a-10, 84a-11; krş. *yavuzluḡ*

y.+ı 52a-2, 61b-1

y.+ın 66a-3

yavuzluk <yavuz+luk kötülük 84b-4, 84b-5; krş. *yavuzluk*

yay yay

y.+umdur 33a-11

yaz <ET yaz yaz mevsimi 76a-8

yaz- <ET yaz- yazmak

y.-mişlar 1b-11

y.-an 42b-12, 64a-10

y.-mişdı 84b-9

yazıcı <yaz-ıcı yazan 70a-4

yazıl- <yaz-(ı)l- yazılmak

y.-mişdı 16b-1, 16b-3, 16b-4, 16b-6, 48a-5, 81a-5

y.-miş 29a-12, 38b-10, 84b-11, 84b-12, 84b-13

y.-mişdur 46b-13, 48a-11

yazık <ET yazuk günah; krş. *yazuk*

y.+um 36b-9

yazuk <ET yazuk <AT yāz- günah 22b-1, 36b-6, 37b-6, 42b-3, 50b-11, 56a-12, 60b-1, 66a-10, 66b-1 vd.; krş. *yazık*

y.+a 62a-6, 88b-11

y.+dan 11b-4, 11b-11, 13b-13, 38a-9, 69b-6, 76b-11, 89a-1

y.+dur 44a-5, 66b-1

y.+ı 18a-11, 18b-1, 23a-10, 42b-13, 53a-11, 59b-12, 60b-7, 61a-2, 65b-13, 66a-11 vd.

y.+ın 65a-8, 66a-8, 78a-12

y.+ına 59b-11, 60b-13

y.+ından 87b-13

y.+lar 31b-2, 44b-7, 44b-8

y.+lara 65a-5

y.+larda 37b-5

y.+lardan 55b-5, 77b-10

y.+ları 23b-2

y.+laru 77b-12

y.+larum 88a-8

y.+larıu 45a-2, 45a-3, 46a-8, 57a-13, 76a-5

y.+larıuğdan 88b-5

y.+larıuğza 66a-11

y.+ların 23a-12, 60b-6, 66a-9, 66a-10, 69a-3

y.+muz 64a-10

y.+uma 59b-9

y.+umdan 54b-13

y.+uğ 65a-11, 68b-4

yazuk eyle- günah işlemek

y. e.-seğ 61b-2

yazuklu <ET **yazuk+luğ** günahkar 9b-1, 28b-10, 34b-5, 66a-4, 88a-2, 88a-11

y.+lar 13b-7

y.+lara 18a-4

y.+larıu 87b-13

yazuksuz <ET yazuk+suz günahsız 28b-10, 34b-6, 52b-2

yazulu yazılı

y.+dur 51b-13, 84a-10

yè- <ET yè- <AT yè-

(1) yemek

y.-mez 8a-4

y.-mekdür 13b-8

y.-diginden 35a-4

y.-rken 35a-4

y.-di 36a-2

y.-se 43b-10

y.-yidurur 47b-9

y.-mekden 44b-9

y.-mek 47b-5

y.-rem 49a-12

y.-rsin 49a-12

y.-düm mi 49b-1

(2) harcamak, kullanmak; bk. *ḥalāl*, *ribā*

y.-seler 37b-8

y.-yiciye 42a-10

y.-yenün 43b-8

y.-mekden 43b-11

y.-mekdür 42b-7, 42b-8

y.-yen 42b-12

y.-mek 42b-13, 69b-4

(3) yardımcı fiil; bk. *gussa*, *hasret*, *kaygı*

y.-yeler 48a-4

y.-rsiz 48a-12

y.-meñ 49a-8, 54a-3

y.-mekden 50a-2

y.-mek 50a-4

y.-meyesin 59a-5

y.-yici 87a-6

yèdi <ET **yèti** <AT **yèti** yedi 13b-5, 18b-12, 21a-12, 21b-6, 31b-10, 37b-1, 51b-6, 51b-8, 51b-9, 60a-13, 64a-9, 64a-10, 78b-1

yèdinci <ET **yètiñç** 21b-1, 31b-12, 41b-2, 43a-3, 45a-6, 64b-2, 72b-13, 83b-11

yèdi yüz <ET **yèti yüz** yedi yüz 49a-4

yèdür- <ET **yètür-** yedirmek

y.-di 44b-1

y.-se 45b-11

y.-e 55a-6

y.-mek 65b-10

yèg <ET **yèg** iyi, daha iyi 53b-12, 53b-13

y.+dür 26b-11, 27a-2, 62a-2

y.+i 49a-3, 70b-9

yègirmi <ET **yègirmi** yirmi 47b-4, 70a-13

yègirmi bın <ET **yègirmi bın** yirmi bin 67a-3

yègrek <ET **yèg+rek** daha iyi, daha üstün, en üstün 12b-4, 19b-4, 22b-13, 27a-5, 70b-10, 70b-12, 70b-13, 79a-13

y.+dür 22a-6, 22b-3, 26a-6, 28b-12, 28b-13, 34a-11, 34b-7, 46b-9,
62a-4, 69a-9, 71b-1, 71b-2, 71b-7, 71b-13, 72a-5, 78b-8, 83b-1

y.+idür 19b-4

y.+i 26a-6, 53a-6, 77a-1, 81b-1

yekşenbih (Far.) pazar günü 43b-1

yèl <ET **yèl** <AT **yèl** rüzgar 51b-2

y.+e 51b-3

yèmiş <ET **yèmiş** meyve

y.+idür 3b-13, 4a-5

y.+i 5b-9, 5b-10

y.+ler 7a-13, 48b-8, 59a-11

y.+de 46b-12

yèmişsiz <ET **yèmiş+siz** meyvesiz 4a-5

yèr <ET **yèr** yer 7a-11, 7b-1, 8a-2, 10a-12, 14a-7, 16b-4, 19b-12, 22a-11, 23a-1, 24b-1

y.+indedür 24b-5, 24b-6, 24b-7

y.+nedür 24b-5

yèrine getür- yerine getirmek

y. g.-di 23a-11

yèrne gel- yerine gelmek

y. g.-medi 39a-9

y. g.-di 61b-6

y. g.-sün 64a-7

yère olarak 42a-5, 42b-6, 42b-8, 42b-10, 43a-10, 43b-8, 45b-8, 53b-11, 54a-5

yèr gök <ET yèr kök yer gök 7b-13

yèrindür- üzme

y.-meyesen 88b-1

yersi- <ET yèrsin- kalıcı yer olarak görmek

y.-meñ 54b-12

yèr yüzü yer yüzü

y. y.+nde 86b-9

yeşil <ET yaşıl yeşil 47b-9

yèt- <ET yèt- yetmek

y.-erse 3b-5

y.-er 8a-2, 25a-9, 72a-13

y.-erven 73b-10, 82a-7

yetīm (Ar.) yetim 42b-7

y.+lere 3a-6

yètmiş <ET yètmiş yetmiş 9a-10, 27a-3, 27a-4, 27b-11, 27b-12, 28a-10, 33a-5, 40b-12, 41a-1, 41a-2, 43b-11, 66b-1, 71b-1, 77b-13, 78a-13

yètür- <ET yètür- yetiştirmek

y.-mek 65b-9

yèyir pis kokulu 43a-3, 43a-8

yèyni hafif 23a-13; krş. *yeyni*

y.+mi 73a-1

yeyni hafif 5b-12; krş. *yéyni*

yıbraḳ <ET yapurḡaḳ yaprak 58a-2; krş. *yabraḳ, yapraḳ*

yıḡ- <ET yıḡ-

(1) uzak durmak

y.-ar 52b-11, 53a-11, 86b-4

y.-maḡıla 54a-5

y.-maḳ 54b-8

y.-masa 54b-9

y.-masun 56b-5

y.-dıḡ 60b-12

y.-sa 86b-9

y.-mayalar 44b-10

y.-alar 44b-10

(2) men etmek

y.-dı 37a-1, 40a-9

(3) uzaklaştırmak

y.-ar 6a-1, 69b-6

(4) esirgemek

y.-duḡ 74b-5

yıḡıl- <ET yıḡıl- esirgenmek

y.-dı 74b-6

yıḡın- <ET yıḡın- kaçınmak, uzak durmak; krş. *yıḡılın-*

y.-maḳ 11b-5

yıḡılın- <ET yıḡ-(ı)l-(ı)n- kaçınmak, uzak durmak; krş. *yıḡılın-*

y.-ur 5a-5, 55b-5, 65a-11, 67b-11

y.-a 10b-11

y.-mağ 11b-4

y.-mazdı 38a-9

y.-dum 39b-5

y.-mağdur 60b-1, 72a-2

yık- <ET **yık-** yıkmak

y.-miş 45b-11

yıkıl- <ET **yıkıl-** yıkılmak

y.-dı 29a-11

yıl <ET **yıl** yıl 24b-9, 27b-12, 40b-7, 46b-11, 49b-6, 59a-9, 62a-9, 66b-13, 67a-3, 67a-4, 67b-1, 70a-9, 70a-13

y.+dur 9a-10, 33a-5

y.+lık 20a-12, 20a-13, 21a-9, 23a-13, 27a-4, 40b-8, 42a-2, 60b-13, 67a-3, 68b-12

y.+lar 27a-8

y.+da 21b-7

yılan <ET **yılan** yılan 60b-8

yılca yıl kadar

y.+dur 57b-2

yıldırım <ET **yıltıra-** yıldırım 23a-13, 76a-8

y.+dan 68b-9

yılduz <ET **yultuz** yıldız 5b-8

yırt- <ET **yırt-** yırtmak

y.-ar 71a-6

yî (Ar.) Arap alfabesinin yirmi dokuzuncu harfi 67b-13

yigit <ET **yigit** genç 7b-4, 46a-3, 50b-9

y.+ler 56b-4

y.+leri 56b-4, 82a-4

y.+lerüñ 75a-11

yigitlik <ET **yigitlik** gençlik 36b-3

yine <ET **yana** tekrar 51a-11, 75b-5, 75b-7, 75b-8, 75b-9

yitik <ET **yitük** kayıp

y.+in 75b-11

yihi <ET **yıdıg** koku

y.+ler 20a-4

y.+sinden 37b-2

yog <ET **yok** <AT **yök** yok 6b-12, 7b-3, 29b-3, 29b-4, 50a-9, 66a-3; krş. *yok*

yogsul <ET **yok+sı-l** yoksul; krş. *yoksul*

y.+lar 54b-9

yohsa <yok **ërse** 58b-10, 58b-11, 62a-2, 67a-5, 72b-13; krş. *yoksa*

yok <ET **yok** <AT **yök**

(1) yok 8a-8, 36b-8, 36b-9, 36b-10, 36b-11, 52a-7, 56b-13, 58a-1, 61a-5, 65b-5 vd.; krş. *yog*

y.+dur 1b-1, 2a-8, 2b-1, 4a-5, 4a-6, 6b-10, 7a-4, 7a-8, 8a-3, 8b-3 vd.

y.+mıdur 81a-10

yok kıl- yok etmek

y. k.-ur 7a-6

yok ol- yok olmak

y. o.-ucağ 81b-2

y. o.-sun 83a-12

(2) olmayan şey

y.-ları 7a-6

(3) “hayır” 49b-1, 53a-7, 82a-9

yoksa <yok **ërse** yoksa 26b-11, 28b-12, 58a-13; krş. *yohsa*

yoksul <ET **yok+sı-l** yoksul 3a-10, 9b-6, 10b-7, 35a-4, 37b-4, 50b-7, 56b-6;
krş. *yogsul*

y.+larına 3a-5

y.+lara 24b-5, 36b-6, 37b-10, 78b-6, 87b-2, 87b-3, 88b-7

y.+a 34b-6, 35a-4

y.+ı 85a-8

y.+lar 54b-5, 87b-4

y.+ları 56b-5, 58a-4, 84a-1, 87b-5

y.+lardan 87b-7

yoksullık <yoksul+lık yoksulluk 6a-1, 87b-6; krş. *yoksulluk*

y.+dan 65b-13

y.+ı 54a-13, 59b-8

y.+ıla 30a-3

yoksulluk <yoksul+luk yoksulluk 4a-10, 11b-2; krş. *yoksulluk*

y.+ıla 51a-5

y.+ına 56b-7

yokuş yokuş

y.+dur 20a-13

yol <ET **yol** <AT **yöl** yol 24a-11, 40b-8, 74a-4, 74a-6, 82a-5

y.+ında 82a-2

y.+ından 1b-3, 14b-4, 21a-2

y.+ları 39b-2

y.+da 74b-3

y.+ıdur 56b-12

y.+una mı 73a-2

y.+uma 6b-1

y.+umda 31a-10

y.+a 10a-5, 14b-4

y.+ı 82a-3

y.+lara 14b-4

y.+ın 14a-13, 14b-1, 14b-5, 14b-10, 20b-13, 49a-5, 52a-3, 74b-1, 82b-4

y.+ına 33b-3, 33b-5

y.+um 14b-3

y.+dur 14b-4, 20a-12, 27a-4

yola gel- yola gelmek

y. g.-digin 13b-7

yoldan çıkar- kandırıp doğru yoldan saptırmak

y. ç.-am 54a-4

y. ç.-ursın 79a-3

y. ç.-urın 79a-4

yolca <yol+ca yol üzerinde 33b-13

yoldaş <yol+daş arkadaş 30b-4, 39a-13, 55a-2, 89b-6

y.+larından 78a-8

y.+dan 30b-3, 88b-6

y.+a 88b-6

y.+um 36b-9

yoy- <ET **yod-** bozmak

y.-mak 51b-9

yön yön

y.+i 45a-10

yöre <DLT **yöre** civar

y.+sinde 35b-12

yu- <ET **yu** <AT **yü-** yıkamak 9b-7

y.-dı 9b-8

y.-rlar 31b-7, 32b-7, 60a-7, 60a-8

y.-mazlar 32b-8

yukarı <ET **yokaru** <yokgaru yukarı; krş. *yukaru*

y.+sına 4b-12, 5a-12

y.+ğı 83b-11

yukaru <ET **yokaru** <yokgaru yukarı 22a-12, 22a-13; krş. *yukarı*

yum- <ET **yum-** yummak

y.-up 19b-2, 72a-8, 76a-1

yumaş- <ET **yumşa-** yumuşamak

y.-maz 59b-6

yumşak <ET yumşak yumuşak 84a-1, 84a-10

yumşat- <ET yumşa-t- yumuşatmak

y.-ur 69b-5

yumurda <ET yımirtğa/yumurtğa yumurta 64b-13

y.+dan 48a-13

yund <ET yunt kısarak 64b-12

y.+a 64b-11

yut- <ET yut- dışarı vurmamak

y.-a 81b-3

y.-mağ 3a-8

yü- <ET udı- uyumak

y.-megi 68a-2

y.-megin 27a-5

yügrüş- <yügür-(ü)ş- yürütmek

y.-dügi 7a-13

yük <ET yük yük

y.+i 49a-4, 53b-6, 53b-8

yüksek <ET yüksek yüksek 40a-12, 59a-3

yülüt- <ET yüli-t- tıraş ettirmek

y.-mek 24b-6

yüri- <ET yorı- yürümek; krş. yürü-

y.-yedünüz 10a-11

yürigen keskin 71a-6

yürü- <ET yorı-

(1) yürümek; krş. *yüri-*

y.-rsün 32a-8

y.-rsin 82a-3

y.-di 84b-6

y.-rdi 62b-10

y.-r 63a-8, 68a-3, 68a-4

(2) hareket etmek

y.-r 88a-2

(3) süreklilik bildiren yardımcı fiil; bk. *in-*

y.-rken 73b-13

yürüt- <ET yorıt- bir yerde bulundurmak

y.-mez 57a-10

yüz <ET yüz <AT yūz

(1) yüz 52a-9, 63a-5

y.+ine 4b-9, 5a-7, 24a-12, 80a-10

y.+lerinün 85a-7

y.+inde 59a-10

y.+ini 36a-12

y.+lü 43a-2, 43a-4, 43a-5, 43a-6, 43a-7

y.+i 45b-4

yüz **karası** kendisinden utanılacak halde olan 9a-13

(2) yüz (sayı) 37a-2, 39a-1, 39a-3, 60a-11, 60a-12, 60b-1, 67b-6, 77a-7

(3) yüzey; bk. *gök, havā*

y.+ünde 18a-3, 32a-10, 51b-2

y.+inde 10a-13

yüz bin <ET **yüz bin** yüz bin 20b-12

yüzük <DLT **yüzük** yüzük 78b-5

y.+i 78b-6

Z

zabt (Ar.) idaresi altına alma

zabt ét- idaresi altına/kontrol altına almak

z. è.-emezler 38a-4

zafer (Ar.) zafer 45a-4

zāhid (Ar.) kendini ibadete vermiş kişi 2b-9, 34a-10, 49b-13, 56b-9, 70a-13, 70b-1, 76a-4, 79a-2, 82a-11

z.+ler 11b-4, 27a-3, 41b-8, 56b-8, 84a-4, 89a-8

z.+lerden 30b-2

z.+lerüñdür 33b-2

z.+e 49b-12

zāhidlık (Ar.-Tür.) kendini ibadete verme 72a-2, 73a-3, 76a-9, 76a-11

zāhir (Ar.) görünen

z.+dür 21b-2

z.+in 31b-8

zaḥmedlü (Ar.-Tür.) zor 82a-3

zaḥmet (Ar.) sıkıntı 29b-5

z.+e 3a-7, 30b-10

z.+ümü 11a-13

z.+in 11b-1

ẓa‘īf (Ar.) aciz; zayıf 1b-7, 10b-4, 65a-3, 73b-4, 77b-8, 82a-10, 89b-3; krş. *ẓayīf*

ẓ.+leri 54b-3, 56a-3

ẓ.+lere 88b-7

ẓ.+sin 82a-5

ẓa‘īflık (Ar.-Tür.) acizlik

ẓ.+ın 77a-13

ẓalālet (Ar.) sapkınlık 1b-3

ẓālim (Ar.) zalim 19b-7, 37b-4, 37b-10, 48a-2, 48a-3

ẓ.+ler 84b-3

ẓ.+lere 3a-13

zamān (Ar.) zaman 53b-3; bk. *āḥır*

z.+uñ 39a-13, 86a-7

z.+da 83b-2

zārı (Far.) ağlayıp inleme

zārı kııl- ağlayıp inlemek

z. kı.-ıp 69b-4

zārılık (Far.-Tür.) ağlayıp inleme; krş. *zārılık*

zārılık eyle- ağlayıp inlemek

z. e.-mek 87b-11

zārılık (Far.-Tür.) ağlayıp inleme 22a-5, 76a-7; krş. *zārılık*

zāt (Ar.) kendi

z.+1 7a-3

zayıf (Ar.) aciz; zayıf 82a-4; krş. *ẓaʿīf*

zāyiʿ (Ar.) boşa gitme

zāyiʿ ol- ziyan olmak, boşa gitmek

z. o.-ur 62a-9

zebūn (Far.) zayıf 11b-12

Zebūr (Ar.) Davud Peygamber'e indirilen kutsal kitap 10b-12

Z.+1 81a-5

zekāt (Ar.) zekat 13b-10, 37b-9, 54b-8, 58a-6; krş. *zekvet*

z.+1 3b-1, 21a-9, 43a-5, 73a-7

z.+1la 68a-4

z.+1ın 53b-10, 54a-5, 58a-4, 58a-5, 63a-13

z.+1ından 58a-6

zekvet (Ar.) zekat 3b-8, 4a-3; krş. *zekāt*

z.+1ın 3a-5

z.+i 3a-13, 3b-4

zelīl (Ar.) alçak

zelīl eyle- alçaltmak

z. e.-meye 11b-10

zelīl kıl- alçaltmak

z. k.-ur 77b-1

zem (Ar.) kınama

zem eyle- kınamak

z. e.-di 75a-5

zencîr (Far.) zincir 83b-10

z.+i 83b-11, 83b-13

zerre (Ar.) zerre 27a-7, 28a-11

z.+yidi 2b-2

zeyn (Ar.) Arap alfabesinin on birinci harfî 24b-10

zınduk (Far.) münafık

z.+dur 20b-7

zihi (Far.) ne hoş 26a-1, 34a-5, 59a-13, 60a-1

zikir (Ar.) anma 11a-3, 26a-2

z.+ümle 26a-13

z.+inden 2a-8

z.+i 33a-11

z.+ine 6a-11

z.+e 25a-10

zikir èt- zikretmek, anmak

z. è.-e 26a-6

z. è.-ersenüz 25a-7

z. è.-esin 72a-9

z. è.-mek 25a-3, 26a-8

z. è.-ün 35b-11

zikir eyle- zikretmek, anmak

z. e.-megi 25a-10, 26b-6

z. e.-megile 56a-12

z. e.-mek 25a-9, 25b-2, 71b-1

z. e.-η 25a-6

z. e.-se 25b-6

z. e.-ye 25b-3, 25b-4, 25b-5, 26a-10

z. e.-yen 71b-5

z. e.-yüm 25a-8

zikirlü (Ar.-Tür.) zikirli 61a-9

zinā (Ar.) zina 37a-8, 37b-9, 40a-7

z.+dan 35b-5, 39b-5, 40a-6, 56a-10, 85b-9

z.+da 37a-6

z.+y1 38b-10

zināët- zina etmek

z. è.-enleri 46a-1

z. è.-enüη 37a-9

z. è.-ici 37b-1

z. è.-iciye 37b-4

z. è.-medüm 38a-4

zinā eyle- zina etmek

z. e.-mek 37b-7, 40b-13, 41a-1

z. e.-mekde 45a-4

z. e.-mekden 37a-1, 42b-13

z. e.-miş 40b-12, 40b-13

z. e.-se 37a-1, 38a-5, 41a-1

z. e.-yen 40b-3

zinā kı1- zina etmek

z. kı.-sa 85b-10

zindān (Far.) zindan

z.+da 36b-7

zinhār (Far.) asla 54b-12, 64a-9; *zīnhār* aynı anlamda 63a-2

zīrā (Far.) çünkü 2b-11, 5a-4, 18b-1, 30a-4, 32a-10, 32a-11, 34b-2, 41b-7, 44b-3, 71b-2

zīrek (Far.) uyanık 87a-3

ziyāde (Ar.) çok 34b-3

ziyān (Far.) kayıp, zarar 7a-8, 17a-8, 68a-12, 87b-13, 88a-1, 88a-8

z.+ı 38a-3

z.+dan 43b-6

z.+uı 71a-11

ziyānkār (Far.) zarar verici 8a-12

ziyānlu (Far.-Tür.) zarara uğramış

z.+dur 76b-11

ziyāret (Ar.) ziyaret 24b-7, 71b-4

z.+dür 24b-10

zulmet (Ar.) karanlık

z.+denmidür 8a-11

zulumāt (Ar.) karanlıklar

z.+1 8a-12

zulüm (Ar.) zulüm

zulüm eyle- zulmetmek

z. e.-me 82b-13

z. e.-meñ 87b-8

z. e.-mesünler 16a-4

z. e.-meye 16a-9

z. e.-rseñ 82b-13

z. e.-se 37b-10

z. e.-ye 54b-6

züht (Ar.) kendini ibadete verme

z.+i 81b-13

zürriyet (Ar.) nesil

z.+üm 87a-12

4.2. Özel İsimler Dizini

‘**Abdu’līlāh bin Dīnār** : Tabiinden, Medine’de yaşayan velilerdendir. Doğum yeri ve tarihi bilinmemektedir. 744 yılında vefat etmiştir. 35b-12

‘**Abdu’līlāh bin Mübārek** : İsmi Abdullah bin Mübarek bin Vâdih Hanzalî Temîmî’dir. Emevi halifelerinden Hişam bin Abdülmelik devrinde 736 yılında Horasan’da Merv şehrinde doğmuş, 797 yılında bir gaza dönüşü vefat etmiştir. Türk asıllıdır. 52a-9, 74b-12 ‘*Abdu’līlāh Mübārek* aynı kişi 77a-5 ‘*Abdu’līlāh* aynı kişi 52a-11, 52b-1, 52b-3, 74b-12

‘**Abdu’līlāh bin ‘Ömer** : İkinci halife Hz. Ömer’in oğlu. 614 yılında Mekke’de doğmuş, 693 yılında yine Mekke’de vefat etmiştir. 8b-8, 28a-1, 28a-4, 35b-11, 36a-1 ‘*Abdu’līlāh ibn-i ‘Ömer* aynı kişi 38a-7, 40b-8 ‘*Abdu’līlāh* aynı kişi 36a-4, 40b-9

‘Abdu’llāh ibn-i ‘Abbās : Tefsir, hadis, fıkıh ve daha birçok alanda meşhur büyük alimdir. Babası, Peygamberimizin amcası Hz. Abbas’tır.66b-9 ; ‘Abdu’llāh bin ‘Abbās aynı kişi 8b-8, 69a-11, 72a-7, 89b-2

‘Abdu’llāh ibn-i Mes‘ūd : İlk müslüman olanların altıncısı. Kabe’de ilk defa açıktan Kur’an okuyan kişi, Doğum tarihi bilinmemekte olup 653 yılında Medine’de vefat etmiştir. 9b-5, 17b-8, 37b-5, 45a-8 ‘Abdu’llāh bin Mes‘ūd aynı kişi 41a-3, 41a-12 ‘Abdu’llāh aynı kişi 9b-5, 9b-11

‘Abdu’r-raḥmān bin ‘Avf : Eshâb-ı Kirâmın büyüklerinden ve cennetle müjdelenen on sahabelerden biridir. Soyu Hz. Muhammed (a.s.)’e dayanır. 580-653 yılları arasında yaşamıştır. 44a-13

Âdem : İlk peygamber ve ilk insan 27a-5, 27a-6, 27a-9, 27a-10, 27a-11, 50b-12, 51a-1, 51a-2, 67a-8, 67a-9

Aḥmed bin Ḥarbi : Nişabur’da doğmuştur. Doğum tarihi bilinmemektedir. 848 yılında vefat etmiştir. 69b-6

‘Alī bin Ebī Tālīb : Dört halifenin sonuncusu, Hz. Peygamber’in damadı ve aynı zamanda amcasının oğlu 16b-7; ‘Alī aynı kişi 4a-6, 8a-6, 8a-7, 10b-8, 15b-7, 15b-12, 16a-10, 16a-12, 16b-6, 16b-13

Allāh : Allah 6a-12, 9a-12, 9b-10, 19a-13, 30b-12, 87a-7

Allāhu Teālā : Allah 12a-9, 16b-10, 31a-1, 59b-10

Anūşirvān-ı ‘Âdil : Hz. Muhammed’in dünyaya geldiği yıllarda İran Sasani İmparatorluğunun başında olan hükümdar. Asıl ismi Hüsrev’dir. Adaletiyle meşhurdur. Kırk sekiz sene hükümdarlık yapmıştır.84b-9, 84b-10

Aşafi ibn-i Berḥiyā : Hz. Süleyman’a Belkıs’ın tahtını getiren vezir 19b-2

‘Âyişe : Peygamberimiz’in, Hz. Hatice’nin ölümünden sonra evlendiği eşidir. Aynı zamanda Hz. Ebu Bekir’in kızıdır. 614 yılında Mekke’de doğmuş, 676 yılında vefat etmiştir. 9b-1, 22b-13, 84a-9

Bārī : “yaratıcı” Allah 80a-3, 80a-11, 80b-11, 88a-13

Bārs : İran 70b-13

Başra : Güney Irak’ta Hz. Ömer tarafından kurulan bir şehirdir. Bağdat’ın 420 km güneydoğusunda, Dicle ile Fırat nehirlerinin birleştiği noktanın 50 km güneybatısında yer alır. 9a-3

Bāyezīd-i Bestāmī : İlk büyük mutasavvıflardandır. Asıl adı Ebū Yezīd Tayfūr bin Īsā bin Sūrūşān olup hicri 161’de doğduğu, 234’te vefat ettiği kuvvetli rivayetler arasındadır. 11a-10, 12a-6, 32a-7, 61b-13; *Bāyezīd* aynı kişi 62a-2

Belkıs : Günümüzde Habeşistan veya Yemen'inin olduğu topraklarda hüküm sürdüğü düşünülen, tarih öncesi Saba Krallığı'nın hükümdarı 19b-2

Benī İsrā’īl : İsrailoğulları 28a-13, 38a-8, 46a-7, 80a-13, 86a-5

Beyti’l-Muḳaddis : Hz Süleyman tarafından yaptırılan, müslümanların ilk kıblesi olan kutsal mescit; Mescid-i Aksa 18b-11

Bilāl-i Ḥabeşī : İslamiyet’i ilk kabul edenlerden ve bunu açıktan ilan eden ilk yedi kişiden biridir. Aynı zamanda ilk müezzindir. 21b-7, 59b-13 *Bilāl* aynı kişi 21b-9, 60a-1

Ca’fer-i Şādık : Ehl-i beytten ve meşhur velilerden olup, on iki imamın altıncısıdır. Hazret-i Ali'nin torunlarından. 702 yılında Medine’de doğmuş, 765 yılında vefat etmiştir. 48b-8, 63a-2

Ca’fer-i Tayyār : Hz. Peygamber’in: ‘Cafer’i, cennette, uçları kana boyanmış iki kanatlı bir halde gördüm’ hadisiyle müjdelenen kahraman sahabe. 629 yılında şehit olmuştur. 37b-12 *Ca’fer* aynı kişi 38a-1, 38a-2

Cebrā’īl : Vahiy meleği 9b-2, 9b-11, 16a-1, 16a-5, 16a-6, 16a-12, 20b-4, 21b-8, 21b-11, 25b-8; *Cebrāyīl* aynı kişi 21b-9

Cüneyd-i Bağdādī : Büyük İslam bilgini. 822 yılında Bağdat’ta doğmuş, 911 yılında vefat etmiştir. 5b-8

Çin Māçin : Çin’in güneyi 70b-10

Dāvud : Kendisine kutsal kitap Zebur’un gönderildiği ve sesinin güzelliğiyle bilinen peygamber 10b-1, 10b-5, 11b-13, 12a-1, 14a-3, 14a-4, 14a-5, 14a-6, 27b-5, 61a-6

Ebī Yūsuf : Hanefi fıkıh ve hadis alimi. 738-798 yılları arasında yaşamıştır. 20b-10 krş. *İmām Ebū Yūsuf*

Ebū Bekir: 15a-3, 15b-3, 15b-11, 16a-8, 16a-12, 16b-1, 20a-6, 28a-6, 74a-7 Ebū Bekir Şaddık: 16b-9 *Ebū Bekir Şiddik* aynı kişi 21b-10, 74a-7 *Ebū Bekri ş-Şiddik* aynı kişi 70a-9

Ebū Bekir Varāk: 14b-9 *Ebū Bekir Varāk*: aynı kişi 29b-7

Ebū Bekir-i Vāsīfī : Cüneyd-i Bağdâdî'nin talebelerindendir. Doğum tarihi bilinmemektedir. 932 yılında Merv'de vefat etmiştir. 14a-9, 52b-7

Ebū Cehl: Cahiliye Devri'nde Mekke'nin lideri. Müslüman karşıtı olması ile bilinmektedir. Asıl adı Amr bin Hişam olmasına rağmen, müslümanlara yaptıklarından dolayı Ebu Cehil (cahilliğin babası) adıyla anılmıştır. 74a-8, 74a-9

Ebū'd-Derdā : Asıl ismi Uveymir bin Zeyd el-Ensârî el-Hazrecî'dir. Doğum tarihi bilinmemektedir. Miladi 652 senesinde Şam'da vefât etmiştir. 59b-8

Ebū Hureyre : Yemen asıllı sahabi. 601 yılında Yemen'de doğmuş, 681 yılında Medine'de vefat etmiştir. Kedilere olan sevgisi ve merhametinden dolayı Hz. Muhammed tarafından kendisine 'kedicik babası' anlamında bu lakap verilmiştir. 53a-4, 53a-6, 57a-11, 57b-6

Ebū'l-Kāsım : 11b-3, 11b-11, 50a-1 *Ebū'l-Kāsım-ı Hakīm* aynı kişi 8b-2 *Ebū'l-Kāsım Hakīm* aynı kişi 6a-3, 11a-6, 11b-5, 29b-4, 30a-7, 30b-4, 33b-11, 36b-6, 60a-3, 62a-5

Ebū Mūsā'l-Eş'arī : Hz. Muhammed döneminde valilik görevinde bulunmuştur. Hz. Ali (ra) ile Muâviye (ra) arasındaki savaşta meşhur "hakem olayı"nda hakemlik yapmıştır. Asıl adı Abdullah'tır. 71b-6

Ebū Sa'îd : En çok hadis rivayet eden ve en genç sahabelerden biri olan Ebū Sa'îd el-Hudrî 612-693 yılları arasında yaşamıştır. 6a-4

Ebū Süleymān-ı Dārānī : Şam'da yetişen alimlerin büyüklerinden. Doğum tarihi bilinmemektedir. 820 yılında Şam'da vefat etmiştir. 71b-12

Ebū Zer : İslam'ı ilk kabul eden sahabelerden. Hz. Peygamber kendisine Abdullah adını vermiştir. Doğum tarihi bilinmemektedir. 652 yılında Medine yakınlarında vefat etmiştir. 3b-5, 50b-5

Emīra'l-Mü'minīne : Mü'minlerin önderi anlamında, Hz. Ömer için kullanılan bir sıfat 84b-7

Enes ibn-i Mālik : Peygamberimiz'in hizmetçisi ve Medineli müslümanların büyüklerindendir. 612 yılında doğmuş, 712 yılında vefat etmiştir. 8b-12, 12a-13, 13a-1 *Enes* aynı kişi 47a-5, 47a-6, 47a-8

Eyyüb :Kur'ân-ı Kerim'de adı geçen, sabrıyla meşhur peygamber 61b-8

Fātima : Hz. Muhammed'in en küçük kızı 57b-5, 57b-9, 58a-2, 58a-4, 58a-6

Fir'avn : Hz. Musa doğduğu zaman Mısır'ı yönetmekte olan kral 49b-8, 74a-3, 74a-6, 83a-5, 83a-6, 83b-1, 84a-4

Furkân : Kur'ân-ı Kerîm 10b-12

Fuzayl ibn-i 'Ayyâz : 726 yılında Horasan'da doğmuş, 803 yılında vefat etmiştir. 73a-6 *Fuzayl* aynı kişi 73a-8, 76b-12

Ġâlib: 'Güç ve kudretin tek sahibi olan' Allah 16b-7

Habeş : Habeşistanlı 51a-6

Hâbil : Hz. Adem'in oğlu 50b-13

Hâlık : 'Yaratan' Allah 60a-7, 74a-11

Hâlid bin Velîd : Hz. Muhammed'den *Seyfullah (Allah'ın kılıcı)* unvanını almıştır. İslâm kumandanlarının büyüklerindendir. 630 yılında müslüman olmuş, 642 yılında vefat etmiştir. 55b-6

Halîl bin Ahmed : Hz. Muhammed'den sonra ilk olarak Ahmed ismini alan zatın oğludur. 718-786 yılları arasında yaşamıştır. 83b-4

Hannân: 'Çok acıyan' anlamında Allah'ın isimlerinden 16b-5

Hârûn : Hz. Musa'nın kardeşi, onun yardımcısı olarak İsrailoğulları'na gönderilen peygamber. 15a-12

Hârûn Reşîd : Abbasi halifelerindendir. Asıl adı Ebu Cafer Harun er-Reşîd bin Muhammed el-Mehdi-Billah bin Abdillâh el-Mansur olup 786-809 yılları arasında yaşamıştır. 20b-10, 20b-11

Hasan-ı Başrî: İslâm büyüklerindendir. 641 yılında Medine'de doğmuş, 728 yılında Basra'da vefat etmiştir. 4a-12, 9a-3, 69a-6, 86a-3; *Hasan-ı Başarî*: aynı kişi 29a-8, 29a-10, 51b-12

Hasan ibn-i 'Alî : Hz. Muhammed'in torunu 11a-8; *Hasan* aynı kişi 57b-5, 70b-5, 70b-6

Hâtîm : Asıl adı Hâtîm bin Anvân bin Yûsuf el-Esam'dır. Metinde adı geçen Şakîk'in talebesidir. Doğum tarihi bilinmemektedir. Belh'te doğmuştur, 852 yılında vefat etmiştir. 49a-12, 49a-13, 49b-5, 49b-7, 49b-11, 69b-4, 71a-6, 88b-9 *Hâtîm* aynı kişi 5b-12, 33b-7, 33b-8, 33b-10, 36a-11, 36a-12, 49b-2, 49b-3, 49b-6, 84a-2

Havvâ : İlk insan ve ilk peygamber Hz. Adem'in eşi 78b-13

Hindüstān : Hindistan 70b-11

Hōca Fakīh : Mevlana'nın müridi, 13. yüzyılın ilk yarısında yaşamış tasavvuf şairi 5b-10, 17b-4, 56b-8, 59b-1

Huneyn : Mekke'nin fethinden sonra 630 yılında müslümanlarlaa müşrikler arasında yapılan savaş 77b-3

Huseyin : Hz. Muhammed'in torunu 57b-5 *Huseyin bin 'Alī* aynı kişi 88a-3

Huzeyfe : Medine'de doğmuş, Uhud Savaşı'nda müşriklerin biri olduğu zannedilerek yanlışlıkla öldürülmek suretiyle şehit olmuştur. Peygamberimiz'in sırdaşı olarak bilinir. 17b-9 *Huzeyfe* aynı kişi 63b-9

İblis : Şeytan 11b-12, 22a-9, 27b-13, 30a-6, 33a-8, 34a-12, 34a-13, 41a-7, 41a-8, 41b-7 *İblis* aynı kişi 32a-3, 33a-2, 33a-3, 44b-12, 45a-3, 50b-12, 61a-10

İbrāhīm : Kur'an-ı Kerim'de adı geçen peygamberlerden. Allah kendisine, samimiyetinden dolayı 'Halilullah' yani Allah dostu sıfatını vermiştir. 19a-4, 28b-8, 49b-12, 61b-12, 62b-9, 73b-12, 74a-1, 74a-2, 84a-7, 87a-11 *İbrāhīm Halīl* : aynı kişi 57b-2

İbrāhīm : Hz. Muhammed'in yedi çocuğundan sonuncusu 57b-5

İbrāhīm Edhem : İsmi İbrahim bin Edhem bin Mansur, künyesi Ebu İshak'tır. 714 yılında Belh'te doğmuş, 779'da Şam'da vefat etmiştir. 74b-2, 81a-7; *İbrāhīm* aynı kişi 74b-4, 74b-5, 74b-7, 81a-10

İmām Ebū Yūsuf : Hanefi fıkıh ve hadis alimi. 738-798 yılları arasında yaşamıştır. 20b-9 krş. *Ebī Yūsuf*

İmām Seraḥsī : Kitab-ı Güzide'nin yazarı, muhtemelen Karahanlılar devrinde yaşamış Türk asıllı fıkıh bilgini, 1106 yılında vefat ettiği bilinmektedir. 2b-8, 2b-12 krş. *İmām Zāhid Ebū Naşri bin Ṭāhir bin Muḥammed Seraḥsī, Zāhid Ebū Naşri bin Ṭāhir bin Muḥammed es-Seraḥsī*

İmām Zāhid Ebū Naşri bin Ṭāhir bin Muḥammed Seraḥsī : Kitab-ı Güzide'nin yazarı, muhtemelen Karahanlılar devrinde yaşamış Türk asıllı fıkıh bilgini, 1106 yılında vefat ettiği bilinmektedir. 1b-8; krş. *İmām Seraḥsī, Zāhid Ebū Naşri bin Ṭāhir bin Muḥammed es-Seraḥsī*

‘İsā : Kendisine İncil'in verildiği, Hristiyanlara gönderilen peygamber 33a-4, 33a-6, 33a-9, 54b-8, 55a-2, 55a-3, 55a-4, 55a-9, 55a-10, 56b-2

İshāk : Allah'ın İbrahim'e vaat ettiği ve kısır olan eşi Sara'dan mucizevi bir şekilde doğan oğlu 57b-3

İsmā'il : İbrahim Peygamber'in oğlu 57b-2, 61b-11

Ka'be : Kâbe 74b-3, 82a-3

Ka'be'l-Aḥbār : Yemen Yahudilerinden olup, Tevrat hakkındaki geniş bilgisiyle meşhur olmuştur. Hz. Muhammed'in vasıflarını kutsal kitaplardan öğrenip müslüman olmuş ve çevresindeki Yahudi alimlerini de ikna etmeye çalışmıştır. Doğum tarihi bilinmemektedir. 652 yılında Hz. Osman'ın halifeliği döneminde vefat etmiştir. 35a-2; *Ka'bu'l-aḥbār* aynı kişi 42a-1, 45a-2

Ḳābil : Hz. Adem'in oğlu 50b-13, 66b-2

Ḳādir : “her şeye gücü yeten” Allah 7a-5, 8a-3, 10b-3

Ḳayşar-ı Rûm: Roma imparatoru 70b-8

Kerîm : ‘Çok cömert olan’ Allah 69b-13

Kifîl : İsrailoğulları döneminde yaşamış; metinde de anlatıldığı gibi zengin ve ahlaksız ancak sonrasında tövbekar olmuş bir kişi. 38a-8, 38-10, 38b-2, 38b-3, 38b-4, 38b-6, 38b-9, 38b-10

Loḳmān : Allah tarafından kendisine ilim ve hikmet; akıl, anlayış, idrak verilen peygamber veya veli. Kur'an-ı Kerim'de ismi geçer. Davud aleyhisselam zamanında Arabistan Yarımadası'nın Umman taraflarında uzun yıllar yaşamıştır. 29b-13, 30a-1 *Loḳmān Ḥakīm* aynı kişi 5b-5, 13a-13, 29b-11, 29b-12, 40a-5, 70a-5

Lût : Kur'an-ı Kerim'de yirmi yedi yerde adı geçen, İbrahim Peygamber'in akrabası olan bir peygamber. Lut kavmi, eşcinsellik alışkanlığından dolayı helak olmuştur. 41b-2, 62b-9, 69a-13

Mālîk ibn-i Dīnār: Hasan-ı Basrî Hazretleri'nin talebelerinden. Doğum tarihi bilinmemektedir. 748 yılında Basra'da vefat etmiştir. 38b-11, 41b-8 *Mālîk bin Dīnār* aynı kişi 71a-1

Medîne : Medine 46a-1, 57a-12

Mekḥûl-i Şāmî : Tabiinden ve meşhur hadis hafızlarındandır. İsminin Şehrâp olduğu söylenir. Zamanının en büyük fakihi (İslam hukuku alimi)dir. 71b-11

Mekke : Mekke 32a-11, 35b-12, 82a-2

Melekü'l-Mevt : Ölüm meleği, Azrail 50a-5, 50a-6, 50a-12, 72b-11; *Meleke'l-Mevt* aynı kişi 57b-10, 58a-10, 88b-12

Mennân : 'İhsanı bol olan' Allah 16b-5

Meryem : Hz. İsa'nın annesi; aynı zamanda Hz. Harun'un kız kardeşi. Kur'an-ı Kerim'de adı doğrudan telaffuz edilen tek kadındır. 19a-10, 19a-11, 19a-12, 19a-13, 57b-4

Meymûn : İslâmî literatürde adı genellikle Mûsâ bin Meymûn veya kısaca İbn Meymûn şeklinde geçer. Mısır'da kaldığı süre içinde yahudi cemaatinin liderliğini yapmıştır. 86a-1

Mikâ'il : Dört büyük melekten, tabiat olaylarını idare etmekle görevlendirilmiş olan melek 25b-8

Muhammed : Kendisine son kutsal kitap Kur'an-ı Kerim'in verildiği, tüm insanlığa gönderilmiş olan son peygamber 2a-13, 7a-2, 16a-2, 16a-7, 19b-3, 25b-7, 25b-10, 26b-12, 34a-1, 58b-3

Muhammed bin Bâlî : Kitâb-ı Güzîde'nin müstensihi 1b-8

Muhammed ibn-i : Cümle yarım olduğu için kimden bahsedildiği anlaşılamamıştır. 22a-3

Muhammed Muştafâ : Son Peygamber Hz. Muhammed 1b-4, 74a-6, 88a-13

Muhammed bin Ka'b : Tabiin devrinin meşhurlarındandır. 660 yılında hazret-i Ali'nin halifeliğinin sonlarında doğdu. 726 yılında Medine'de bir mescitte hadis-i şerif okuturken tavanın yıkılması üzerine cemaatten bir kısmı ile beraber enkaz altında kalarak vefat etti. 82b-12

Mûsâ : Kendisine Tevrat'ın verildiği, İsrailoğulları kavmine gönderilen peygamber 8a-4, 15a-11, 19a-3, 26a-4, 34b-11, 47b-6, 47b-10, 47b-12, 47b-13, 49b-8

Münkir : kabirdeki sorgu meleklerinden biri 19b-9, 45a-11; *Münekir* aynı anlamda 57b-10; *Münkir* aynı anlamda 54b-13, 58a-13, 69a-5

Nekir : kabirdeki sorgu meleklerinden biri 19b-9, 45a-11, 54b-13, 57b-10, 58a-13, 69a-5

Nûh : Hz. İdris'ten sonra gönderilen peygamberdir. "Ülû'l-azm" denilen altı büyük peygamberden ikincisidir. 950 sene peygamberlik görevini sürdürdüğü bilinmektedir. Nuh kavmi, bir tufan sonucu helak olmuştur. 46a-6, 62b-8

‘**Osmān** : Peygamberimiz’in damadı, aynı zamanda üçüncü halifedir. 577 yılında Mekke’de doğmuş, 656 yılında vefat etmiştir. İlk müslüman olanların beşincisi olup cennetle müjdelenen on sahabeden biridir. Peygamberimiz’in iki kızıyla evlendiği için kendisine iki nur sahibi manasında “Zinnureyn” denilmiştir. 15b-7, 15b-12, 16a-9, 16a-13, 16b-4, 16b-12, 20a-6 ‘*Osmān bin ‘Affān* aynı kişi 16b-5

‘**Ömer** : Hulefa-yı Raşidin’in (dört büyük halife) ikincisidir. Asıl adı Ebu Hafs Ömer bin el-Hattab bin Nüfeyl bin Abdiluzza el-Kureşi el-Adevi olan halife 634-644 yılları arasında halifelik yapmıştır. Doğum tarihi tam olarak bilinmemekte ölüm tarihi 644’tür. 15a-3, 15b-4, 15b-12, 16a-8, 16a-13, 16b-2, 16b-11, 20a-6, 28a-6, 28b-10 ‘*Ömer ibn-i Hattāb* aynı kişi 16b-3

‘**Ömer bin ‘Abdu’l-‘Azīz** : Emevi halifelerindendir. Asıl adı Ebu Hafs el-Melikül-Adil el-Eşecc Ömer bin Abdilaziz bin Mervan Bin Hakem el-Ümevi olan halife 680-720 yılları arasında yaşamış; 717-720 yılları arasında halifelik yapmıştır. 73a-12, 78b-4

Rābi‘a : Tabiin döneminin büyük velilerindendir. Dünyaya düşkün olmaması ve ibadetleri ile meşhurdur. 752’de Kudüs civarında vefat etmiştir. 13a-10

Rahīm : “Mümin kullarına merhamet eden” Allah 9b-3, 69b-13

Rahmān : “Bütün yaratılmışlara merhamet eden” Allah 16b-6, 32b-3, 49a-12

Rāzık : “Rızık veren” Allah 8a-3

Resūl : Hz. Muhammed için kullanılan bir sıfat 2a-9, 2a-12, 2b-5, 3b-6, 4a-2, 4a-7, 5b-2, 6b-6, 12b-2, 12b-5

Resūlu ‘llāh : ‘Allah’ın Peygamberi’ anlamında Hz. Muhammed için kullanılan bir sıfat 26a-3, 37b-5, 47a-2, 63a-12, 64b-5, 75b-2, 78a-5, 82b-4; *Resūla ‘llāh* aynı anlamda 3b-11, 32b-13, 51a-12, 53a-6, 55b-7, 56a-11, 56b-12, 57a-8, 57a-12, 61a-4

Sa‘ad bin Vakḳāṣ : Peygamberimiz’in; “...Sa’d ibni Ebi Vakkas cennettedir...” buyurarak daha dünyada iken cennetle müjdelediği on sahabeden biri, İran’ı fetheden meşhur kumandandır. 592 yılında Mekke’de doğmuştur. İlk müslüman olanların yedincisidir. 44a-7

Sehel ibn-i ‘Abdu’l-lāh : Tasavvuf ehlinin büyüklerindendir. 815 yılında Horasan’da doğmuş, 896 yılında Basra’da vefat etmiştir. 11a-12, 35b-9 *Sehel bin ‘Abdu’l-lāh* aynı kişi 13b-2

Selmān-ı Fārsī : İslamiyet'i kabul eden İran asıllı ilk sahabe. 568-656 yılları arasında yaşamıştır. 85a-8 *Selmān* aynı kişi 85a-10, 85a-11, 85a-13, 85a-1, 85b-4

Süfyān-ı Şevrī : 715-778 yılları arasında yaşamış Arap hadis ve tefsir bilgini 26b-10, 41b-5, 63a-2, 81b-13; *Süfyān* aynı kişi 41b-6

Sükrān : (metne göre) Cehennemde bir dere 45b-12

Süleymān : Kuş dilini bilmek; rüzgara, hayvanlara, cinlere hakim olmak gibi mucizeleriyle bilinen peygamber 19a-2, 27a-5, 41b-7, 51a-2, 51a-3, 51a-6, 51a-7, 51a-8, 87a-1, 87a-2

Şakīk : Horasanlı sufi. Metinde adı geçen Hātīm'in üstadıdır. Doğum tarihi bilinmemekte olup 810 yılında Horasan'da vefat etmiştir. 58a-11, 59b-9; Şakīk-i Belhī aynı kişi 16a-8, 36b-6, 49b-3, 58a-8, 58a-10

Şām : Şam 78a-5

Şefīk : 'Çok şefkatli olan' Allah 16a-1

Tevrīt : Tevrat 10b-12, 34a-6, 48a-5, 48a-11, 51b-13

Tevvāb : 'Tevbeleri kabul edip günahları bağışlayan' Allah 16b-3

Ṭūr Sīnā tağı : Mısır'da Sina Yarımadasında yer alan, Hz. Musa'nın Allah'la konuştuğu yer olduğuna inanılan dağ 79a-8

‘Urve : Tabiinden ve Medine'deki yedi büyük alimden biridir. 642-712 yılları arasında yaşamıştır. Cennetle müjdelenen on sahabeden biri olan Zübeyr bin Avvām'ın oğludur. 9b-1

‘Uzeyre : Hazreti Üzeyr (a.s), Harun Peygamber'in neslinden gelmektedir. Yahudilere göre oldukça meşhur bir peygamberdir. Kur'an-ı Kerim'de adı geçmektedir, ancak peygamber olup olmadığı hakkında ihtilaflar vardır. 61b-2

Üsāme : Resulullah'ın sevgilisi sıfatıyla meşhur olmuş, sahabenin büyüklerinden olan Üsāme bin Zeyd, 673 veya 678 yılında Medine'de vefat etmiştir. 85a-12, 85a-13; *Üsām* aynı kişi 85b-4

Veheb ibn-i Münebbih : 645-741 yılları arasında Emeviler döneminde yaşamış ve bir çok eser vermiş ünlü hadis alimi 70a-12; *Veheb bin Münebbi* aynı kişi 79a-2

Veyse'l-Karānī : Hz. Peygamber döneminde yaşamış olmasına ve O'nu görmeyi çok istemesine rağmen görememiş olan, Hz. Peygamber'in, kendisine hırkasını hediye ettiği Yemenli müslüman 49a-9

Yahyā : İsrailoğullarına gönderilen peygamberlerdendir. Zekeriyya aleyhisselamın oğludur. 68a-5, 68a-8

Yahyā ibn-i Ma'āz : Büyük velilerden. Doğum târihi bilinmemektedir. 872 yılında Nişabur'da vefat etmiştir. 8b-4, 11b-9, 13a-5, 13b-11, 46b-6; *Yahyā bin Ma'āz* aynı kişi 66a-13, 71a-8, 76b-7, 77a-9, 78b-8, 84a-4, 84b-1, 88a-7

Ya'kūb : Babası Hz. İshak, amcası Hz. İsmail, büyükbabası Hz. İbrahim ve aynı zamanda Hz. Yusuf'un babası olan peygamber 69a-10

Yūsuf : Hz. Yakup peygamber'in oğlu, güzelliğiyle meşhur peygamber 61b-10

Zahāk : (Metne göre) kötü bir İran hükümdarı olarak geçiyor. 62b-3

Zāhid Ebū Naşr bin Tāhir bin Muḥammed es-Seraḥsī : Kitab-ı Güzide'nin yazarı, Karahanlılar devrinde yaşamış Türk asıllı fıkıh bilgini, 1106 yılında vefat ettiği bilinmektedir. 2a-5 krş. *İmām Seraḥsī, İmām Zāhid Ebū Naşri bin Tāhir bin Muḥammed Seraḥsī*

Zekriyyā : Hz. Yahya'nın babası olan peygamber 19a-10

Ze'n-nūn-u Mıṣrī : Asıl adı Zünnūn Ebū'l-Feyz Sevbân b. İbrâhîm el-Mısrî el-İhmîmî olup ilk dönem sufilerindendir. 155 (772) yılında Mısır'ın İhmîm (Ahmîm) şehrinde doğmuş; 245 (859) yılında vefat etmiş olduğu söylenir. 8a-10

Metinde geçen, ancak hakkında bilgiye rastlayamadığımız isimler aşağıda verilmiştir:

‘Aṭā ibn-i Seyd : 28a-1

Entāki : 69b-2

Feth-i Muşallī : 82a-2, 82a-7

Hāmidu'l-Lağāf : 52a-2

Kebür : 52b-4

Manşūr bin ‘Ömer : 39b-7; *Manşūr* aynı kişi 39b-10, 39b-11, 39b-13, 40a-1

Manşūr Mun‘am : 70a-13

‘Ömer-i Dımış : 24b-9

Rabī‘ ibn-i Haşım : 70b-5

şuhyeb : 69b-8, 69b-9

Süheyl : 76b-6

Yedīd Nakķāř : 48a-11

5. SONUÇ

Bu tez çalışması; Ebû Nasr bin Tahir bin Muhammed es-Serahsî adlı din alimi tarafından kaleme alınan, XIV. yüzyılda da Muhammed bin Bâlî tarafından Eski Anadolu Türkçesi'ne aktarılan Kitâb-ı Güzîde adlı din bilgisi kitabı üzerinedir. Çalışmada sırasıyla eser ve yazar hakkında genel bilgilere, eserin nüshalarına, metnin transkripsiyonuna ve dizine yer verilmiştir.

Eserin çeşitli kütüphanelerde nüshaları mevcut olup tez çalışmamıza konu olan nüsha, İstanbul Millet Yazma Eser Kütüphanesi Ali Emiri-Şer'îye bölümünde 376 numara ile kayıtlı olup istinsah yılı 1747/48 (H. 1160)'dir.

Kitâb-ı Güzîde İslam dininin esaslarını, temel kurallarını kısaca İslam akaidini ayetler ve menkıbelerle de destekleyerek anlatan bir din kitabıdır. Eski Anadolu Türkçesiyle yazılmış ilk din kitaplarından birisidir. 'Bâb' adı verilen kırk altı bölümden oluşmaktadır. Bu bâbların her biri farklı bir konu üzerinedir. Bu konular sırası ile *tevhid, marifet, muhabbet, sünnet ve cemaate uymak, namaz, zikir, ilim, hikmet, gaza, cömertlik, haya, zina, livata, kıtlık, faiz, içki, rızık, düşmanlık ve menfaat, ibadet, ölüm, sabır, ihlas, tevbe, oruç, gece namazı, susmak, yaratılış, Allahtan korkmak, ümit, dünya, nefis, kendini beğenmek, şeytanın düşmanlıkları, kazaya rıza, sağlam bilgi, nasihat ve kin, alçakgönüllülük ve kibir, yumuşak huyluluk, mümin ve münaфіklık, vasiyet, yakarış, öğüttür*. Dört bâbın başlığı ise belirtilmemiştir.

Gerek eserin yazarı Ebû Nasr bin Tahir bin Muhammed es-Serahsî, gerekse Muhammed bin Bâlî'nin hayatı hakkında fazla bilgi bulunmamaktadır. Ancak Serahsî'nin XII. yüzyılda yaşamış bir fıkıh bilgini olduğuna kaynaklarda rastlanmaktadır. Muhammed bin Bâlî'nin de XIV. yüzyılda yaşamış olduğu bilinmektedir.

Yazarı ve aktarıcısı hakkında çok az bilgi sahibi olduğumuz bu eser hem İslam inancına dair esas ve kaideleri dikkat çekici bir üslupla ele alması bakımından hem de yazıldığı dönemin dil özelliklerini yansıtmaması bakımından önemli bir kaynaktır.

Dilbilimciler arasında tartışma konusu olan karışık dilli eserler meselesinin Kitâb-ı Güzîde adlı eserimiz için de geçerli olduğu iddialarına dayanarak ortaya koyduğumuz bu çalışmada; söz konusu nüsha ile birlikte, üzerinde çalışılmış diğer nüshalar ses ve şekil özellikleri bakımından karşılaştırılmış; çalışma sonucunda, tarafımızdan, eserin bu nüshalarının XIV.-XV. yüzyıl Eski Anadolu Türkçesinin dil özelliklerini gösterdiği, dolayısıyla eserde karışık dil özelliklerine rastlanılmadığı sonucuna varılmıştır.

KAYNAKÇA

- Arat, Reşit Rahmeti. “Anadolu Yazı Dilinin Tarihî İnkişâfına Dair”, **V. Türk Tarih Kongresi Tebliğleri, 12-17 Nisan 1956**. Ankara: 225-232.
- Arpaguş, Hatice. “Bir Telif Türü Olarak İlmihal Tarihî Geçmişi ve Fonksiyonu”. **Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**. s.2, İstanbul, (2002/1): 25-56.
- Atalay, Besim. **Divanü Lugati-it Türk Tercümesi**. I 1939, II 1940, III 1941, IV Dizin ‘Endeks’, Ankara: 1943, (³1994).
- Canpolat, Mustafa. **Behcetü’l-Hadâik fî Mev‘ izati’l-Halâik**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2019.
- Clauson, Sir Gerard. **An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish**. Oxford, 1972.
- Devellioğlu, Ferit. **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**. 19. bs. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları, 2002.
- Ercilasun, Ahmet Bican. **Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi**. Ankara: Akçağ Yayınları, 2004.
- Ercilasun, Ahmet B., Ziyat Akkoyunlu (haz.), **Kâşgarlı Mahmud. Dîvânu Lugâtî’t-Türk, Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2014.
- Erdem, Melek. “Kitâb-ı Güzîde İnceleme-Metin-Sözlük”. Yüksek Lisans Tezi. AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1992.
- Gülsevin, Gürer. **Eski Anadolu Türkçesinde Ekler**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2007.
- Küçük, Serhat. **Kitâb-ı Güzîde Akâidü’l-İslâm**. İstanbul: Kesit Yayınları, 2014.
- Korkmaz, Zeynep. **Marzubân-nâme Tercümesi İnceleme-Metin-Sözlük-Tıpkıbasım**. Ankara: DTCF Yayınları, 1973.

- Korkmaz, Zeynep. **Marzubân-nâme Tercümesi (Destûr-ı Şâhî) Giriş-İnceleme-Metin-Günümüz Türkçesine Aktarma-Sözlük ve Dizin-Tıpkıbası.** Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2017.
- Merhan, Aziz, Şan, Funda. **Eski Anadolu Türkçesi Notlar ve Metinler.** Ankara: BilgeSu Yayınları, 2016.
- Räsänen, Martti. **Versuch eines etymologischen Wörterbuchs der Türkischen Sprachen.** Helsinki. 1969
- Redhouse, Sir James W. **A Turkish and English Lexicon,** İstanbul. Çağrı Yayınları, 2001.
- Röhrborn, Klaus. **Uigurisches Wörterbuch.** Sprachmaterial der vorislamischen türkischen Texte aus Zentralasien. Neubearbeitung I: Verben. Band I: ab- - äzüglä-, 2010; II: Nomina-Pronomina-Partikeln. Band 1: a-asvık, Stuttgart 2015.
- Sarıca, Bedri. “Olga-Bolga Sorunu ve Yeni Bir Kitâb-ı Güzîde Nüshası Üzerine”. **Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.** c. 1. s. 1 (1994).
- Steingass, Franz. **Josef, Comprehensive Persian-English Dictionary, 8.** London-New York, 1988.
- Şemseddin Sâmî [Frashêri]. **Kâmûs-ı Türkî, I-II.** Der Saadet [İstanbul], 1317, 1318 [1990].
- Tekin, Şinasi, “1343 Tarihli Bir Eski Anadolu Türkçesi Metni ve Türk Dili Tarihinde Olga-Bolga Sorunu”, **TDAY-B 1973-1974.** (2000): 59-157.
- Tekin, Şinasi. “Mehammed bin Bâlî’nin Eski Anadolu Türkçesine aktardığı ‘Güzîde’ adlı eserin Harezmi Türkçesindeki Aslı ve ‘Ola-Bolga’ Meselesi Hakkında”, **Türklük Bilgisi Araştırmaları (TUBA) Fahir İz Armağanı II.** s. 15 (1991).
- Tekin, Şinasi. “Timur Öncesinde Anadolu ile Orta Asya Türk Dünyası Arasındaki Kültür İlişkileri ve Güzîde Kitabı’nın Tercüme Hikâyesi” **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1997,** (2000): 151-194.
- Tekin, Talat. **Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler.** [Yayımlayan: Mehmet Ölmez], Ankara: Simurg Yayıncılık, 1995.

Tietze, Andreas. **Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati, IV.** Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi, 2016.

Türkmen, Seyfullah. **Türk Lehçeleri Arasında İlk Metin Aktarma Örneği Kitâb-ı Güzîde.** Sivas: Asitan Yayıncılık, 2011.

Wehr, Hans. **A dictionary of Modern Written Arabic.** Spoken Language Services Inc., 1976.

YENİ TARAMA SÖZLÜĞÜ. [Düzenleyen: Cem DİLÇİN], Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1983.

XIII. YÜZYILDAN GÜNÜMÜZE KADAR KİTAPLARDAN TOPLANMIŞ TANIKLARIYLA TARAMA SÖZLÜĞÜ I-II-III-IV, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1957.

WEB KAYNAKLARI

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. <https://islamansiklopedisi.org.tr> [22.05.2018]

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi. <http://ktp.isam.org.tr> [18.08.2018]

Türkçe Kur'an Mealleri. www.kuranmeali.com [20.04.2019]

Kubbealtı Lügati. www.lugatim.com [10.01.2019]

ÖZ GEÇMİŞ

1984'te Bilecik'te doğdu. İlk ve ortaöğrenimini Bilecik'te tamamladıktan sonra 2002'de Gazi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde lisans eğitimine başladı. 2006'da lisans eğitimini tamamladı. Aynı yıl başladığı Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Türk Dili Ve Edebiyatı Öğretmenliği alanında tezsiz yüksek lisans programını 2008'de bitirdi. 2008 yılında başladığı Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliği görevini halen sürdürmektedir.